

Programmabegroting 2023-2026

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Aanbieding	5
Leeswijzer	9
Het programmaplan	10
Programma 1: De gemeente waar het goed wonen is	11
Programma 2: Een leefbare gemeente	29
Programma 3: De werkende gemeente	42
Programma 4: De dienstverlenende gemeente	56
Programma 5: Bedrijfsvoering / overhead	62
Algemene dekkingsmiddelen	72
Onvoorzien	76
Vennootschapsbelasting	77
Paragrafen	78
Paragraaf Financiering	79
Paragraaf Verbonden partijen	84
Paragraaf Lokale heffingen	92
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	99
Paragraaf Grondbeleid	106
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	112
Financiële positie	119
Meerjarenraming	120
Overzicht van baten en lasten	122
Overzicht van incidentele baten en lasten	123
Financiële uitgangspunten	125
Geprognostiseerde balans	127
Bijlagen	133
Bijlage A: Kerngegevens	134
Bijlage B: Investeringslijst (investeringsen 2023-2026)	136
Bijlage C: Reserves en voorzieningen 2023-2026	139
Bijlage D: Overzicht in beeld	142
Bijlage E: Staat van personeelslasten	143
Bijlage F: Indicatoren	145
Bijlage G: Overzicht geraamde baten en lasten taakvelden	149
Bijlage H: Verdeling taakvelden over de programma's	153
Bijlage I: Afschrijvingstabel	155

Aanbieding

Voor u ligt de programmabegroting 2023 - 2026: uitvoeren maakt sterk!

Het is een begroting waaruit onze ambitie spreekt om samen op weg te gaan naar een sterker Oude IJsselstreek. Waarin we datgene wat we de afgelopen jaren met elkaar hebben bedacht en afgesproken ook gaan realiseren en uitvoeren. We hebben immers goede plannen vastgesteld. Vaak unaniem of met brede steun in de raad aangenomen. Plannen op het gebied van economische ontwikkeling, het bouwen van woningen, goed werk, passende zorg, toerisme en recreatie en nog veel meer. Plannen die Oude IJsselstreek sterker maken. We weten dat dit een uitdagende opgave is. Vooral ook omdat de actuele ontwikkelingen elders in de wereld, ons allemaal (inwoners, bedrijven, collega's en onszelf) raken en bezorgd maken.

Het coronavirus en zijn effecten zijn de wereld nog niet uit. De langdurige gevolgen kunnen we nu nog niet overzien. Overigens zagen we al voor de coronacrisis dat het huidige economisch model op z'n laatste benen liep. Bovendien zijn we teveel afhankelijk geworden van grondstoffen en technologische producten uit instabiele landen. Dat maakt ons kwetsbaar en levert ook onzekerheid in onze samenleving op.

De oorlog in de Oekraïne raakt de hele wereld en hoe die strijd afloopt is op geen enkele manier te voorspellen. Het laat ons wel zien hoe belangrijk de waarde van vrijheid is. Maar ook hoe kwetsbaar. Oekraïners vechten daar dagelijks voor. Het beschermen van vrijheid en democratie is letterlijk en figuurlijk kostbaar. Dat vraagt offers. De gevolgen daarvan merken wij ook in onze gemeente. We vangen Oekraïense vluchtelingen op. En de economische gevolgen merken we onder andere in de extreem gestegen gasprijzen.

We maken ons zorgen over de huidige economische en maatschappelijke actualiteit. We hebben in Nederland al enige tijd te maken met hoge inflatie. Met enorm hoge energieprijzen die onze inwoners, onze ondernemers en onze verenigingen in financiële problemen brengen. Met asielzoekers en vluchtelingen die op andere plaatsen in de wereld niet meer veilig zijn en waarvoor fatsoenlijke opvang in ons land niet goed geregeld is. En met een tekort aan woningen waardoor het, ook voor onze eigen inwoners, soms onmogelijk is om zelfstandige woonruimte te vinden. Verder maakt de onduidelijkheid rondom de aanpak die nodig is om het hoofd te bieden de stikstofproblematiek, de toekomst van onze agrarische sector erg onzeker.

Wij presenteren deze begroting in een onzekere tijd maar financieel staan we er meerjarig goed voor. Ons weerstandsvermogen is met een ratio van 3,56 uitstekend. Voor 2023 is er sprake van een tekort dat we dekken uit de algemene reserve. In de jaren daarna hebben we een begrotingsoverschot met forse pieken in de jaren 2024 en 2025. Dat maakt ons begrotingsbeeld, dat positief is, ook grillig. Het kabinet laat ons in onzekerheid doordat ze in het jaar 2026 (het eerste jaar na de huidige regeerperiode) alle gemeenten een korting op de rijksbijdrage oplegt. Mogelijk komt hier nog een aanpassing op. Echter is deze voorgenomen maatregel te fors om te negeren en kunnen we niet vooruitlopen op een eventuele 'reparatie' van deze korting.

Brede Welvaart en Sustainable Development Goals

Welvaart laat zich niet uitdrukken in een enkel aspect. We kijken met elf dimensies naar de welvaartsontwikkeling in onze gemeente. Deze dimensies zijn onderverdeeld in drie clusters:

1. Welstand en ontwikkeling (inkomen, werk, onderwijs)
2. Welzijn in lijf, geest en sociaal (gezondheid, balans werk/privé, sociale contacten, maatschappelijke betrokkenheid, subjectief welzijn)
3. Welbevinden in de leefomgeving (milieu, veiligheid, woontevredenheid)

Het gaat erom een goede balans te vinden tussen ruimte voor milieu, gezondheid en het welbevinden van onze inwoners. Er is op dit moment een trend gaande om meer te spreken over zogenoemde Sustainable Development Goals (SDG's). Of in goed Nederlands: de doelen om van de wereld een betere plek te maken. Eigenlijk komt dit sterk overeen met de dimensies van Brede Welvaart. Beide manieren van kijken, bevorderen een brede blik om een samenhangend stelsel van maatschappelijke doelen na te streven. Dat is ook de manier waarop wij kijken naar de ontwikkeling van onze gemeente. Het gaat niet alleen om de natuur, de werkgelegenheid, de gezondheid of de veiligheid. Al deze onderwerpen hebben met elkaar te maken. Het gaat dus om de samenhang. De keuzes die we maken, moeten het resultaat zijn van een zorgvuldige en algehele afweging van doelen en belangen.

Daarbij werken we, met lef, vooral vanuit de leefwereld van mensen. Samen met de gemeenteraad en samen met alle belangenorganisaties in onze samenleving. 'Werken vanuit de Bedoeling' is onze leidraad. Daarbij kijken we hoe mensen en systemen zich tot elkaar verhouden en hoe we elkaars kracht het best kunnen benutten.

Daarbij blijven we inzetten op maximale participatie en benaderbaarheid. Via onze Praotbus, contacten met dorps- en wijkraden, maar ook met individuele inwoners en bedrijven. Op deze manier proberen we het vertrouwen in ons, als overheid, verder te laten groeien.

Wat merken onze inwoners hiervan?

We gaan onze visies en plannen van de afgelopen jaren uitvoeren. Dat doen we in vijf programma's.

Programma 1

In de gemeente waar het goed wonen is, dragen we in brede zin zorg voor een leefomgeving waar iedere inwoner, jong of oud, prettig kan leven. In dit programma staan het (verder) vergroenen van onze gemeente, de energietransitie en de bouwopgave centraal. Deze onderwerpen staan niet los van elkaar en komen samen in diverse kleine en grotere projecten. De vertaling van de visie Landschapspark Oude IJssel naar een programma voor de komende jaren krijgt vorm. Daarnaast sluiten we in 2023 aan op wat vanuit Rijk en provincie voor het landelijk gebied wordt uitgewerkt.

Programma 2

De speerpunten uit het programma een leefbare gemeente zijn verwoord in drie doelen. Bij het doel 'gezond leven', richten wij ons onder andere op sterke verenigingen, vitaal ouder worden en positieve gezondheid. Bij het doel 'meedoen' staan de bestaanszekerheid van onze inwoners en de begeleiding naar het verkrijgen en behouden van werk centraal.

Bij het derde en laatste doel staat 'werken vanuit de bedoeling' centraal, vanuit anders werken en leren door te doen. Daarbij ligt de focus op de verdere ontwikkeling van Samen Sterker Thuis en Buurtzorg Jong en op de projecten rondom de verdere ontschotting (anders organiseren) van de zorg.

Programma 3

Ook in 2023 stimuleren we de economie. We willen samen met het bedrijfsleven blijven innoveren, bijvoorbeeld in nieuwe vormen van energie, om daarmee toekomstbestendig en minder afhankelijk te zijn van het gebruik van aardgas. Samen met ondernemers maken we de winkelcentra aantrekkelijker, maken we een start met het revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen en starten we met de aanleg van het Industrie Park in Varsseveld. Ook maken we onze gemeente nog aantrekkelijker voor toeristen en voor onze eigen recreatie, mede door te investeren in cultuur. Daar waar wij kunnen, dragen we ook bij aan de toekomst van onze agrariërs. Als het gaat om onze jeugd investeren we in 2023 fors in kansengelijkheid.

Dat doen we door ons jeugdbeleid en onderwijsbeleid meer in samenhang te bezien. En door nog meer, samen met jeugdorganisaties en het onderwijsveld, concrete hulp en ondersteuning op maat te bieden, zodat er ook daadwerkelijk kansengelijkheid is. Hiervoor maken we nieuw concreet beleid. In 2023 starten we met de bouw van het nieuwe Kindcentrum in Gendringen en bereiden we de bouw van een nieuw Kindcentrum in Silvolde voor. Het nieuwe Integrale onderwijs huisvestingsplan, dat in 2023 wordt vastgesteld, maakt duidelijk waar we de komende jaren verder zullen investeren in schoolgebouwen. Daarnaast blijven we ons in 2023 inzetten voor de ambities en uitdagingen van de Regio Achterhoek. Dit omdat we ervan overtuigd zijn dat de ontwikkelingen en vooruitgang in de regio belangrijk zijn voor onze gemeente. Dat doen we ook grensoverschrijdend, in samenwerking met onze Duitse buurgemeenten.

Programma 4 en 5

We werken vanuit de maatschappelijke opgaves die er zijn. Deze komen in een steeds hoger tempo op ons af. Omdat de ontwikkelingen elkaar steeds sneller opvolgen en elkaars impact versterken is het belangrijk dat we investeren in ons vermogen om hierop te anticiperen. Daarvoor is nodig: flexibiliteit in de bedrijfsvoering, het vermogen van elkaar te leren en slim gebruik maken van nieuwe technologieën. We stellen onze medewerkers in staat om mee te groeien, zorgen voor voldoende regelruimte en bieden een passende werkomgeving. De krappe arbeidsmarkt zet de dienstverlening en de uitvoering van het werk onder druk. Ook hier is het belangrijk om voor te sorteren op. Gericht strategisch personeelsbeleid helpt hierbij.

We zetten daarnaast in op het aanscherpen van de interne bedrijfsvoering. In deze begroting hebben we een eerste stap gezet naar het concreter en meetbaarder maken van de maatschappelijke doelstellingen. De komende jaren ontwikkelen we dit verder door. Daarnaast hebben de financiële bedrijfsprocessen onze specifieke aandacht en zorgen we ervoor dat we klaar zijn om over 2023 een rechtmatigheidsverklaring af te geven. Tenslotte willen we onze rapportagecyclus verbeteren, waardoor we tussentijds beter zicht hebben op hoe we er voorstaan.

Woonlasten

In ons coalitieakkoord hebben we afgesproken om de woonlasten alleen trendmatig te verhogen. Daar houden we onverminderd aan vast. Door de hoge inflatiecijfers en een nieuw VANG-beleid stijgen de rioolheffing en afvalstoffenheffing weliswaar, maar dat dempen we door de opbrengsten uit de OZB te verlagen. Per saldo betekent dit dat de stijging van de totale lastendruk voor huishoudens met een eigen woning in 2023 beperkt blijft tot 3% ($\pm$ € 23,-).

Afweging van belangen

De combinatie van complexiteit en urgentie van de verschillende onderwerpen vragen om een integrale en multidisciplinaire aanpak. Dus we blijven investeren in het samen werken aan de opgaves waarvoor we aan de lat staan. Bij de aanpak van energiearmoede hebben we onder andere gekeken naar inkomensondersteuning en ook naar een duurzame aanpak van energiebesparing.

Onze inzet is gericht op de korte en langere termijn. Met name de inzet op langere termijn kan ertoe leiden dat op korte termijn extra geïnvesteerd moet worden. Met middelen of met inzet. Het resultaat van deze inzet kan soms pas na jaren zichtbaar zijn. Het vergt lef om, gedreven vanuit een visie, aan de langetermijndoelstellingen vast te houden. Ook al is het effect niet altijd op korte termijn zichtbaar.

Bij het realiseren van onze ambities zullen we onvermijdelijk ook tegen belanghebbenden aanlopen die denken of zien dat hun eigen belang in het geding komt. Dat is onvermijdelijk en daarvoor lopen we niet weg. Het vergt doorzettingsvermogen en politieke en maatschappelijke stabiliteit om zorgvuldig om te kunnen gaan met weerstanden die we ongetwijfeld zullen tegenkomen. Maar we kunnen ons niet permitteren om niks te doen of met elke tegenwind in de vertraging te schieten. Het zou betekenen dat onze uitvoering in de grindbak zou belanden. Onze inwoners die een huis zoeken, of een baan of goede zorg nodig hebben, zijn daarmee niet gebaat. Het betekent dat we als raad en college samen moeten optrekken en ook onze rug recht houden. Daarbij moeten we natuurlijk zorgen voor een breed gedragen verbinding, vanuit het vertrouwen dat onze brede blik op welvaart ons hierbij zal helpen. Het realiseren van visies en plannen is de rode draad in het huidige coalitieprogramma. Daar gaan we voor. Doorzetten maakt sterk.

Tot slot

We leven in een tijd met flink wat crises. De afgelopen jaren zijn we geconfronteerd met een coronapandemie, met alle maatregelen en gevolgen van dien. De langdurige effecten van de pandemie op de brede welvaart zijn nog niet bekend. Nu wordt ons denken en handelen nadrukkelijk beïnvloed door andere actuele ontwikkelingen die hiervoor zijn genoemd zoals de oorlog in Oekraïne, inflatie en de onzekerheid bij inwoners. Bovenal is de maatschappelijke verharding en het gebrek aan vertrouwen in de (nationale) politiek een grote zorg voor ons. Juist dan zullen we als gemeente moeten laten zien wat we waard zijn. Ook in deze moeilijke tijd zal creativiteit en samenbindend vermogen ons helpen om stappen voorwaarts te maken. We hebben daarvoor de plannen, ideeën en idealen. Net als denken en werken vanuit het perspectief van Brede Welvaart. Met een rechte rug. Ambtelijk en ook politiek-bestuurlijk. Niet berusten dus, maar door met lef. Dat maakt sterk!

Meerjarenraming 2023- 2026 (x1000)		2023	2024	2025	2026
Resultaat programmabegroting 2022-2025		-306	-241	269	269
Autonome ontwikkelingen					
1	De gemeente waar het goed wonen is	-744	-1.102	-789	-560
2	Een leefbare gemeente	-2.541	-2.121	-2.048	-1.762
3	De werkende gemeente	-197	225	86	-385
4	Dienstverlening	-388	-226	-229	-168
5	Bedrijfsvoering	-2.137	-2.416	-2.187	-1.923
99	Algemene dekkingsmiddelen	9.668	12.708	14.763	7.885
Totaal autonome ontwikkelingen		3.662	7.066	9.595	3.087
Beleidsmatige ontwikkelingen					
1	De gemeente waar het goed wonen is	-697	-807	-832	-832
2	Een leefbare gemeente	-742	-742	-690	-690
3	De werkende gemeente	-	-	-	-
4	Dienstverlening	-170	-26	-26	-26
5	Bedrijfsvoering	-2.383	-1.645	-1.614	-1.544
99	Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-
Totaal beleidsmatige ontwikkelingen		-3.991	-3.218	-3.161	-3.091
Totaal resultaat 2023-2026		-636	3.607	6.703	265

* Saldo resultaat wordt voor 2023 onttrokken uit de algemene reserve en voor 2024 t/m 2026 toegevoegd.

Bij financiële positie, overzicht van incidentele baten en lasten is een toelichting opgenomen op het incidentele en structurele begrotingsaldo.

Leeswijzer

De basis van onze begroting bestaat uit de volgende vijf programma's, die elk een verschillend domein vertegenwoordigen:

1. De gemeente waar het goed wonen is (fysiek)
2. Een leefbare gemeente (sociaal)
3. De werkende gemeente (economie, onderwijs en samenwerking)
4. De dienstverlenende gemeente (dienstverlening, veilig en schoon)
5. Bedrijfsvoering

De vier beleidsprogramma's dragen elk vanuit hun eigen domein bij aan één of meer opgaven uit het coalitieprogramma.

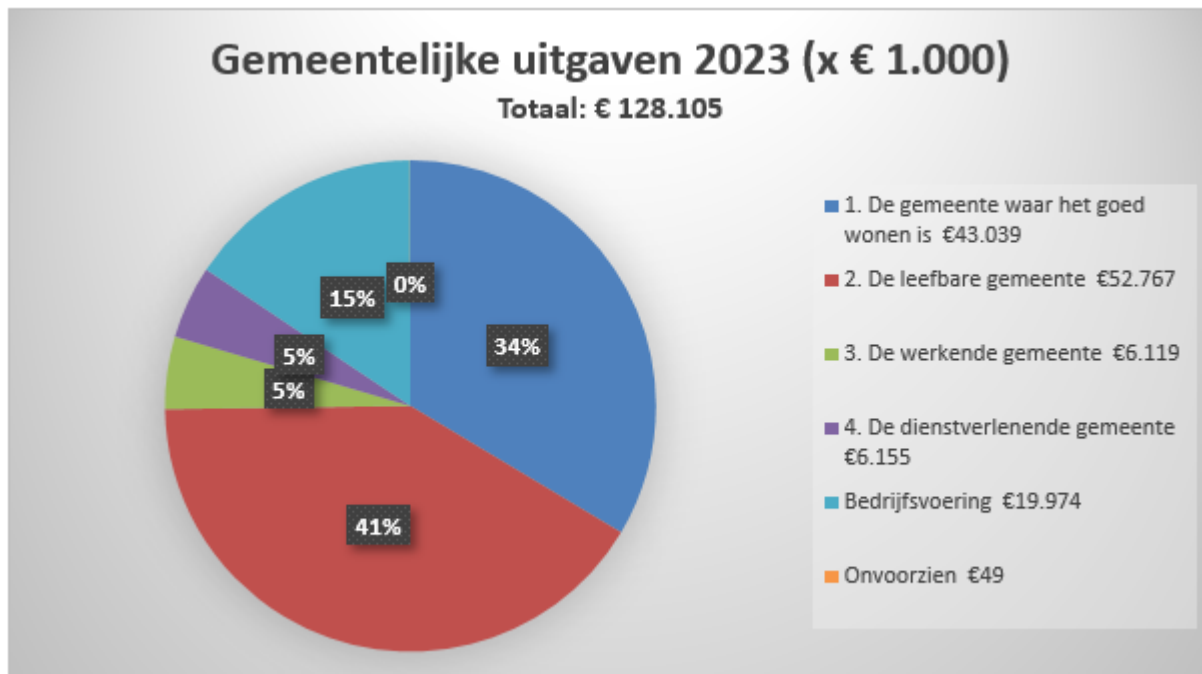
Het programmaplan

Een belangrijk onderdeel van de begroting zijn de programma's met de programmaplannen. Deze plannen zijn de uitwerking van de richting die in de voorjaarsnota is gegeven. Ze bestaan dan ook vooral uit de nieuwe ontwikkelingen (impulsen), doelen en acties waar we (extra) focus op leggen en middelen voor vragen.

In de programma's 1, 2 en 3 geven we aan hóe we inhoudelijk bijdragen aan de dimensies van de brede welvaart en de inhoudelijke stappen die we daarvoor zetten. De manier waaróp we dit doen, is terug te vinden in programma 4; dienstverlening. Tot slot hebben we ook een rol als werkgever. Dit is terug te vinden in programma 5; bedrijfsvoering.

De programmaplannen vertellen echter maar een klein deel van wat wij vanuit onze gemeentelijke organisatie aan taken uitvoeren. Het grootste deel (ruim 80%) is going concern; denk aan het verstrekken van de paspoorten, onderhouden van groen, innen van OZB, verstrekken van subsidies, het afhandelen van meldingen openbare ruimte, etc. De going concern taken zijn uiteraard financieel wel verwerkt, maar vindt u inhoudelijk in de programmabegroting niet uitgebreid terug. Zo is ook het meerjarenperspectief vooral gericht op de financiële wijzigingen.

In onderstaand cirkeldiagram is te zien hoe we het totaal van al onze middelen (ongeveer € 128 mln) uitgeven:

Programma 1: De gemeente waar het goed wonen is

Inleiding

Waarom

Na drie extreem droge zomers in 2018, 2019 en 2020 viel in 2021 een normale hoeveelheid neerslag. Dat ging wel gepaard met regionale verschillen, waarbij de extreme regenval in delen van Limburg grote schade veroorzaakte. De zomer van 2022 was opnieuw extreem droog, het neerslagtekort liep in de Achterhoek op tot nog hogere waarden dan in 2018. De steeds vaker optredende weersextremen dwingen ons tot actie om beter te kunnen omgaan met droogte, hitte en wateroverlast.

Klimaatverandering is niet de enige opgave waarmee de gemeente rekening moet houden. Woningnood, energietransitie, landbouwcrisis, klimaatadaptatie, biodiversiteit en een toekomstbestendige economie zijn allemaal van invloed op het gebruik en de inrichting van onze leefomgeving.

In de gemeente waar het goed wonen is, dragen we in brede zin zorg voor een leefomgeving waar iedere inwoner, jong of oud, prettig kan leven. In het buitengebied, waar de landbouwcrisis om nieuwe antwoorden vraagt. In onze woonkernen, waar voorzieningen onder druk staan en vergroening een belangrijke opgave is én in onze centra, waar alle opgaven op een relatief klein oppervlak samenkomen. De Achterhoek scoort in de brede welvaartsindex hoog op woontevredenheid. Om die waarde te behouden, blijven we inzetten op vitaliteit in alle gebieden en op een integrale aanpak van de opgaven die bepalend zijn voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

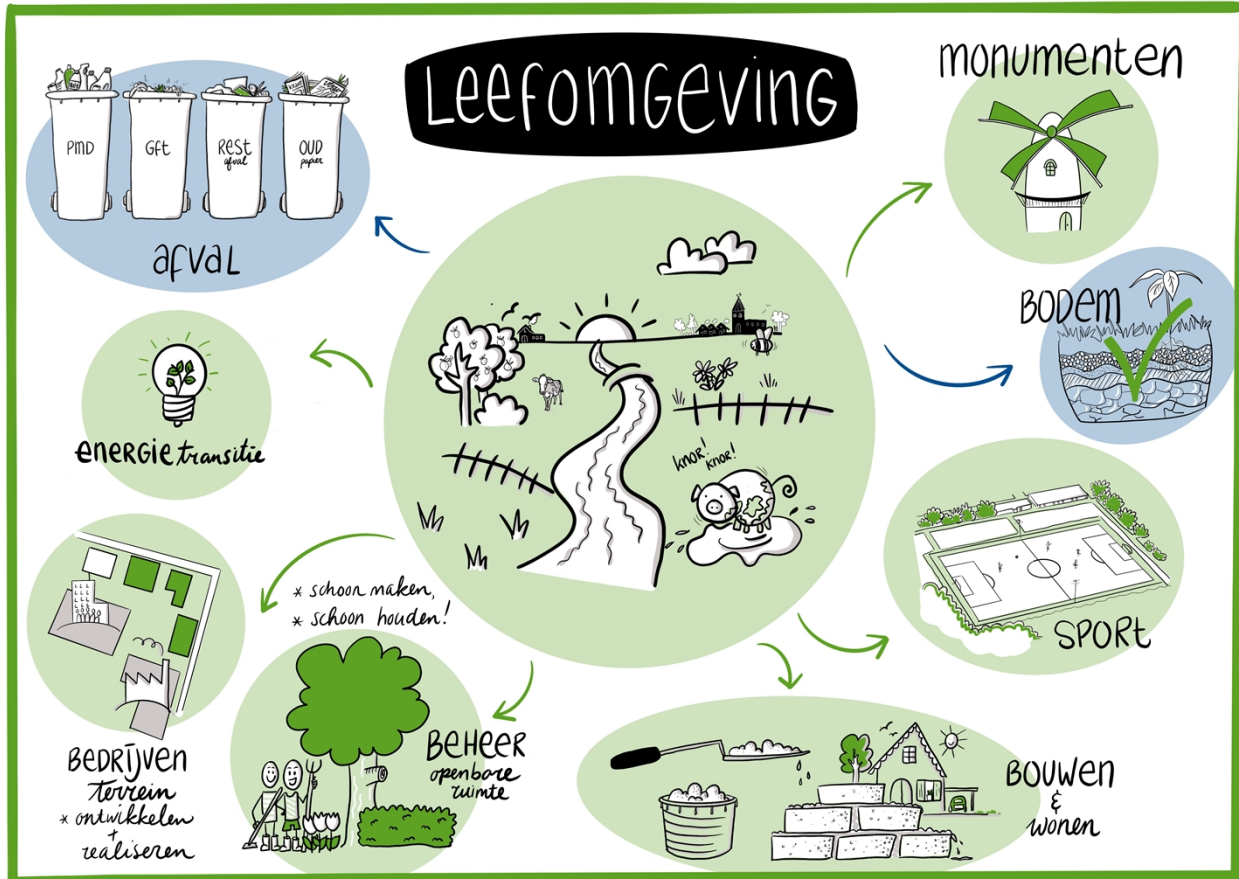
Een goed voorbeeld van deze integrale aanpak is de ontwikkeling van De Tuit voorheen Varsseveld-West. Hierbij wordt fors ingezet op het realiseren van een hoge ruimtelijke kwaliteit. Dit doen we door verschillende woningtypen te bouwen, deze woningen zo duurzaam mogelijk te maken en voldoende ruimte te reserveren voor groen én voor water.

Wat doen we hiervoor?

Voor programma 1 zijn er een aantal concrete doelen geformuleerd:

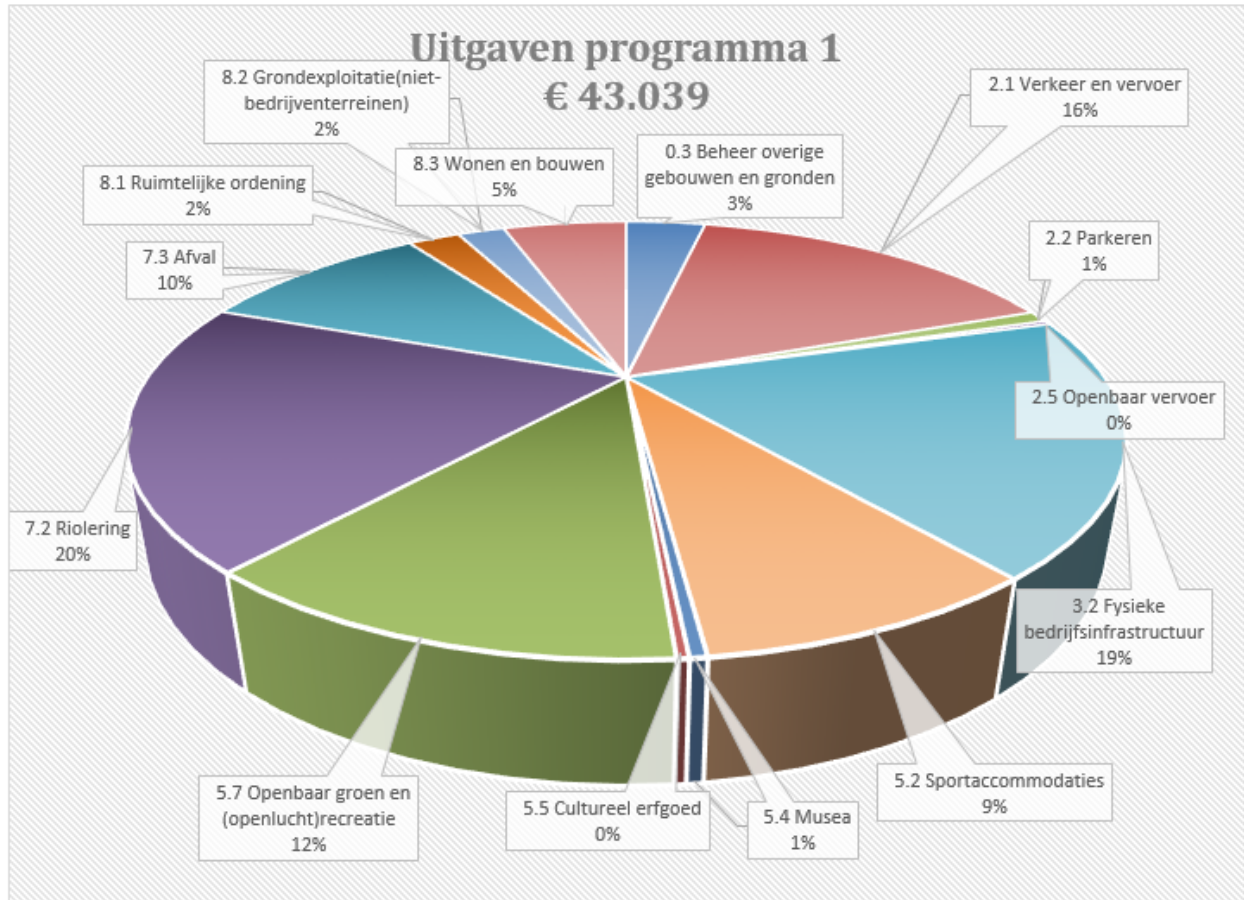
1. Vergroenen
2. Energietransitie
3. Bouwen en wonen
4. Landschapspark Oude IJssel en DRU Industriepark
5. Vitaal buitengebied
6. Grondstoffen en circulariteit
7. Omgevingsagenda Oost

Naast onze ambities en doelen in het programmaplan, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; de going concern. Hieronder is visueel weergegeven wat we aan reguliere taken binnen programma 1 uitvoeren.

Wat geven we eraan uit?

In totaal geven we binnen programma 1 ongeveer € 43 miljoen uit. In onderstaand overzicht is te zien waar het geld naar toe gaat.

Waarmee

We zoeken altijd naar de balans tussen de verschillende vraagstukken die voor ons liggen. Woningbouw, energietransitie, natuur, bedrijvigheid en vele andere onderwerpen vragen allemaal aandacht en doen allemaal een beroep op onze ruimte. Door de integraliteit op te zoeken tussen deze vraagstukken, werken we aan verbindingen die de vraagstukken onderling en daarmee de leefomgeving versterken.

In programma 1 staan de doelen: vergroenen, energietransitie, bouwen en wonen, landschapspark Oude IJssel en DRU Industriepark, Vitaal Buitengebied en tot slot grondstoffen en circulariteit centraal. Vijf dimensies van brede welvaart worden het meest beïnvloed vanuit dit programma, te weten woontevredenheid, milieu, subjectief welzijn, gezondheid en maatschappelijke betrokkenheid.

Vergroenen in de kernen draagt bij aan woontevredenheid, biodiversiteit en gezondheid, klimaatadaptatie en sociale cohesie en biedt ruimte om te bewegen, sporten, spelen, ontmoeten, ontspannen en voor natuurbeleving. We hanteren daarbij de 3-30-300 vuistregel die is opgenomen in de gemeentelijke Klimaatagenda: zicht op 3 bomen vanuit elke woning, 30% van de oppervlakte in elke wijk voor groen en binnen 300 meter van elke woning een park of groene ruimte van tenminste 1 ha.

De energietransitie in onze gemeente is goed op gang. We werken zowel in de regio als binnen de gemeente samen met diverse partners. We werken aan duurzame warmte, het aardgasvrij maken van wijken voor onze inwoners. We ondersteunen bedrijven om hun energievraag te verminderen.

Duurzaam bouwen draagt bij aan verminderen van woningnood, woontevredenheid, milieu en gezondheid. Aandacht voor verduurzaming van de bestaande woningen is belangrijk voor de energietransitie maar draagt ook bij aan de maatschappelijke betrokkenheid van bewoners en eigenaren. De uitleglocaties worden integraal en duurzaam ontwikkeld.

In het Vitale Buitengebied, waar grote ruimtelijke opgaven samenkomen, werken we integraal aan deze opgaven. Het betreft onder andere: meer mogelijkheden om wonen mogelijk te maken, meer toeristische activiteiten ontwikkelen en het ondersteunen van de agrarische ondernemers die voor grote verduurzamingsopgaven staan.

Met het vastgestelde visiedocument inclusief kaartbeeld voor het Landschapspark Oude IJssel hebben we een belangrijk kader neergezet voor ontwikkelingen in dit gebied. We werken verder aan een ontwikkelprogramma, waarmee we de inzet van middelen prioriteren om tot resultaten voor de korte en langere termijn te komen.

Oude IJsselstreek zit in een transitie naar een circulaire economie, een samenleving zonder afval. In ons nieuwe VANG beleid hebben we opgeschreven hoe we gaan werken aan de ambitie om de hoeveelheid grof en fijn restafval per inwoner per jaar te verlagen.

Hoe

Bij nieuwe ontwikkelingen kijken we niet geïsoleerd naar een vraagstuk, maar integraal. We stapelen het liefst verschillende functies waarmee we optimaal gebruik maken van de ruimte en de investeringen. We zoeken, ontwikkelen en benutten deze kansen waardoor onze euro dubbele waarde heeft.

Denk hierbij aan zon op (nieuwe) daken, bloemen in de berm, openbare (groene) ruimte waar eenieder kan bewegen, ontspannen en ontmoeten en het circulair inzetten van (bouw)materialen/grondstoffen. De grenzen tussen sociaal en fysiek domein gaan steeds meer verdwijnen en vinden elkaar bij onderwerpen als werkgelegenheid en zorg. Zo komen sociale en fysieke ontwikkelingen bij elkaar in de uitvoering van de visie Wonen en Zorg of de aanpak van energiearmoede.

In al deze processen zien we nadrukkelijk een rol voor ons als gemeente weggelegd. Deze kan groter en kleiner zijn. Soms participeren we, soms nemen we de regie. We nemen hierbij altijd een actieve houding aan zodat we écht kunnen faciliteren, realiseren en samenwerken.

Doelen en acties

1.1- Vergroenen

We hebben de afgelopen tijd geleerd om het groen in onze leefomgeving opnieuw te waarderen, vooral in de kernen. Groen draagt bij aan de brede welvaart: woontevredenheid, het subjectieve welzijn, gezondheid en vitaliteit en milieu. De Visie op landschap, natuur en groene kernen blijft het fundament voor kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van groen. Voorbeelden zijn de actie Tegel eruit, Boom erin, het ecologische bermbeheerplan en een meer diverse inrichting van ons groen.

In 2023 gaan we aan de hand van de Klimaatagenda en de daarin genoemde streefwaarden inzetten op het klimaatadaptief ontwikkelen van de bebouwde omgeving. We zetten in op locaties waar uit de Klimaateffectatlas blijkt dat het aanpakken van hittestress en wateroverlast het meest urgent is. Het afgelopen jaar hebben we de locatie de Bongerd en naastgelegen parkeerplaats Debbeshoek in Ulft samen met Wonion onderzocht. In 2023 gaan we samen met Wonion aan het werk met deze locaties. We hebben hiervoor dit jaar al met succes een subsidie van € 100.000,- van de provincie ontvangen. Dit is nog niet voldoende en de benodigde investering is opgenomen in de investeringslijst.

We hebben in 2022 een aantal kleinere vergroeningsacties in de centra van Ulft, Varsseveld en Terborg uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat maatwerk nodig is. We zijn afhankelijk van wensen van inwoners en de (on)mogelijkheden die ondergrondse infra geeft. In 2023 presenteren we de groenplannen voor al de kernen waar maatregelen nodig zijn vanuit de Klimaateffectatlas inclusief de benodigde middelen die nodig zijn in de komende jaren.

1.2- Energietransitie

In juni 2019 werd het nationaal Klimaatakkoord gepresenteerd. Het Klimaatakkoord heeft een centraal doel: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990 in 2030. Europa stelt zelfs een broeikasgasreductie van 55% in 2030 voor. Dat betekent dat op gemeentelijk niveau veel gedaan moet worden aan de energietransitie door met name energiebesparing en duurzame opwek van energie.

We benaderen de energietransitie langs vier sporen:

- Opwekking duurzame elektriciteit (door zon op dak grootschalig, zonnevelden en windenergie)
- Opwekking duurzame warmte (vervanging aardgas door diverse technieken)
- Besparing elektriciteit (zuinige apparatuur, maar ook opwek met zonnepanelen bij particulieren)
- Besparing op warmte, aardgas (o.a. isolatie)

Elk spoor kent zijn eigen doel en aanpak. Wel hebben onderdelen met elkaar te maken en is er sprake van overlap.

Gemeenten hebben ook de regierol in de uitvoering van de warmtetransitie. Om deze taak goed uit te kunnen voeren, zijn door de VNG aan het Rijk een aantal randvoorwaarden meegegeven:

- Borging van betaalbaarheid en woonlastenneutraliteit
- Wet- en regelgeving om regie te voeren vanuit de Warmtewet
- Rijk als partner, samen de heldere boodschap vertellen
- Beschikbaar stellen van voldoende en structureel uitvoeringsbudget voor capaciteit.

We zien het Rijk langzaam maar zeker invulling geven aan deze randvoorwaarden.

Regionale Samenwerking: Akkoord van Groenlo & Regionale Energie Strategie

Op regionaal niveau is in het Akkoord van Groenlo afgesproken dat de regio in 2030 energieneutraal is. Deze opgave is in de Regionale uitvoeringsagenda duurzame energie Achterhoek in 2016 vertaald naar concrete doelstellingen voor de opwek van duurzame energie en energiebesparing, regionaal en per gemeente.

Ook is in 2021 op regionaal niveau gewerkt aan een eerste versie van de Regionale Energie Strategie (RES 1.0) om te komen tot de invulling van de nationale opgave voor het opwekken van duurzame energie. De doelstellingen uit het Akkoord van Groenlo zijn hierin meegenomen. In de RES Achterhoek staat dat we gezamenlijk 1,35 TWh aan energie gaan opwekken. Hiervan wordt een fors deel ingevuld door grootschalige zonne-installaties op (bedrijfs)daken. De rest wordt ingevuld door windenergie (0,546 TWh) en zonnepanelen (0,454 TWh). Een deel van de opgave is overigens al gerealiseerd.

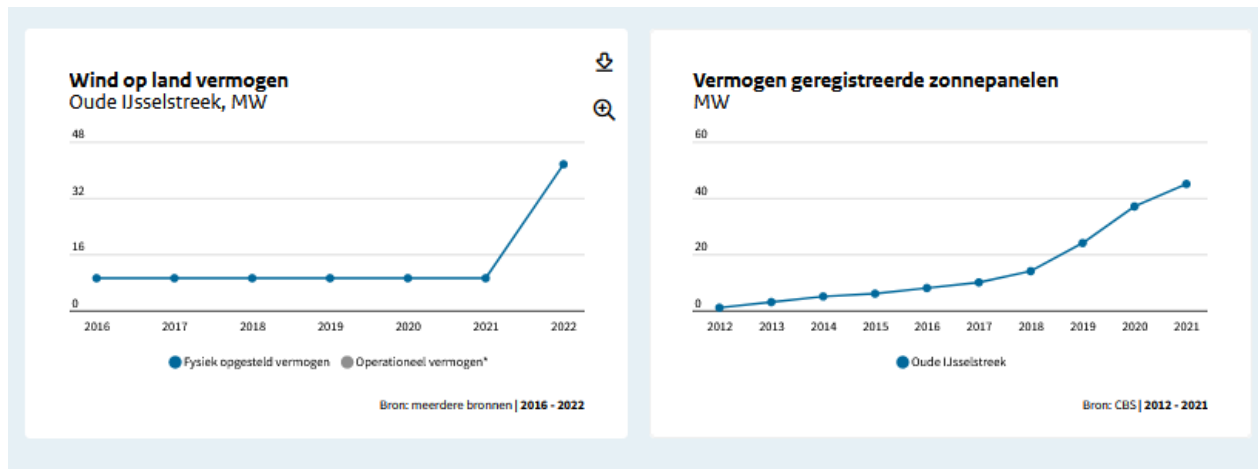
Elke twee jaar wordt de Regionale Energiestrategie aangepast aan de meest recente ontwikkelingen. De plannen in de RES 1.0 worden verdiept, verbeterd en concreter gemaakt. In 2023 wordt de eerste nieuwe versie vastgesteld, de RES 2.0.

Regionaal zijn we bezig het Akkoord van Groenlo te herijken. De ambitie en de opgave worden onder andere in lijn gebracht met het landelijke beleid.

Duurzame opwek

De RES is een regionale opgave, elke gemeente doet hierin een deel. We hebben eerder, in de regionale uitvoeringsagenda duurzame energie Achterhoek uit 2016 per gemeente een opgave vastgesteld. Voor de gemeente Oude IJsselstreek betekent dat een opgave voor de opwek van 185 GWh duurzame elektriciteit. We zijn goed op weg deze opgave te halen, op dit moment wekken we 110 GWh aan duurzame elektriciteit op met windenergie, zonnepanelen en grootschalig zon op daken. Ook zijn er projecten in voorbereiding, goed voor ongeveer 40 GWh (zonnepanelen en grootschalig zon op dak). Als deze gerealiseerd worden is er 150 GWh gerealiseerd. Om de opgave uit 2016 te halen ligt er nog een restopgave van 35 GWh. We gaan in overleg met de verschillende partijen verder met zoeken naar initiatieven om de resterende opgave in te vullen. Voorstellen hiervoor worden in 2023 concreet gemaakt.

Bij de opgave voor de opwekking van duurzame warmte, als vervanging van het aardgas, is veel te doen. Pas 15% van de opgave uit 2016 is gehaald.

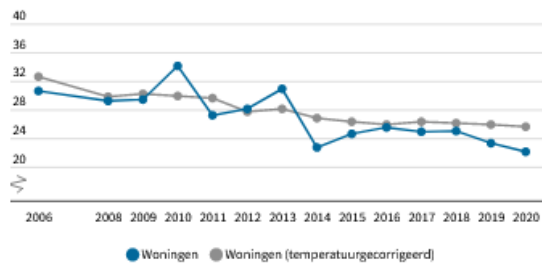
Samen met de inwoners

Agem Energieloket

Als gemeente hebben we flinke ambities om duurzamer te worden. Een groot gedeelte hiervan zal door onze inwoners zelf moeten gebeuren. We stimuleren woningeigenaren door hen goed te informeren en te ondersteunen bij het verduurzamen van hun eigen woning. Hierbij worden we geholpen door het Agem Energieloket. Zij hebben veel kennis en kunde in huis en kunnen van alles aanbieden om inwoners te ondersteunen, zoals bewustwording, communicatie, (advies)diensten ten behoeve van energiebesparing en gebruik van duurzame energie in de gebouwde omgeving in de Achterhoek. Agem richt zich op alle inwoners van de Achterhoek.

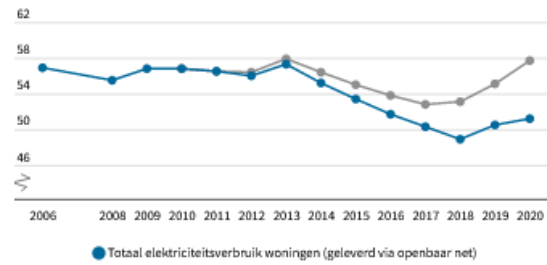

Totaal gasverbruik woningen
Oude IJsselstreek, miljoen m³

Bron: Berekening totaalverbruik woningen o.b.v. gemiddeld verbruik en aantal ... | 2006 - 2020

Totaal elektriciteitsverbruik woningen
Oude IJsselstreek, miljoen kWh

Bron: Berekening totaalverbruik woningen o.b.v. gemiddeld verbruik en aantal ... | 2006 - 2020

Participatie

Als gemeente hechten we grote waarde aan participatie van onze inwoners bij plannen. Dit is ook in lijn met de nieuwe omgevingswet. We verwachten dat initiatiefnemers voor projecten rond opwek van duurzame energie een gedegen participatietraject doorlopen met de omwonenden.

Burgerinitiatief Energie in Oude IJsselstreek

In de zoektocht naar grootschalige duurzame energie-opwek is in 2021 het Burgerinitiatief Energie in Oude IJsselstreek (BEOIJ) opgericht. De gemeente en BEOIJ hebben dezelfde ambitie: een energieneutrale gemeente in 2030. BEOIJ werkt vanuit vier lijnen: begrijpen, betrekken, bedenken en balanceren. We zijn in gesprek met BEOIJ en ondersteunen hen in de realisatie van duurzame energie opwek projecten. Het is goed zoveel mogelijk samen op te trekken in de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Duurzame Warmte

Eind 2021 is de Transitievisie Warmte vastgesteld. Dit is het vertrekpunt voor het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving in 2050. Dit is een proces van de lange adem. Vooral nog gaan we aan de slag met het aardgasvrij-klaar maken van enkele gebieden in de gemeente. Op deze manier kunnen we onze gebouwde omgeving, maar ook zeker onze inwoners, klaarmaken voor een uiteindelijke transitie naar aardgasvrij.

Om dit proces zo goed mogelijk in te steken, gaan we aan de slag met Wijk van de Toekomst. Dit is een programma van de Provincie Gelderland. We kijken hoe we de transitie in de wijken/dorpen het beste vorm kunnen geven, samen met de bewoners. In 2022 is hiermee gestart in Varsseveld, in 2023 zetten we dit voort, en breiden het programma uit naar Silvolde. Zo kunnen we in deze dorpen een belangrijke stap zetten naar een duurzame toekomst.

Bedrijven & Verduurzaming

Bedrijven zijn een belangrijke groep met forse uitdagingen op het gebied van verduurzaming. Ze gebruiken vaak veel energie, wat verduurzamen een grote opgave maakt. Ook het probleem van netcongestie speelt vooral bij bedrijven een belemmerende rol. Om ondernemers hierbij te ondersteunen zijn de afgelopen tijd een aantal, vooral regionale, projecten uitgevoerd. Uiteraard kijken we vooruit naar de toekomst.

De ambitie van de gemeente om bedrijven aan te zetten tot verduurzaming is groot. In de eerste plaats omdat ze een grote bijdrage kunnen leveren aan duurzamer energieverbruik, maar ook omdat we verwachten dat het Rijk in 2023 strenge duurzaamheidseisen gaat opleggen aan de industrie. In dit opzicht willen we graag met een aantal grootverbruikers kijken wat er qua verduurzaming kan en welke rol wij als gemeente daarin kunnen vervullen.

Achterhoek Onderneemt Duurzaam

Tot en met 2022 liep het regionale project Achterhoek Onderneemt Duurzaam. Bedrijven konden een gratis energiescan aanvragen, waardoor ze inzicht kregen in hun energieverbruik en waar verbeterpunten liggen. De enorme verduurzamingsopgave van bedrijven is echter nog lang niet gereed. Er is een nieuwe regionale aanpak in ontwikkeling. Het is belangrijk om als gemeente hierbij aan te sluiten om zo bedrijven te blijven ondersteunen bij verduurzaming en energiebesparing.

Zonnige Bedrijven Achterhoek

Het regionale project Zonnige Bedrijven Achterhoek wordt uitgevoerd door de Agem en is erop gericht om bedrijven te ondersteunen bij het leggen van zonnepanelen op hun daken. Dit loopt erg goed en we gaan hier in 2023 mee door. Echter, bij zonnepanelen op bedrijfsdaken vormt netcongestie een groot probleem. Netbeheerder TenneT doet onderzoek naar de congestieproblematiek voor onze regio. De uitkomsten van dit onderzoek worden eind 2022 verwacht.

Aanpak Energiearmoede

Het Rijk heeft incidentele gelden aan gemeenten beschikbaar gesteld om een aanpak Energiearmoede op te stellen en uit te voeren. Deze aanpak is in 2022 opgesteld en richt zich op 5 sporen: sociale energiecoaching voor mensen met een laag inkomen, inzet van de fix brigade, een energiezuinig witgoed regeling, een subsidieregeling isoleren voor woningeigenaren met een inkomen tot modaal en een publiciteitscampagne energiebesparing. In 2023 wordt de aanpak verder uitgewerkt en uitgevoerd.

Daarnaast is het uitgangspunt om mensen met een laag inkomen structureel te ondersteunen bij het verlagen van het energieverbruik. We willen daarbij toewerken naar een structurele voorziening waarbij we de doelgroep blijvend kunnen ondersteunen. Daar is financiering voor nodig. De verwachting is dat er vanuit het Rijk toegewerkt wordt naar een meerjarige aanpak voor energiearmoede. De nu beschikbaar gestelde gelden moeten voor eind 2023 uitgegeven zijn. Daarom vragen we vanaf 2024 structureel extra budget om de aanpak Energiearmoede voort te zetten. Mocht het Rijk na 2023 aanvullend budget beschikbaar stellen dan kan het gevraagde budget anders ingezet worden of vrij vallen.

1.3- Bouwen en Wonen

De druk op de woningmarkt is en blijft voorlopig onverminderd hoog. Wij zijn een groeiende gemeente. Dit komt onder meer door een hernieuwde waardering van wonen en werken in een meer landelijke leefomgeving. De behoefte ligt vooral bij betaalbare woningen voor starters en levensloopgeschikte woningen voor de groeiende groep oudere inwoners.

We gaan voor de 'juiste woning op de juiste plek' en 'inbreiding gaat voor uitbreiding'. Leegstaand vastgoed wordt getransformeerd tot woningen, denk aan leegstaande winkels in de aanloopstraten. We bouwen ook op geschikte gronden binnen de kernen die nu nog onbebouwd zijn, met aandacht voor groen en klimaatadaptie. De vijf aangewezen uitleglocaties krijgen een ruime opzet met 'Achterhoeks woonmilieu'. Voor wonen in het buitengebied wordt in 2022 gewerkt aan aanvullend beleid. Hiermee hebben we een beter antwoord op vraagstukken rondom wonen in het buitengebied die de komende jaren op ons afkomen.

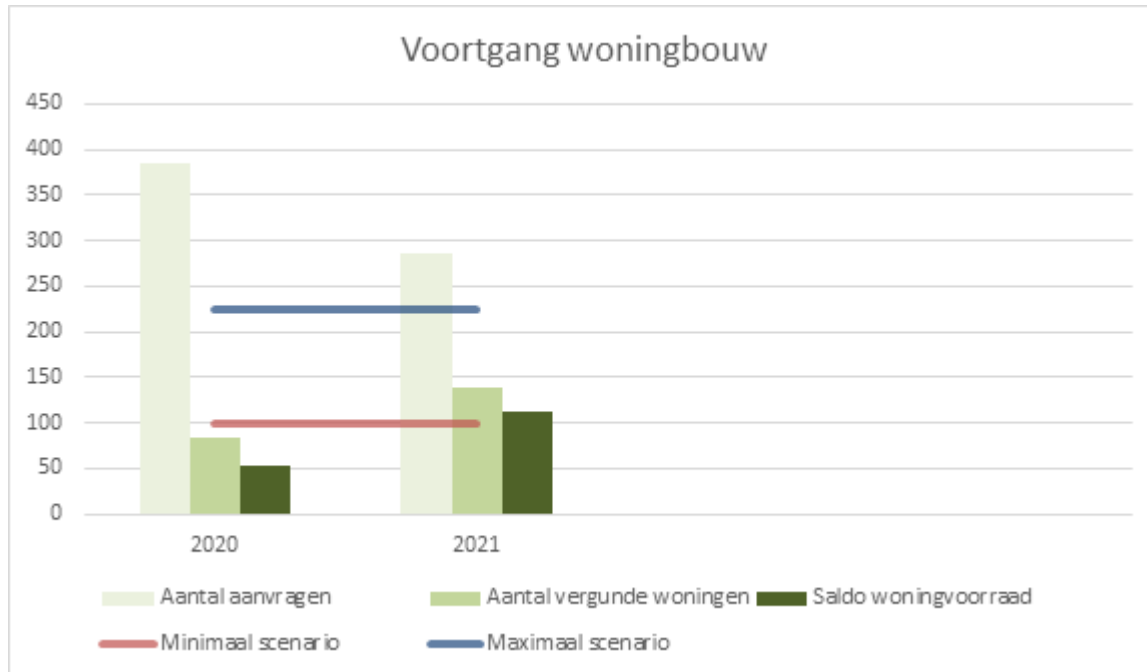
Er wordt al fors gebouwd en het tempo gaat in de komende jaren verder omhoog. We houden daarbij rekening met de veranderende samenstelling van onze bevolking. Naast de woning zelf is de omgeving van invloed op het leef- en woongenot. Prettig wonen is veel meer dan alleen een dak boven het hoofd. Voor onze groeiende groep oudere inwoners is de mogelijkheid om te blijven wonen in hun vertrouwde omgeving belangrijk. Wij kiezen ervoor om de uitgangspunten van brede welvaart centraal te stellen bij woningbouwplannen.

De verduurzaming en verbetering van bestaande woningen is een nog grotere opgave dan de nieuwbouw. We realiseren ons dat het grootste deel van de woningen er al staat, de meeste voldoen nog niet aan de ambities die staan in het Klimaatakkoord. Dit betekent dat de komende jaren veel woningen aangepakt worden om de energievraag omlaag te brengen. Zie doel Energietransitie voor onze inzet op dat vlak. Ook moeten woningen worden aangepast zodat de bewoners langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Huiseigenaren ondersteunen wij onder meer via de toekomstbestendig-wonen-lening en het project Heerlijk Thuis in Huis, dat loopt van september 2022 tot en met december 2024. Via dit project ondersteunen wij 55plussers die hun woning willen aanpassen zodat zij langer zelfstandig Heerlijk thuis kunnen blijven wonen.

Nieuwbouwprogramma

Het woningbouwprogramma voor Oude IJsselstreek is in 2021 vastgesteld op 2250 woningen tot en met 2030. Dat zijn gemiddeld 225 woningen per jaar, daar groeien wij nu naartoe. De ambitie richt zich op bouwen voor de behoefte van onze inwoners, het huisvesten van nieuwe arbeidskrachten en mensen van buiten de regio die hier willen komen wonen.

We liggen op koers om de komende jaren fors meer woningen te bouwen. Steeds meer plannen doorlopen de planologische procedure en het vergunningetraject. De bouw door ontwikkelaars, particulieren en corporaties volgt daarop. We blijven als gemeente actief sturen op de woningbouw. We kunnen dit niet alleen realiseren. We werken daarom in partnerschap met eigenaren, omwonenden en de omgeving. Hier faciliteren we goede ideeën en brengen wij partijen bij elkaar om een prettige woonomgeving te realiseren.

Jaarlijks overzicht voortgang woningbouw t/m 31 december 2021. Bron: rapportage voortgang woningen 2021, d.d. 29 maart 2022.

Nationale- en regionale woonagenda

Begin dit jaar heeft minister de Jonge (Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting) de Nationale Bouw- en Woonagenda gelanceerd om de crisis op de woningmarkt aan te pakken. Hierin is de ambitie benoemd om tot en met 2030 900.000 woningen te bouwen. Onze eigen ambitie van 2250 woningen tot en met 2030 past binnen de nationale ambitie. Oude IJsselstreek pakt zo haar deel van de verantwoordelijkheid. We bouwen niet alleen voor eigen inwoners, maar ook voor mensen van buiten de regio die graag hiernaartoe willen verhuizen. We vullen het type woningen in op een manier die bij ons past. We richten ons op minder dan het door het Rijk gevraagde aantal sociale huurwoningen, en kiezen voor meer 'goedkope' en 'betaalbare' koop. Dit is opgenomen in de (geactualiseerde) Regionale Woonagenda, die begin 2023 ter vaststelling aan de raad wordt voorgelegd.

Voor het bouwen van de gewenste woningen is (financiële) ondersteuning van het Rijk nodig. Dit geldt vooral voor de sociale huurwoningen en de woningen in de 'betaalbare koop'. Vanwege de onrendabele top kunnen deze woningen zonder ondersteuning van het Rijk niet gebouwd worden.

Uitleglocaties

Op de vijf aangewezen uitleglocaties is ruimte voor tussen de 1400 en 1850 woningen. De Tuit voorheen Varsseveld West is de eerste uitleglocatie waarmee we aan de slag zijn gegaan. Op basis van het locatiepaspoort wordt nu gewerkt aan het stedenbouwkundig plan. Het maken van het stedenbouwkundig plan gebeurt in overleg met eigenaren, omwonenden en andere belanghebbenden. In 2023 wordt dit afgerond en wordt de planologische procedure gestart. Dit is een stap verder in het proces richting bouw. Voor Varsseveld Noord wordt in 2022 en begin 2023 het locatiepaspoort gemaakt. Eind 2021 zijn we ook gestart met de ontwikkeling van de locaties Lenteleven en Biezenakker. De eerste gesprekken met de eigenaren, omwonenden en andere belanghebbenden zijn gevoerd en de startnotities zijn gereed. De locatiepaspoorten krijgen in 2022 vorm. In 2023 werken we dan verder richting het stedenbouwkundig plan en het omgevingsplan. De ontwikkeling van de uitleglocatie Voorbroek ligt verder in de toekomst.

Flexwoningen

Naast reguliere woningbouw zetten we in op flexwoningen. Dit zijn volwaardige woningen die voldoen aan alle eisen van het Bouwbesluit. Deze woningen worden voor periode van maximaal vijftien jaar neergezet en zijn makkelijk te verplaatsen. Omdat ze niet permanent geplaatst worden kunnen ze met een snellere procedure vergund worden. Op zeven gemeentelijke locaties realiseren we circa 75 flexwoningen. Hiermee bieden we een oplossing voor de ergste woningnood voordat de productie van reguliere woningen goed op gang komt.

Kleine Kernen Aanpak

Met provinciale subsidie is in 2020, 2021 en 2022 in zes van onze acht kleine kernen de woningbouwbehoefte in beeld gebracht en zijn locaties voor nieuwbouw aangewezen. De dorpsbelangenorganisaties zijn hierbij een belangrijke sturende kracht en de inwoners hebben zo veel invloed op welke woningen waar gebouwd gaan worden. Dit draagt bij aan de leefbaarheid in onze kleine kernen. De provinciale subsidie is gestopt. De kleine kernen aanpak ervaren wij als waardevol. Deze willen wij eens per vijf jaar herhalen. Daarom nemen wij een budget hiervoor op in de begroting.

Risico's

Hoewel de stijgende lijn qua woningbouw is ingezet zijn er risico's en beperkingen die de gewenste versnelling kunnen temperen. De gemeentelijke organisatie was de afgelopen jaren niet ingericht op het behandelen van de grote hoeveelheid woningbouwplannen.

De formatie is uitgebreid, vooral met externe inhuur. Vast personeel vinden in de huidige krappe arbeidsmarkt blijft een grote uitdaging. Externe inhuur blijft noodzakelijk op de veelheid aan plannen verder te brengen. Hiervoor zetten we het eerder beschikbaar gestelde budget voor de versnelling van de woningbouw in. We constateren op basis van de ervaring van het afgelopen jaar dat dit bedrag onvoldoende is de komende jaren en hebben het bedrag daarom aangepast.

De prijzen van (nieuwbouw)woningen stijgen (enorm) en komen buiten het bereik van een steeds grotere groep inwoners. Het tekort aan personeel geldt niet alleen voor de gemeente maar voor alle partners in de gehele bouwketen. Daarnaast is er schaarste als het gaat om duurzame grondstoffen en de aanhoudende inflatie speelt ons parten. We zullen daarom naast de reguliere woningbouw ook blijven zoeken naar innovatieve oplossingen zoals betaalbare bouwconcepten en flexwoningen.

De tolerantie ten opzichte van woningbouwplannen neemt af. Vrijwel iedereen onderschrijft nut en noodzaak van de bouw van nieuwe woningen. Toch ziet men vaak dat deze het liefst elders en/of op een andere manier gebouwd worden. Met het toenemen van het aantal woningbouwplannen dat in procedure gaat, zien we ook een toename van het aantal zienswijzen, bezwaren en/of beroepzaken. Het behandelen daarvan is tijdrovend en werkt vertragend.

1.4- Landschapspark Oude IJssel en DRU Industriepark

Landschapspark Oude IJssel

Begin 2022 is het visiedocument inclusief kaartbeeld voor Landschapspark Oude IJssel vastgesteld. In de tweede helft van 2022 wordt een beslissing genomen over het ontwikkelprogramma. Binnen het ontwikkelprogramma wordt een prioritering gemaakt voor realisatie op korte, middellange en lange termijn. Daarbij moet in acht worden genomen dat het gros van de initiatieven binnen de visie geen gemeentelijk initiatief is, of niet geprojecteerd is op gemeentelijk eigendom. De gemeente heeft dus beperkte invloed op de realisatie daarvan. Ongeacht het besluit over het ontwikkelprogramma is voortgang en het pakken van kansen noodzakelijk. Daarvoor is voor 2023 en opvolgende jaren geld nodig voor procesbegeleiding en tevens ook realisatiegeld.

Procesgeld ten behoeve van onderzoek, personele capaciteit en procesbegeleiding is eerder toegekend in de vorm van financiële middelen tot en met 2023, ter hoogte van een bedrag van € 100.000,-. Deze middelen zijn ook na 2023 structureel nodig om de korte termijn en middellange termijn uitvoeringsmaatregelen te kunnen voorbereiden. Het gaat om een bedrag van € 100.000,-. Realisatiegeld is nog niet beschikbaar. Het gaat dan om financiële middelen om initiatieven waar de gemeente trekker is, meewerkt of partner is uit te voeren. Binnen het Landschapspark Oude IJssel zijn al diverse ontwikkelingen in uitvoering. Denk bijvoorbeeld aan de restauratie van Huis Landfort die grotendeels is afgerond. Gelijkijdig heeft Geldersch Landschap en Kastelen het omliggende bosgebied en de wandelpaden opgeknapt. Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor de aanleg van een parkeerplaats en zijn we als gemeente bezig met de uitwerking van snelheidsremmende maatregelen ter hoogte van de nieuwe parkeerplaats. Een ander voorbeeld is de uitvoering van buitenplaats De Bleuster inclusief een ecologische oeverinrichting van de A-Strang. Het bestemmingsplan is gewijzigd, het plan met het perceel is door de provincie aan een particulier verkocht en de uitvoering start de komende maanden. Bij het plan voor buitenplaats hoort ook de uitwerking van een fietspad langs de Marmelhorstweg met een fietsbrug. De gemeente coördineert dit ontwerpproces en verwacht volgend jaar het fietspad met de fietsbrug te realiseren. Onder regie van het Waterschap wordt momenteel gewerkt aan de ecologische herinrichting van de oever van de A-Strang tussen Voorst en Ulft.

Eén concreet project pakken we in 2023 en 2024 op. Het gaat om de realisatie van de fietsverbinding tussen Megchelen (huis Landfort) en Engbergen. Er komt hiervoor een financiële bijdrage beschikbaar vanuit een nabij gelegen woningbouwproject. Dit vraagt aanvullend een investering vanuit de gemeente van 600.000 euro, die is opgenomen in de investeringslijst voor 2024.

Ten aanzien van andere investeringen wordt jaarlijks gezien wat aan investeringsgelden nodig zijn voor het daaropvolgende jaar. Voor omvangrijke initiatieven zal de raad aanvullend om krediet gevraagd worden. Voor het landschapsplan als geheel, of elementen daarbinnen, zullen te zijner tijd mogelijk grondexploitaties worden geopend. Het idee hierbij is om partijen die baat hebben bij de mogelijkheden die het landschapspark biedt, een financiële bijdrage te vragen om daarmee kosten van andere elementen uit het landschapsplan mede te financieren.

DRU Industriepark

Voor het DRU Industriepark wordt onderzocht hoe het toevoegen van een museum en hotel en het versterken van de evenementenhal haalbaar is als doorontwikkeling van de DRU. Op basis van deze bevindingen moet de raad nog besluiten nemen over het uiteindelijke beeld en later ook over de financiële consequenties. Die beslissing biedt de basis om verder uit te zoeken op welke wijze het uiteindelijke beeld kan worden gerealiseerd, welke partners daarvoor nodig zijn en met welk tijdsplan rekening moet worden gehouden. Omdat het uiteindelijke doel nog niet helder is, is hier in de voorliggende begrotingsopzet niet op geanticipeerd. Wel moet rekening worden gehouden met een bedrag van € 100.000,- in de begrotingsopzet welke bedoeld is voor de procesbegeleiding/kwartiermaker van het vervolgproces in 2023.

1.5- Vitaal buitengebied

In onze gemeente is ongeveer driekwart van het buitengebied in gebruik en in eigendom van agrariërs. Ook deze ondernemers staan voor grote complexe opgaven die een veelvoud van thema's raakt. Er zijn (verduurzamings-)opgaven als gevolg van beleid vanuit Europa, het Rijk en de provincie. Het Rijk heeft in het Nationaal Programma Landelijk Gebied de eerste richtinggevende doelen gesteld voor kwaliteitsverbetering van de natuur (o.a. per gebied emissiereductiedoelen voor stikstof). De provincie is verantwoordelijk voor het opstellen van een gebiedsgerichte uitwerking.

De provincie Gelderland heeft aangegeven vast te houden aan de Gelderse stikstofaanpak, hiervoor is in 2021 reeds een uitvoeringsprogramma opgesteld. Het Rijk komt nog met aanvullend richtinggevend beleid voor de thema's klimaat en water, hiervan zal de provincie in gebiedsprogramma's een vertaalslag maken voor Gelderland. Lokaal zien we dat bijvoorbeeld de behoefte aan recreatie en toerisme, in combinatie met agrarisch ondernemen en wonen in het buitengebied toeneemt. Een integrale aanpak voor de opgaves van de energietransitie, klimaatadaptatiemaatregelen en versterking van natuur- en landschapswaarden is van belang. Hier ligt een link naar de thema's vergroenen, verduurzamen, wonen en heeft ook raakvlakken met sociale vraagstukken zoals veiligheid en gezondheid in het buitengebied.

De inzet op een vitaal- en leefbaar buitengebied is een omvangrijke en complexe opgave met veel betrokkenen, die vraagt om een zorgvuldige aanpak en langjarige inzet. Om een integrale aanpak voor elkaar te krijgen, maken we gebruik van de gebiedsanalyse die in 2021 is uitgevoerd door het Kadaster en onderzoeksinstituut Wageningen Economic Research. We gaan deze informatie combineren met de opgaven die voortvloeien uit het programma Werken Aan Toekomstgerichte Erven Achterhoek (WATEA).

We willen zorgen dat we gereed zijn voor het moment dat er meer duidelijkheid komt over de gebiedsaanpak vanuit de provincie. Op dit moment werken we aan een "gereedschapskist" met een aantal instrumenten, zoals een budget voor ruilverkaveling. Er komen vanuit Europa, Rijk, provinciaal en regionaal ondersteunende faciliteiten beschikbaar waar we goed op willen aansluiten. De gebiedsgerichte aanpak van de provincie wordt verwacht in de eerste helft van 2023. We gaan dit vervolgens vertalen naar een Lokaal Programma Landelijk Gebied.

1.6- Grondstoffen en circulariteit

We blijven inzetten op het verbeteren van het scheidingspercentage van het afval in onze gemeente. Minder restafval betekent minder CO2 uitstoot door verbranding van afval en betere scheiding betekent meer grondstoffen die opnieuw gebruikt kunnen worden. Dit vermindert vervolgens weer het gebruik van nieuwe grondstoffen in de keten. Zo dragen we bij aan de transitie Van Afval Naar Grondstof. In 2023 werken we verder op basis van het nieuwe VANG-beleid. De kostenstijging in afvalverwerking komt met name door externe factoren, zoals de nieuw ingevoerde verbrandingsbelasting. Als gemeente formuleerden we daarom de ambitie om de hoeveelheid grof en fijn restafval per inwoner per jaar te verlagen.

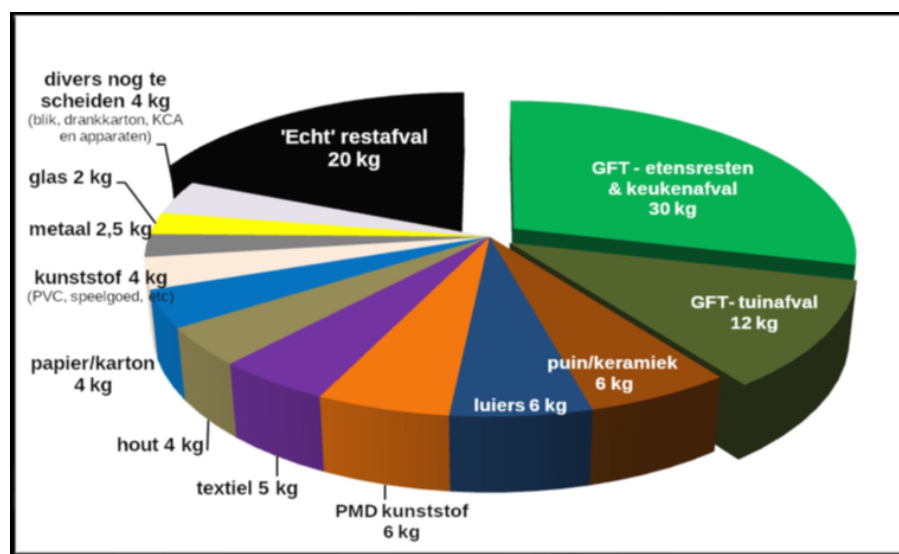
Ons doel is om in 2050 circulair te zijn. Hiermee conformeren we ons aan het landelijke doel. Het bereiken van volledige circulariteit is echter afhankelijk van landelijke ontwikkelingen en van de resultaten van de inspanningen van onze ketenpartners zoals rijksoverheid, producenten, detailhandel, inzamelaars en verwerkers. Onze doelen zijn:

- In 2025 ontstaat 50 kilogram restafval per inwoner per jaar;
- In 2030 ontstaat 25 kilogram restafval per inwoner per jaar;
- In 2050 ontstaat 0 kilogram restafval per inwoner per jaar (circulaire economie).

In 2021 was de gemiddelde hoeveelheid restafval per inwoner per jaar 116 kg.

Deze hoeveelheid bestaat uit 2 fracties:

- 4147 ton fijn huishoudelijk afval (105 kg per inwoner). Dit wordt via mini-containers en ondergrondse containers ingezameld;
- 418 ton grof huishoudelijk afval (11 kg per inwoner). Dit is het niet herbruikbare deel van het afval dat bij Stichting Aktief terecht komt. Het wel herbruikbare deel (1985 ton), wordt niet meegenomen in de berekening van de hoeveelheid restafval.

*Samenstelling fijn huishoudelijk restafval Oude IJsselstreek
105 kilogram per persoon per jaar*

Om de hoeveelheid restafval in onze gemeente te verlagen hebben we in ons nieuwe VANG beleid verschillende maatregelen beschreven:

- Met ingang van 1-1-2024 een tarief voor het per keer aanbieden van restafval invoeren;
- Met ingang van 1-1-2024 de service voor grondstoffen verhogen;
- Voorlichting en educatie over nut en noodzaak van afvalscheiding;
- Toezicht en controle op het correct aanbieden van afval;
- Afvalpreventie ter voorkoming van het ontstaan van afval;
- Regie op het proces en samenwerking met de ketenpartners.

In 2023 worden deze maatregelen voorbereid voor inwerkingtreding in 2024. We zullen daarom in 2023 nog weinig effect van deze maatregelen zien in de hoeveelheid restafval. We verwachten de effecten vanaf 2024 te merken. De cijfers over het jaar 2024 zijn in 2025 bekend.

1.7- Omgevingsagenda Oost

Rijk en de provincies Gelderland en Overijssel hebben ter uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) de Omgevingsagenda-Oost opgesteld. In een inspraakreactie heeft de Achterhoek (april 2020) aangegeven onvoldoende herkenbaar in de Omgevingsagenda te zijn opgenomen. Dit terwijl de Achterhoek zich als een perspectiefrijke regio ziet die een bijdrage kan en wil leveren aan zowel haar eigen toekomstbestendigheid alsook de grote bovenregionale (ruimtelijke) opgaven die spelen.

Het Rijk, provincie Gelderland, WRIJ en de Regio Achterhoek hebben vervolgens een Addendum (mei 2021) opgesteld waarin de opgave voor de Achterhoek is geformuleerd om een duurzame verbinding te realiseren tussen twee grote opgaven die nu nog min of meer gescheiden van elkaar functioneren, namelijk de opgave op ruimtelijk-economisch vlak (stad-land relatie) en de opgave in het landelijk gebied (vitaal platteland). Ter uitvoering van het Addendum is onder leiding van de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving gewerkt aan een Achterhoekse ontwikkelperspectief. Dit voor onze regio bezien vanuit onderstaande drie schaalniveaus. De komende jaren moet dit ontwikkelperspectief, welke als basis fungeert voor de toekomstige inrichting van de Achterhoek, verder worden ingevuld en geïntegreerd in bijvoorbeeld het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de Ruimtelijke puzzel die de provincie de komende tijd gaat leggen. Onze aanpak is geselecteerd voor de EO Weijersprijsvraag (juni 2022), waardoor we evenals de andere geselecteerde gebieden op denk- en ontwerpkracht van professionals vanuit verschillende disciplines mogen rekenen. Wij leveren een actieve bijdrage aan dit proces.

Raadsplanning

Programma 1		
Onderwerp	Kwartaal	Horend bij doel:
Meerjarig groenplan met klimaatadaptatiemaatregelen en bijbehorende benodigde middelen.	Q3	Vergroenen
RES 2.0	Q2	Verduurzamen
Lokaal Programma Landelijk Gebied	Q3/Q4	Vitaal Buitengebied

Wat kost het?

Programma 1 (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	31.785	32.457	32.174	32.453	32.453
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	697	807	832	832
Autonome ontwikkelingen	-	9.886	5.803	4.326	4.376
Totaal lasten	31.785	43.039	38.783	37.611	37.660
Baten					
Bestaand beleid	15.830	16.387	16.481	16.633	16.594
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	9.142	4.701	3.537	3.815
Totaal baten	15.830	25.529	21.182	20.170	20.410
Totaal programma 1	15.955-	17.510-	17.602-	17.441-	17.250-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	6.624	7.279	7.448	7.530	7.507
Verdeling interne kosten	8.285	9.187	9.069	9.069	9.069
Totaal	14.909	16.465	16.517	16.599	16.576

Beleidsmatige ontwikkelingen.

Lasten beleidsmatig	afwijking	toelichting
Beleid sportaccommodaties	35.000	N Extern advies bij het ontwikkelen van beleid sportaccommodaties.
Groenvoorzieningen (japanse duizendknoop)	60.000	N Doorontwikkeling van de aanpak van de japanse duizendknoop. De middelen worden ingezet om de machinecapaciteit te vergroten.
Co-financiering Leader	96.700	N Leader is een Europees subsidieprogramma, die door de provincie Gelderland wordt verdeeld. Deze is bestemd voor de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland, de initiatieven die bijdragen aan een brede plattelandsontwikkeling, maar ook aan klimaat, milieu, water en biodiversiteit. De regio Achterhoek is penvoerder. Het betreft periode 2023-2027.
Visie op wonen kleine kernen	25.000	N Middelen voor de ontwikkeling van een visie op wonen in de kleine kernen. Afgelopen 3 jaar is met een subsidiebijdrage voor een aantal kernen een visie op wonen ontwikkeld. Deze geslaagde aanpak willen wij doorzetten voor de kernen die niet zijn geweest en in de toekomst herhaaldelijk terug laten komen voor de kleine kernen.
Woningbouwimpuls	350.000	N We zien dat het lukt om een deel van de grote woningbouwopgaven incidenteel van kwantitatief en kwalitatief goede bemensing te voorzien. Voor een deel maken we onze medewerkers in vaste dienst vrij voor deze opgave, anderzijds huren we op specifieke kwaliteit in. In de begroting was voor drie jaar een bedrag van 350K beschikbaar gesteld om de versnelling van de woningbouwopgave in gang te zetten. We weten dat de omvang én de doorlooptijd van (woningbouw)opgaven de beschikbaarheid van deze versnellingsgelden overschrijdt. Deels anticiperen we hierop met een uitbreiding van de vaste formatie. Daarnaast is het noodzakelijk om het bedrag voor inhuur structureel te maken.
Integraal toekomstbeeld Varsseveld	40.000	N Uit voorjaarsnota 2023
Opstellen nieuw mobiliteitsplan	35.000	N Extern advies bij het nieuw te ontwikkelen mobiliteitsplan. Het huidige mobiliteitsplan (Gemeentelijk Verkeers- en Vervoers Plan) is in 2012 door de raad vastgesteld en is verouderd. In het nieuwe mobiliteitsplan is participatie van inwoners een belangrijk onderdeel.
Bijdrage regionale mobiliteitsprojecten	30.000	N Voor participatie en cofinanciering van onderzoek van gemeentegrensoverschrijdende mobiliteitsprojecten (zoals fietsverbindingen).
Verkeersonderzoek voor diverse verkeersprojecten	25.000	N Verkeersonderzoek door externe bureaus ondersteunen om goed verkeersbeleid uit te voeren. Hiermee kunnen onveilige verkeerssituaties worden aangepakt en van invloed zijn op de reconstructie van wegen.
	696.700	N

Autonome ontwikkelingen.

Lasten autonoom	afwijking	toelichting
Verzekeringen	46.603	N Uit voorjaarsnota 2023
DRU	13.000	N Uit de voorjaarsnota 2023
MJOP onderhoud	15.915	N De totale bijstelling van de meerjarenonderhoudsplanning accommodaties resulteert in een hogere onttrekking. Alle budgettaire aanpassingen binnen het MJOP verlopen via de reserve (programma 5) en geven in totaliteit geen saldo voor de begroting.
Subsidiering sportcomplexen	208.000	N Indexering van de subsidiebijdragen. Een deel van de exploitatiebijdragen wordt bepaald door de gas en elektriciteitsprijs index. Betreft aanpassingen sportcomplex de Paasberg, van Pallandt en IJsselweide.
Wesenthorst	83.105	N Indexatie met name door stijgende energiekosten.
Wegen	82.020	N Kostenstijgingen voor het onderhoud van wegen.
Oudheidkunde	16.552	N De overeenkomst met de ECAL wordt eens in de vier jaar geactualiseerd. In 2023 start een nieuwe periode voor de jaren 2023-2026.
Openbare verlichting	48.408	N Prijsstijgingen van de openbare verlichting, met name in energiekosten.
Groenvoorzieningen	68.491	N Arealuitbreiding van onderhoud groenvoorzieningen.
Kinderboerderij Engbergen	10.000	N Structurele verhoogde bijdrage voor voer-, energie- en dierenartskosten.
Boombeheer	11.200	N Kostenstijgingen op het gebied van uitbesteed werk en de aanschaf van materiaal.
Laanbomenbeheer	8.000	N Kostenstijgingen op het gebied van uitbesteed werk en de aanschaf van materiaal.
Accommodaties contracten	21.560	N indexering
Diverse kleine bedragen	49.599	N
Riolering	257.768	N Kostenstijging voor riolering wordt veroorzaakt door stijgende energie- en rentekosten.
Afval	339.680	N Invoering van het nieuwe VANG beleid en kostenstijgingen bij afvalinzameling en afvalverwerking.
Gronddepot	12.000	N Onderhoud gronddepot, budgetneutraal want we ontvangen inkomsten voor de grond
Grondexploitatie	8.452.547	N Budgettair neutraal resultaat bouwgronden in exploitatie, doordat het resultaat uiteindelijk weer via de balanspost voorraden loopt.
Kapitaallasten (excl afval en riolering)	141.365	N Effecten van rente en afschrijvingen door verschuiving investeringen naar volgend jaar en rentestijgingen.
Energie aanpak	0	N Voor de aanpak energiearmoede is tot en met 2023 geld vanuit het Rijk beschikbaar. Ons uitgangspunt is om mensen met een laag inkomen structureel te ondersteunen bij het verlagen van het energieverbruik. We willen daarbij toewerken naar een structurele voorziening waarbij we de doelgroep blijvend kunnen ondersteunen. Het is nu nog niet bekend of en hoeveel het Rijk hiervoor beschikbaar stelt. Daarom vragen we vanaf 2024 structureel extra budget (250.000) in de begroting om de aanpak Energiearmoede voort te zetten. Mocht het Rijk na 2023 aanvullend budget beschikbaar stellen dan kan het gevraagde budget anders ingezet worden of vrij vallen.
	9.885.813	N

Baten autonoom	afwijking	toelichting
Huuropbrengsten accommodaties	68.729	V 2,7% geïndexeerde huur.
Diverse kleine bedragen	11.008	V
Riolering	257.768	V Extra inkomsten door verhoging van het tarief rioolheffing met 4,5% en onttrekking uit het bufferfonds riolering.
Gronddepot	12.000	V Ontvangsten grond, budgetneutraal want we hebben onderhoud aan het gronddepot.
Grondexploitatie	8.452.547	V Budgettair neutraal resultaat bouwgronden in exploitatie, doordat het resultaat uiteindelijk weer via de balanspost voorraden loopt.
Afval	339.680	V Extra inkomsten door verhoging van het tarief afvalstoffenheffing met 9,5%.
	9.141.732	V

Wat zijn onze reguliere taken in dit programma.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2023	
	lasten	baten
Programma 1		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.459	1.182
<i>Aan-en verkoop onroerende zaken, pachten en huren en accommodaties.</i>		
2.1 Verkeer en vervoer	6.812	159
<i>Verkeersbeleid, verkeersveiligheid, beheer en onderhoud wegen, gladheidsbestrijding, openbare verlichtingen en civieltechnische kunstwerken.</i>		
2.2 Parkeren	374	-
<i>Uren.</i>		
2.5 Openbaar vervoer	126	-
<i>Basismobiliteit.</i>		
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8.108	8.095
<i>Grondexploitatie bedrijventerreinen bijdrage zand- en grindwinning.</i>		
5.2 Sportaccommodaties	3.807	1.110
<i>Beheer, exploitatie en onderhoud sportaccommodaties voor sportbeoefening.</i>		
5.4 Musea	188	-
<i>Bijdrage oudheidkundige verenigingen.</i>		
5.5 Cultureel erfgoed	131	11
<i>Historische gebouwen, beschermde stads- en dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde in de publieke ruimte.</i>		
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	5.347	37
<i>Bossen en natuurterreinen, groenvoorzieningen, speelplaatsen en landschapsbeleid.</i>		
7.2 Riolering	8.443	8.914
<i>Beheer en onderhoud, vervanging en uitbreiding riolering. O.b.v. GRP (Gemeentelijk Riolerings Plan). Opbrengsten rioolheffing.</i>		
7.3 Afval	4.164	4.735
<i>Inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Opbrengsten afvalstoffenheffing en reinigingsrechten.</i>		
8.1 Ruimtelijke ordening	948	23
<i>Bestemmingsplannen, Omgevingsvergunningen, plattelandsonwikkeling en Basisregistratie Grootchalige topografie.</i>		
8.2 Grondexploitatie(niet-bedrijventerreinen)	859	857
<i>Grondverwerving, bouw en woonrijp maken, verkoop van bouwrijpe gronden van niet-bedrijventerreinen (zie hiervoor 3.2).</i>		
8.3 Wonen en bouwen	2.273	407
<i>Omgevingswet, bouwvergunningen, volkshuisvesting, duurzaamheidsagenda en circulaire economie.</i>		
Totaal Programma 1	43.039	25.529

Programma 2: Een leefbare gemeente

Inleiding

Waarom

In de afgelopen coalitieperiode hebben we op basis van de visie 'naar het Hart van de Beweging' een transformatie ingezet binnen de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet. We hanteren daarbij de kernbegrippen voorkomen, normaliseren en innoveren/samenwerken. Deze beweging zet zich ook door naar de samenwerking met onze maatschappelijke partners. Met hen bouwen we aan lange termijn relaties met het uitgangspunt: Werken aan de bedoeling, vanuit vertrouwen. De titel van het coalitieprogramma 2022 - 2026 is Oude IJsselstreek maakt samen sterk. Wij bouwen verder aan een goede basis, van visie naar uitvoering. Een basis die de toekomst van onze kinderen en jongeren zeker stelt. En die van de begrippen Brede Welvaart en Positieve Gezondheid haalbare doelen maakt.

Bij het opstellen van het coalitieakkoord en de Voorjaarsnota 2023 was de financiële situatie voor gemeenten nog ongewis. Bij de Meicirculaire werd duidelijk dat er voor de komende periode meer geld beschikbaar is gekomen. Dat geeft ruimte voor specifieke projecten en oplossingen voor de nieuwe uitdagingen van deze tijd.

Verder zijn er grote uitdagingen op de arbeidsmarkt. Bedrijven hebben moeite bij het vinden van voldoende personeel. Dat kan betekenen dat steeds meer mensen werk hebben, en dus beter in staat zijn om in eigen levensonderhoud te voorzien. Tegelijkertijd zien we de economie stagneren en hebben we te maken met inflatie. Het leven wordt duurder. Zowel de lagere als de middeninkomens worden geconfronteerd met financiële uitdagingen. De komende bestuursperiode zal hier fors aandacht aan gegeven moeten worden. Zodat onze inwoners mee kunnen blijven doen en die hulp en ondersteuning blijven krijgen die echt nodig is. Voor onze inwoners levert die onzekerheid spanning op in de dagelijkse praktijk. De koopkracht neemt af en er zal vaker een beroep gedaan worden op hulp en ondersteuning van de gemeente.

Wat doen we hiervoor?

We beschrijven verderop in dit hoofdstuk vooral onze plannen en voornemens, met onze doelen. Maar dat is natuurlijk slechts een klein deel van wat we doen als gemeente. Daarnaast bestaat een groot deel van onze activiteiten uit noodzakelijke en vaak minder zichtbare dagelijkse werkzaamheden. Denk daarbij aan de huidige problematiek rondom Hulp bij het huishouden. Het kost zorgaanbieders veel moeite om personeel te vinden en daarom alle inwoners die daar recht op hebben van een hulp te voorzien. Daarnaast lopen eind 2023 de huidige overeenkomsten met onze zorgaanbieders af en zullen we gedurende 2023 een nieuwe aanbesteding uitschrijven.

Denk ook aan de gesprekken met inwoners over hulp, zorg en ondersteuningsvragen, de afhandeling van subsidieaanvragen van onze verenigingen of maatschappelijke partners. De inspanningen van onze partners zoals het Sociaal Werk of de Stadsbank. De backoffice die maakt dat geïndiceerde zorg ook daadwerkelijk ingezet kan worden.

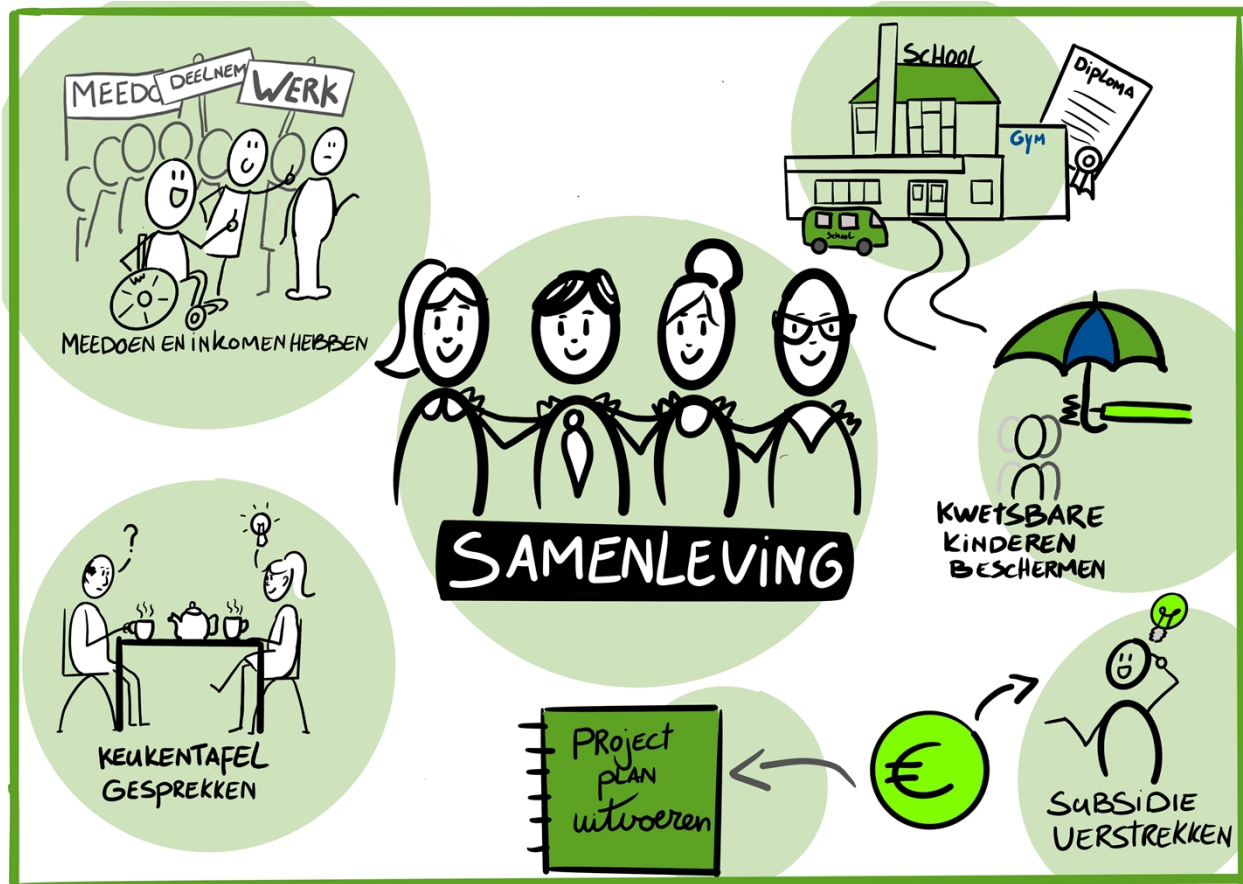
Dit zijn slechts enkele voorbeelden van al die dagelijkse noodzakelijke werkzaamheden die van groot belang zijn om de doelstellingen die wij willen behalen binnen het Sociaal Domein ook daadwerkelijk te kunnen realiseren.

De komende periode wordt een periode van actie en concrete resultaten.

We werken aan de volgende 3 doelen:

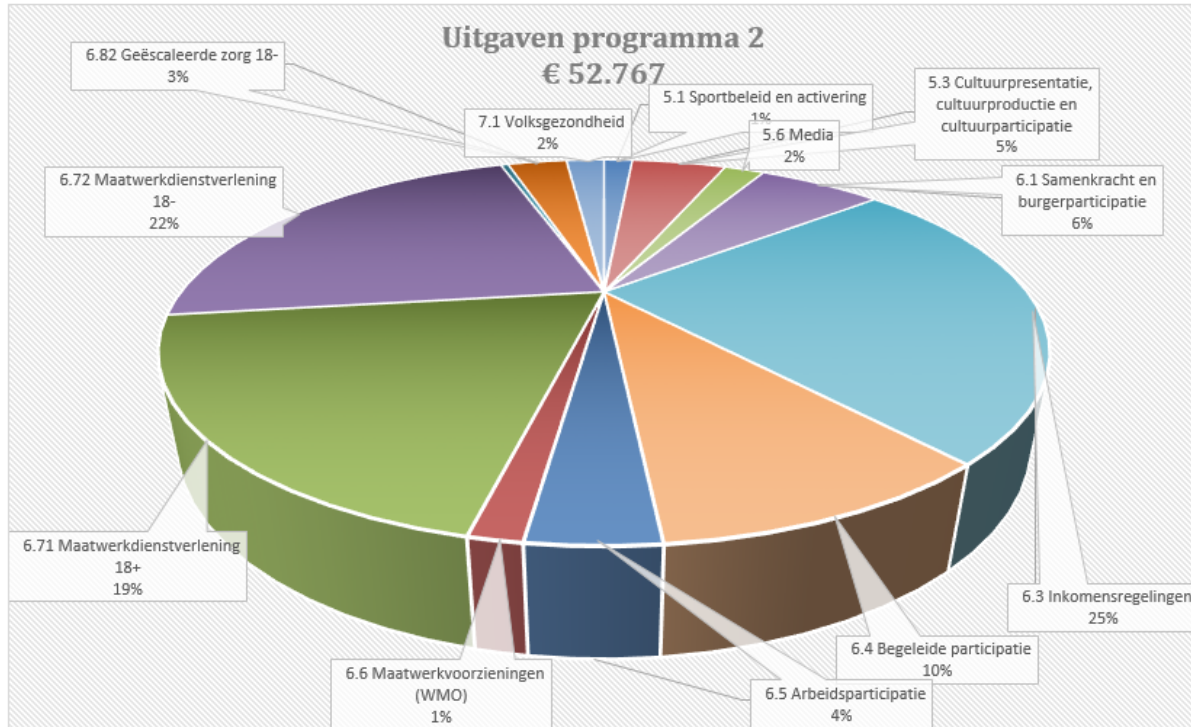
1. Gezond Leven
2. Meedoen
3. De Bedoeling

Naast onze ambities en doelen in het programmaplan, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; de going concern. Hieronder is visueel weergegeven wat we aan reguliere taken binnen programma 2 uitvoeren.

Wat geven we eraan uit?

In totaal geven we binnen programma 2 ruim € 52 miljoen uit. In onderstaand overzicht is te zien waar het geld naar toe gaat.

Waarmee?

Het werk in het Sociaal Domein gaat over mensen. De inhoud van het programma draait om de inwoners van onze gemeente. Daarom is het belangrijk om die inwoners te kennen. Wat houdt hen bezig? Wat gaat goed? Wat kan beter? Welke uitdagingen komen onze inwoners dagelijks tegen?

We zijn op verschillende manieren in contact met onze inwoners. Via onderzoeken, panels, of de Adviesraad Sociaal Domein. De participatie van en invloed door inwoners is belangrijk om dat te kunnen doen wat écht nodig is.

Oude IJsselstreek heeft te maken met een veranderende demografische ontwikkeling. We vergrijzen en ontgroenen, sneller dan een aantal jaren geleden. Onze inwoners zijn ook ouder dan gemiddeld. Daarop zullen we moeten acteren en maatregelen treffen om deze verdere ontwikkeling zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Doelen en acties

2.1- Gezond leven

Gezondheid is een groot goed en is meer dan 'niet ziek' zijn. Iedereen wil het liefst zo lang mogelijk in goede gezondheid leven. Gezonde inwoners zijn vooral ook gelukkige en tevreden inwoners.

Gezonde kansen

Het is onze ambitie dat iedere inwoner van Oude IJsselstreek het vermogen heeft om zich te ontplooiën, gezond te leven en regie te voeren op het eigen leven. Daarbij gaan we uit van de kracht van de maatschappij om een plek te maken waar het een leven lang fijn en gezond wonen, werken en recreëren is. Alle kinderen hebben gelijke kansen om gezond en veilig op te groeien. Hier ligt ook nadrukkelijk een verbinding met 'Gelijke kansen voor alle jeugdigen' in het programma 3: 'De werkende gemeente'. Alle ouderen genieten van een vitale en zorgeloze oude dag in hun vertrouwde omgeving. In Oude IJsselstreek doet iedereen ertoe en doet iedereen mee naar eigen mogelijkheden!

Het verbeteren van de gezondheid en kwaliteit van leven is één van de drie hoofddoelen uit onze visie op het sociaal domein 'Naar het hart van de beweging'. We zetten in op versterking van de preventieve infrastructuur om zo zwaardere hulp en zorg te voorkomen, want voorkomen is beter dan genezen. De acties zijn verder uitgewerkt in de lokale gezondheidsagenda 'Gezonde kansen in Oude IJsselstreek'. Daarbij ligt de focus op drie speerpunten: kansen(on)gelijkheid, mentale gezondheid en vitaal ouder worden.

Uitvoering speerpunten

Via onder andere de Gezondheidsmonitors zijn er kengetallen beschikbaar over gezond leven. Op basis van de drie speerpunten uit de lokale gezondheidsagenda 'Gezonde kansen in Oude IJsselstreek' is er gekozen voor de weergave van twee kengetallen bij de speerpunten 'mentale gezondheid' en 'vitaal ouder worden'.

Bij het speerpunt 'kansen(on)gelijkheid' zetten we in 2023 vooral in op het verkleinen van gezondheidsverschillen in de eerste levensfase. Samen met partners zoals scholen, kinderopvang, Yunio, GGD Noord- en Oost-Gelderland, organisaties in de wijk, buurtsportcoaches en ouders gaan we werken aan een doorgaande lijn voor gezonde leefstijl. Bij jongeren en jongvolwassenen zetten we daarbij extra in op het vergroten van de mentale veerkracht in samenwerking met onderwijsinstellingen en Buurtzorg Jong. Voor uitwerking van bovenstaand speerpunten zijn er op dit moment nog geen passende kengetallen beschikbaar.

Het speerpunt 'mentale gezondheid' werken we verder uit door in te zetten op het verminderen van gevoelens van eenzaamheid. Via het landelijke actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid' gaan we met lokale partners (bijvoorbeeld met zorgaanbieders, verenigingen en inwoners) aan de slag met een gestructureerde aanpak. Percentage volwassenen dat eenzaam is:

Jaar	Oude IJsselstreek	Achterhoek	Nederland
2020	48%	42%	47%
2016	39%	38%	43%

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen

Bij het speerpunt 'vitaal ouder worden' is er een voortvarende start gemaakt. Zo is het Lokale Ouderen Netwerk Oude IJsselstreek (LONO) opgericht, werken we aan een dementievriendelijke samenleving en ontwikkelen we de ontmoetingscentra voor ouderen door. Deze activiteiten zetten we in 2023 onverminderd door.

Percentage ouderen (65+) met voldoende regie over eigen leven:

Jaar	Oude IJsselstreek	Achterhoek	Nederland
2020	83%	86%	86%
2016	86%	86%	85%

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen

Meedoen via sterke verenigingen

Sport, cultuur en welzijn zijn belangrijke middelen voor een vitale samenleving. Een rijk sportief en cultureel verenigingsleven draagt bij aan een sterke sociale basis. Het meedoen bij een vereniging zorgt voor ontmoeting en ontspanning. Om verenigingen te behouden en toekomstbestendig te maken blijven we verenigingen faciliteren. Dat doen we bijvoorbeeld door de inzet van een verenigingscoach en door het stimuleren van onderlinge samenwerking. In 2023 geven we verder uitvoering aan de cultuurnota. In deze nota wordt het beleid van Kunst en Cultuur voor de komende 10 jaar beschreven. De ambitie is een aantrekkelijk cultuuraanbod voor en door iedereen te behouden en te versterken. Het uitvoeringsprogramma gaan we samen ontwikkelen met onze partners. Het uitvoeringsprogramma geeft inzicht in de organisatorische borging zoals de personele capaciteit, het benodigde commitment van de betrokken partijen en voortgang op de gestelde prioriteiten.

Positieve Gezondheid

Vanuit het gedachtegoed van Positieve Gezondheid werken we aan een beweging om anders te denken, te doen en te organiseren: van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag. Vanuit Samen Sterker Thuis werken de professionals al vanuit Positieve Gezondheid. Steeds meer samenwerkingspartners omarmen de visie van Positieve Gezondheid ook. In 2023 gaan we de stap zetten van inspiratie naar implementatie: door onder andere de organisatie van werksessies voor zowel onze eigen professionals als voor onze samenwerkingspartners gaan we het werken met Positieve Gezondheid nog verder handen en voeten geven.

De Gezondste Regio

In de regio zoeken we verbinding bij de Thematafel De Gezondste Regio. Deze thematafel richt zich op vernieuwing en verbetering van zorg en welzijn met als doel om de gezondheid van Achterhoekers toe te laten nemen. Het regionale preventieakkoord 'Gezondheid en Geluk voorop in de Achterhoek 2020-2030' gaan we uitwerken tot een lokaal preventieakkoord. Dat doen we nadrukkelijk samen met inwoners en (vrijwilligers)organisaties vanuit het besef dat het doorbreken van gezondheidsvraagstukken een complexe uitdaging is. Meer gezondheid ligt niet in handen van één organisatie. Vanuit gedeelde verantwoordelijkheid werken we aan een integrale aanpak om duurzaam gezond gedrag te bevorderen.

Verbinding met andere beleidsterreinen

Dat vraagt ook gezondheid nog meer te integreren met andere beleidsterreinen. Armoede, schulden, problemen rondom huisvesting, eenzaamheid, werkloosheid, een beperking, een lage opleiding of de kwaliteit en de inrichting van de leefomgeving hebben namelijk allemaal invloed op hoe gezond inwoners zijn en zich voelen. Het verminderen van gezondheidsachterstanden vraagt om een breed perspectief. Daarom gaan we gezondheid nog nadrukkelijker verbinden met andere beleidsterreinen. Deze aanpak noemt de WHO (World Health Organization) ook wel: Health in All Policies. Alleen samen maken we Oude IJsselstreek gezonder!

Indicatoren

(Zeer) Goed ervaren gezondheid van inwoners van 18 jaar en ouder

Gezondheid is van vele factoren afhankelijk. Daardoor is het meten van uitkomsten van gezondheidsbevordering complex.

Ervaren gezondheid

Een goede algemene richtlijn is de ervaren gezondheid van inwoners. De ervaren gezondheid geeft inzicht hoe inwoners hun eigen gezondheid beoordelen. Het is een samenvattende gezondheidsmaat van alle relevante gezondheidsaspecten van een inwoner.

Het CBS, RIVM en de GGD'en meten één keer per vier jaar de ervaren gezondheid via de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen. In 2020 heeft de laatste meting plaatsgevonden. In deze laatste meting ervaart 80% van de inwoners van 18 jaar en ouder in Oude IJsselstreek hun gezondheid als (zeer) goed. Daarmee scoort Oude IJsselstreek hoger dan het landelijke gemiddelde (79%) en gelijk met het gemiddelde in de Achterhoek (ook 80%).

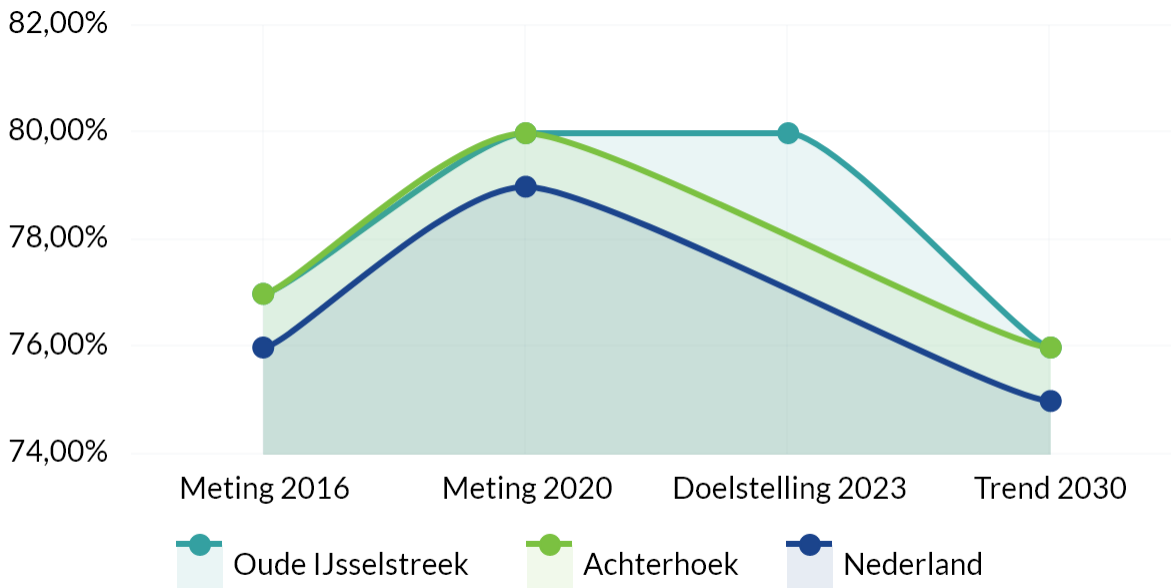
Bij de meting in 2016 beoordeelden 77% van de inwoners van 18 jaar en ouder in Oude IJsselstreek hun gezondheid als (zeer) goed. In de laatste vier jaar is er dus een stijging van 3% in de ervaren gezondheid gerealiseerd.

Trend naar 2030

Op basis van demografische en landelijke trends becijfert het RIVM een daling van de (zeer) goed ervaren gezondheid naar 75.7% in Oude IJsselstreek in 2030. Het gemiddelde in Nederland daalt naar 75,3% en in de Achterhoek naar 75.7%. Deze trendberekening is beleidsarm.

Doelstelling 2023

Door in te zetten op Gezond leven streven we in Oude IJsselstreek naar een stabilisatie van de (zeer) goed ervaren gezondheid van onze inwoners bij de eerstvolgende meting. Dus 80% van de inwoners van 18 jaar en ouder ervaart de gezondheid als (zeer) goed. In 2022 is éénmalig een extra Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen om de impact van Corona inzichtelijk te maken. Deze cijfers zijn in het voorjaar van 2023 beschikbaar.

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen: GGD'en, CBS en RIVM

Gebied	Meting 2016	Meting 2020	Doelstelling 2023	Trend 2030
Oude IJsselstreek	77,00 %	80,00 %	80,00 %	76,00 %
Achterhoek	77,00 %	80,00 %	-	76,00 %
Nederland	76,00 %	79,00 %	-	75,00 %

2.2- Meedoen

We geloven in een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen en iedereen meetelt. Vandaar dat we ons tot doel hebben gesteld dat in Oude IJsselstreek niemand een uitkering heeft. Door inwoners een uitkering te geven creëren we een afhankelijkheidspositie en laten we talenten en kwaliteiten onbenut. Het is onze ambitie dat alle inwoners op hun eigen manier meedoen en we vervolgens kunnen stoppen met het verstrekken van uitkeringen. We werken aan die ambitie via vier ondersteuningsbehoeften:

Ondersteuning bij verkrijgen en behouden van werk.

We werken vanuit de Meedoen-Werkt-methode waarbij niet de vacature, maar de persoonlijke klik tussen werkzoekende en werkgever centraal staat. We stimuleren en faciliteren de persoonlijke ontmoeting door gebruik te maken van ons netwerk met maatschappelijk betrokken ondernemingen. Daarnaast zijn we aan het onderzoeken of detachering voor werkgevers in sommige gevallen drempelverlagend kan werken.

Ook voor de inwoners waarvoor de arbeidsmarkt (nog) niet passend is, stimuleren en faciliteren wij geschikte werkplekken. Via vrijwilligerswerk, werkervaringsplaatsen, maatschappelijke banen, beschut werken en vormen van dagbesteding worden hun talenten en kwaliteiten benut.

Ondersteuning bij bestaanszekerheid

Een deel van onze inwoners is voor zijn bestaanszekerheid aangewezen op een gemeentelijke inkomensvoorziening. Door te blijven werken aan de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie van onze ondersteuning zullen meer inwoners in staat zijn in hun eigen levensonderhoud te voorzien.

We zijn daarbij afhankelijk van economische en geopolitieke ontwikkelingen. Zo zorgen de inflatie en stijging van de energieprijzen er voor dat een steeds groter wordende groep inwoners onvoldoende middelen heeft om de maandelijkse kosten te betalen en/of tegenslagen op te vangen. Gemeentebreed worden inwoners geholpen bij het tegengaan van de energietransitie (programma 1) en bij het verduurzamen van hun woning (programma 1.). Op die manier kunnen inwoners hun energiekosten verlagen. Daarnaast verwachten we dat meer inwoners gebruik gaan maken van schuldhulpverlening, we gaan waarborgen dat de inwoners die door middel van vroegsignalering zich melden bij de gemeente tijdig geholpen worden. De benodigde formatie van onder andere schulphulpverlening dient mee te bewegen met de vraag vanuit de samenleving. Ook dit jaar zullen de gemeentelijke belastingen zoveel mogelijk geautomatiseerd worden kwijtgescholden. Verder passen we de regels rondom de bijzondere bijstand en de lokale minimaregeling aan zodat die beter aansluiten bij de behoeften van de inwoners en de administratieve lasten voor inwoners worden verlaagd. Door tegemoetkomingen te verstrekken willen we stimuleren dat inwoners mee kunnen (blijven) doen aan het verenigingsleven en een bijdrage leveren aan het bevorderen van de gezondheid van de inwoners.

Ondersteuning bij integratie

Door een combinatie van “doen en leren”, stimuleren we dat inwoners die hun land van herkomst hebben moeten ontvluchten sneller de Nederlandse taal gaan beheersen en mee kunnen doen. Samen met werkgevers onderzoeken we hoe we de aanvankelijke taalbarrière - onder andere via de inzet van digitale instrumenten en werkgerichte taallessen (op de werkplek) - kunnen verkleinen waardoor werk eerder tot de mogelijkheden behoort.

Ondersteunen bij ondernemen

We hebben aandacht voor de ondernemers die gebruik hebben gemaakt van de TOZO-regeling en vanaf 2022 hun bedrijfskrediet terug moeten betalen. Samen met die ondernemers bekijken we of aflossing mogelijk is en welke aanvullende ondersteuning nodig is. De transformatie op het gebied van werk en inkomen vraagt dat we buiten bestaande kaders en werkwijzen treden om écht te doen wat nodig is en écht aan te sluiten bij de leefwereld van onze inwoners. In lijn met de visie “Naar het hart van de beweging” hebben we STOER opgericht om de transformatie vorm te kunnen geven.

STOER is de werkgever voor inwoners met een dienstverband Nieuw Beschut en maatschappelijke banen. Daarnaast levert STOER een bijdrage in de opvang van de Oekraïners (leefgeld en beperkt begeleiding bij het verkrijgen van werk).

Ook niet uitkeringsgerechtigde inwoners (NUG) - met name schoolverlaters VSO/PRO - kunnen voor ondersteuning bij STOER terecht, evenals gevestigde ondernemers en inwoners die vanuit een inkomensvoorziening een bedrijf willen starten. Verder worden inwoners - en hun werkgevers - ondersteund op het moment dat zij doorstromen naar een betaalde baan. Deze nazorgtrajecten vormen een wezenlijk deel van de dienstverlening van STOER met als doel de samenwerking tussen inwoner en werkgever te bestendigen. Dit is een van de beloften die bij oprichting van STOER aan de werkgevers is gedaan.

2.3- De bedoeling

In Oude IJsselstreek werken we aan een samenleving waarin onze inwoners kunnen meedoen en zich positief en gezond kunnen (blijven) ontwikkelen. Dat doen wij door het systeem (met zijn regels, procedures, financiën, bureaucratie) ondergeschikt te laten zijn aan de menselijke kant en de wereld waarin onze inwoners leven. De behoefte en de mogelijkheden van de inwoner zijn leidend bij het vinden van een oplossing. Om dat te bereiken zetten we in op de volgende punten:

Anders werken

Bovenstaande vraagt van ons/onze medewerkers en onze samenwerkingspartners dat wij steeds meer zelf betekenis moeten geven aan iedere unieke situatie, in plaats van de regels te volgen. Daarbij kunnen bestaande regels nu zelfs in de weg zitten om écht te doen wat nodig is. Het kost tijd om op veel verschillende plekken en niveaus op deze nieuwe manier te gaan werken, dit te vertalen in nieuwe regels (of het afschaffen daarvan) en te bestendigen. We doen dat in verbinding en dialoog met elkaar en onze samenwerkingspartners, op een eerlijke en gelijkwaardige manier, met oog en ruimte voor ieders talenten en expertise. Vormen die we hiervoor gebruiken zijn bijvoorbeeld intervisie voor de beleidsteams, casuïstiekbespreking bij de Wmo-consulenten, trainingen van de medewerkers van Stoer, kwartaalgesprekken en inhoudelijke werkgroepen met onze samenwerkingspartners.

Leren door te doen

In 2023 blijven wij hieraan werken in de projecten en met de partners die wij daarvoor in de afgelopen jaren hebben geselecteerd. Met Buurtzorg Jong geven we in 2022 in het bijzonder invulling aan het jongerenwerk. In programma 3, paragraaf 3.6 is dit verder uitgewerkt. Met Azora en Sensire ontwikkelen we het team van Samen Sterker Thuis verder door, o.a. door steeds verder te gaan in het (faciliteren van) domein overstijgend werken en het afbreken van schotten. Ook bij Stoer blijven we werken aan het centraal stellen van de behoefte en de mogelijkheden van de inwoner bij de ondersteuning die we bieden. Met de partners uit het bouwteam 'specialistische hulp in de buurt' werken wij met een ontwikkelagenda samen aan hulp die aansluit bij wat de inwoner nodig heeft. Er zijn onder andere werkgroepen die zich bezighouden met het afbreken van schotten die het schakelen tussen onderwijs, dagbesteding en deelname aan het arbeidsproces bemoeilijken en het organiseren van (combinaties van voorliggende en specialistische) hulp rondom het gezin zonder ingewikkelde procedures of indicaties. Met de gebiedsgerichte aanpak in Terborg brengen we in 2023 medewerkers van de Wmo, Buurtzorg Jong, Stoer en andere partners samen om te werken aan doorbraken (impactvolle oplossingen of bureaucratische uitzonderingen) die het leven van kwetsbare inwoners levensbreed verbeteren. Wanneer deze aanpak werkt gaan wij deze de komende jaren in de hele gemeente gebruiken.

Resultaten in beeld brengen en volgen

Met het werken volgens de bedoeling hebben wij ons een fundamentele verandering ten doel gesteld waarvan de uitkomst onvoorspelbaar is. Onze visie geeft een lonkend perspectief waarvan we nog niet precies weten hoe we er moeten komen en of onze inzet succesvol is. We leren door het te doen. Daarnaast gaat het om een integrale verandering met veel verschillende aspecten (van maatschappelijk tot politiek) die tegelijkertijd moeten veranderen om het doel te bereiken. Of onze inzet werkt is daarom moeilijk te meten. In 2023 implementeren we een methode om deze verandering te volgen en de resultaten van onze inzet kwalitatief in beeld te brengen naast de duiding van (interne en externe) data. We sluiten daarbij aan bij de ontwikkelingen rondom datagedreven werken beschreven in programma 4 'De dienstverlenende gemeente'.

Raadsplanning

Voorlopige Planning gemeenteraad 2023:

Programma 2 – concept Jaarplanning		
<i>Onderwerp</i>	<i>Kwartaal</i>	<i>Horend bij doel:</i>
Uitgangspuntennota GGD NOG 2023	Q1	Gezond Leven
Doorontwikkeling STOER	Q1	Meedoen
Bespreken jaarrapportage Buurtzorg Jong	Q1	De Bedoeling
Bestuursagenda GGD NOG 2023-2027	Q2	Gezond Leven
Bespreken terugblik jaar 2 STOER	Q2	Meedoen
Begroting 2024 GGD NOG	Q2	Gezond Leven
Convenant Ketenaanpak Zorg en Veiligheid	Q2	De Bedoeling
Bespreken halfjaarrapportage Buurtzorg Jong	Q3	De Bedoeling
<i>Reflexieve monitoring</i>	Q3	De Bedoeling
Bespreken eerste resultaten Transformatie zorg en hulp Volwassenen	Q4	De Bedoeling
Vaststellen Verordening Sociaal Domein	Q4	De Bedoeling

Wat kost het?

Programma 2 (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	50.729	49.299	49.066	48.986	48.986
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	742	742	690	690
Autonome ontwikkelingen	-	2.726	2.193	2.050	1.779
Totaal lasten	50.729	52.767	52.000	51.726	51.455
Baten					
Bestaand beleid	10.486	10.687	10.685	10.685	10.685
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	186	72	2	17
Totaal baten	10.486	10.872	10.757	10.686	10.702
Totaal programma 2	40.243-	41.895-	41.243-	41.040-	40.754-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	172	186	182	180	178
Verdeling interne kosten	2.057	2.057	2.057	2.057	2.057
Totaal	2.229	2.243	2.239	2.237	2.235

Beleidsmatige ontwikkelingen.

Lasten beleidsmatig	afwijking	toelichting
Maatschappelijke banen	450.000 N	Uit voorjaarsnota 2023
Jongerenwerk	190.000 N	Uit voorjaarsnota 2023
Buurtsportcoaches	50.000 N	Vanuit het coronaherstelplan is het aantal buurtsportcoaches tijdelijk met 1 fte uitgebreid. Gezien de opgaven op het gebied van verenigingsondersteuning en gezondheidsprojecten hier structureel een vervolg aan geven.
saldo binnen de hekjes		690.000 N
Bijdrage mediawet	51.500 N	Versterking van de lokale media met een tijdelijk overbruggingsbudget van 2 jaar zodat het Lokaal Toereikend Media Aanbod (LTMA) in de achterhoek kan blijven bestaan.
saldo buiten de hekjes		51.500 N
TOTAAL		741.500 N

Autonome ontwikkelingen.

Lasten autonoom	afwijking	toelichting
Volksgezondheid/GGD	97.500 N	In de voorjaarsnota is 50.000 opgevoerd. Voor 2023 is 97.000 nodig. In verband met een hogere indexering en budget Adolescenten.
Jeugdzorg PGB	25.000 V	We zien een steeds verdere daling van het gebruik van PGB's, die trend is voortgezet naar de begroting.
Dyslexie	21.000 V	Sinds enige tijd wordt dyslexiezorg anders ingekocht en anders gefinancierd. De verwachte kosten vallen lager uit dan we eerder hadden ingeschat.
Jeugdzorg	150.000 N	Uit voorjaarsnota 2023
Jeugdbescherming en reclassering	100.300 N	Betreft indexering jeugdbescherming en daarnaast is voor twee jaar 40.000 extra nodig voor lokale aanpak van de Gelderse verbeteragenda jeugdbescherming.
Huishoudelijke hulp	382.000 N	De uitgaven van hulp bij het huishouden stijgen in 2022 en we verwachten dat dit verder doorzet in 2023. Voor een deel is dit te verklaren door de afronding van de omzetting van de persoonsgebonden budgetten voor Alfafasens. Het grootste deel van onze inwoners met een pgb Alfafasens zijn overgestapt op zorg in natura. De kosten voor zorg in natura zijn hoger dan de kosten van het pgb Alfafasens. Daarnaast zien we een toename van het aantal aanvragen en een lichte stijging van de omvang van de inzet van de hulp bij het huishouden. Dit past bij het beeld dat inwoners langer thuis wonen en daarmee ook ouder zijn als zij thuis wonen. Daarbij heeft het abonnementstarief ook een aanzuigende werking.
Wijkteams	85.111 N	Taakmutatie vanuit de algemene uitkering voor versterking en ondersteuning van de wijkteams.
Opbouwwerk	21.500 N	Indexering Sociaal Werk en het Buurtschapshuis
Opbouwwerk	11.000 N	Activiteitenkaart
GIDS (Gezond in de Stad)	75.000 N	Middelen voor de lokale en integrale aanpak van gezondheidsachterstanden. De ontvangen middelen zijn afgelopen jaren gereserveerd. Dekking voor de besteding uit de gereserveerde middelen (Reserve SD, programma 5).
Schuldhelpverlening	41.471 N	In de voorjaarsnota is € 50.000 opgevoerd. Voor 2023 is 41.471 voldoende voor uitvoering.
Maatschappelijk werk, Vrijwilligerswerk en Mantelzorg	5.500 V	Indexering maatschappelijk werk, sociaal raadsledenwerk, Mantelzorgondersteuning en begeleiding mantelzorgvrijwilligers door Sociaal Werk.
Preventie jeugd	10.000 N	In 2022 wordt dit budget overschreden doordat meer trajecten Begeleide Omgangs Regeling worden ingezet dan voorzien. We verwachten dat deze stijging structureel is.
Diverse kleine bedragen	6.263 V	Betreft diverse kleinere aanpassingen.
Uitkeringen e.d. participatiewet	64.793 V	De halfjaarcijfers en meerjarenverwachting van Stoer geven aanleiding om de geraamde budgetten op diverse onderdelen bij te stellen. Dit levert ten aanzien van de uitkeringen en aanverwante kosten een voordeel op.
Re-integratiemiddelen participatiewet	262.523 V	Ook op de re-integratiekosten ontstaat een voordeel ten opzichte van de oorspronkelijke raming.
Organisatiekosten Stoer	PM	Bij het opstellen van de begroting was de bestuursopdracht doorontwikkeling Stoer nog niet afgerond. Indien de uitwerking van deze opdracht gevolgen heeft voor de begroting wordt dit op een later moment via de reguliere planning en control cyclus bijgesteld.
Ontwikkelingen jeugdzorg	1.198.000 N	Naar aanleiding van de arbitragezaak heeft het Rijk voor 2023 extra jeugdzorgmiddelen beschikbaar gesteld. Dat is aanzienlijk meer dan waar we eerder in de begroting rekening mee hielden. Dat is opgenomen als bate in de algemene uitkering. Gezien de onzekerheden rondom de nieuwe inkoop, zowel lokaal als regionaal, de aanpassingen op grond van het woonplaatsbeginsel en de mogelijke consequenties die voortkomen uit de Hervormingsagenda Jeugd, ramen we vooralsnog een risicopost in de kosten ter grootte van de extra jeugdzorgmiddelen.
Restant indexering	423.476 N	i.v.m. onzekerheid inflatiecijfers is een risicopost opgenomen.
<i>saldo binnen de hekjes</i>		<input type="text" value="2.210.279"/> N
Bibliotheek	18.371 N	Indexering bibliotheek
Cultuur en Erfgoedpact	486.667 N	Gemeente Oude IJsselstreek is penvoerder voor het Cultuur en Erfgoedpact. 9 gemeenten dragen 15.000 bij, in totaliteit 135.000, de provincie subsidieert ook 135.000. Daarnaast subsidieert de provincie 216.667 voor culturele infrastructuur. Het betreft een budgettair neutrale verwerking een zelfde bedrag is zichtbaar bij de baten
Diverse kleine bedragen	44 N	
Kapitaallasten	10.934 N	Effecten van rente en afschrijvingen door verschuiving investeringen naar volgend jaar en rentestijgingen.
<i>saldo buiten de hekjes</i>		<input type="text" value="516.016"/> N
TOTAAL	<input type="text" value="2.726.295"/>	N

Baten autonoom	afwijking	toelichting
Rijksbudget BUIG	569.933 N	Het rijksbudget BUIG is afgelopen voorjaar behoorlijk naar beneden bijgesteld voor het jaar 2022. Het voorlopig budget voor 2023 is nog niet bekend. In afwachting daarvan is de meerjarenbegroting structureel verlaagd naar het budget voor 2022. Dat heeft een aanzienlijk nadelig effect.
Participatiewet/uitkeringen	194.000 V	Tot nu toe werden de kosten rondom de participatiewet netto gepresenteerd (dus als saldo van baten en lasten) onder de lasten. In werkelijkheid bestaat het voor een deel uit kosten en voor een deel uit baten uit bijvoorbeeld debiteurenontvangsten terugbetalingen van kapitaalverstrekkingen. In de begroting is dit nu uitgesplitst, waardoor deze baten apart gepresenteerd zijn.
Reïntegratie	75.000 V	Dit betreft de opbrengst vanwege inleenvergoedingen. Door een verwachte stijging van het aantal inwoners dat via STOER werkzaam is, zullen deze stijgen.
<i>saldo binnen de hekjes</i>		
	300.933	N
Bijdrage Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek(CEPA)	486.667 V	Zie toelichting bij de autonome lasten
<i>saldo buiten de hekjes</i>		
	486.667	V
TOTAAL	185.734	V
Totaal overzicht hekjes		
Lasten beleidsmatig	690.000	N
Lasten autonoom	2.210.279	N
Baten beleidsmatig	0	N
Baten autonoom	300.933	N
dekking reserve gids gelden	75.000	V
Algemene uitkering	3.950.804	V
	824.592	

Werkwijze hekjes Sociaal Domein

De in eerdere jaren toegepaste werkwijze rondom de hekjes sociaal domein (SD) kan ertoe leiden tot de omvang van de reserve sociaal domein onnodig groot (of onwenselijk klein) wordt. Daarom hanteren we op basis van de ingeschatte risico's een minimum en maximum omvang voor de reserve sociaal domein. Indien de reserve boven het maximum uitkomt, wordt een eventueel surplus in het sociaal domein niet meer rechtstreeks gestort in de reserve sociaal domein, maar wordt dit als regulier exploitatiesaldo verwerkt. Vice versa geldt dat indien de reserve sociaal domein onder het minimum dreigt uit te komen, dan wordt dit vanuit het regulier exploitatiesaldo aangevuld. Voor deze begroting geeft dit het volgende effect, vergeleken met de oorspronkelijke werkwijze rondom de hekjes:

Reserve sociaal domein (x1.000)	Oorspronkelijke werkwijze Hekjes (oude situatie)	Begroting 2023-2026
stand 31/12/21	3.964	3.964
mutaties 2022	PM	PM
af: waarvan corona en gids	-1.085	-1.085
stand 31/12/22	2.879	2.879
toevoeging resultaat SD 2023	825	825
toevoeging resultaat SD 2024	1.906	296
toevoeging resultaat SD 2025	2.545	
toevoeging resultaat SD 2026	592	
stand ultimo 2026	8.747	4.000
Minimum omvang reserve	n.v.t.	1.000
Maximum omvang reserve	n.v.t.	4.000

*) Het resultaat sociaal domein is pas definitief bekend bij de jaarrekening 2022, daarom wordt hiermee nog geen rekening gehouden in deze begroting.

**) In de reserve sociaal domein zijn gelden opgenomen voor corona en gids, waar specifieke kosten voor gemaakt worden. Die worden daarom buiten beschouwing gelaten.

Wat zijn onze reguliere taken in dit programma.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2023	
	lasten	baten
Programma 2		
5.1 Sportbeleid en activering	741	-
<i>Ondersteunen en stimuleren van recreatieve sportbeoefening. Oa subsidies sportverenigingen, Achterhoek in beweging en buurtsportcoaches.</i>		
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2.438	488
<i>Activiteiten ter bevordering van beeldende kunst, muziek, dans en toneel. Oa. Culturele subsidies oa Dru en bijdrage muziekschool.</i>		
5.6 Media	1.031	81
<i>Bibliotheken, Regionaal Media Centrum.</i>		
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.156	280
<i>Statushouders, subsidiering maatschappelijke stichtingen, buurtcentra, samenlevingsinitiatieven, vrijwilligerswerk, preventie jeugd, senioren, maatschappelijk werk, toezicht kinderopvang, gezond in de stad en schoolmaatschappelijk werk.</i>		
6.3 Inkomensregelingen	13.044	9.106
<i>Inkomens- en bijstandsvoorzieningen oa bijzondere bijstand en kwijtschelding gemeentelijke belastingen. Rijksbijdrage BUIG.</i>		
6.4 Begeleide participatie	5.158	60
<i>Voorzieningen ter bevordering van maatschappelijke participatie oa beschut werk en werkverbanden sociale werkvoorziening.</i>		
6.5 Arbeidsparticipatie	1.920	75
<i>Op arbeidgerichte participatie- en re-integratievoorzieningen.</i>		
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	793	340
<i>Materiële voorzieningen verstrekt om zelfstandig te kunnen (blijven) functioneren, onder meer leef- en woonvoorzieningen.</i>		
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	10.219	292
<i>Dienstverlening aan individuele cliënten met een beperking, oa. Hulp in het huishouden, schuldhulpverlening, regiotaxi en Wmo.</i>		
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	11.560	150
<i>Jeugdhulpverlening individuele voorzieningen.</i>		
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	192	-
<i>Uren.</i>		
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.530	-
<i>Jeugdbescherming, jeugdreclassering en Veilig thuis.</i>		
7.1 Volksgezondheid	984	-
<i>Bijdrage GGD, hartveilig wonen.</i>		
Totaal Programma 2	52.767	10.872

Programma 3: De werkende gemeente

Inleiding

Waarom

De inwoners van de gemeente Oude IJsselstreek staan voor flinke uitdagingen. De coronacrisis met alle gevolgen van dien voor de hardwerkende ondernemers, maar ook voor leerlingen in een periode waar ze zichzelf maximaal moeten kunnen ontwikkelen, is gelukkig achter de rug maar dreunt nog na. De ene crisis is nog niet goed en wel voorbij en de volgende klopt al aan. De oorlog in Oekraïne raakt ons allemaal, hoewel sommige harder dan anderen. De energieprijzen zijn niet alleen onwerkelijk hoog, maar ook erg onzeker. Er is nog maar een klein percentage dat niet elke maand nieuwe leverprijzen krijgt. Dat heeft vergaande consequenties voor inwoners, maar ook zeker voor ondernemers die elke maand met hogere kosten te maken krijgen. Daarbij groeien onze jongeren tegenwoordig op in een Europa waar oorlog is.

Daarnaast zien we steeds vaker de gevolgen van de klimaatveranderingen, een stikstofcrisis, hitteplan en droogte zijn maar een paar dingen die we merken. We willen allemaal ons steentje bij dragen aan een betere toekomst. Vooral agrarische ondernemers worden hierbij aangekeken. Kortom: het zijn onzekere tijden.

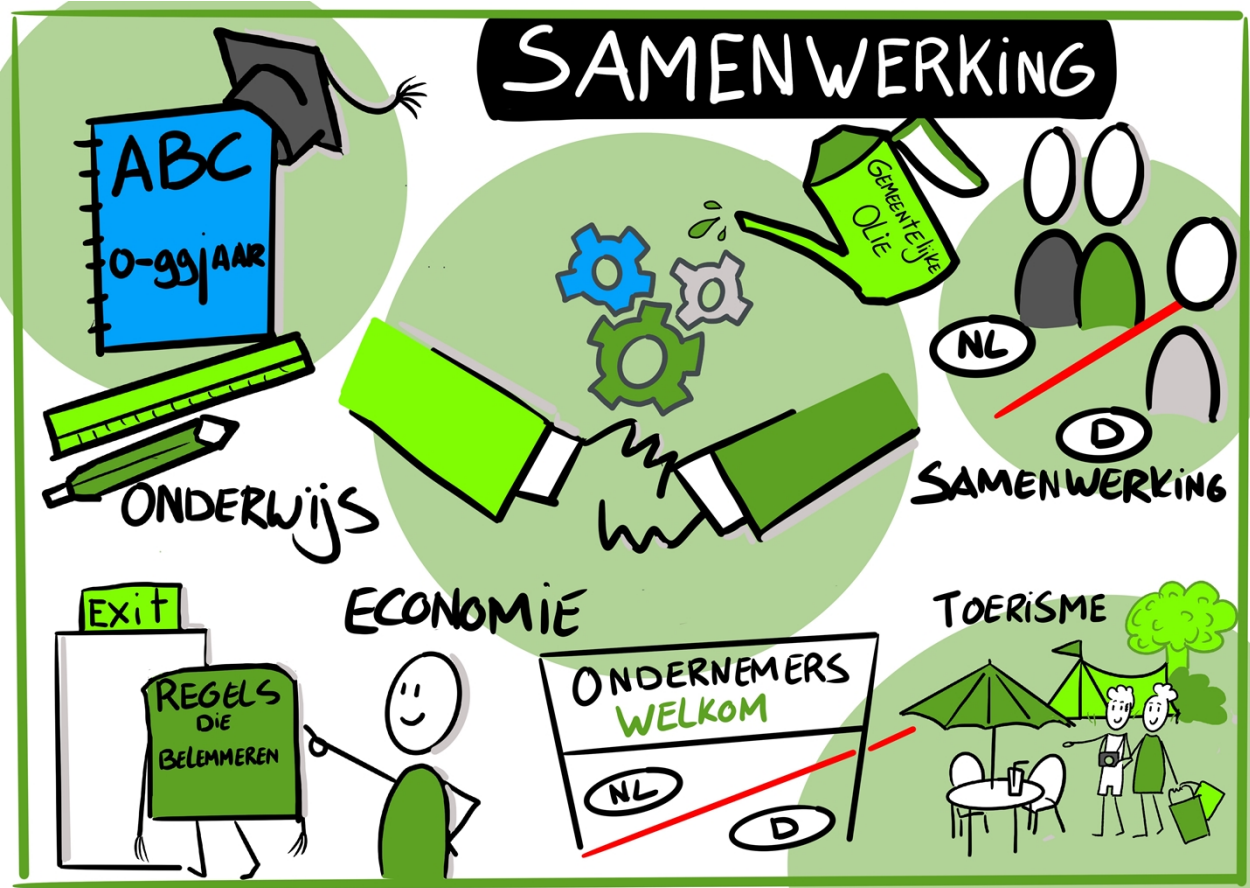
Als gemeente willen we al onze inwoners zo goed en waar maar mogelijk ondersteunen en helpen, maar we zijn ons er terdege van bewust dat we de onzekerheid niet weg zullen kunnen nemen. We wachten de concrete steunmaatregelen en doelen van het Rijk af, maar waar mogelijk anticiperen we, leveren we maatwerk en denken we mee in mogelijkheden. Het programma de werkende gemeente richt zich op 2 doelgroepen: ondernemers van groot tot klein en leerlingen van alle leeftijden. Via lokale, regionale en internationale samenwerking proberen we belangrijke items te agenderen, problematiek gezamenlijk en grensoverschrijdend op te pakken, en waar mogelijk samen met onze partners onze inwoners meer zekerheid te geven. We willen de kanselijkheid bevorderen zodat iedereen bestaanszekerheid heeft, niet in de kou hoeft te zitten en zowel ondernemers als leerlingen niet alleen bezig zijn te bestaan en te overleven, maar op te bloeien.

Wat doen we hiervoor?

Voor programma 3 zijn er een aantal concrete doelen geformuleerd:

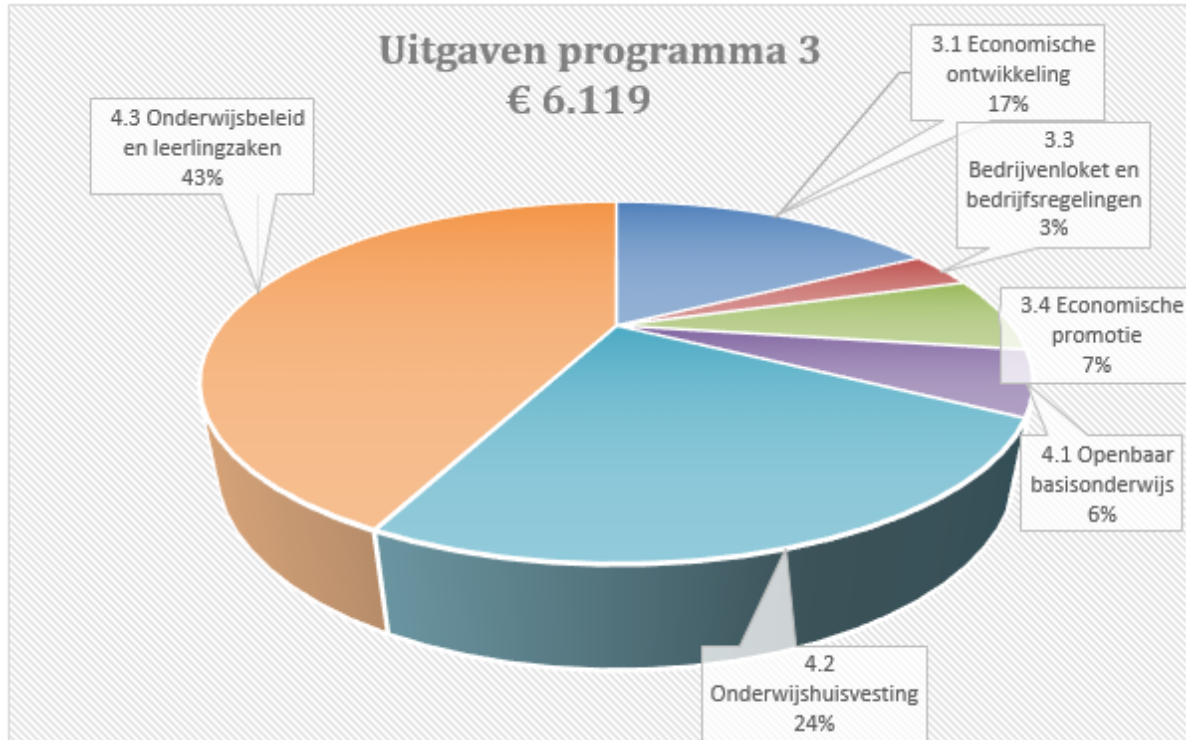
1. Impulsen aan de economie en wonen
2. Bevorderen van recreatie en toerisme
3. Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen
4. Aantrekkelijke winkelkernen
5. Toekomstbestendig agrarisch bedrijfsleven
6. Gelijke kansen voor iedereen
7. Vitale en toekomstgerichte schoolgebouwen
8. Samen komen we verder

Naast onze ambities en doelen in het programmaplan, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; de going concern. Hieronder is visueel weergegeven wat we aan reguliere taken binnen programma 3 uitvoeren.

Wat geven we eraan uit?

In totaal geven we binnen programma 3 een kleine € 6 miljoen uit. In onderstaand overzicht is zichtbaar waar het geld naar toe gaat.

Waarmee.

De beperkte, maar niet geringe invloed van de gemeente is al beschreven. Wat we hier vooral in willen benadrukken is dat de samenwerking met onze partners essentieel is om onze doelen te bereiken. We benoemen hieronder de belangrijkste, in willekeurige volgorde:

-*De ondernemers.* Er zijn meerdere keren per jaar bestuurlijke overleggen met de industriekringen, winkeliersverenigingen en marktverenigingen. In open dialoog praten we over wat er nodig is, wat de gemeente hier wel of niet in kan betekenen of kan faciliteren, maar ook wat ondernemers zelf kunnen bewerkstelligen als ze zich verenigen. Niet alleen voor zichzelf maar ook voor hun medeondernemers, de leefbaarheid en de economische dynamiek. Het programma ondernemers aan zet, het innovatiefonds, de coronasnelteststraat en zon op dak zijn voorbeelden van de gezamenlijke aanpak.

-*Het LEA (Lokaal Educatieve Agenda).* Alle onderwijsinstellingen en kinderopvangorganisaties zijn vertegenwoordigd in dit overleg, gefaciliteerd door en voorgezeten door de gemeente. Ook sluiten jeugdzorgorganisaties en de GGD aan om ontwikkelingen rondom kinderen en jeugd te signalen en gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor interventies. De scholen en kinderopvang staan natuurlijk het dichtst bij onze leerlingen en weten als geen ander wat er speelt en hoe daarop te anticiperen. De gemeente faciliteert hierin graag zo veel mogelijk. Samen met deze partners maken we afspraken over waar we ons in 2023 op willen focussen en inzetten.

-*De Regio, Euregio's, andere gemeenten:* we zijn erg blij met de thematafels omdat we daar gesprekken met de 3 o's kunnen voeren die onze hele regio raken. Veel onderwerpen hebben een lokale weerslag maar is op lokaal niveau niet te bestrijden/verhelpen, terwijl je als Regio dat in gezamenlijkheid wel kan. Het is de plek om dingen te agenderen. Deze overleggen worden dan ook altijd zo integraal en zorgvuldig mogelijk voorbereid zodat we kunnen proberen waar maar kan kansen te pakken en synergie te krijgen. Naast de Euregio Gronau krijgen we ook steeds meer aansluiting bij de Euregio RijnWaal waardoor we voor meer INTERREG-gelden in aanmerking komen en zoeken we de samenwerking met Duitse buurgemeenten. Het spreekt voor zichzelf dat we voor elke vorm van samenwerking de andere partij nodig hebben om het als doeltreffend middel in te kunnen zetten voor onze inwoners

Hoe

Hoe we onze doelen concreet willen bereiken is per doel uitgeschreven. Daarbij is het niet zo dat als we alles gedaan hebben zonder meer het doel ook bereikt is. We proberen zaken in gang te zetten, inwoners, ondernemers, scholen en kinderen zodanig te faciliteren zodat we in de richting van de doelen bewegen. Alle acties en maatregelen dragen daaraan bij. De effectiviteit daarvan valt of staat met de samenwerking en inzet van alle partners, niet alleen bij die van de gemeente. Binnen onze financiële en personele middelen dragen wij bij aan de economie en het onderwijs in onze gemeente.

Doelen en acties

3.1- Impulsprogramma economie en wonen

De economische dynamiek verandert in rap tempo. Dat heeft dieperliggende oorzaken, maar mede als gevolg van de coronacrisis, tekorten op de arbeidsmarkt, oorlog in Oekraïne, verduurzaming en klimaatverandering wordt dit versneld. Met de Economische Beleidsvisie (2017) en Het aanvalsplan conjuncturele schommelingen ("Plan B"; 2019) hadden we onze rol en al doelen geformuleerd om economische dynamiek te bevorderen en hebben we interventies benoemd om sterker uit de crisis te komen: we willen als overheid de economische motor draaiende houden.

Juist omdat die dynamiek erg groot is geweest gaan we ons economisch beleid en daarmee ook de doelen van het aanvalsplan actualiseren. Tegelijkertijd gaan we door met de in gang gezette stimuleringsmaatregelen. Het aanjagen van woningbouw is één daarvan, waarbij we woningbouw niet als doel op zich beschouwen, maar als middel om de bouwsector aan te jagen en te verduurzamen, om leegstand tegen te gaan, om mensen een dak boven hun hoofd te geven en om nieuwe arbeidskrachten aan te trekken. In 2023 gaan we hieraan een vervolg geven en gaan we ook de sociaaleconomische effecten van woningbouw en uitleglocaties op de bereikbaarheid en het draagvlak van en vraag naar onze voorzieningen in beeld brengen. Denk aan onderwijs, sport en kunst en cultuur.

Daarnaast blijven we conform Plan B als ondernemende overheid actief door in te zetten op innovaties. En al weten we niet altijd precies wat het bedrijfsleven wil, omdat het om bedrijfsactiviteiten gaat, willen we wel kijken wat er kan en daarbij aansluiten. Bijvoorbeeld met een innovatiefonds en op het gebied van duurzame energie. Onderdeel is extra inzet op duurzame energie, met name waterstof. Daarvoor hebben we samen met initiatiefnemers een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd. Dit wordt door de betrokken partijen in een uitvoeringsagenda vertaald. Dit past in de provinciale inzet op een Smart Energy Hub (SEH). De eerste stap is het ontwikkelen van een gebiedsanalyse voor een decentraal netwerk waar vraag en aanbod van elektriciteit, groene waterstof en opslag in het gebied slim aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Ook onderzoeken we met Firan welke duurzame energieoplossingen er voor het VIP zijn en hoe bedrijven hieraan bij kunnen dragen. Firan is onderdeel van Alliander en richt zich op oplossingen met nieuwe energie en energie-infrastructuur. We willen dit onderzoek voor 2023 uitbreiden met grote bedrijven uit andere delen van de gemeente. In de afgelopen jaren hebben we via Achterhoek Ondernemst Duurzaam ingezet op het faciliteren van besparen en via Zonnige Bedrijven Achterhoek met de Agem op opwek. Voor Zonnige Bedrijven Achterhoek gaan we in 2023 een nieuwe overeenkomst met de Agem aan. Hiermee pakken we als gemeente een faciliterende rol. We verwachten dat het bedrijfsleven samen met ons verder inzet op deze grote opgave.

De arbeidsmarkt is krappere dan ooit. Dit is één van de belangrijkste opgaven van deze tijd, maar tegelijkertijd ook complex. Doel is om in 2023 met werkgevers uit de belangrijkste sectoren tot een lokaal sociaal akkoord te komen. We richten ons met name op techniek, zorg en toerisme. Een onderdeel van het sociaal akkoord is om met werkgevers te kijken naar specifieke doelgroepen en een flexibele schil. Denk bijvoorbeeld aan flexkrachten die afhankelijk van de behoefte seizoenarbeid verrichten door 8 maanden voor het ene bedrijf te werken en dan weer 4 maanden voor een ander, omdat de piek van de productie dan bijvoorbeeld weg is. We willen met werkgevers en het onderwijs kijken hoe die eventuele frictietijd tussen werkgevers goed ingevuld kan worden. Uiteraard wel vanuit onze eigen rol. Dat geldt ook voor taalonderwijs, aangezien werkgevers dat vaak als hobbel ervaren om mensen aan te nemen. We willen met werkgevers afspraken maken over scholingskosten in combinatie met een aanstelling en arbeidscontracten.

Daarnaast gaan we (ook in regionaal verband) verder inzetten op het aantrekken van jonge hoogopgeleide mensen, omdat daar behoefte aan is. Vanuit onze rol willen we bestaande contacten met bijvoorbeeld het Saxion uitbreiden en nieuwe aangaan. Tot slot zien we dat werkgevers, meest recent vooraanstaande zorgorganisaties in onze gemeente, arbeidskrachten van buiten Nederland aantrekken. Qua arbeidsmigrantenhuisvesting zit er een duidelijke link met volkshuisvesting, economie en handhaving. We hebben er in 2022 al een start meegemaakt, maar gaan hier in 2023 beleid op maken. Naast het huisvesten van arbeidsmigranten kijken we dan ook naar zaken als integratie en welzijn. We blijven daarbij steeds kijken naar kansen op lokaal en regionaal niveau.

3.2- Bevorderen recreatie en toerisme

Mede door corona zien we een grote populariteit van de vakantiebestemming Nederland. Ook de Achterhoek is als toeristische bestemming herontdekt en dit benadrukt nog maar eens de kansen die er in de gemeente liggen om meer toeristen te trekken. Voor de toerist is het belangrijk om snel in te spelen op de actualiteit zonder lang te hoeven zoeken naar informatie en inspiratie. Afgelopen twee jaren hebben we ingezet op het zo goed mogelijk faciliteren van de ondernemers.

In 2021 is de beleidsnotitie toerisme en recreatie vastgesteld door de gemeenteraad en is er een meerjarige uitvoeringsagenda inclusief middelen opgesteld. In 2022 hebben we verschillende projecten afgerond van de uitvoeringsagenda. Voor de periode 2023-2024 stellen we een geactualiseerde uitvoeringsagenda op passend binnen de beschikbare middelen. Deze is eind 2022 gereed. Hieronder staan speerpunten waar we onder andere de komende periode op gaan inzetten.

Onderzoek

Studenten van de Innovatie en Kenniswerkplaats van Saxion gaan de komende twee jaren aan de slag om een impuls te geven aan een innovatief en vernieuwend vrijetijdsaanbod. Bovendien wordt er in 2023 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd om de effecten van de nieuwe koers/impuls te meten. Enerzijds om te meten hoe de bezoeker het toeristisch aanbod in Oude IJsselstreek ervaart. Anderzijds om te onderzoeken hoe de toeristische recreatieve ondernemers de rol van de gemeente ervaren. Met deze nulmeting wordt inzicht gegeven van onze startpositie en welke aspecten nog onze aandacht verdienen. In 2024 volgt een nieuwe meting om de voortgang te monitoren.

Doelgroepen- en marketingcampagne

Om te zorgen dat toeristen onze gemeente kunnen vinden, zetten we de komende jaren samen met onze partners meer in op vermarkting en storytelling. Dit doen we door het optimaliseren van digitale informatie en optimalisatie en vindbaarheid in zoekmachines zodat we nog sneller in beeld komen. Door doelgroep gerichte campagnes gaan we het huidige en nieuwe aanbod gericht vermarkten en slimme combinaties en arrangementen maken. Daarbij verliezen we ook de 'inclusie' en 'Duitse gasten' niet uit het oog.

Enkele kerngebieden uitgelicht

DRU Industriepark

Om het DRU Industriepark als "beeldbepalend icoon" voor de toerist (inter)nationaal op de kaart te zetten worden momenteel verschillende concepten uitgewerkt om te komen tot een locatie waar monumenten, historie en kunst en cultuur aan elkaar worden verbonden. Voor meer toeristische beleving wordt ook de ligging aan het water erbij betrokken.

Oude IJssel

Met het toekomstbeeld voor 'Het landschapspark Oude IJssel' zijn allerlei initiatieven en ideeën beschreven waar we in 2023 al mee aan de slag kunnen gaan. Zoals meer waterbeleving op en rond het water, o.a. door het bevorderen van recreatievaart en uitwerken van de plannen voor camperplekken langs het water. We sluiten hierbij aan bij andere ontwikkelingen zoals beschreven in de Visie Oude IJsselzone (zie programma 1.4)

Vennebulten

Het gebiedsproces Vennebulten, Aaltense Goor en Zwarte Veen loopt. De integrale inrichtingsschets voor het gebied Vennebulten maakt hier onderdeel van uit. In 2023 geven we hier uitvoering aan samen met de gemeenten Oost Gelre en Aalten, Waterschap en Routebureau werken we aan de recreatieve infrastructuur van fiets-, wandel- en ruiterspaden en gebiedsinformatieborden. Er is ook aandacht voor de verschillende toeristische routes waarbij het landschap-/ontstaansgeschiedenis verhaal wordt verteld.

Uitnodigingskader opstellen met meer experimenteerruimte

Op het gebied van aanbod ontwikkeling, voor zowel de verblijfsaccommodaties als dagattracties, zijn nieuwe initiatieven welkom. Zeker in de genoemde toeristische kerngebieden, maar ook om te komen tot een vitaal buitengebied. Hiervoor willen we in 2023 gaan verkennen of en op welke wijze we de toeristische en agrarische ondernemers optimale ontwikkelruimte kunnen bieden. We werken de plannen verder uit om vanuit de bestaande visies te komen tot (nieuwe) mogelijkheden en zoeken zo nodig de ruimte op die de bestemmingsplannen ons bieden en nodigen derden uit om met initiatieven te komen die aansluiten bij onze ambities. We kijken wat er mogelijk is voor zowel kleinschalige als grootschalige verblijfsaccommodaties. Hier worden wel voorwaarden aan gekoppeld voor de ondernemer. Denk daarbij aan circulariteit, duurzaamheid, inclusie of ander onderscheidend concept.

Kunst en Cultuur

De vrijetijdssector staat niet op zichzelf en raakt ook andere thema's, zoals kunst & cultuur en erfgoed. In de nieuwe Cultuurnota leggen we op meerdere niveaus verbinding met recreatie en toerisme. Dit sluit ook aan bij de ambities die de regio heeft en daarmee wordt er nog nadrukkelijker verbinding gelegd met de nieuwe leefstijl doelgroepen zoals de stijl-, inzicht- en avontuurzoekers. In de uitvoeringsagenda 2023-2024 komen cross-overs van de cultuurnota en de recreatieve en toeristische dan ook terug.

Fotograaf Stan Bouwman

3.3- Vitale en toekomstgerichte bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen zijn in Oude IJsselstreek, net zoals in vrijwel de hele Achterhoek, van groot belang om de economische dynamiek en werkgelegenheid te faciliteren. Daarom maken we hier afspraken over in regionaal verband samen met de provincie. Die afspraken staan in het Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Hoewel we in 2023 een nieuw RPW gaan opstellen, staan er in het bestaande RPW al opgaven voor ons.

Allereerst is dat de ontwikkeling van Het Varsseveld Industriepark (Het VIP), waarbij we het terrein in 2023 bouwrijp gaan maken en aan de noordzijde extra natuur zullen ontwikkelen. Tegelijkertijd onderzoeken we met Firan en ondernemers uit Varsseveld wat de beste manier is om duurzame energie te kunnen inzetten op Het VIP en het bestaande bedrijventerrein.

Bij de bestaande bedrijventerreinen gaan we op de IJsselweide over tot revitalisering waarbij we enerzijds kijken naar het openbare gebied (onze verantwoordelijkheid) en anderzijds met ondernemers kijken naar mogelijkheden (aanzicht, duurzaamheid, klimaatadaptatie, uitbreidingswensen, etc.) op hun kavels. In samenwerking met de ondernemers maken we in 2022 plannen voor IJsselweide, werken we ze begin 2023 verder uit tot bestekken en besteden we werkzaamheden aan, waarna we in 2023 starten met revitaliseringsplannen die ook in 2024 en 2025 nog uitloop kennen. Afhankelijk van de definitieve plannen komen we zo nodig bij de Voorjaarsnota 2024 terug voor investeringsmiddelen. De revitalisering van Hofskamp Zuid komt later mede door de prioritering van ambtelijke inzet bij woningbouwprojecten en de recente ontwikkelingen bij Ter Horst. Voor De Rieze hopen we, zeker nu de laatste kavels in de verkoop zijn en we met belanghebbenden intensieve gesprekken hebben gevoerd, het geactualiseerde bestemmingsplan in 2023 vast te stellen.

Op de grootste bedrijventerreinen is er inmiddels parkmanagement. Dat willen we in 2023 uitbreiden naar andere bedrijventerreinen en verdiepen met additionele onderwerpen als het ijs- en sneeuwvrij maken in de winter.

Tot slot gaan we in 2023 toewerken naar een nieuw RPW waarbij we mede gezien de kavelverkoop en de ambities in het Landschapspark Oude IJssel niet alleen kijken naar ontwikkelmogelijkheden in het centrale en zuidelijk deel van de gemeente, maar ook de samenwerking met andere gemeenten verder gaan verkennen.

3.4- Aantrekkelijke winkelkernen

In de afgelopen jaren hebben we een Ontwikkelingskader Detailhandel vastgesteld (met daarin de drie hoofdkernen qua detailhandel) en zijn op kernniveau aan de slag gegaan met toekomstperspectieven, zowel via gebiedsvisies als het project ondernemers aan zet. De komende periode willen we vooral gaan realiseren Vitale kernen en dan specifiek winkelcentra zorgen niet alleen voor economische dynamiek en werkgelegenheid, maar bieden ook een voorzieningenniveau en daarmee een aantrekkelijke woonomgeving. Tegelijkertijd zijn dit ook gebieden waar niet alleen allerlei opgaven en functies bij elkaar komen, waar wij als gemeente leidend zijn in de openbare ruimte en faciliterend richting de ondernemers, vastgoedeigenaren en andere partijen. Het toewerken naar compacte en vitale centra blijft daarbij centraal staan, want de geplande woningbouw is nodig voor behoud van het bestaande voorzieningenniveau.

De winkelkernen moeten aantrekkelijke winkelgebieden zijn. Klimaatadaptie en vergroening zijn middelen om de kernen levensvatbaar en aantrekkelijk te houden. Zie daarvoor programma 1 onderdeel Vergroenen. Daarbij zijn de ideeën van de ondernemers uit het project 'Ondernemers aan zet' input voor de te ontwikkelen meerjarige groenplannen.

Daarnaast gaan we voor een aantal ruimtelijke vraagstukken aan de slag. Het toewerken naar compacte en vitale centra leidt enerzijds tot kernwinkelgebieden waar voorzieningen als groen en verkeer op orde zijn, terwijl het anderzijds voor gebieden daarbuiten aangeeft dat daar geen nieuwe (centrum)voorzieningen landen en transformatie naar wonen mogelijk moet zijn.

Voor een aantal onderdelen ligt er een gedeelde verantwoordelijkheid. De organisatie en inzet van de ondernemersfondsen ligt bij de ondernemers, niet bij de gemeente. De wens van ondernemers is te komen tot centrummanagement. We gaan als gemeente cofinanciering vanuit het covid-fonds leveren voor het aanstellen van een centrummanager. Het andere deel van het bedrag moet uit het ondernemersfonds komen. Een centrummanager is een zelfstandige en onafhankelijke adviseur die ondernemers en winkeliers helpt bij bijvoorbeeld het organiseren van evenementen, zoekt naar investeerders en ondersteunt bij het realiseren van plannen.

Ook willen we vanuit openbare orde en veiligheid een keurmerk veilig ondernemen gaan behalen. Wij stellen expertise (handhaving, politie, etc.) beschikbaar, de ondernemers gaan samenwerken. Het is namelijk een voorbeeld van parkmanagement bij winkeliers. We doen dit voor de drie hoofdkernen met eerst een pilot in Ulft in 2023

3.5- Toekomstbestendig agrarisch bedrijfsleven

We zien dat de agrarische sector met aanpalende bedrijvigheid een belangrijke rol inneemt in het buitengebied, al zijn de betrokkenen, doelgroepen, functies, opgaven en ontwikkelingen in het buitengebied veel breder.

Als gemeente zijn wij afhankelijk van wat voor opgaves en mogelijkheden voor het vitale buitengebied en de agrarische sector er komen vanuit Europa, Rijk en Provincie. Dit houdt in dat we als gemeente niet zelf kunnen beslissen wat onze agrarische ondernemers allemaal kunnen en mogen. Het Rijk en de provincie zijn op dit moment bezig met het uitwerken van beleid, waarvan wordt verwacht dat dit in 2023 ter uitvoering kan worden gebracht. Dit beleid is bedoeld om de agrarische bedrijven een “gereedschapskist” te bieden met bijpassend instrumentarium voor toekomstbestendige bedrijfsvoering of andere keuzes.

Ondanks dat wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die Europa, het Rijk en de Provincie de agrarische sector gaan bieden, zitten wij als gemeente niet stil.

Om agrarische bedrijven mogelijkheden te bieden, zijn we bezig om te kijken naar waar wij als gemeente al wel wat kunnen betekenen. Waarbij wij de “gereedschapskist” die er komt mogelijk kunnen voorzien van extra mogelijkheden en/of maatwerk. Hiervoor inventariseren we momenteel de vragen en thema’s van de agrarische ondernemers aan de hand van het WATEA project, mede om te kijken hoe er via WATEA of via ons als gemeente een vervolgstap kan worden genomen. Hier zijn we mee bezig zodat we individuele ondernemers kunnen faciliteren bij vragen die er spelen. En op de vragen, waar wij direct invloed op kunnen hebben, een antwoord kunnen geven.

Als gemeente kijken we dus hoe er passende binnen onze bestaande visies de agrarische sector kan worden ondersteund. Hier past bijvoorbeeld ook het stimuleren van korte voedselketens en met maatwerk meewerken aan bestemmingsmogelijkheden voor deze bedrijven bij. Zodat we niet voor alles hoeven te wachten op mogelijkheden voor onze agrarische ondernemers vanuit Europa, het Rijk en de Provincie.

3.6- Gelijke kansen voor iedereen

Onze ambitie is dat alle jeugdigen in Oude IJsselstreek gelijke kansen hebben, zodat ze met een goede start aan hun toekomst kunnen beginnen. De kansengelijkheid is door de coronacrisis afgenomen. We willen de komende jaren daarom extra inzetten om de kansengelijkheid van de jeugd te verbeteren. Uitgangspunt is dat elk kind kan opgroeien en zich kan ontwikkelen in zijn eigen omgeving met de hulp en ondersteuning die daarvoor nodig is. Gelijke kansen betekent dat jeugdigen - binnen hun eigen mogelijkheden en ongeacht de omgeving waarin zij opgroeien - zich optimaal kunnen ontwikkelen. Hiervoor is een houding nodig waarbij we niet automatisch eenzelfde aanpak voor alle kinderen hanteren maar kinderen, afhankelijk van hun (gebrek aan) kansen verschillend/ongelijk behandelen. Dit vraagt ook dat wij het gesprek over de maatschappelijke context voeren en faciliteren met als doel dat verschillende talenten gelijk gewaardeerd worden en de norm over wat ‘normaal’ is wordt verruimd zodat ieder kind zich kan ontwikkelen en een gelijke kans heeft om volwaardig deel te nemen aan de maatschappij.

Gelijke kansen vraagt om een integrale aanpak. Daarom zetten we de komende jaren vanuit meerdere beleidsvelden en programma’s in op:

Kansengelijkheid via een integrale aanpak

In onze gemeente zijn er verschillen tussen kernen in kansengelijkheid. De kansengelijkheid is het grootst in Terborg, Uft, en Silvolde. We maken daarom een specifieke aanpak voor deze kernen, te beginnen in Terborg. We doen dit samen met medewerkers van de Wmo, Buurtzorg Jong (jeugd), Stoer (werk en inkomen), de ketenpartners van zorg & veiligheid en andere partners. Deze aanpak is verder uitgewerkt in programma 2, paragraaf 2.3.

Kansengelijkheid en het onderwijs

Het onderwijs is de belangrijkste vindplaats van (problematiek bij) jeugdigen. De betrokkenheid en inzet van het onderwijs is essentieel bij het bevorderen van kansengelijkheid. Het onderwijsveld en de gemeente zijn samen aangesloten bij de gelijke kansenalliantie. De gelijke kansen alliantie ondersteunt ons om te bepalen hoe we hier in 2023 invulling aan gaan geven. Ook voeren we het (eind 2022 vast te stellen) beleidskader gelijke onderwijskansen (voorheen onderwijsachterstandenbeleid) uit. Denk daarbij ondermeer aan de inzet van voor- en vroegschoolse educatie om bestaande achterstanden in te halen.

Coalitie met partners in het veld

We blijven ons inzetten voor de ambities die zijn opgesteld in de Lokale Educatieve Agenda (afstemmingsoverleg met het onderwijs, Buurtzorg Jong, Bibliotheek, GGD, Yunio en kinderopvang). We zetten in op het versterken van de samenwerking binnen de LEA door nog meer vanuit het belang van het kind (leefwereld) te denken/handelen en niet vanuit het belang van de organisatie (systeemwereld), zodat er een brede coalitie ontstaat om gelijk kansen bij de jeugd te bevorderen. Met deze coalitie versterken we de verbindingen tussen de wet passend onderwijs, jeugdwet en de ketenaanpak zorg en veiligheid.

Inzet jongerenwerk

In 2022 is gestart met een stevige inzet van het jongerenwerk, in 2023 wordt dit verder uitgewerkt en uitgebreid in de gemeente (zie ook programma 2, paragraaf 2.3). Jongeren komen laagdrempelig met het jongerenwerk in contact op diverse vindplaatsen zoals op straat en op school. Jongeren worden geactiveerd iets te doen met hun idee of probleem. Het jongerenwerk stemt zijn activiteiten af op de behoefte van de jeugd. Met de inzet van het jongerenwerk willen we een veilige, gezonde en positieve ontwikkeling van alle jongeren in de gemeente stimuleren. Door contact te leggen met jongeren, ontmoeting te faciliteren, jongeren te activeren en waar nodig te coachen bevordert het jongerenwerk de kansengelijkheid.

Evalueren huidige aanbod om gelijke kansen voor jeugdigen te bevorderen

Als gemeente zetten we via diverse maatregelen en regelingen direct of indirect al in op gelijke kansen voor jeugdigen. Soms specifiek gericht op hen, vaak ook gericht op omgevingsfactoren (gezin, school, vrije tijd). Denk aan de minima- en meedoenregelingen (o.a. het kindpakket), of de aanpak armoede, ketenaanpak zorg en veiligheid jeugd, gezond opgroeien, maar ook leerlingenvervoer en leerplicht. We bekostigen ook diverse activiteiten die de kansengelijkheid bevorderen, zoals de zomerschool, leesexpres en de taalklas. We evalueren ook onze eigen rol en verantwoordelijkheden bij de aanpak van kansengelijkheid. We gaan in 2023 in een evaluatie kijken of deze activiteiten, producten, maatregelen en regelingen, afzonderlijk maar ook in samenhang optimaal bijdragen aan gelijke kansen voor jeugdigen. Waar nodig passen wij deze aan, breiden het uit, of komen we met nieuwe maatregelen/regelingen. Dit doen we samen met en in relatie tot onze deelname aan de gelijke kansenalliantie.

3.7- Vitale en toekomstgerichte schoolgebouwen

IKC vorming

We geven nog volop uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan uit 2019. De planvorming van het Integraal Kindcentrum (IKC) Gendringen en IKC Silvolde worden in 2023 verder voortgezet en leiden tot start bouw IKC Gendringen in 2023 (schooljaar 2023/2024) en start bouw IKC Silvolde in 2024. Samen met de betrokken schoolbesturen en kinderopvangorganisaties worden deze projecten verder uitgewerkt.

SUVIS

Via Subsidieregeling SUVIS zijn door schoolbesturen in 2021 en 2022 projecten ingediend ten behoeve van verbetering van de ventilatievoorzieningen van schoolgebouwen. Deze regeling, waarbij de Rijksoverheid 30% subsidie heeft beschikbaar gesteld, is door de gemeente 20% van het budget toegezegd. In 2023 zullen nog een aantal projecten worden uitgevoerd en inhoudelijk worden betrokken bij de actualisatie van het IHP 2023.

IHP

In 2023 zal het bestaande IHP uit 2019 worden geactualiseerd. Doel van dit toekomstbestendig IHP 2023 is om samen met de schoolbesturen en kinderopvangorganisaties gezamenlijke ambities te formuleren, uitdagingen te benoemen en met elkaar afspraken te maken over de inzet van beschikbare middelen om te komen tot een dekkend aanbod van onderwijshuisvesting. Startpunt daarbij is een inzicht in de huisvestingsopgave(n), de bouwkundige en bouwfysische staat van de gebouwen, actuele leerlingenprognoses, de woningbouwproductie voor de komende periode, ontwikkelingen rondom het onderwijs en de benodigde huisvesting (het ontwikkelperspectief) voor de lange termijn. Ook de huidige locaties voor gymnastiekonderwijs zullen betrokken worden bij deze actualisatie.

De financiering van de onderwijshuisvesting loopt sinds 2015 gedeeltelijk via de schoolbesturen als onderdeel van de bekostiging voor met name onderhoud en deels via de gemeenten (nieuwbouw/renovatie). Beide partijen hebben een eigen verantwoordelijkheid als het gaat om de bekostiging, het beheer en de exploitatie van huisvesting. In de actualisatie uitwerking van het IHP heeft de gemeente de ambitie om samen met de schoolbesturen te onderzoeken op welke manier(en) schoolbesturen en kinderopvangorganisaties binnen de wettelijke kaders aanvullende investeringen kunnen realiseren.

Het IHP 2023 zal gaan fungeren als koersdocument voor de langere termijn van tenminste 16 jaar. Voor de eerste periode van 4 jaar wordt een concreet uitvoeringsplan opgesteld. Vaststelling van het IHP 2023 zal in het tweede kwartaal 2023 plaatsvinden.

Verordening onderwijshuisvesting

De huidige verordening onderwijshuisvesting uit 2015 wordt in 2023 geactualiseerd, waarbij de benodigde beleidsruimte gevraagd wordt om uitvoering te geven aan het IHP2023 en waar nodig en gewenst maatwerk te kunnen leveren en te kunnen werken vanuit de bedoeling.

3.8- Samen komen we verder

Regionale samenwerking

Wij zijn trots om als gemeente deel uit te mogen maken van één van de mooiste en meest innovatieve regio's van Nederland, met een krachtig, divers en duurzaam werklandschap, aantrekkelijke dorpen en steden met eersteklas voorzieningen, en dat allemaal middenin natuur, ruimte en rust. Dit alles willen we graag behouden. Tegelijkertijd zien wij steeds vaker complexere opgaven en uitdagingen op ons afkomen. Het zijn uitdagingen die vragen om een integrale benadering en niet meer ophouden bij afzonderlijke gemeentegrenzen. Wij zijn ervan overtuigd dat voor het aanpak van deze huidige en toekomstige opgaven een krachtige regionale samenwerking van belang is.

Sinds medio 2018 neemt de gemeente daarom actief deel aan het regionale samenwerkingsverband de 8RHK Ambassadeurs. Dit doen wij samen met de zes overige Achterhoekse gemeenten, met regionale ondernemers, maatschappelijke organisaties en de provincie Gelderland. De samenwerking bestaat uit de Achterhoek Raad, de Achterhoek Board en de Achterhoek thematafels en richt zich op onderwerpen zoals innovatie, arbeidsmarkt, mobiliteit, wonen, energietransitie en gezondheid. De Visie2030, de ruimtelijk-economische agenda, vormt hiervoor het kompas. De effecten en voortgang van de Achterhoekse samenwerking en haar ingezette beleid worden gemonitord via de 8RHK Monitor. Tevens zijn we partner van verschillende regionale projecten middels financiële en of inhoudelijke bijdrages.

De gemeente wil graag voor nu en de toekomst op een positieve en constructieve manier, zowel ambtelijk als bestuurlijk, een actieve bijdrage blijven leveren met onze beste mensen op alle fronten. Oude IJsselstreek wil een betrouwbare partner zijn die oog heeft voor het regionale belang. Wij zetten onze kennis, kunde en of middelen in voor de Thematafels. Het komend jaar blijven wij ons bijvoorbeeld inzetten voor de komst van de RegioExpres, opwaardering van de N18, de energietransitie, deelname aan de cirkelregio en de regionale arbeidsmarktopgaven. Ook leveren wij actief een bijdrage voor de totstandkoming van een nieuwe Regio Deal aanvraag, de lobby richting provincie en Rijk en de regionale marketing en profileringscampagne. Daarnaast is ook ruimte nodig om soms andere keuzes te maken. Regionale samenwerking is en blijft een middel en geen doel op zichzelf. Goede communicatie, afstemming en verwachtingsmanagement met onze regionale partners zijn daarbij cruciaal. Tegelijkertijd zien wij in dat een ruimtelijk-economisch sterke Achterhoek essentieel is voor onze Brede Welvaartsontwikkelingen en ambities van Oude IJsselstreek. Samen komen we verder.

Omgevingsagenda oost

Rijk en de provincies Gelderland en Overijssel hebben ter uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) de Omgevingsagenda-Oost opgesteld. In een inspraakreactie heeft de Achterhoek aangegeven onvoldoende herkenbaar in de Omgevingsagenda te zijn opgenomen. Dit terwijl de Achterhoek zich als een perspectiefrijke regio ziet die een bijdrage kan en wil leveren aan zowel haar eigen toekomstbestendigheid alsook de grote bovenregionale (ruimtelijke)opgaven die spelen.

Het Rijk, provincie Gelderland, WRIJ en de Regio Achterhoek hebben vervolgens een Addendum opgesteld waarin de opgave voor de Achterhoek is geformuleerd om een duurzame verbinding te realiseren tussen twee grote opgaven die nu nog min of meer gescheiden van elkaar functioneren, namelijk de opgave op ruimtelijk-economisch vlak (stad-land relatie) en de opgave in het landelijk gebied (vitaal platteland).

Ter uitvoering van het Addendum is onder leiding van de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving gewerkt aan een Achterhoekse ontwikkelperspectief. Dit voor onze regio bezien vanuit onderstaande drie schaalniveaus. De komende jaren moet dit ontwikkelperspectief, welke als basis fungeert voor de toekomstige inrichting van de Achterhoek, verder worden ingevuld en geïntegreerd in bijvoorbeeld het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de Ruimtelijke puzzel die de provincie de komende tijd gaat leggen. Onze aanpak is geselecteerd voor de EO Weijersprijsvraag waardoor we evenals de andere geselecteerde gebieden op denk- en ontwerpkracht van professionals vanuit verschillende disciplines mogen rekenen. Wij leveren een actieve bijdrage aan dit proces.

Internationaal

Grensoverschrijdende samenwerking en brede welvaart

Als voorzieningen aan de andere kant van de grens in Duitsland net zo toegankelijk zijn voor onze inwoners als de voorzieningen in eigen land, levert dat een positieve bijdrage aan de brede welvaart in onze gemeente en in de grensregio. Het betekent meer keus en een ruimer aanbod in een groter gebied. Datzelfde geldt voor studeren, stagelopen, werken en ondernemen. In de praktijk zorgt de grens nog vaak voor belemmeringen. Om deze weg te nemen investeren we op allerlei manieren in grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland.

Grensoverschrijdende samenwerking: in EUREGIO verband en met buurgemeenten.

We zien kansen in de grensoverschrijdende samenwerking en de lange traditie van samenwerken met onze Duitse burens. Daarom zijn we lid van twee euregionale samenwerkingsverbanden, EUREGIO Rijn Waal en EUREGIO Gronau. In Gronau werken we samen met onze buurgemeenten in Regio Achterhoek verband. In Rijn Waal trekken we samen op met de gemeente Doetinchem en de gemeente Montferland.

De banden met de Duitse gemeenten in de grensregio, en dan met name Bocholt, zijn van oudsher sterk. Door de beperkende coronamaatregelen hebben we onze Duitse burens in de afgelopen tijd minder vaak kunnen ontmoeten. Nu is de tijd om de banden weer sterker aan te halen. In een convenant met Bocholt leggen we vast welke onderwerpen we samen op gaan pakken. Waar mogelijk maken we gebruik van de nieuwe INTERREG VI subsidieregeling.

Economie en Arbeidsmarkt

De grootste uitdaging voor onze bedrijven is de arbeidsmarkt. We blijven investeren in de samenwerking van onderwijs, ondernemers en overheid en kijken daarbij ook over de grens. Dit doen we niet alleen als gemeente, maar ook in regionaal verband.

We willen de Nederlandse en Duitse universiteiten en hogescholen in de regio veel sterker bij onze gemeente betrekken, en verbinden aan onze bedrijven en maatschappelijke organisaties. Zo kunnen we gezamenlijke kansen oppakken voor de arbeidsmarkt en de economie.

We zijn al een samenwerking met de Innovatie en Kenniswerkplaats van de Saxion Hogeschool gestart, waarbij studenten de komende twee jaren aan de slag gaan met stageopdrachten voor een innovatief en vernieuwend vrijetijdsaanbod. Deze manier van werken willen we verbreden naar andere beleidsterreinen en maatschappelijke sectoren, en hieraan ook studenten uit Kreis Borken en Kreis Kleve verbinden. Daarvoor halen we de banden aan met de Westfälische Hochschule in Bocholt en de Hochschule Rhein-Waal in Kleve. Samen met de Wirtschaftsförderung Bocholt en de gemeenten Aalten en Winterwijk voeren we met geld uit de Regiodeal het project “GROS: grensoverschrijdend ondernemen, werken en leren” uit. Oude IJsselstreek is leadpartner. Het project richt zich op ondernemers, werkenden en werkzoekenden, en loopt tot eind 2023. In het GROS project zijn de activiteiten van het Internationaal Netwerkburo opgenomen. Het Netwerkburo is een adviesdienst voor Nederlandse en Duitse ondernemers, opgericht door Oude IJsselstreek en de Wirtschaftsförderung Bocholt. In 2023 maken we een Businessplan voor de voortzetting van de projectactiviteiten, waaronder die van het Internationaal Netwerkburo.

Met de gemeente Montferland en de gemeente Emmerich zijn we in 2022 het EMOJI-project gestart (de afkorting staat voor de beginletters van de drie gemeente, waarbij die van Oude IJsselstreek zijn omgedraaid). Dit project gaat initiatieven voor samenwerking met Duitsland vanuit de samenleving zelf stimuleren en begeleiden. Deze werkwijze sluit goed aan bij de participatiegedachte in ons coalitieakkoord. Voor projecten die zo ontstaan vragen we INTERREG VI subsidie aan. Daarmee biedt het EMOJI-project de mogelijkheid om initiatieven uit Oude IJsselstreek te realiseren.

Ring van Europese IJzersteden

In 2021 vond de (toen digitale) jaarvergadering van de Ring van Europese IJzersteden plaats in Oude IJsselstreek, omgeven door mooie projecten die door de lokale werkgroep van de Ring zijn vormgegeven. Met deze lokale werkgroep, waar onder meer het Almende College, kunstenaars, onze smid en het Nederlands IJzermuseum aan deelnemen, organiseren we jaarlijks techniek- en smeed-gerelateerde activiteiten, zoals projecten als IJzerwijs en Smede voor de Vrede. Jaarlijks worden ook weer nieuwe projecten door de werkgroep bedacht en georganiseerd, waarmee vooral ook jeugd kan kennismaken met techniek. Ook in 2023 gaan we met deze lokale werkgroep projecten organiseren die bijdragen aan de doelstellingen van de Ring van Europese IJzersteden en van de lokale werkgroep. Internationaal neemt onze wethouder zitting in het bestuur van de Ring.

Raadsplanning

Programma 3		
Onderwerp	Kwartaal	Horend bij doel:
Actualisatie beleidsvisie Economie inclusief actualisatie Plan B	Q2	3.1 Impulsen economie en wonen
In beeld brengen kansen voor sociaal voorzieningenniveau als gevolg van woningbouwontwikkelingen	Q3	3.1 Impulsen economie en wonen
Ontwikkelagenda voor nieuwe en duurzame energie	Q1	3.1 Impulsen economie en wonen
Onderzoek naar duurzame energieoplossingen voor het VIP	Q1	3.1 Impulsen economie en wonen
Sluiten sociaal akkoord met bedrijfsleven	Q3	3.1 Impulsen economie en wonen
Beleid huisvesting arbeidsmigranten	Q2	3.1 Impulsen economie en wonen
Effect (nultmeting) van gemeentelijk recreatie en toerismebeleid en toeristisch aanbod	Q1	3.2 Bevorderen recreatie en toerisme
Nieuw RPW	Q4	3.3 Toekomstgerichte bedrijventerreinen
Start revitalisering IJsselweide	Q2	3.3 Toekomstgerichte bedrijventerreinen
Vaststellen actualisatie bestemmingsplan de Rieze	Q1	3.3 Toekomstgerichte bedrijventerreinen
Keurmerk veilig ondernemen pilot ulft	Q3	3.4 Aantrekkelijke winkelkernen
Actieplannen aantrekkelijke (hoofd)winkelkernen	Q1	3.4 Aantrekkelijke winkelkernen
Onderzoek vergroenen (winkel)kernen	Q3	3.4 Aantrekkelijke winkelkernen
Keurmerk veilig buitengebied	Q4	3.5 Toekomstbestendig agrarisch bedrijfsleven
Gebiedsgerichte aanpak Terborg kansengelijkheid jeugd	Q3	3.6 Bevorderen kansengelijkheid
Evaluatie instrumentarium kansengelijkheid	Q4	3.6 Bevorderen kansengelijkheid
Start bouw IKC Gendringen	Q4	3.7 Toekomstgerichte en vitale schoolgebouwen
De actualisatie van het IHP 2023	Q3	3.7 Toekomstgerichte en vitale schoolgebouwen
Actualisatie onderwijsverordening	Q3	3.7 Toekomstgerichte en vitale schoolgebouwen

Wat kost het?

Programma 3 (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	5.726	5.824	6.030	6.077	6.077
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	295	126	13	483
Totaal lasten	5.726	6.119	5.904	6.090	6.560
Baten					
Bestaand beleid	1.332	1.177	1.022	1.022	1.022
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	99	99	99	99
Totaal baten	1.332	1.275	1.121	1.121	1.121
Totaal programma 3	4.394	4.843	4.783	4.969	5.440
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	890	993	955	1.141	1.612
Verdeling interne kosten	1.256	1.367	1.345	1.345	1.345
Totaal	2.146	2.360	2.300	2.486	2.957

Beleidsmatige ontwikkelingen.

Voor programma 3 zijn er geen beleidsmatige ontwikkelingen.

Autonome ontwikkelingen.

Lasten autonoom	afwijking	toelichting
Leerlingenvervoer	172.170 N	Indexering op leerlingenvervoer door de hoge inflatie en hogere dieselprijzen.
Reclamebelasting	98.500 N	De ontvangen gelden uit reclamebelasting worden na vermindering van de verwerkingskosten weer ingezet voor het betreffende gebied.
Kapitaallasten	58.219 V	Effecten van rente en afschrijvingen door verschuiving investeringen naar volgend jaar en rentestijgingen.
Verzekeringen	52.155 N	Uit de voorjaarsnota 2023
Leerplicht	10.500 N	Een bijdrage voor de regionaal coördinator leerplicht.
Toezicht gastouderschap	11.434 N	Het betreft een taakmutatie vanuit de algemene uitkering voor uitbreiding toezicht en handhaving van de handhavingstaak gastouderopvang.
Regionale samenwerking	8.493 N	Indexering regio Achterhoek
	<input type="text" value="295.033"/> N	

Baten autonoom	afwijking	toelichting
Reclamebelasting	98.500 V	Ontvangen gelden uit reclamebelasting voor het Kerngebied Uit, industriegebied de Rieze Uift en Hofskamp Varsseveld. Er werd al reclamebelasting geheven in het centrum Varsseveld, centrum Terborg en Akkermansweide Terborg.
	<input type="text" value="98.500"/> V	

Wat zijn onze reguliere taken in dit programma.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2023	
	lasten	baten
Programma 3		
3.1 Economische ontwikkeling	1.046	-
<i>Algemeen beleid ter versterking van de economische bedrijvigheid. Regionale samenwerking Regio Achterhoek.</i>		
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	201	22
<i>Ondernemerscentrum en markten.</i>		
3.4 Economische promotie	421	150
<i>Reclamebelasting, promotie toerisme en arbeidsmarktinitiatieven</i>		
4.1 Openbaar basisonderwijs	352	-
<i>Materiële instandhouding en gebruiksvergoeding gymlokalen / sporthallen.</i>		
4.2 Onderwijshuisvesting	1.481	17
<i>Nieuwbouw, aanpassing en uitbreiding schoolgebouwen.</i>		
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.618	1.087
<i>Onderwijsbeleid, uitvoering onderwijsachterstanden, leerlingenvervoer, peuterspeelzalen, stimulering schooldeelname.</i>		
Totaal Programma 3	6.119	1.276

Programma 4: De dienstverlenende gemeente

Inleiding

Waarom

Dienstverlening is voor ons een breed begrip: het gaat over alle manieren waarop de inwoner contact met de gemeente heeft. Dus niet alleen het verstrekken van producten als een paspoort of het behandelen van een klacht openbare ruimte, maar ook de samenwerking met bedrijven, de ondersteuning van inwoners en het onderhandelen bij contracten. We willen en moeten in onze manier van werken dan ook 'op orde' zijn. Onze dienstverlening moet snel en zorgvuldig zijn. We informeren op tijd en helder. Waarbij onze informatie toegankelijk, transparant, begrijpelijk en veilig is. We werken bij voorkeur vanuit persoonlijk contact, vanuit de vraag van de inwoner of een ondernemer en vanuit wat er kan. Daardoor werken we van buiten naar binnen.

Wat doen we hiervoor?

Dit uitvoeringsprogramma vormt de vertaling van deze visie naar opgaven met beoogde resultaten. We hebben het uitvoeringsprogramma onderverdeeld in twee hoofdoggaven:

A. Optimaal online:

- Inwoners kunnen overal en altijd hun zaken regelen, via de meest logische route. We bedienen inwoners zo goed als mogelijk op het kanaal dat zij kiezen, vanuit het principe 'online waar het kan', waarbij persoonlijk contact altijd mogelijk blijft.
- We bieden toegankelijke en begrijpelijke dienstverlening, zodat iedereen eenvoudig zaken met ons kan doen.

B. Persoonlijke dienstverlening en bereikbaarheid

- In 2023 wordt de dienstverlening van de gemeente beoordeeld met minimaal een 7,5 (dit is nu 7,2)
- Onze bereikbaarheid wordt op een voldoende beoordeeld
- 95% van alle contactmomenten tussen inwoner en medewerker wordt binnen de daarvoor bepaalde reactietermijn beantwoord.

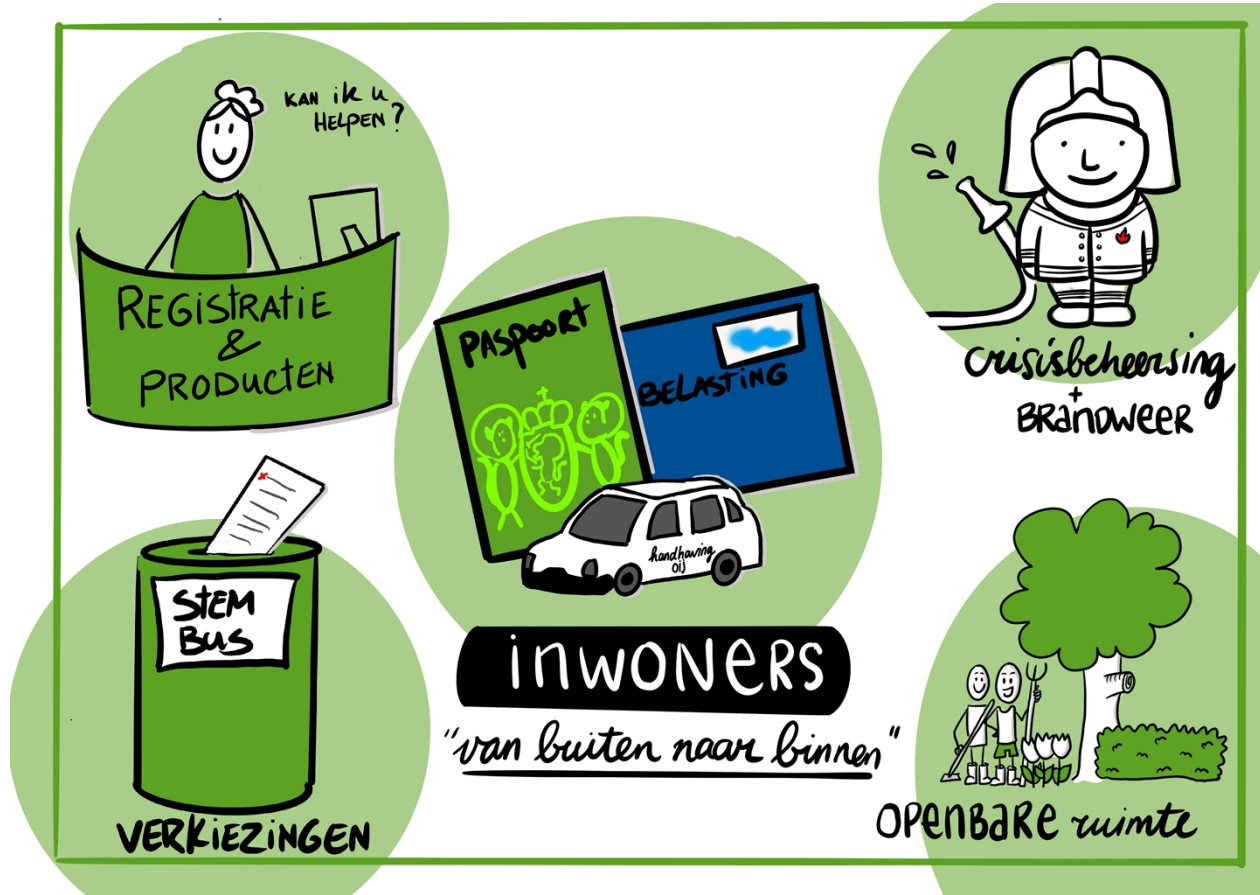
Naast onze ambities en doelen voor het leveren van producten en diensten, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; het zogeheten going concern. Iedereen moet veilig kunnen werken en wonen in onze gemeente. Als iedereen zich aan de spelregels houdt, kan dat ook. Regels over handhaving en toezicht zijn opgenomen in ons handhavingsbeleid dat door het college is vastgesteld. Verder is niet alleen de veiligheid van belang in wijken maar ook de leefbaarheid. We merken dat speelveld van de fysieke leefomgeving dynamisch is en ook verandert, mede door wetgeving. De druk op de uitvoering van het werk wordt groter. Het lukt niet altijd om onze taken volledig te kunnen uitvoeren, zo kunnen we als gevolg van een tekort aan capaciteit niet aan alle controles en opgaves gevolg geven, ook niet na prioritering. We proberen daar zo goed mogelijk op in te spelen. Bijvoorbeeld door intensief samen te werken in de regio en lokaal met diverse partners zoals de politie. Ook vinden we het belangrijk dat onze inwoners weerbaar zijn, dit in relatie tot de thema's ondermijning en cybercrime. We richten ons op bewustwording onder de inwoners en bedrijven.

Voor programma 4 zijn er een aantal concrete doelen geformuleerd:

1. Anders en beter monitoren
2. Doorontwikkelen dienstverlening

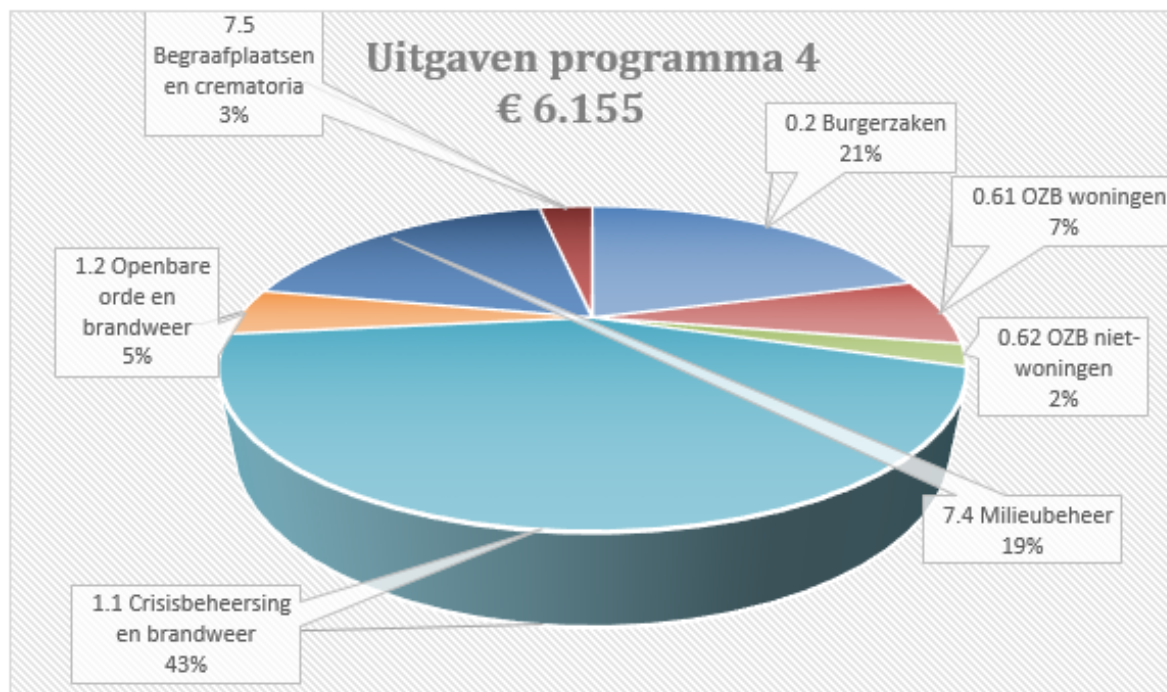
Naast onze ambities en doelen in het programmaplan, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; de going concern. Hieronder is visueel weergegeven wat we aan reguliere taken binnen programma 4 uitvoeren.

Wat geven we eraan uit?

In totaal geven we binnen programma 4 ongeveer € 6 miljoen uit. In onderstaand overzicht is te zien waar het geld naar toe gaat.

Waarmee

In onze visie op dienstverlening geven we in 3 punten aan waar we als gemeente Oude IJsselstreek voor staan:

- We werken vanuit de bedoeling; Vanuit de vraag van onze inwoners, op maat en oplossingsgericht.
- De inwoner staat centraal; We sluiten aan bij de leefwereld van onze inwoners. We meten en weten waar de vraag ligt en spelen hierop in.
- We werken vanuit vertrouwen; Voor, naast en met de inwoner.

Informatie is de grondstof van onze dienstverlening. We verwerken informatie om beslissingen te nemen en we creëren zelf informatie om ons werk te monitoren. Hierbij is het belangrijk dat we op de juiste manier omgaan met die informatie. We kijken naar het veilig werken met informatie, informatie op de juiste plek bewaren en het opschonen van informatie wanneer dit kan.

Hoe

De vraag van de inwoner staat voorop als het om onze dienstverlening gaat. Het is dan ook van belang dat we altijd willen weten wat een inwoner wil, wat de echte vraag is en hoe een inwoner contact wil hebben. Onze uitgangspunten zijn daarbij dat we op tijd en helder informeren, altijd dichtbij zijn en partner zijn in dienstverlening.

We zorgen er voor dat we digitaal te bereiken zijn door bijvoorbeeld zoveel mogelijk webformulieren aan te bieden waarbij we ook mensen de mogelijkheid blijven bieden tot direct contact.

Op het gebied van digitale veiligheid zijn er veel ontwikkelingen. De risico's en gevaren die de samenleving, inwoners en bedrijven kunnen bedreigen, komen steeds meer ook vanuit de digitale wereld.

Om dit te bereiken werken we met:

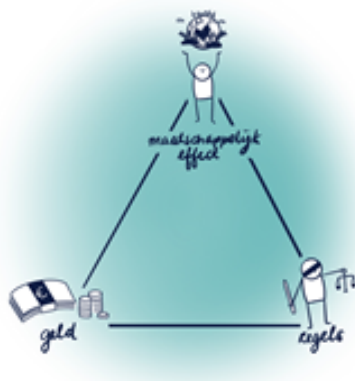
- Afspraken over onze informatievoorziening.

We zorgen voor een goede inrichting van onze processen en maken afspraken over het vastleggen en gebruiken van de informatie die we hebben. We hebben een duidelijk beeld van ons informatielandschap zodat we ook het beheer ervan kunnen verbeteren. Doordat we zelf een goed beeld hebben van ons informatielandschap, kunnen we de inwoner beter helpen bij het beantwoorden van vragen en het behandelen van aanvragen voor producten en diensten

- Onderzoek naar dienstverlening. Door onderzoek te doen naar onze dienstverlening, zoals de telefonische bereikbaarheid van onze gemeente, kunnen wij onze dienstverlening concreet verbeteren. Met de aandachtspunten die wij van inwoners en bedrijven hebben opgehaald kunnen wij onze dienstverlening gericht optimaliseren.

- De afwegingsdriehoek (geld, regels en maatschappelijk effect) als leidraad.

Dit geeft richting aan de manier waarop we werken en hoe we mensen tegemoet treden. Daarbij staat betrouwbaarheid centraal. Het maakt daarbij niet uit of je bij STOER aanklopt, een vergunning aanvraagt, een klacht indient of een paspoort haalt. Overal doen we dit op dezelfde manier, met dezelfde 'look and feel'. Vanuit warm contact, eerlijk, begrijpelijk en vanuit vertrouwen. Zoals we ook in onze visie 'Naar het hart van de beweging' en onze sturingsfilosofie uitdragen. Dit geldt niet alleen voor ons, maar ook voor onze samenwerkingspartners; het maakt niet uit met wie je te maken hebt, we staan allemaal voor hetzelfde.

Met het zijn van een betrouwbare overheid dragen we vooral bij aan de dimensies maatschappelijke betrokkenheid, subjectief welzijn en gezondheid. Als 'medestander' en onderdeel van onze gemeenschap in brede zin. Daarnaast zijn we ondersteunend aan de inhoudelijke programma's. Met een goede basis als dienstverlener en werkgever dragen we daarmee ook indirect bij aan alle andere dimensies van de brede welvaart.

Maatschappelijke effecten

- We zijn een open en toegankelijke overheid door goede dienstverlening te leveren.
- We zijn een betrouwbare overheid door een veilige omgeving te bieden waarbinnen informatie kan worden gedeeld en verwerkt.

Doelen en acties

4.1- Anders en beter monitoren

Als gemeente willen we sturen op effectief en efficiënt beleid. In het maken en uitvoeren van ons beleid willen we beter vast kunnen stellen dat we de juiste dingen doen om de juiste redenen. We willen monitoren wat de gevolgen zijn van ons beleid, zowel inhoudelijk als wat de consequenties zijn voor tijd en financiën. Om hier goed op te kunnen sturen maken we gebruik van data, zoals cijfers uit (landelijke) monitors, informatie van partners als de GGD en van input die ons inwonerpanel 'Oude IJsselstreek Spreekt' ons geeft. Dit datagedreven werken betekent niet dat we enkel gaan sturen met (digitale) systemen, juist niet. Ons werk blijft mensenwerk. Datagedreven werken begint bij het stellen van de juiste vraag. Die vraag beantwoorden we door te zoeken naar informatie ('data') op de juiste plekken: door bijvoorbeeld inwoners te vragen of onderzoek te doen.

We (h)erkennen dat we door meer datagedreven te werken, beter kunnen gaan sturen op integraliteit van de opgaven die voor ons liggen. Daardoor kunnen we de dimensies van de Brede Welvaart gebruiken om te zoeken naar meekoppelkansen in de dingen die we doen. In onze monitoring meten we dan of we de doelen behalen die we aan de voorkant gesteld hadden, of dat we moeten bijsturen op ons beleid. Data helpt ons tevens om onze beleidskeuzes duidelijker te kunnen onderbouwen richting de raad en richting onze inwoners. We gebruiken data daarnaast om nieuwe ontwikkelingen in de samenleving te monitoren en om te onderzoeken op welke ontwikkelingen we wel moeten handelen, en hoe, en op welke (nog) niet. De raad krijgt met deze data beter inzichtelijk wat de gevolgen zijn van het vast te stellen beleid en kan dit gebruiken in zijn kaderstellende en controlerende taak.

We zijn de afgelopen jaren voorzichtig begonnen om dit datagedreven werken verder vorm te geven. In enkele pilots oefenen we met het distilleren van de juiste data, het duiden en analyseren van die data en met het sturen met die data. Het regionaal ingerichte Datalab GO ondersteunt ons hierbij door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van datasets en expertise.

Het komende jaar staan we voor enkele keuzes in de doorontwikkeling van datagedreven werken. We willen een plan maken voor datagedreven werken, waarin we keuzes moeten maken over de manier waarop we datagedreven werken een plek willen geven in onze organisatie. Kiezen we bijvoorbeeld voor monitoren op de input, op de uitkomst, op het proces en/of op het effect? Stellen we de juiste vragen bij het opstellen en uitvoeren van ons beleid? En op welke manier willen we datagedreven werken in de organisatie verankeren? Hierbij maken we afwegingen tussen de kosten en de baten en houden we rekening met de andere opgaven die in onze gemeente de aandacht vragen.

We worden in deze doorontwikkeling ondersteund door Datalab GO. Het Datalab zit zelf ook in een doorontwikkeling en wil, naast dataondersteuning, ook gemeentes ondersteunen in de transitie naar meer datagedreven werken. Wij zijn daarin niet de enige, want alle aangesloten Achterhoekse gemeenten zitten in deze doorontwikkeling. We leren daarbij van elkaar en pionieren samen verder via het Datalab.

4.2- Doorontwikkelen dienstverlening

In de visie op dienstverlening stellen we dat inwoners overal en altijd hun zaken bij ons kunnen regelen op de voor hen meest logische manier. We zien veel ontwikkelingen op het gebied van onze online dienstverlening, maar wij vinden onze offline dienstverlening net zo belangrijk. Met offline dienstverlening verstaan wij onder andere dat wij fysiek via de balies op het gemeentehuis bereikbaar zijn en men kan communiceren via bijvoorbeeld de post of telefoon.

In 2023 gaan we verder met het ontwikkelen van webformulieren. Welke webformulieren we als eerste ontwikkelen, is afhankelijk van welke producten en diensten het meeste worden aangevraagd door inwoners en organisaties. Hoeveel webformulieren in 2023 afgerond zullen zijn, is onder andere afhankelijk van de capaciteit van onze medewerkers.

We streven ernaar dat in 2023 inwoners en organisaties hun aanvragen in kunnen zien op hun persoonlijke internetpagina, wat wij ook wel MijnOIJ noemen. Hierdoor kunnen inwoners en organisatie hun eigen aanvragen bekijken en inzien wat de stand van zaken is rondom hun aanvraag. Ook gebruiken we MijnOIJ zoveel mogelijk als digitaal communicatiemiddel, omdat dit veiliger is dan bijvoorbeeld het gebruik van email.

In 2023 gaan we bezig met de uitkomsten van het onderzoek over onze dienstverlening die we eind 2022 of begin 2023 uitvoeren. Op basis van de uitkomsten gaan we nieuwe doelstellingen formuleren om onze dienstverlening te verbeteren als er knelpunten uit het onderzoek naar voren komen. Vervolgens gaan we met deze doelstellingen ook gelijk aan de slag.

Wat kost het?

Programma 4 (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	5.525	5.586	5.822	5.797	5.797
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	170	26	26	26
Autonome ontwikkelingen	-	400	288	316	383
Totaal lasten	5.525	6.155	6.135	6.139	6.205
Baten					
Bestaand beleid	563	506	933	920	920
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	12	62	88	215
Totaal baten	563	518	995	1.008	1.135
Totaal programma 4	4.962-	5.637-	5.140-	5.131-	5.070-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	76	79	73	72	64
Verdeling interne kosten	1.830	1.930	1.906	1.906	1.906
Totaal	1.907	2.009	1.979	1.978	1.970

Beleidsmatige ontwikkelingen.

Lasten beleidsmatig	afwijking	toelichting
Verkiezingen	25.500 N	Verkiezingen, uitbreiding stembureauleden, twee extra verkiezingsdagen en een mobiel stembureau.
OZB bezwaarschriften	144.000 N	In 2022 zijn er fors meer bezwaren ontvangen ten aanzien van de OZB. Voor deze bezwaarschriften worden meer juridische kosten gemaakt en extern advies ingewonnen. We verwachten dat deze trend past bij de nieuwe WOZ waardeberekening en in de toekomst zal leiden tot een vermindering van het aantal bezwaarschriften.

169.500 N

Autonome ontwikkelingen.

Lasten autonoom	afwijking	toelichting
Burgerzaken	8.363 N	Actualisatie van de te verlopen reisdocumenten, de afdracht aan het Rijk stijgt. Zie ook de baten.
MJOP onderhoud	118.229 N	De totale bijstelling van de meerjarenonderhoudsplanning accommodaties resulteert in een hogere onttrekking. Alle budgettaire aanpassingen binnen het MJOP verlopen via de reserve (programma 5) en geven in totaliteit geen saldo voor de begroting.
Verzekeringen	2.553 N	Uit de voorjaarsnota 2023
Brandweergarages	12.271 V	Het voordeel ontstaat door het schrappen van de facilitaire kosten uit onze begroting die overgaan naar de VNOG (Voordeel € 36756) en de hogere energielasten (Nadeel € 24485).
VNOG	148.000 N	Indexering van de gemeentelijke bijdrage aan de VNOG 53.000. De facilitaire kosten van het gebruik van de brandweergarages gaan over naar de VNOG en zorgen voor een hogere gemeentelijke bijdrage van 84.200 (Demarcatie). De vergoeding van de jaarlijkse piketkosten bedraagt 10.800.
ODA	124.300 N	Indexering en uitbreiding van de specialistische inzet door de ODA. Vanuit de provincie zijn bodemtaken overgedragen aan de gemeenten.
Diverse kleine bedragen	7.748 N	
Kapitaallasten	3.066 N	Effecten van rente en afschrijvingen door verschuiving investeringen naar volgend jaar en rentestijgingen.
	399.988 N	
Baten autonoom	afwijking	toelichting
Burgerzaken	16.450 V	Actualisatie van de te verlopen reisdocumenten, de gemeentelijke leges stijgen. De hogere Rijksleges worden afgedragen. Zie ook de lasten. Daarnaast een bijstelling leges Naturalisaties
Diverse kleine bedragen	4.648 N	
	11.802 V	

Wat zijn onze reguliere taken in dit programma.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2023	
	lasten	baten
Programma 4		
0.2 Burgerzaken	1.286	306
<i>Publieksbalie. Verstrekken met name reisdocumenten, rijbewijzen, diverse uittreksels. Organisatie verkiezingen en voltrekken huwelijken.</i>		
0.61 OZB woningen	419	50
<i>Belasting eigendom woningen, heffing en waardering onroerende zaken.</i>		
0.62 OZB niet-woningen	137	-
<i>Belasting eigendom en gebruik bedrijven, heffing en waardering onroerende zaken.</i>		
0.64 Belastingen overig	-	6
<i>Reclameopbrengsten, precario rechten</i>		
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	2.667	9
<i>Rampenplan, rampenbestrijding, preventie, brandweergarages en de bijdrage VNOG</i>		
1.2 Openbare orde en brandweer	295	18
<i>Veiligheidsbeleid, toezicht en handhaving openbare orde, APV maatregelen</i>		
7.4 Milieubeheer	1.158	2
<i>Inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Opbrengsten afvalstoffenheffing en reinigingsrechten.</i>		
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	193	126
<i>Beheer en onderhoud begraafplaatsen.</i>		
Totaal Programma 4	6.155	518

Programma 5: Bedrijfsvoering / overhead

Inleiding

Waarom

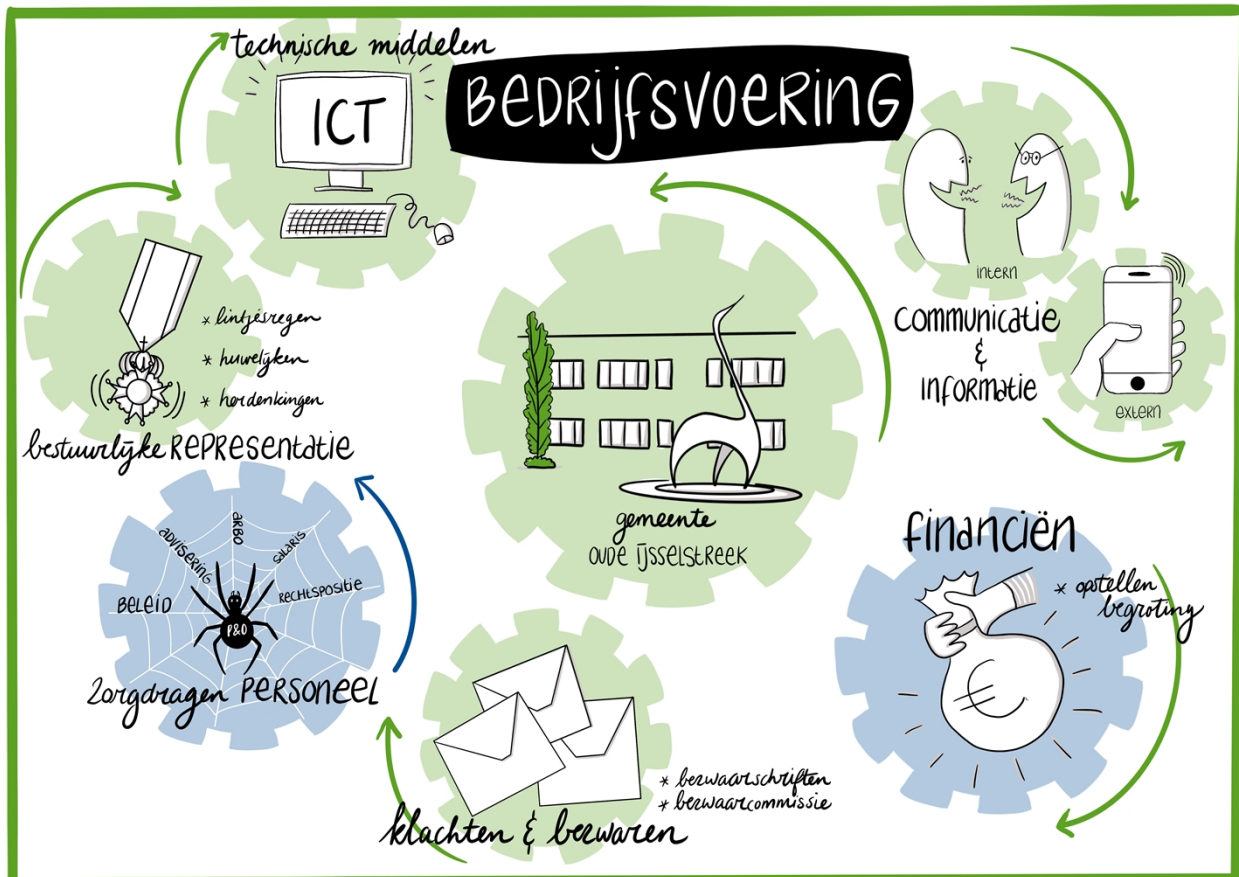
Naast inhoudelijke taken hebben we als gemeente een rol als werkgever te vervullen. De belangrijkste taak van het programma bedrijfsvoering is het ondersteunen en faciliteren van de inhoudelijke programma's. Met een goede basis als werkgever dragen we daarmee ook indirect bij aan alle dimensies van de brede welvaart. Met ruim 340 werknemers werken we aan alle opgaven die de gemeente rijk is, en daar hoort een stabiele en gezonde organisatie bij, die beschikt over de juiste middelen om haar werk te vervullen. Sinds 2022 is onze focus verlegt van beheren naar ontwikkelen. Deze rol als ontwikkelgemeente kleurt de invulling van de rollen die we als gemeente vervullen en de wijze van uitvoering van taken, zowel op het primaire proces als in de bedrijfsvoering.

Wat doen we hiervoor?

Voor programma 1 zijn er een aantal concrete doelen geformuleerd:

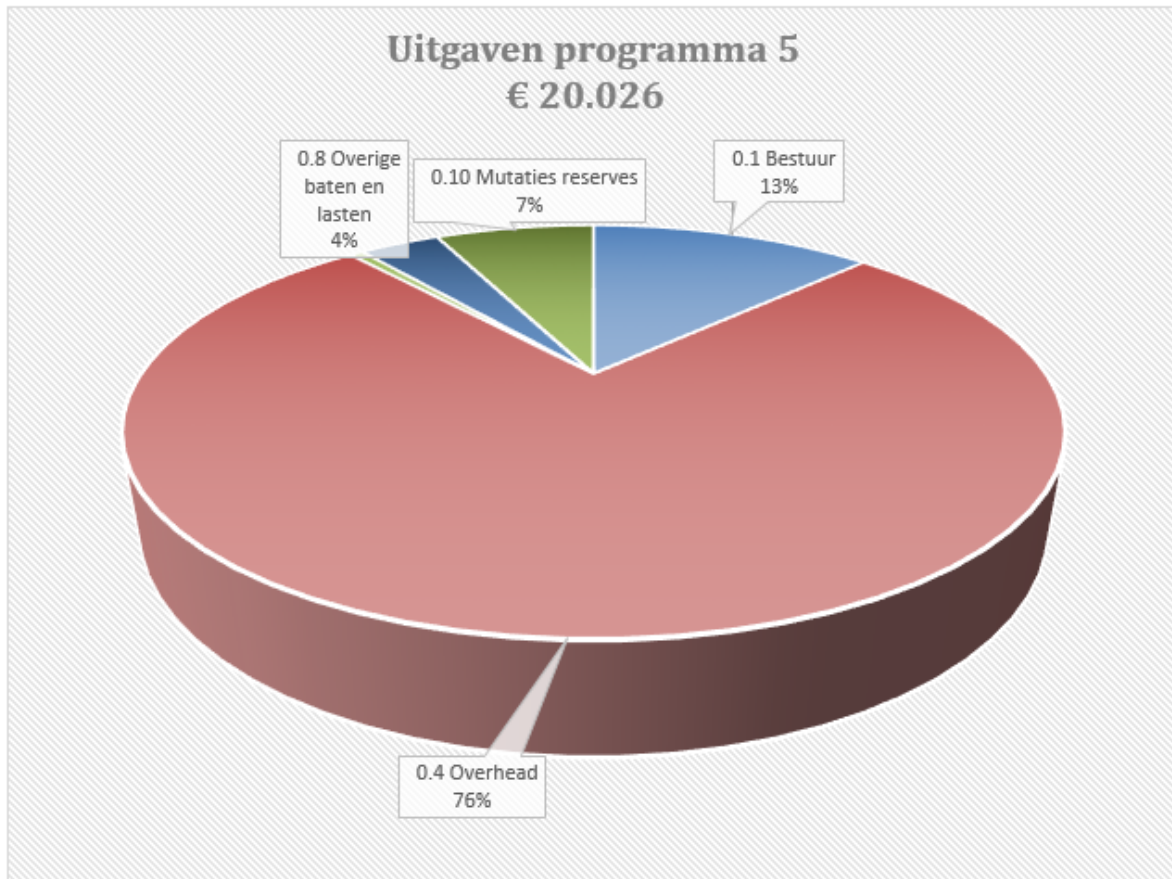
1. Interne beheersing
2. Goede informatievoorziening
3. Wet open overheid(Woo)
4. Plaats- en Tijdonafhankelijk Werken
5. Communicatie en Participatie
6. Formatie
7. Inclusief werkgeverschap

Naast onze ambities en doelen in het programmaplan, hebben we uiteraard ook veel reguliere taken; de going concern. Hieronder is visueel weergegeven wat we aan reguliere taken binnen programma 5 uitvoeren.

Wat geven we eraan uit?

In totaal geven we binnen programma 5 bedrijfsvoering ongeveer € 20 miljoen uit. In onderstaand overzicht is zichtbaar waar het geld naar toe gaat. Zoals te zien, gaat het grootste deel naar de overhead. Dit wordt onder het kopje 'toelichting overhead', aan het eind van dit hoofdstuk, verder uitgewerkt.

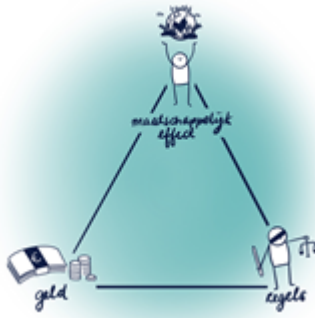
Waarmee

We zijn een betrouwbare en open overheid. Als gemeentelijke overheid zien wij ons als onderdeel en partner van de samenleving, van de gemeenschap. We staan er middenin en dragen ons steentje bij, vanuit de rol die ons gegeven is. Daarbij proberen we altijd te werken vanuit de bedoeling. Om dit te realiseren moeten financiën, informatiemanagement, faciliteiten voor flexibel werken, communicatie, personeelsbeleid en formatie op orde zijn.

Hoe

Met duidelijke afspraken en regels zorgen we dat we dingen op een goede manier inrichten zodat iedereen erop kan vertrouwen. Onze processen, informatie en interne beheersing moeten dan ook op orde zijn en ondersteunend zijn aan het zijn van een ontwikkelgemeente. Net als de manier waarop wij omgaan met veiligheid, privacy, data en met de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van onze informatie en communicatie.

De afwegingsdriehoek 'geld, regels en maatschappelijk effect' vormt de leidraad. Dit geeft richting aan de manier waarop we werken en hoe wij als werkgever onze werknemers tegemoet treden. Daarbij staat betrouwbaarheid centraal. Het maakt daarbij niet uit of je een stagiair(e), externe inhuur of vast in dienst bent. Overall doen we dit op dezelfde manier, met dezelfde 'look and feel'. Vanuit warm contact, eerlijk, begrijpelijk en vanuit vertrouwen. Zoals we ook in onze visie 'Naar het hart van de beweging' en onze sturingsfilosofie uitdragen.

Maatschappelijk effect

Binnen onze gemeente zijn we één van de grotere werkgevers, met ongeveer 340 medewerkers in vaste en tijdelijke dienst en een flexibele schil. Daarmee dragen we bij aan de dimensies inkomen, werk, balans tussen werk en privé en sociale contacten.

De mensen die voor de gemeente werken, moeten hun vak verstaan, midden in de samenleving (durven) staan, goed opgeleid en zo vitaal mogelijk zijn. Dit vraagt vanuit onze rol als werkgever om goed werkgeverschap. Als werkgever willen we onze medewerkers goede faciliteiten blijven bieden, zoals huisvesting, opleidingsmogelijkheden en mogelijkheden om flexibel en plaats- en tijdsafhankelijk te kunnen werken. Deze faciliteiten dienen daarmee als middel om onze inwoners ten dienste te kunnen zijn.

Komend jaar houden we als werkgever extra focus op het verbeteren van onze informatievoorziening, digitalisering, de interne beheersing en verantwoording. Tevens investeren we verder in het 'hybride' samenwerken, in het borgen van een goede balans tussen fysiek en digitaal vanuit huis werken of een andere werkplek. Huisvesting en techniek zijn hierin optimaal faciliterend.

We groeien verder als ontwikkelgemeente, met alle dynamiek en groeistuipen die daarbij horen. Met een toenemende krapte op de arbeidsmarkt die maakt dat er niet (meteen) nieuwe medewerkers of tijdelijke inhuur beschikbaar zijn. Dit vraagt om extra aandacht voor werkdruk en werkplezier. Met voortdurende aandacht voor de vitaliteit van mensen. En om een formatieve omvang die past bij het uitvoeren van de prioriteiten, de (veranderende) wettelijke en het going concern taken en de bedrijfsvoering.

Doelen en acties

5.1- Interne beheersing

Interne beheersing is gericht op het bereiken van doelstellingen in de volgende categorieën:

Doel	Voorbeeld/toelichting
Strategische doelen	Beoogde maatschappelijke effecten
Effectiviteit/efficiency processen	De goede dingen doen & de dingen goed doen
Betrouwbaarheid financiële informatie	Begroting, Tussentijdse rapportages, Jaarrekening
Naleven wet- en regelgeving	Rechtmatigheid

De komende jaren is versterking van de interne beheersing als geheel een belangrijk aandachtspunt. De speerpunten per onderdeel zijn als volgt:

Strategische doelen

Om beter te kunnen sturen is het noodzakelijk dat we de maatschappelijke doelstellingen in de begroting concreter maken en voorzien van indicatoren op basis waarvan effectmeting mogelijk wordt. Gezien de omvang en complexiteit doen we dit stapsgewijs in de komende jaren en in nauwe samenspraak met de auditcommissie. Belangrijk aspect hierbij is dat we vooral leren wat werkt en wat niet en dat we effectmeting niet gebruiken om op af te rekenen.

Effectiviteit/efficiency processen

De (gemeentebrede) processen moeten bijdragen aan het behalen van onze (maatschappelijke) doelstellingen. Essentieel onderdeel hierbij is het versterken van het risicomangement, op een zodanige manier dat we per proces weten wat het bereiken van onze politieke en beheersmatige doelstellingen in de weg kan staan. Op die manier zijn we in staat om de juiste beheersingsmaatregelen te treffen, of er bewust voor te kiezen een bepaald risico te lopen. Want voor het bereiken van doelen is het soms noodzakelijk om lef te tonen en risico's te nemen. Dat doen we nu ook al, maar niet altijd volledig bewust. Door risicomangement steviger te verankeren voorkomen we verrassingen zoveel mogelijk.

Ook hierbij hanteren we voor de komende jaren een stapsgewijze aanpak. In het eerste begrotingsjaar (2023) ligt de prioriteit op het verbeteren de bedrijfsprocessen waarvan de accountant heeft geoordeeld dat deze op "rood" staan, het doel is deze zo spoedig mogelijk naar minimaal geel terug te brengen. Daarna (2023/2024) richten we ons primair op het beter verankeren van de beheersmatige bedrijfsprocessen die relevant zijn voor de financiële kant van de begroting, tussentijdse rapportages en jaarrekening. En secundair (2024/2025) op de processen die in relatie staan tot de maatschappelijke doelstellingen.

Betrouwbaarheid financiële informatievoorziening

In het verlengde van het vorige punt maken we werk van het verbeteren van de kwaliteit van de (tussentijdse) financiële informatievoorziening. Dit richt zich enerzijds op de toegankelijkheid/duidelijkheid van deze informatie en anderzijds op de betrouwbaarheid/bruikbaarheid hiervan. Het streven is hierbij ook om verschillen tussen begroting en realisatie terug te brengen.

Naleving wet- en regelgeving

Vanaf begrotingsjaar 2023 (was eerst 2022) dient het college een zogenaamde rechtmatigheidsverklaring af te geven. Waar tot nu toe de accountant controleert of de gemeente rechtmatig handelt en daar een oordeel over afgeeft, is dat vanaf komend jaar de primaire verantwoordelijkheid van het college. Dit onderdeel wordt in 2023 nadrukkelijk meegenomen in het verbeteren van de bedrijfsprocessen, zodat het college ook in staat is die verantwoordelijkheid te dragen.

5.2- Goede informatievoorziening

We zien informatie als belangrijke grondstof voor dienstverlening, participatie, transparantie, plaats- en tijdsafhankelijk werken, bewaren van cultureel erfgoed en interne control. Er komt steeds meer informatie, die steeds meer digitaal toegankelijk is. Goede, juiste, volledige informatie die goed toegankelijk is, is één van de belangrijkste aspecten om een betrouwbare overheid en een fijne samenwerkingspartner te kunnen zijn. Uiteraard rekening houdend met de privacywetgeving. Het vraagt voortdurend aandacht en investeren om dit goed te (blijven) doen. Zo gaat in het komende jaar extra aandacht naar de Wet open overheid (Woo). Onderdeel hiervan is dat hierover in deze begroting een apart doel voor de Woo is opgenomen. In 2021 hebben we een I-visie (Visie op informatie) ontwikkeld met daarin de kaders voor een goede informatievoorziening. Komend jaren gaan we aan de slag met een I-strategie waarmee we voor de lange termijn bepalen hoe we de informatiehuishouding als basis op orde gaan krijgen. Tegelijkertijd gaan we aan de slag met het opschonen van informatie. Dit doen we door informatie die we niet meer nodig hebben te vernietigen, of over te brengen naar het streekarchief als de informatie blijvend bewaard moet worden. Een goede informatievoorziening en ICT zijn de basis om te zorgen dat werkprocessen van de organisatie, het college en de raad goed lopen. De maatschappelijke ontwikkelingen vragen er om steeds meer digitaal te werken en te communiceren zodat we ook digitaal de verbinding met inwoners kunnen maken Dit pakken we onder andere op met een voortdurende rationalisatie van het applicatielandschap gericht op een effectievere en efficiëntere informatievoorziening zonder daarbij de menselijk maat uit het oog te verliezen.

5.3- Wet open overheid (Woo)

De Woo heeft als doel overheden en semioverheden transparanter te maken en moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Deze wet is op 1 mei 2022 grotendeels ingegaan. Voor het actief publiceren, wat onderdeel is van de wet, volgen wij de landelijke implementatiestrategie voor de Woo. Dit betekent dat wij in 2023 beginnen met het actief publiceren van waarschijnlijk de volgende informatiecategorieën:

- bereikbaarheidsgegevens van het bestuursorgaan en wijze waarop een verzoek om informatie kan worden ingediend;
- vergaderstukken van vertegenwoordigende lichamen van decentrale overheden;
- convenanten;
- Woo-verzoeken, inclusief de schriftelijke beslissingen op die verzoeken en de daarbij verstrekte informatie.

5.4- Plaats- en Tijdonafhankelijk Werken

Met onze voorzieningen zoals onze gebouwen en ICT creëren we nieuwe mogelijkheden voor passende en innovatieve dienstverlening. Deze voorzieningen moeten op meerdere manieren en flexibel ingezet kunnen worden. Onze gebouwen moeten inspireren en gastvrij zijn. En ICT werkt niet alleen ondersteunend, maar is ook een aanjager voor innovatie en verandering. Daarnaast moet de kwaliteit hiervan voldoen aan duurzaamheids-, veiligheids- en Arbo-eisen. En dat alles in redelijkheid.

We zitten, zoals aangegeven, in een doorontwikkeling van hybride werken. Dat betekent dat we werken op de plaatsen en momenten waar we de meeste toegevoegde waarde voor onze inwoners en ondernemers hebben. Onze gebouwen zijn en blijven een fysieke plek waar bestuur en ambtelijke organisatie elkaar of inwoners en partners ontmoeten en werkzaamheden verrichten. Dat doen we in combinatie met het werken elders (thuis of vanaf een andere werkplek). Deze hybride vorm van werken biedt een betere balans werk-privé, minder druk op verkeer en de basis om goed van buiten naar binnen te werken. Het gemeentehuis vraagt in de komende jaren forse investeringen in onderhoud aan zowel het gebouw als de installaties, conform het meerjarenonderhoudsplan. Indertijd is bij het opstellen van dit onderhoudsplan geen rekening gehouden met de duurzaamheid die de gemeente ondertussen in haar beleid voorstaat. Tezamen met de consequenties van het hybride werken (denk aan behoefte aan minder vierkante meters werkplek en een ander gebruik van de vierkante meters) vraagt dit om een herbezinning op en onderzoek naar de opties voor de huisvesting. Want wat is de manier waarop we kunnen en willen werken? En is dit nog wel de plek waar we dat doen? Met de juiste omvang? Evenzo worden er andere zaken gevraagd van de inrichting van het gebouw, de faciliteiten en de hard- en softwarematige ondersteuning. In de eerste helft van 2023 willen we een voorverkenning met mogelijke scenario's voorleggen.

5.5- Communicatie en Participatie

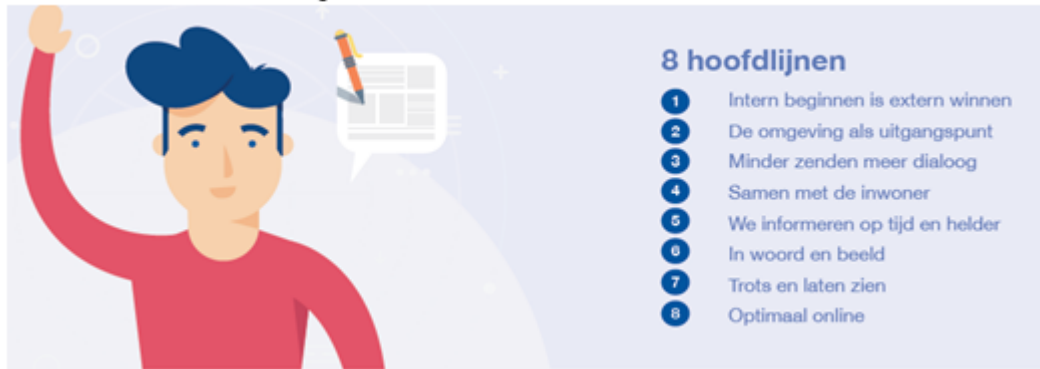
We communiceren als gemeente op veel verschillende manieren en veel verschillende momenten met onze inwoners, ondernemers en andere partners. Dat blijven we doen, vanuit de hoofdlijnen van de communicatievisie. In deze tijd waarin mensen overladen worden met informatie, zoeken we ook steeds naar nieuwe manieren om onze inwoners te bereiken, zowel naar online als offline mogelijkheden. De Praotbus is een voorbeeld van een nieuwe vorm, waarmee we naar de inwoners toe gaan. Daarbij gaan we steeds meer de dialoog aan in plaats van alleen informeren.

Met communicatie en participatie willen we ons imago versterken, waarbij inwoners meer vertrouwen krijgen in hun gemeente. We gaan daarvoor onder andere ons merkconcept doorontwikkelen en inzetten; we zorgen dat onze informatie begrijpelijk en toegankelijk is en we informeren onze inwoners actief over lopende projecten.

We willen waarde toevoegen voor onze inwoners en daarom moeten we weten wat de behoeftes zijn van onze inwoners. We zullen meer samenwerken met onze inwoners om plannen en beleid beter te maken. Hierbij geven we invulling aan het Participatiebeleid, dat geschreven is vanuit de denkwijze van de Omgevingswet. In een tijd, waarin polarisatie toeneemt en de gemeenschap steeds meer te maken krijgt met inwoners die ontwikkeling niet in hun eigen achtertuin (NIMBY) willen, vereist dit veel van de gemeente. En ook van de inwoners die meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leefomgeving. We willen ook transparant zijn over de mate van invloed vanaf het begin van het traject. We zullen niet altijd kunnen doen wat alle inwoners willen. Er zijn vaak tegenstrijdige belangen en de raad neemt een beslissing in het algemene belang. Transparantie van processen en een transparante en duidelijke terugkoppeling over wat we met de inbreng doen, is daarom belangrijk.

We willen bouwen aan 'communities' rondom onderwerpen om een bredere groep te betrekken, bijvoorbeeld met de website OnzeOudeIJsselstreek. Om de stem van de jongeren te kunnen horen, zetten we een jongerenraad op. Daarnaast komt er een verordening Uitdaagrecht. Deze maakt het makkelijker voor inwoners om zelf verantwoordelijkheid te nemen. We gaan vaker de wijk in, naar de inwoners toe om met hen in gesprek te gaan.

Uit: communicatievisie 'Oog en oor'

5.6- Formatie

Arbeidsmarktkrapte is momenteel één van de grootste uitdagingen en lijkt een steeds structureler probleem te worden;

We groeien verder naar het zijn van een ontwikkelgemeente en netwerkorganisatie. De opgaven worden complexer (denk aan versnelling woningbouw, werken aan klimaatadaptatie, verder transformeren op het sociaal domein, vormgeven van 'n grote gebiedsopgave ed). Ze vragen om een innovatieve benadering, om intensievere samenwerking met partners en inwoners en om bewust inzetten op de dimensies Brede welvaart. Dit alles vraagt om verder investeren in mensen, zowel in denk- en uitvoeringskracht voor de nieuwe (beleids)ontwikkelingen als voor going concern en bedrijfsvoering.

We zien ook dat we als organisatie vergrijzen, medewerkers sneller een andere werkgever vinden dan voorheen en ook dat veel medewerkers de komende jaren met pensioen gaan. Dit gaat niet alleen ten koste van de kwantiteit maar vooral ook van de kwaliteit.

Niet alleen onze gemeente maar de hele overheid kampt met een schaarste op de arbeidsmarkt, zeker op bepaalde specialistische expertise. Dat betekent langere en lastigere wervingsprocedures en duurdere inhuurtarieven.

De krapte op de arbeidsmarkt en complexere opgaven zorgen ook voor meer druk op de bestaande organisatie. We zien hierdoor het ziekteverzuim gedurende de afgelopen jaren toenemen.

Voor onze gemeente geldt dat, ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, het aantal medewerkers is in 2022 opnieuw gestegen. Voor 2023 en verder blijft een investering in menskracht noodzakelijk. Voor de diverse doelen die in de andere programma's zijn benoemd alsmede voor versterking binnen de going concern, is dan ook extra vakinhoudelijke expertise nodig.

Daarnaast blijven we investeren in de het werven en behouden van jong potentieel. We zien dat vijf dagen werken van negen tot vijf al lang niet meer de standaard is bij de overheid. Dit is niet alleen een instelling typisch voor de jongere generatie. Van álle ambtenaren werkt 42 procent in deeltijd. Daar is dus geen gigantisch verschil tussen de jonge en oudere generaties te bespeuren. De jonge generatie maakt wel een duidelijke afweging wat men belangrijk vindt. Een juiste afweging tussen privé en werk en wat men financieel nodig heeft. M.a.w. de arbeidsmarkt verandert voortdurend. Daar moeten we op blijven inspelen door bijvoorbeeld jonge medewerkers op te laten leiden door de ouderen zodat de kwantiteit maar juist ook dat de kwaliteit op peil blijft.

We blijven investeren in de samenwerking van onderwijs, ondernemers en overheid en kijken daarbij ook over de grens. Dit doen we niet alleen als gemeente, maar ook in regionaal verband. We sluiten hierbij aan bij Achterhoek ambassadeurs die de ambitie heeft om de stageregio van Nederland te worden. Met de innovatiekracht uit onze gemeente en de combinatie met onderwijs, zoals bij het CIVON, blijven we investeren in jong arbeidspotentieel.

Tot slot werken we aan de duurzame inzetbaarheid en vitaliteit van onze medewerkers, maar ontkomen we er niet aan om het stijgende ziekteverzuim in de begroting te verwerken. Hoe dit in het totaal van het personeelsbudget uitpakt, kunnen we op voorhand niet concreet inschatten, maar een bijstelling in de begroting is noodzakelijk. Dit omdat we zien dat we met de huidige inschatting niet uitkomen. We blijven dit zien als risico.

5.7- Inclusief werkgeverschap

Er is krapte op de arbeidsmarkt en tóch blijven er mensen in onze samenleving aan de zijlijn staan. Als zich hierin kansen voordoen, dan bieden we inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt een vaste baan aan bij de gemeente. Daarnaast bieden we een aantal mensen een tijdelijke opstap, om zo door te groeien naar een vaste baan bij ons of elders. We blijven het inclusief werkgeverschap vormgeven binnen de bestaande personeelsbudgetten. Als werkgever sluiten we ons eveneens aan bij de pilot 'maatschappelijke banen'. Ook betrekken wij STOER bij de participatie om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt naar een (vaste of tijdelijke) baan te leiden.

Wat kost het?

Bedrijfsvoering en overhead (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	15.486	15.122	15.033	15.037	14.998
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	2.383	5.251	8.317	1.809
Autonome ontwikkelingen	-	2.520	2.539	1.954	1.964
Totaal lasten	15.486	20.026	22.823	25.308	18.771
Baten					
Bestaand beleid	1.880	1.773	1.480	1.299	1.299
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	636	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	76	119	36	310
Totaal baten	1.880	2.485	1.361	1.334	1.609
Totaal bedrijfsvoering en overhead	13.605-	17.541-	21.463-	23.974-	17.162-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	701	799	835	868	857
Verdeling interne kosten	13.485-	14.561-	14.397-	14.397-	14.397-
Totaal	12.784-	13.762-	13.562-	13.529-	13.539-

Beleidsmatige ontwikkelingen.

Lasten beleidsmatig	afwijking	toelichting
College	107.777	N Salarislasten i.v.m. extra wethouder
Griffie	73.000	N Loonkosten raad op straat voor 2023 en 2024
Publicatie en voorlichting	20.000	N Uit voorjaarsnota 2023
VJN personele uitbreiding	1.124.000	N Uit voorjaarsnota 2023
Reserve Sociaal Domein	824.592	N Toevoeging aan de reserve
Vacaturegelden	234.000	N Personele uitbreiding na voorjaarsnota
	2.383.369	N

Baten beleidsmatig	afwijking	toelichting
Reserve baten en lasten	635.639	N Saldo begroting
	635.639	N

Autonome ontwikkelingen.

Lasten autonoom	afwijking	toelichting
Bestuur	64.103	N Autonome wijzigingen raad, griffie en college
Bestuurskosten	10.555	N Indexering van de VNG contributie en de bijdrage aan het fonds GGU.
Publicatie en voorlichting	10.000	N Uit voorjaarsnota 2023
Publicatie en voorlichting	6.950	N Indexering en budget buurtplatform 'MijnBuurtje'.
MJOP-onderhoud	262.522	N Bijstelling meerjarenonderhoudsplanning accommodaties. Alle budgettaire aanpassingen binnen het MJOP verlopen via de reserve (programma 5) en geven in totaliteit geen saldo in de begroting
Automatisering	145.000	N Uit voorjaarsnota 2023
Automatisering	68.900	N Extra bijstelling i.v.m. kostentoename door toenemend aantal medewerkers.
Tractiemiddelen	68.918	N Indexatie
Datalab GO	120.000	N Uit voorjaarsnota 2023
Taakmutaties algemene uitkering	104.002	N In de algemene uitkering zijn middelen beschikbaar gekomen voor Robuust leren, impuls integraal werken en systeemleren en boa banen
CAO Ambtenaren	600.000	N Uit voorjaarsnota 2023; hierbij is rekening gehouden met een CAO stijging van 2,5%
Salarissen personeel	126.879	N Verwerkingen van periodieken en premies. Daarna is de CAO inschatting bijgesteld naar 3%.
Vervanging bij ziekte	149.949	N Bijstelling van het budget inhuur personeel bij ziekte vervanging, o.b.v. ervaringscijfers uit de afgelopen jaren en het verzuimpercentage.
Herwaardering personeel	75.000	N In de regeling functiewaardering is opgenomen dat eens in de twee jaar een functieherwaarderingsronde plaatsvindt.
Salaris verwerking	14.700	N Indexatie en extra softwarekosten i.v.m. nieuwe regelingen
Opleidingskosten	55.621	N Opleidingskosten zijn een afgeleide van de loonsom en worden derhalve ook bijgesteld.
Restant indexatie	568.972	N De resterende ruimte voor indexatie zal in de loop van 2023 nader worden verdeeld over de verschillende programma's.
Verzekeringen	13.431	N Uit voorjaarsnota 2023
Subsidievererving	16.000	N Betreft niet toe te delen kosten bij subsidievererving.
Diverse kleine bedragen	10.420	N
Kapitaallasten	27.855	N Effecten van rente en afschrijvingen door verschuiving investeringen naar volgend jaar en rentestijgingen.
	2.519.777	N

Baten autonoom	afwijking	toelichting
Meerjarenonderhoudsplanning (MJOP) reserve	396.666	V De totale bijstelling van de meerjarenonderhoudsplanning accommodaties resulteert in een hogere onttrekking. Alle budgettaire aanpassingen binnen het MJOP verlopen via de reserve en geven in totaliteit geen saldo voor de begroting.
Reserve SD: gids gelden	75.000	V onttrekking uit de reserve SD
In- en externe financiering	91.461	N betreft structurele bijstelling i.v.m. overgesloten hypothecaire geldleningen personeel.
Diverse kleine bedragen	2.452	V
Reserve baten en lasten	306.379	N Saldo begroting
	76.278	V

Wat zijn onze reguliere taken in dit programma.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000) Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen	2023	
	lasten	baten
0.1 Bestuur	2.537	-
<i>Salarissen, pensioenen en vergoedingen raad, college B&W, rekenkamer, griffie, bestuurskosten en de accountskosten.</i>		
0.4 Overhead	15.225	57
<i>Loonkosten ondersteunende organisatie en management, ICT kosten, huisvesting, bestuursondersteuning, gereedschappen en voertuigen.</i>		
0.5 Treasury	114	819
<i>Financiering, dividenden.</i>		
0.61 OZB woningen	-	6.097
<i>Belasting eigendom woningen, heffing en waardering onroerende zaken.</i>		
0.62 OZB niet-woningen	-	2.636
<i>Belasting eigendom en gebruik bedrijven, heffing en waardering onroerende zaken.</i>		
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	77.725
<i>Algemene uitkering, integratie-uitkeringen en decentralisatie uitkeringen.</i>		
0.8 Overige baten en lasten	718	287
<i>Nog functioneel toe te rekenen stelposten en taakstellende bezuinigingen, onvoorzien.</i>		
0.9 Vennootschapsbelasting(VpB)	3	-
<i>Het eventueel te betalen bedrag voor vennootschapsbelasting.</i>		
0.10 Mutaties reserves	1.429	2.073
<i>Storting en onttrekkingen aan algemene - en bestemmingsreserves.</i>		
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-
<i>Overschot of tekort ten opzichte van de begroting.</i>		
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-	57
<i>Grondexploitatie bedrijventerreinen bijdrage zand- en grindwinning.</i>		
3.4 Economische promotie	-	160
<i>Toeristenbelasting</i>		
Totaal Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen	20.026	89.910

Toelichting overhead

Overhead, zoals bedoeld in het BBV, wordt samengevat als bedrijfsvoeringskosten of als kosten die voortvloeien uit de PIOFACH-taken (personeel, informatie, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting).

Overhead mag wel worden toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en kostendekkende activiteiten als (subsidie)projecten. In de Oude IJsselstreek wordt dit gedaan naar rato van de werkelijk geschreven uren van het laatste afgesloten boekjaar.

Overhead 2023 x 1.000	
Personeel	5.576
Informatie	847
Organisatie	3.557
Financien	752
Automatisering	2.601
Communicatie	588
Huisvesting	1.305
Totaal	15.225

Indicatoren

Indicatoren bestuur en ondersteuning	2023	Per 1000 inwoners
Formatie (fte)	299	7,59
Bezetting (fte)	275	6,98
Loonsom (x 1.000)	22.766	578
Externe inhuur (x 1.000)	4.480	114
Overhead (x 1.000)	15.225	386
Apparaatslasten (x 1.000)	28.953	735

Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

Baten en lasten van de gemeente, die niet direct aan een programma zijn toe te rekenen, zijn in de algemene dekkingsmiddelen opgenomen. Het gaat hierbij om

- lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- de algemene uitkering uit het Gemeentefonds;
- dividend;
- rente converteerbare hybride obligatielening van Alliander;
- het saldo van de financieringsfunctie;
- de overige algemene dekkingsmiddelen;
- het bedrag voor onvoorzien.

Beleid

De beleidsruimte “Algemene dekkingsmiddelen” is beperkt. De belangrijkste regels zijn opgenomen in de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording, de Wet Financiering Decentrale Overheden en de Wet Waardering Onroerende Zaken. Voor zover de gemeente aanvullende lokale regels wil stellen voor het financiële beleid vindt dat plaats in een aantal verordeningen en nota’s.

In Oude IJsselstreek zijn de volgende kaderstellende notities en verordeningen vastgesteld:

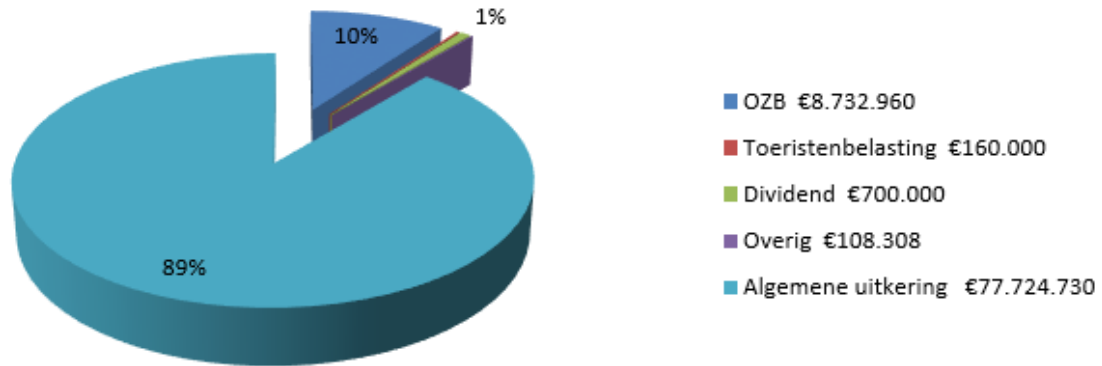
- verordening financieel beleid, beheer en financiële organisatie (2016)
- verordening controle financieel beheer en financiële organisatie (2005)
- verordening periodiek onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid (2005)
- treasurystatuut (financiering) (2017)

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen	2022	2023	2024	2025	2026
Lokale heffingen:					
- OZB	€ 8.833	8.733	8.733	8.733	8.733
- Toeristenbelasting	€ 160	160	160	160	160
Algemene uitkering	€ 69.510	77.725	80.531	82.854	75.977
Dividend	€ 600	700	700	700	700
Overig	€ 57	108	107	107	106
Saldo financieringsfunctie	€ -	-	-	-	-
Totaal	79.160	87.426	90.232	92.554	85.676
Onvoorzien	49	49	49	49	49

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen (x 1.000)	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten					
Bestaand beleid	-	-	-	-	-
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-	-	-	-	-
Baten					
Bestaand beleid	79.160	77.758	77.524	77.791	77.791
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	9.668	12.708	14.763	7.885
Totaal baten	79.160	87.426	90.232	92.554	85.676
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	79.160	87.426	90.232	92.554	85.676

Autonome ontwikkelingen

Baten autonoom	afwijking	toelichting
Dividend	100.000	V Bijstelling dividend o.b.v. werkelijke ontvangsten 2022.
Alliander	51.450	V Rente van de eind 2021 afgesloten langlopende hybride geldlening.
OZB	100.000	N Minder OZB opbrengsten om daarmee de woonlastenstijging te beperken tot 3% voor de inwoners. Door de forse kostenstijgingen binnen afval en riolering wordt de OZB verlaagd.
Algemene uitkering	5.666.037	V Algemene uitkering op basis van de meicirculaire 2022. Het voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt door de forse accresontwikkeling en herverdeeffecten. De herverdeeffecten ontstaan door de herijking van het gemeentefonds. Voor de Oude IJsselstreek pakt deze voordelig uit. Deze herverdeeffecten worden verwerkt via een ingroei-pad van € 7,50 per inwoner per jaar. Voor 2023-2026 is er elk jaar een voordelig effect te zien, alleen is deze in 2026 fors lager dan in 2025. Er wordt ook wel gesproken over het ravijnjaar 2026 waar het huidige kabinet nog geen beslissingen over neemt.
Algemene uitkering Sociaal Domein	3.950.804	V Algemene uitkering op basis van de meicirculaire 2022, voor wat betreft het toegerekende deel sociaal domein. Het voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt door de forse accresontwikkeling, herverdeeffecten en compensatie jeugdzorg. Een aantal onderdelen van het sociaal domein waar voorheen een aparte (decentralisatie)uitkering werd gebruikt, zijn per 2023 aan de algemene uitkering toegevoegd. Om voor 2023 tm 2026 het aandeel sociaal domein te bepalen is een procentuele berekening toegepast. Hiermee kunnen de hekjes rondom het sociaal domein in stand worden gehouden.
	9.668.291	V

Toelichting

Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is.

De lokale heffingen zijn uitgebreid beschreven in de betreffende paragraaf.

Algemene uitkeringen uit het Gemeentefonds

De berekening van de Algemene Uitkering is gebaseerd op de Meicirculaire 2022. Daarnaast zijn de compensatiegelden Jeugdzorg verwerkt volgens de voorgeschreven richtlijnen. Evenals alle andere posten is de raming van het gemeentefonds gebaseerd op constante lonen en prijzen. In de meerjarenraming is rekening gehouden met de gevolgen die voortvloeien uit de bij de begrotingsuitgangspunten genoemde aantallen. De financiële uitgangspunten zijn benoemd in het betreffende hoofdstuk.

De algemene uitkering valt uiteen in een algemeen deel en een deel wat betrekking heeft op de daarbij behorende onderwerpen (decentralisatie- en integratie-uitkeringen).

- *Algemene deel*
Het algemene deel omvat het deel van het budget, waar de gemeente vrij over kan beschikken. De verschillen in de hoogte van de uitkering komen ten opzichte van eerdere ramingen op grond van de meicirculaire 2021 onder andere door:
  - Compensatie voor loon- en prijsstijgingen en nieuw beleid.
  - Actualisering van aantallen (bv aantal inwoners, bijstandsgerechtigden, woningen, etc).
  - Actualisering van de WOZ-waarden van ons onroerend goed.
  - Het zogenaamd 'trap-op-trap-af' principe. Als het Rijk minder uitgeeft, ontvangen de gemeenten ook minder algemene uitkering. Ook wel accres genoemd.
  - Het deel voor het sociaal domein is vanaf 2023 grotendeels opgenomen in de Algemene uitkering. Via een percentageberekening wordt een splitsing gemaakt naar het sociaal domein.
- *Integratieuitkeringen / Decentralisatieuitkering*
Deze uitkeringen zijn bedoeld voor een specifiek doel, hieronder vallen uitkeringen als Impuls brede scholen/combinatiefuncties, voorschouwe voorziening peuters, armoedebestrijding kinderen en vergunningverlening/toezicht/handhaving.

Dividend

Het bedrag aan te ontvangen dividend ramen we ten opzichte van de begroting 2022 structureel € 100.000 hoger. Vorig jaar hebben we in verband met de Corana crisis de dividenden negatief bijgesteld. De werkelijke ontvangsten dit jaar vielen uiteindelijk behoorlijk hoger uit.

Saldo financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie wordt bepaald door de verschillen in de geraamde rente en de gerealiseerde rente. Zie ook de paragraaf Financiering. Het percentage bespaarde rente dat wordt berekend over de stand van de eigen financieringsmiddelen per 1 januari is bepaald op 0%.

De rentelasten van de vaste activa (investeringen) worden aan de programma's toegerekend tegen het omslagpercentage van 1,42 % (voor enkele geactiveerde kapitaaluitgaven gelden (historisch bepaalde) uitzonderingspercentages). Op rekeningbasis vindt nogmaals een (her)berekening plaats en worden op nacalculatorische wijze de kapitaallasten doorbelast.

Rente converteerbare hybride obligatielening van Alliander

Eind 2021 hebben wij Alliander een geldlening verstrekt van € 2.565 miljoen. Hiervoor ontvangen 0,10% rente (de marktrente van dat moment) met een opslag van 1,975%. Deze opslag is een vrij te besteden voordeel voor onze gemeente én wordt derhalve vanaf nu, tot het moment dat de lening is afgelost of geconverteerd, verantwoord bij de algemene dekkingsmiddelen.

Onvoorzien

Op basis van wet- en regelgeving is in de begroting een stelpost onvoorzien opgenomen. Dit is ongeveer € 49.000 per jaar. Conform het meerjarenperspectief is het bedrag per inwoner € 1,25. Om van de stelpost onvoorzien gebruik te maken, moet het doel voldoen aan de 3 O's, onvoorzien, onvermijdbaar en onuitstelbaar.

	2023	2024	2025	2026
Aantal inwoners	39.416	39.446	39.476	39.506
Onvoorziene uitgaven	48.858	48.733	48.733	48.733

Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 is de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen (vpb) een feit. Dit betekent dat de belastingplicht ingevoerd is voor ondernemingen van overheden voor de vennootschapsbelasting. Het achterliggende doel van de wet is, mede onder druk van de Europese Commissie, het scheppen van een gelijkwaardig speelveld tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. Het is de bedoeling dat overheden die winst of structureel overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de 'markt', vennootschapsbelasting gaan betalen.

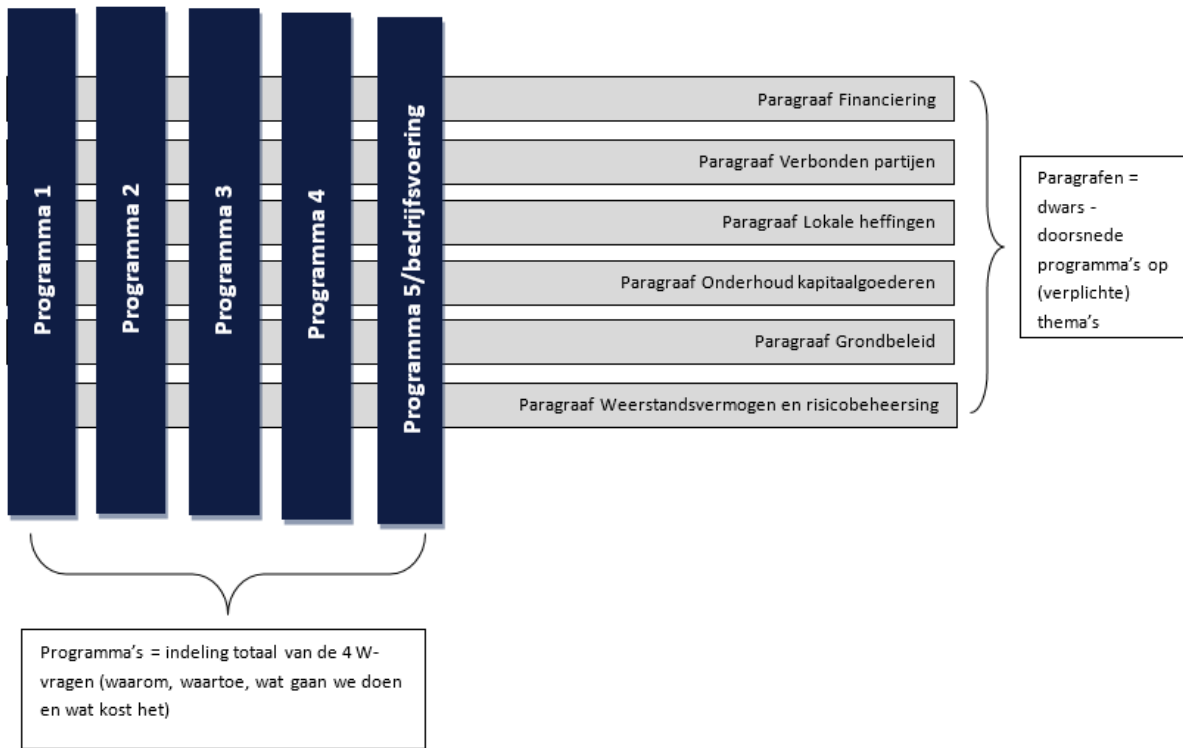
Overheidsondernemingen worden dus vpb-plichtig indien en voor zover zij een onderneming drijven. Dat betekent dat gemeenten vpb moeten betalen over de winst die ze met hun ondernemingsactiviteiten maken. De inventarisatie van vpb-plichtige activiteiten, de vpb-druk, het inrichten van de financiële administratie, de juridische structuur en het uiteindelijke beheer van de vpb-geldstroom is cruciaal voor het beheersen van de (fiscale) risico's.

Op basis van de gedefinieerde en beoordeelde clusters en na afstemming met de Belastingdienst medio 2020 is voor gemeente Oude IJsselstreek in de programmabegroting 2023-2026 structureel € 3.000 opgevoerd voor het cluster bedrijfsafval. Voor de overige clusters binnen de exploitatie en het grondbedrijf verwachten wij op dit moment dat, deze begrotingsperiode, geen of geringe afdracht zal moeten plaatsvinden. In september 2022 is de opdracht verstrekt aan een externe adviseur om alle clusters weer eens tegen het licht te houden. De resultaten hiervan zullen in het 4e kwartaal van 2022 bekend zijn. Een definitief oordeel volgt uiteindelijk, ieder jaar, na controle door de Belastingdienst.

Paragrafen

Paragrafen

In de paragrafen geven we een dwarsdoorsnede van de begroting op een aantal onderwerpen door alle opgaven en programma's heen. Dit betekent dat hier algemene beleidsregels worden geformuleerd die doorwerken in verschillende opgaven en programma's. Het is dan ook mogelijk dat er doublures ontstaan met wat gemeld is in de programma's zelf. Zeven paragrafen zijn verplicht. De paragraaf bedrijfsvoering is ondergebracht bij programma 5 (bedrijfsvoering/overhead), aangezien vrijwel alle activiteiten feitelijk onderdeel uitmaken van de overhead. De gemeente is vrij om extra paragrafen toe te voegen.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf financiering geeft inzicht in de financieringspositie en de beheersing van de risico's die aanwezig kunnen zijn bij het aantrekken en/of uitzetten (uitlenen) van geld. In deze paragraaf brengen we de kansen en risico's rond financiering in beeld.

Beleid

Bij het aantrekken en uitlenen van geld is het van belang dat slechts beperkt risico wordt genomen. De belangrijkste kaders hierover zijn opgenomen in de volgende beleidsdocumenten:

- Financiële verordening, artikel 212 (2005)
- Treasurystatuut (2017)
 Het treasurystatuut heeft de raad in 2017 vastgesteld. Het treasurystatuut is de vertaling van het door de gemeente gehanteerde treasurybeleid. In dit statuut zijn de doelstellingen, richtlijnen en limieten van het beleid vastgesteld. Doel van het treasurybeleid is enerzijds om op een verantwoorde wijze een zo goed (lees: hoog) mogelijk rendement te maken op belegde gelden. Anderzijds is het doel om op een verantwoorde wijze gelden aan te trekken tegen een zo aantrekkelijk (lees: laag) mogelijke rente. Kort gezegd levert een actief en gedegen treasurybeleid de gemeente juist geld op, respectievelijk bespaart het de gemeente geld.
- Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido).
 Op de bepalingen in deze wet berust het treasurystatuut. Het uitgangspunt van de Wet Fido is het beheersen van risico's. Het doel is om doelmatig en doeltreffend om te gaan met de beschikbare financiële middelen.

Financiering

Financieringsbehoefte

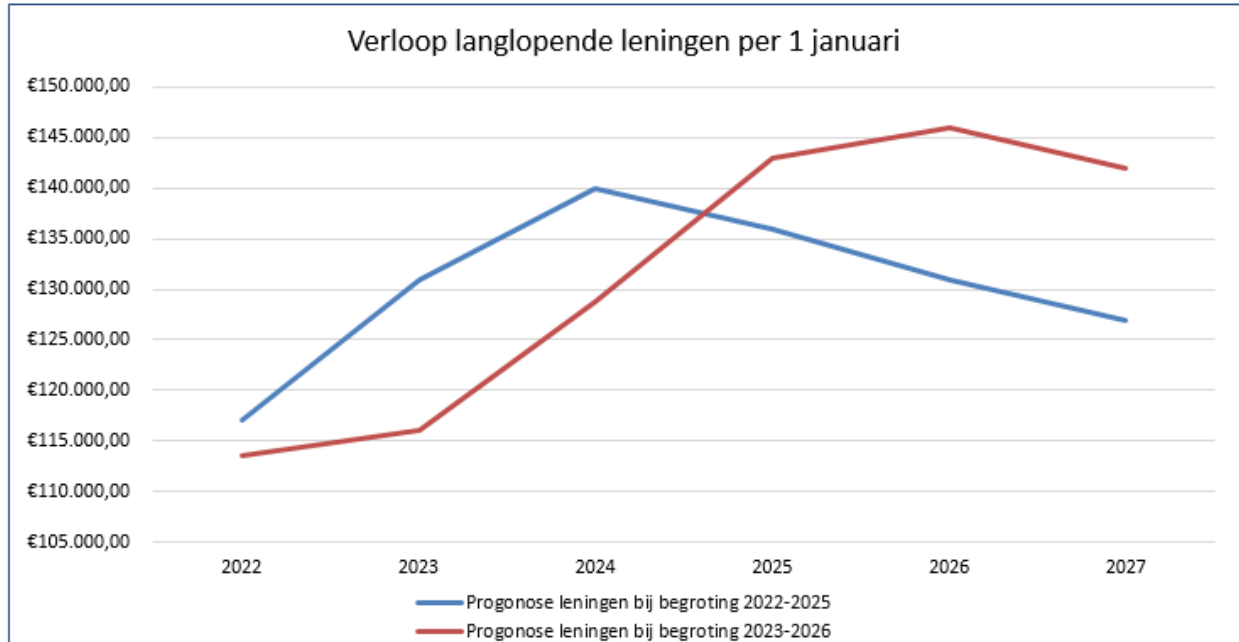
De financieringsbehoefte is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en de vaste financieringsmiddelen. Deze zijn terug te vinden op de balans. Onder vaste financieringsmiddelen verstaan we de reserves en voorzieningen plus de vaste geldleningen. Hierbij houden we rekening met investeringen waarover is besloten (nieuwe investeringen). Een eventueel financieringstekort wordt eerst opgevangen door het opnemen van het goedkope kasgeld (tot de kasgeldlimiet - zie onder kasgeldlimiet-). Voor het overige deel wordt een vaste geldlening aangetrokken. Het komend jaar verwachten wij een financieringstekort. Daarnaast gebruiken we langlopende geldleningen om de voorraden te kunnen blijven financieren. We verwachten daarom ook aankomende jaren langlopende geldleningen aan te moeten trekken.

Financieringsbehoefte (x 1.000)	1-1-2023
Financieringsbehoefte	
boekwaarde (im)materiële vaste activa	138.886
boekwaarde financiële vaste activa	13.486
<i>Totaal financieringsbehoefte</i>	152.372
Financieringsmiddelen	
reserves	32.009
voorzieningen	6.134
vaste geldleningen	116.078
<i>Totaal financieringsmiddelen</i>	154.221

Financieringsoverschot	1.849
------------------------	-------

Leningenportefeuille

De gemeente heeft behoefte aan externe financiering voor het herfinancieren van de huidige (aflopende) geldleningen, voor het bekostigen van investeringen en voor tijdelijke liquiditeitsbehoeften van de exploitatie uitgaven.

Leningenportefeuille (x 1.000)	2023
Stand leningen per 1 januari	116.078
Reguliere aflossingen	17.321
Nieuwe leningen (*1)	30.000
Stand leningen per 31 december	128.757

(*1) met name door het doorschuiven van investeringskredieten en de verwachte kosten voor (nieuwe) bouwgrondexploitaties. Toekomstige leningen worden afgesloten voor een duur van 20 jaar.

Renteschema

In onderstaand overzicht presenteren wij het rente schema van het 1e begrotingsjaar.

De totaal verschuldigde rente over onze langlopende leningen en het kort geld, minus de rente die wij ontvangen vanuit de bouwgronden in exploitatie, worden middels de kapitaallasten uiteindelijk verdeeld over de diverse taakvelden.

Renteschema		2023
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering		2.451.047
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering		0
Saldo externe rentelasten en rente batens		2.451.047

c1. Doorberekende rente aan de grondexploitatie	173.757	-
c2. Doorberekende rente van projectfinanciering aan taakvelden	0	
c3. De rentebaar van doorverstrekte leningen	0	
Aan de taakvelden toe te rekenen externe rente		-173.757
d1. Rente over eigen vermogen	0	
d2. Rente over voorzieningen	0	
Aan taakvelden toe te rekenen interne rente		0
Totaal aan taakvelden toegerekende rente		-2.277.290
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-2.277.290
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury		0

Activa

De activa bestaan uit investeringen met maatschappelijk nut en investeringen met economisch nut. Investerings die kunnen leiden tot of bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. Investerings met maatschappelijk nut hebben geen mogelijkheid tot het verwerven van inkomsten, zoals wegen en bruggen.

Op het moment dat een investering volledig is afgerond, worden de kapitaallasten berekend en het eerstvolgende jaar meegenomen in de exploitatie. De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. Als de investering helemaal is afgeschreven (bijvoorbeeld na 10 jaar), vallen de afschrijvingslasten vrij. Elk jaar hebben we daardoor zogenaamde 'vrijval' in de afschrijving. Dit is in feite de ruimte voor nieuwe investeringen, uitgaande van een vast bedrag per jaar voor kapitaallasten. In deze Programmabegroting houden we de komende jaren rekening met nieuwe kapitaallasten.

Risicobeheer

Wij zijn als gemeente voor onze uitgaven afhankelijk van externe financiering. De gemeente leent alleen geld voor de uitvoering van gemeentelijke taken binnen de kaders van de Wet Fido en het treasury statuut. Er is sprake van totaal financiering; de gemeente trekt geen financiering aan voor specifieke projecten. Totaal financiering houdt in dat de gemeente alle uitgaven samen financiert. Deze wijze van financiering leidt tot eenvoud en efficiency. De gemeente gebruikt bij de financiering geen ingewikkelde financiële producten, zoals derivaten.

In de Wet Fido zijn kaders opgenomen ter beperking van het renterisico op de netto vlottende schuld (kasgeldlimiet) en het renterisico op de vaste schuld (renterisiconorm).

Kasgeldlimiet

Om het risico van kortlopende financiering te beperken is in de Wet Fido de kasgeldlimiet vastgesteld. De kasgeldlimiet is een vastgesteld percentage berekend over de lastenkant van de begroting. De kasgeldlimiet bedraagt 8,5 % van het begrotingstotaal. We sluiten een langlopende lening af zodra de hoogte van de kortlopende geldleningen de kasgeldlimiet drie opeenvolgende kwartalen overschrijdt. Wij benutten de kasgeldlimiet zo maximaal mogelijk, aangezien de rente voor kortlopende leningen goedkoper is dan rente voor langlopende leningen.

Kasgeldlimiet (x 1.000)	2023
-------------------------	------

Begrotingstotaal per 1 januari 2023	128.105
Vastgesteld percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	10.889
Verwacht gemiddelde op te nemen kortlopende leningen	8.500
Ruimte (+)	2.389

Op grond van de Wet Fido is voor gemeenten de zogenaamde renterisiconorm ingesteld. Doel hiervan is dat gemeenten hun leningenportefeuille zodanig spreiden, dat de renterisico's gelijkmatig over de jaren worden gespreid ingeval van herfinanciering en renteherziening van geldleningen. De renterisiconorm geeft een aanwijzing voor de gevoeligheid van de gemeente voor veranderingen in de rente.

De renterisiconorm is gesteld op 20% van het begrotingstotaal per 1 januari. Daar wordt het berekende renterisico op de vaste schuld tegen af gezet. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overtreffen. Navolgend schema laat de berekening over 2023 zien.

Renterisiconorm (x 1.000)	2023
Renterisiconorm	
Lasten begroting	128.105
Percentage risiconorm	20%
Totaal renterisiconorm	25.621
Aflossingen en renteherzieningen	
Reguliere aflossingen geldleningen	17.321
Geldleningen met renteherziening	0
<i>Totaal aflossingen en renteherzieningen</i>	17.321
Ruimte (+)	8.300

Op basis van de voorliggende begroting en het investeringsprogramma, met daarin ook opgenomen de restantkredieten uit voorgaande jaren, is de doorkijk voor de renterisiconorm voor de komende jaren als volgt:

Doorkijk renterisiconorm	2023	2024
Leningenportefeuille, ultimo jaar	128.758	143.000
Begrotingstotaal	128.105	122.039
Norm wet FIDO 20%	25.621	24.408
Aflossingen berekend	17.321	-
Aflossingen globaal benaderd		19.237
Ruimte binnen wet FIDO	8.300	5.171

Hierbij zijn de aflossingen in de jaren 2024 t/m 2026 globaal naar rato benaderd.

Op basis hiervan is de verwachting dat we de komende jaren ruim onder de norm blijven. Dit komt onder meer door:

- het verwachte positieve resultaat in de komende jaren
- het verlengen van de aflossingstermijn voor nieuwe leningen van 10 naar 20 jaar
- Hoger begrotingssaldo door het beter separaat ramen van baten en lasten op diverse plekken in de begroting (in plaats van alleen het saldo)
- een voorlopige herijking van het investeringsprogramma, dat in aanloop naar de voorjaarsnota nader wordt verfijnd

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn partijen waar de gemeente een bestuurlijke relatie mee heeft en waarin we een financieel belang hebben. We hebben een zetel in het bestuur (vertegenwoordiging) of we hebben vanwege eigendom van aandelen stemrecht in de aandeelhoudersvergadering. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die in geval van een faillissement achterblijven.

Beleid

Het BBV schrijft voor om van de verbonden partijen een samenvattend overzicht te geven en onderscheid te maken in gemeenschappelijke regelingen, stichtingen/verenigingen en coöperaties/vennootschappen. Conform onze financiële verordening (verordening op grond van artikel 212 gemeentewet), lichten we de verbonden partijen op hoofdlijnen toe in deze paragraaf. Het gaat hierbij om partijen met aanmerkelijk financieel belang (dit zijn partijen waar we minimaal € 50.000 per jaar aan bijdragen). Per verbonden partij zijn de doelstellingen, activiteiten, ontwikkelingen en risico's benoemd. De paragraaf sluit af met het financieel overzicht.

De wijze waarop de verbonden partijen bijdragen aan het realiseren van onze maatschappelijke opgaven is in de programma's van deze begroting inzichtelijk gemaakt.

Erfgoed Centrum Achterhoek Liemers (Doetinchem)			
Relatie met de programma's	1. De gemeente waar het goed wonen is.		
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van alle wettelijke archieftaken voor de acht gemeenten in de Achterhoek. • Uitvoeren van de zogenaemde "Staring-taken" (diensten op het gebied van behoud van en onderzoek naar streekcultuur en -historie). Voor 15 gemeenten in Achterhoek en Liemers. 		
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Het beheren, toegankelijk maken en beschikbaar stellen van archiefbewaarplaatsen van de deelnemende overheidslichamen conform de Archiefwet. • Het toezicht door de streekarchivaris op het beheer van de niet naar de centrale archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden van de (8) gemeenten in de Achterhoek. • Het in stand houden en bevorderen van het cultureel erfgoed in het gebied van de Achterhoek en de Liemers in de ruimste zin van het woord. 		
Deelnemende partijen	<table border="0"> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Berkelland • Bronckhorst • Doetinchem </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Montferland • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Winterswijk </td> </tr> </table>	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Berkelland • Bronckhorst • Doetinchem 	<ul style="list-style-type: none"> • Montferland • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Winterswijk
<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Berkelland • Bronckhorst • Doetinchem 	<ul style="list-style-type: none"> • Montferland • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Winterswijk 		
Bestuurlijk belang	De burgemeester neemt namens Oude IJsselstreek zitting in het Algemeen Bestuur.		
Ontwikkelingen	Het ECAL richt zich de komende jaren vooral op het in goede, geordende en toegankelijke staat brengen en houden van archieven. Hierbij hoort ook het digitaliseren van de archieven en collecties. Voor 2023-2026 is een bijdrage vastgesteld voor vier jaar.		

Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Geen.
--	-------

GGD Noord- en Oost Gelderland(Warnsveld)				
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein) 4. De dienstverlenende gemeente			
Doelstelling	Het op regionaal niveau vaststellen en uitvoeren van gezondheidsbeleid. Dit betreft met name activiteiten op het gebied van preventie zoals gezondheidsbevorderende en -beschermende maatregelen.			
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> Preventieve en uitvoerende taken vanuit de Wet publieke gezondheid, genoemd in de artikelen 2, 4, 5, 5a, 6 en 7. Dit betreft o.a. de taken op het gebied van jeugdgezondheidszorg en preventieve ouderengezondheidszorg. Het uitbrengen van hygiëneadviezen aan instellingen. Het uitvoeren van inspecties bij kinderopvang als bedoeld in de Wet kinderopvang. Het uitvoeren van het Rijksvaccinatieprogramma. Het uitbrengen van medisch milieukundige adviezen. Het vaccineren en voorlichten van reizigers. Het verrichten van taken op het terrein van de forensische geneeskunde. Overige uit te voeren taken op het terrein van de volksgezondheid die van een GGD verwacht mogen worden ten behoeve van gemeenten, personen, instellingen en organisaties. 			
Deelnemende partijen	<table border="0"> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> Aalten Apeldoorn Berkelland Bronckhorst Brummen Doetinchem Elburg </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Epe Ermelo Harderwijk Heerde Lochem Montferland Nunspeet </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Oldebroek Oost Gelre Oude IJsselstreek Putten Voorst Winterswijk Zutphen </td> </tr> </table>	<ul style="list-style-type: none"> Aalten Apeldoorn Berkelland Bronckhorst Brummen Doetinchem Elburg 	<ul style="list-style-type: none"> Epe Ermelo Harderwijk Heerde Lochem Montferland Nunspeet 	<ul style="list-style-type: none"> Oldebroek Oost Gelre Oude IJsselstreek Putten Voorst Winterswijk Zutphen
<ul style="list-style-type: none"> Aalten Apeldoorn Berkelland Bronckhorst Brummen Doetinchem Elburg 	<ul style="list-style-type: none"> Epe Ermelo Harderwijk Heerde Lochem Montferland Nunspeet 	<ul style="list-style-type: none"> Oldebroek Oost Gelre Oude IJsselstreek Putten Voorst Winterswijk Zutphen 		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder volksgezondheid vanuit het college van B&W neemt deel aan het algemeen bestuur.			
Ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> De begroting is een uitwerking van de Uitgangspuntennota 2022. Met de uitgangspuntennota biedt de GGD meer kans aan gemeenten op sturing van de jaarlijkse begroting. De begroting bevat drie inhoudelijke programma's: Jeugdgezondheidszorg, Algemene Gezondheidszorg en Kennis en Expertise. De GGD werkt middels de Bestuursagenda 2019-2023 aan 4 prioriteiten: NOG gezondere jeugd, NOG gezondere leefomgeving, NOG gezonder ouder worden en NOG gezondere leefstijl. <p>Voor alle vier prioriteiten geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> De GGD sluit aan bij de landelijke ontwikkelingen en bij het gezondheidsbeleid en de preventieagenda's van de gemeenten. Gemeenten dragen bij aan het NOG gezonder laten worden van hun inwoners en aan het verkleinen van gezondheidsverschillen. Door meer te investeren in preventie en gezondheidsbevordering kan gezondheidswinst worden behaald. De GGD besteedt specifieke aandacht aan het bereiken van kwetsbare groepen (mensen met een lage sociaaleconomische status, in armoede, laaggeletterdheid, nieuwkomers en psychisch kwetsbare mensen). De GGD zoekt innovatieve strategieën om het bereik en de effecten van gezondheidsprogramma's te vergroten. 			
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De beleidsvoornemens zijn gebaseerd op de strategische visie. Kern van deze visie is dat de gemeenten hebben gekozen voor een GGD die zich versterkt als een gemeentelijke gezondheidsdienst.			

Omgevingsdienst Achterhoek (Hengelo Gld.)	
Relatie met de programma's	4. De dienstverlenende gemeente

Doelstelling	Het uitvoeren van omgevingsrecht conform de landelijke kwaliteitscriteria.		
Activiteiten	Vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieuwetgeving en aanverwante specialismen.		
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Aalten Gemeente Berkelland Gemeente Bronckhorst Gemeente Doetinchem 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Lochem Gemeente Montferland Gemeente Oost Gelre Gemeente Oude IJsselstreek 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Winterswijk Gemeente Zutphen Provincie Gelderland
Bestuurlijk belang	Wethouder Hiddinga neemt namens de gemeente deel aan het Algemeen Bestuur.		
Ontwikkelingen	<p>Bij de invoering van de Omgevingswet gaan provinciale bodemtaken over naar gemeenten en maken deel uit van het basistakenpakket. Het gaat om een omvangrijk takenpakket dat bij de ODA zal worden belegd.</p> <p>De ODA draagt op een efficiënte manier bij aan een veilige, duurzame en gezonde leefomgeving. De ODA is in 2022 gestart met de opzet van een data lab en data-analyse om meer risicogericht en efficiënter te kunnen werken. Waar mogelijk sluiten ze aan bij het Achterhoeks data lab.</p>		
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De Omgevingsdienst Achterhoek is een uitvoeringsorganisatie die - met de Gelderse Maat als uitgangspunt - conform wet- en regelgeving uitvoering geeft aan vergunningverlening, toezicht en handhaving (de zgn. VTH-taken). Formeel blijven de deelnemende organisaties hiervoor verantwoordelijk. Voor zover er sprake is van zelfstandige beleidsvoornemens hebben die hoofdzakelijk betrekking op het niveau van bedrijfsvoering.		

Regio Achterhoek (Doetinchem)	
Relatie met de programma's	<ol style="list-style-type: none"> De gemeente waar het goed wonen is Een leefbare gemeente De werkende gemeente De dienstverlenende gemeente
Doelstelling	De Regio Achterhoek samenwerking richt zich op een regionaal ruimtelijk-economische agenda, de Visie 2030 is daarvoor het kompas. Het is een samenwerking tussen overheid, ondernemers en maatschappelijke organisaties, dit vindt plaats onder de naam 8RHK Ambassadeurs. Kern is een sterke economie, uitgaande van de eigen kracht en inzet op open innovatie, ruimte te geven aan experimenten, een uitstekend werk- en leerklimaat en het verhogen van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. Belangrijke opgaven daarin zijn: zorgen voor voldoende arbeidskrachten, verhogen van de arbeidsproductiviteit, betaalbaar en betrouwbaar vervoer, een energie neutrale en circulaire Achterhoek, een passende woningvoorraad, een hoge score op leefbaarheid en een gezonde regio.
Activiteiten	<p>Onder de 8HRK Ambassadeurs vallen de entiteiten Achterhoek Raad, Achterhoek Board en Achterhoek Thematafels. De Achterhoek Raad heeft de Visie 2030 vastgesteld. Op basis van deze visie bepaalt de Achterhoek Board samen met de Achterhoek Thematafels de inhoudelijke activiteiten, die worden beschreven in de jaarplannen. De Achterhoek Raad ziet toe op de voortgang. De uitvoering van deze inhoudelijke activiteiten gebeurt aan de volgende zes Thematafels:</p> <ul style="list-style-type: none"> Smart werken en Innovatie Onderwijs en Arbeidsmarkt Wonen en Vastgoed Mobiliteit en Bereikbaarheid Circulaire energie en Energietransitie De Gezondste Regio <p>De Regio Achterhoek is de juridische entiteit van deze structuur en voert de volgende taken uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voert de regie op de algehele samenwerking Faciliteert het opstellen en uitvoeren van de Achterhoek Visie 2030, de jaarplannen en bijbehorende investeringsagenda Adviseert Board en Raad over de lobby en subsidies en levert hiervoor ook de capaciteit
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> Aalten Berkelland Bronckhorst Doetinchem Oost Gelre Oude IJsselstreek Winterswijk
Bestuurlijk belang	Burgemeester Van Dijk heeft zitting in het Dagelijks en Algemeen Bestuur. Daarnaast zijn we bestuurlijk vertegenwoordigd aan alle zes Thematafels.

Ontwikkelingen	<p>In 2020 en 2021 is de samenwerking geëvalueerd. De hoofdconclusie van de evaluatie is dat het goed gaat met de samenwerking. Er liggen geen wezensvragen op tafel. De brede wens is om de samenwerking voort te zetten overeenkomstig de ingezette lijn. Er zijn 12 aanbevelingen meegegeven. Deze richten zich met name op het optimaliseren van de samenwerking op onderdelen. De Achterhoek Board heeft de aanbevelingen vertaald naar 12 actiepunten. Deze zijn voorgelegd aan de partners, zoals de Achterhoek Raad en de Thematafels. De partners hebben de actiepunten onderschreven. Naar aanleiding van de reacties heeft de Board vijf actiepunten toegevoegd. De actiepunten worden in 2022 en de daaropvolgende jaren uitgevoerd.</p> <p>Op dit moment is de Regio Achterhoek bezig met de herijking van de Visie 2030. Na de evaluatie en met alle data uit de Achterhoek Monitor blijken een aantal doelstellingen aanpassingen te behoeven. Ook is de wereld sterk veranderd ten opzichte van 2018, toen de vorige Visie 2030 is geschreven. Bij de herijking van de Visie wordt ook gewerkt aan een financiële doorvertaling van de ambities uit de Visie. Besluitvorming van de herijking vindt plaats in de Achterhoek Raad van september 2022.</p> <p>De Regio Achterhoek is de eerste SDG-regio van Nederland. De Achterhoek zet de komende jaren samen met de provincie Gelderland stappen om de SDG's (Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties) in te zetten voor toekomstige regionale beleidskeuzes. De SDG's worden ook meegenomen in de herijking van de Visie 2030.</p>
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Geen

Stadsbank Oost Nederland (Enschede)			
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein)		
Doelstelling	<p>Op zowel maatschappelijk als zakelijk verantwoorde wijze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzien in de behoefte aan sociaal geldelijk krediet; • regelen van schulden van personen in financiële moeilijkheden conform de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening; • voorzien in budgetbeheer; 		
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • kredietverlening • budgetbeheer • schuldhulpverlening • verzorgen van aanvragen wet schuldsanering natuurlijke personen 		
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Almelo • Berkelland • Borne • Bronckhorst • Dinkelland • Enschede • Haaksbergen 	<ul style="list-style-type: none"> • Hellendoorn • Hengelo (O) • Hof van Twente • Lochem • Losser • Montferland • Oldenzaal • Oost Gelre 	<ul style="list-style-type: none"> • Oude IJsselstreek • Rijssen-Holten • Tubbergen • Twenterand • Wierden • Winterswijk
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder sociale zaken is vanuit het college lid van het Algemeen Bestuur, een lid van het college is plaatsvervangend lid.		
Ontwikkelingen	<p>De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening is ingegaan per 1 juli 2012. In algemene zin zien we een verslechterende financiële positie voor een deel van onze inwoners. Er wordt steeds vaker gebruik gemaakt van financiële ondersteuning om (dreigende) schulden op te lossen.</p> <p>Sinds 2018 voeren we de intake voor de dienstverlening van de Stadsbank uit in eigen beheer. De Stadsbank is actief met de gemeenten in gesprek om de dienstverlening beter in te richten en aan te sluiten bij de behoeften van de gemeenten.</p>		
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De in gang gezette registratie en verantwoording van de geldstroom vormt een vast onderdeel van bestuurlijke rapportages vanuit het sociaal domein.		

Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland(Zutphen)

Relatie met de programma's	4. De dienstverlenende gemeente		
Doelstelling	Het gemeenschappelijk en op regionaal niveau uitvoeren van veiligheidsbeleid, specifiek gericht op brandweertaken, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en multidisciplinaire samenwerking, zowel preventief als repressief.		
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • inventariseren van risico's van branden, rampen en crises; • adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen als ook in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; • adviseren van het college van burgemeester en wethouders over: <ul style="list-style-type: none"> ○ het voorkomen, beperken en bestrijden van brand; ○ het beperken van brandgevaar; ○ het voorkomen en beperken van ongevallen bij brand en al hetgeen daarmee verband houdt; ○ het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand; ○ voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing; ○ instellen en in stand houden van een brandweer; ○ instellen en in stand houden van een GHOR; ○ voorzien in de meldkamerfunctie; ○ aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; ○ inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij de eerder genoemde taken. 		
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Apeldoorn • Berkelland • Bronkhorst • Brummen • Doetinchem • Elburg • Epe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ermelo • Harderwijk • Hattem • Heerde • Lochem • Montferland • Nunspeet • Oldebroek 	<ul style="list-style-type: none"> • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Putten • Voorst • Winterswijk • Zutphen
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur.		
Ontwikkelingen			
Risico's en getroffen beheersmaatregelen			

Stichting Achterhoek Toerisme(Borculo)

Relatie met de programma's	3. De werkende gemeente
----------------------------	-------------------------

Doelstelling	Gemeenten en bedrijfsleven willen de vrijetijdsector ontwikkelen tot een grotere economische drager in de Achterhoek. Door middel van vernieuwende marketing en fysieke producten meer bezoekers te genereren die langer in de Achterhoek willen verblijven, meer willen besteden en een herhalingsbezoek plannen. Daarnaast draagt STAT zorg voor een goede infrastructuur qua routes ed.	
Activiteiten	Ondersteuning voor de leden voor allerlei toeristische activiteiten. Daarnaast overkoepelend orgaan en sparring partner voor de gemeenten in de Achterhoek op het gebied van toerisme en recreatie.	
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Berkelland • Bronkhorst • Doetinchem • Lochem 	<ul style="list-style-type: none"> • Montferland • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Winterswijk
Bestuurlijk belang	De acht Achterhoekse gemeenten plus Lochem nemen deel in het bestuur. Door formeel een besluit te nemen tot deelneming in de stichting werd een correcte juridische procedure gevolgd, waardoor gemeentelijke vertegenwoordigers niet meer op persoonlijke titel deelnemen.	
Ontwikkelingen	In de visie van STAT over de huidige periode staat vermeld dat STAT zich bezighoudt met doorontwikkeling van regiomarketing, versterking van de route infrastructuur, het opzetten kennisontwikkelingstraject en grip op Gastheerschap en informatievoorziening in de regio.	
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	<p>Met STAT worden meerjarige contracten afgesloten. De stichting is afhankelijk van de bijdrage van gemeenten voor de uitvoering van hun activiteiten. Mochten deze inkomsten teruglopen, door bijv. een steeds meer terugtrekkende overheid die meer aan de markt overlaat, dan loopt de stichting het risico om haar taken voor de gemeenten niet meer te kunnen uitvoeren. Ook spelen de politieke agenda's van de verschillende gemeenten hierbij een rol. STAT moet van toegevoegde waarde blijven voor alle gemeenten.</p> <p>De gemeente OIJ huurt bij STAT een regio coördinator in die ingezet wordt voor toeristische productontwikkeling en lokale promotie en marketing. De regio coördinator ondersteunt daarbij tevens de nieuwe toeristische organisatie in OIJ. Mocht STAT dit niet meer kunnen doen, dan heeft dit gevolgen voor deze inhuurstructuur en voor de toeristische organisatie in Oude IJsselstreek.</p>	

Deelnemingen

BNG	
Activiteiten	De strategische doelstelling van de bank is het behoud van substantiële marktaandelen in Nederlandse publieke en semipublieke domein en het behalen van een redelijk dividend voor de aandeelhouders.
Deelnemende partijen	De Staat is houder van 50% procent van de aandelen, de andere 50% is verdeeld onder gemeenten, provincies en hoogheemraadschap.
Financieel	Wij bezitten 161.460 aandelen. We begroten voor de 2023-2026 € 350.000.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigt onze gemeente.
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.

Alliander N.V. (Arnhem)	
Primair doel	Netwerkbedrijf dat verantwoordelijk is voor een groot deel van de energieleidingen in Nederland.
Activiteiten	Kernactiviteit is het aansluiten van klanten op de energienetwerken en het distribueren van gas en elektriciteit.
Deelnemende partijen	Provincie Gelderland, Friesland, Noord Holland en de gemeente Amsterdam bezitten 75% van de aandelen. De overige 25% is verdeeld over diverse gemeenten.
Financieel	Wij bezitten 580.414 aandelen. We begroten voor 2023-2026 € 350.000.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigt onze gemeente.
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.
Vitens (Utrecht)	
Primair doel	Drinkwaterbedrijf dat drinkwater levert aan 5,6 miljoen klanten.
Activiteiten	Verantwoordelijk voor een gezonde en duurzame samenleving met zorg voor de bescherming van natuur en milieu.
Deelnemende partijen	De aandeelhouders bestaan uit provincies en gemeenten.
Financieel	Wij bezitten 40.057 aandelen. We begroten voor 2023-2026 geen dividend.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigt onze gemeente.
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.

STOER	
Primair doel	STOER B.V. is per 1 januari 2021 opgericht door de gemeente Oude IJsselstreek als het participatiebedrijf van de gemeente; een bijzonder bedrijf dat tot in de diepste vezels opereert vanuit de visie op de uitvoering van de Participatiewet 'Transformatie in de kijk op werk'.
Activiteiten	STOER geeft namens de gemeente Oude IJsselstreek uitvoering aan een aantal activiteiten die behoren tot de werkzaamheden op grond van de Participatiewet. Loopbaanbegeleiding vormt de basis van de dienstverlening van STOER
Deelnemende partijen	Gemeente is houder van 100% van de aandelen
Financieel	Gemeente is houder van 100% van de aandelen, De gemeente voert de financiële administratie voor STOER. De kosten die STOER maakt worden hierin separaat geadmistreerd en aan STOER doorbelast. Voor de werkzaamheden die STOER uitvoert ontvangt zij jaarlijks een vergoeding van de gemeente, gelijk aan de werkelijke kosten. Deze werkwijze leidt ertoe dat de totale baten en lasten van STOER tevens in de gemeentelijke begroting zijn opgenomen. Een verzoek tot het aanmerken van een fiscale eenheid voor de BTW tussen de gemeente en STOER is in behandeling bij de Belastingdienst. Het bij oprichting geplaatste kapitaal bedraagt € 10.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder; de burgemeester is vertegenwoordiger van de gemeente.
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen. De kans hierop schatten wij in op nihil.

Financieel overzicht

Verbonden partij (x 1.000)	Bijdrage 2023	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
		1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
Regio Achterhoek	273	6.229	6.726	22.523	20.136
GGD Noord en Oost Gelderland	768	2.876	2.912	6.975	9.902
VNOG	2.267	14.546	15.535	42.340	38.203
ODA	763	725	416	1.803	1.656
Stadsbank ON	330	1.183	971	14.998	14.534
Erfgoedcentrum AL	183	199	193	768	662
Stichting Achterhoek Toerisme	64	0	0	1.254	1.859
Totaal	4.648				

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke heffingen (belastingen, leges en rechten) zijn, na de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente. Deze heffingen zijn de enige inkomstenbronnen waarop de gemeenteraad invloed kan uitoefenen. Vooral voor de zuivere belastingen, dit zijn de heffingen waar geen direct aanwijsbare tegenprestatie van de overheid tegenover staat, is er geen maximum bedrag of opbrengst aangegeven. Voor leges en andere betalingen voor overheidsdiensten is bepaald dat geen winst mag worden gemaakt. De opbrengst van de heffing mag in totaliteit niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente moet maken om de diensten te verlenen. De opbrengsten van de gemeentelijke heffingen zijn geraamd onder de verschillende producten. Een overzicht van de inkomstenbronnen van de gemeente is in bijlage E terug te vinden.

Beleid

Het (meerjaren)beleid voor de lokale belastingen is opgenomen in de door de gemeenteraad vastgestelde verordeningen. Om een beter overzicht te krijgen in de actuele verordeningen stellen we jaarlijks een nieuwe verordening vast voor iedere belasting cq heffing.

Uitgangspunten voor onze leges, heffingen en tarieven

Voor de leges, heffingen en tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Voor 2023 daalt de opbrengst OZB met 1,62% exclusief het areaal;
- De rioolheffing is maximaal 100% kostendekkend. Voor 2023 hanteren we € 174.000 meer aan opbrengsten dan in 2022;
- De hoogte van de afvalstoffenheffing is afhankelijk van het tarief voor een grote of kleine container;
- Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten zijn maximaal 100% kostendekkend;
- De overige heffingen stijgen jaarlijks trendmatig met een indexering van 3%, met uitzondering van de reclamebelasting en lijkbezorgingsrechten;
- Leges en rechten zijn in principe 100% kostendekkend.

Belasting / heffing	Omschrijving
Marktgeden	Heffen we voor innemen standplaatsen op warenmarkt Silvolde, Terborg, Ulft, Gendingen en Varsseveld.
Precariobelasting	Heffen we voor het verlenen van een standplaats op gemeentegrond
Lijkbezorgingsrechten	Heffen we voor gebruik algemene begraafplaatsen Varsseveld en Terborg. Eventuele overschotten of tekorten verrekenen we conform besluit met de reserve.
Leges	Dit zijn diverse gemeentelijke leges (bouwvergunning, uittreksels etc.)
Toeristenbelasting	Belastingheffing van personen die niet in de basisregistratie personen zijn opgenomen, maar die tegen betaling/vergoeding wel verblijf houden door overnachtingen in bijv. hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeermiddelen.
OZB niet - woningen	Heffen we van zowel eigenaren als gebruikers van niet-woningen.
Woonlasten	Dit zijn de onroerendezaakbelastingen zakelijk recht woningen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing tezamen. De opbrengsten OZB-woningen zijn conform besluit dit jaar gedaald. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing hanteren we een kostendekkend tarief.
Reinigingsrechten	Reinigingsrecht voor bedrijven en instellingen die geringe (passend in de normale containers) hoeveelheden afval aanbieden. Deze bedrijven hebben de gemeente verzocht dit afval tijdens normale inzamelingsactiviteiten mee te willen nemen.
Reclamebelasting	Belasting voor openbare aankondigingen in het centrum van Varsseveld, Terborg en Ulft en het bedrijventerrein Akkermansweide in Terborg, Bedrijventerreinen in Varsseveld en bedrijfsterrein de Rieze in Ulft. Wij innen deze belasting in feite als tussenpersoon. De inkomsten verrekenen we met door de gemeente gemaakte kosten. Het restant betalen we rechtstreeks door aan initiatiefnemers. Per saldo is dit dus budgettair neutraal.

Tarieven diverse heffingen	2021	2022	2023
Onroerende-zaakbelastingen			
Eigenaren van woningen, in % van de waarde	0,16145%	0,15635%	* n.n.b.
*Gebruikers van niet-woningen, in % van de waarde	0,15605%	0,15735%	* n.n.b.
Eigenaren van niet-woningen, in % van de waarde	0,19198%	0,19460%	* n.n.b.
Afvalstoffenheffing			
Meerpersoonshuishoudens met kleine grijze- of verzamelcontainer	183,60	195,00	240,00
Meerpersoonshuishoudens met grote grijze- of verzamelcontainer	271,80	285,00	343,80
Eénpersoonshuishoudens met kleine grijze- of verzamelcontainer	135,84	145,80	180,00
Eénpersoonshuishoudens met grote grijze- of verzamelcontainer	223,92	235,80	283,80
Extra grote grijze container	271,80	285,00	343,80
Reinigingsrechten			
Standaard containerset met kleine grijze container	210,00	174,00	196,00
Standaard containerset met een grote grijze container	294,00	231,00	260,00
Rioolheffing			
Per aansluiting	231,00	231,00	241,00

Toeristenbelasting			
Per overnachting	1,30	1,37	1,41

* de tarieven voor de OZB zijn nog niet bekend. De oorzaak hiervoor is dat we voor het belastingjaar 2023 gebruik maken van een nieuw waarderingsapplicatie en de berekening van de OZB tarieven pas eind van het jaar plaats vinden.

Woonlasten

Opbrengsten Woonlasten (x1.000)	2020 (werkelijk)	2021 (werkelijk)	2022 (begroot)	2023 (begroot)
Afvalstoffenheffing	2.928	3.102	3.547	3.887
Rioolheffing	3.911	3.932	3.910	4.084
OZB woningen	6.014	6.242	6.152	6.097
Totaal	12.853	13.276	13.609	14.068

Lokale lastendruk/ontwikkeling van de woonlasten

Om een indruk te hebben wat de "lokale lastendruk" is, berekenen we wat huishoudens aan belasting moeten betalen. Daarbij gaan we uit van de voor huishoudens gebruikelijke heffingen. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) stelt jaarlijks een atlas van de lokale lasten op.

De tabel hieronder geeft de berekende belastingdruk voor Oude IJsselstreek in 2022. Het bedrag van de bruto woonlasten is opgebouwd uit de onroerendezaakbelasting, waarbij wordt uitgegaan van de gemiddelde woningwaarde (zowel landelijk als provinciaal als voor Oude IJsselstreek), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uitgangspunten voor vergelijking van de belastingdruk oud en nieuw:

- de waarde van een woning is gemiddeld € 270.000 (2021 € 239.000)
- één- en meerpersoonshuishoudens.

De gemiddelde belastingdruk voor een eigenaar/bewoner in 2022 en 2023 ziet er in Oude IJsselstreek dan als volgt uit (in hele €):

Jaar	Soort huishouden	OZB	Afval	Riool	Totaal	% tov 2022
2022	Eenpersoonshuishoudens met kleine grijze container	353	164,04	231	748,40	

2022	Meerpersoonshuishouden met kleine grijze container	353	219,18	231	803,48	
2022	Eenpersoonshuishouden met grote grijze container	353	260,04	231	844,04	
2022	Meerpersoonshuishouden met grote grijze container	353	315,48	231	899,48	
2023	Eenpersoonshuishouden met kleine grijze container	347	180,00	241	769,00	2,75%
2023	Meerpersoonshuishouden met kleine grijze container	347	238,80	241	826,80	2,90%
2023	Eenpersoonshuishouden met grote grijze container	347	283,80	241	871,80	3,28%
2023	Meerpersoonshuishouden met grote grijze container	347	343,80	241	931,80	3,59%

De afvalstoffenheffing en de rioolheffing stijgen; de ozb daalt ten opzichte van 2022, waarmee de totale lastendruk in 2023 gemiddeld stijgt met 3% per jaar ($\pm$ € 23,-) voor huishoudens met een eigen woning. De afvalstoffenheffing stijgt in 2023 voor huishoudens met een kleine container gemiddeld € 20,- per jaar. De marktprijzen op verwerking van afval fluctueren sterk. De extra kosten worden voornamelijk veroorzaakt door de prijsindexatie en de overgang naar een nieuw VANG beleid. De Afvalstoffenheffing zou echter nog sterker zijn gestegen, als het afval minder goed gescheiden wordt.

Uitgaande van gemiddelde waarden van woningen en van een meerpersoonshuishouden liggen de gemiddelde woonlasten in 2022 in Gelderland op € 916 , landelijk op € 907 en regionaal (Achterhoek) op € 887. De lasten in Oude IJsselstreek waren gemiddeld € 877. Gemiddeld genomen is de lastendruk in 2022 in de Achterhoek met 8,03% gestegen t.o.v. 2021.

Opbrengsten

Opbrengsten belastingen/heffingen (x 1.000)	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Algemene dekkingsmiddelen			
Woonlasten (OZB eigenaren woningen + afvalstoffenheffing + rioolheffing)	13.276	13.609	14.068
Precariobelasting	5	6	6
Toeristenbelasting	144	160	160
Tariefgebonden heffingen			
Leges	1.235	723	799
Lijkbezorgingsrechten	129	128	125
Marktgelden	20	19	20
OZB niet-woningen	2.668	2.636	2.636
Reinigingsrechten	30	35	35
Rioolrecht bedrijven	220	220	220
Reclamebelasting	69	51	150
Totaal opbrengsten	17.796	17.587	18.219

Lasten- en batenoverzicht van de kostendekkende tarieven

Hieronder hebben we inzichtelijk gemaakt, hoe bij de berekening van de tarieven wordt bewerkstelligd, dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Dit hebben we gedaan voor de tarieven van belastingen die ten hoogste kostendekkend mogen zijn.

Afstoffenheffing + reinigingsrecht		
Kosten Afval	3.835	
Opbrengsten afval excl. heffingen		840
Heffing bij bedrijven (Reinigingsrecht)		35
Netto kosten Afval	2.960	
Overhead + salaris	468	
BTW	425	
Rente	34	
Overige toerekening afval	927	
Totale kosten	3.887	
Opbrengst heffingen		3.887
Dekking		100%

Lijkbezorgingsrechten		
Kosten begraafplaatsen	64	
Opbrengsten begraafplaatsen		1
Netto kosten Begraafplaatsen	63	
Overhead + salaris	100	
Rente	1	
Onttrekking reserve		39
Overige toerekening begraafplaatsen	62	
Totale kosten	125	
Opbrengst heffingen		125
Dekking		100%

Rioolheffing		
Kosten Riolerig	3.106	
Opbrengsten Riolerig excl. heffingen		3
Heffing bij bedrijven		220
Netto kosten Riolerig	2.883	
Overhead + salaris	520	
BTW	475	
Rente	714	
Onttrekking voorziening		508
Overige toerekening riolerig	1.201	
Totale kosten	4.084	
Opbrengst heffingen		4.084
Dekking		100%

Algemene dienstverlening		
Kosten algemene dienstverlening	128	
Overige opbrengsten		0
Netto kosten algemene dienstverlening	128	
Overhead + salaris	380	
Overige toerekening algemene dienstverlening	380	
Totale kosten	508	
Opbrengst heffingen		306
Dekking		60%

Omgevingsvergunning bouwen		
Kosten omgevingsvergunning bouwen	30	
Overige opbrengsten		0
Netto kosten Omgevingsvergunning bouwen	30	
Overhead + salaris	538	
Overige toerekening omgevingsvergunning	538	
Totale kosten	568	
Opbrengst heffingen		388
Dekking		68%

Markten		
Kosten markten	21	
Overige opbrengsten		0
Netto kosten markten	21	
Overhead + salaris	19	
Overige toerekening markten	19	
Totale kosten	40	
Opbrengst heffingen		20
Dekking		50%

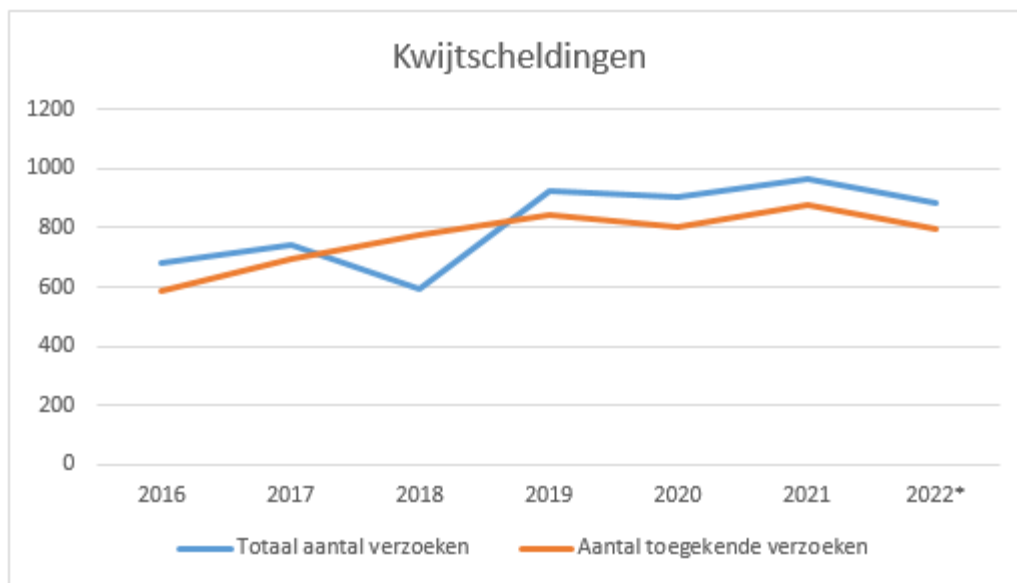
Kwijtschelding

Inwoners met een laag inkomen kunnen kwijtschelding krijgen voor de aanslag van de afvalstoffenheffing en rioolheffing. Bij de beoordeling van het verzoek vindt er een toets plaats naar inkomen en vermogen. De gemeente mag alleen kwijtschelding verlenen als het inkomen niet hoger ligt dan 100% van het bijstandsniveau.

Belastingjaar:	Totaal aantal verzoeken	Aantal toegekende verzoeken	Aantal afgewezen verzoeken	Aantal verzoeken in procenten	Afgeboekt t.g.v. toegekende kwijtschelding

2016	682	589	93	3,68%	238.553
2017	742	693	49	4,01%	258.861
2018	591	774	117	4,81%	320.149
2019	924	843	81	5,03%	322.095
2020	907	804	103	4,80%	302.318
2021	966	881	85	5,08%	352.757
2022*	883	794	89	4,64%	303.833

* De kwijtscheldingsgegevens voor 2022 zijn gebaseerd op basis van de gegevens zoals die op 1 september 2022 bekend zijn.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf zijn conform de voorschriften in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties met betrekking tot de kapitaalgoederen van de gemeente opgenomen.

De kapitaalgoederen zijn grofweg als volgt te rubriceren:
Infrastructuur:

- Wegen
- Civiel technische kunstwerken
- Kunstwerken
- Openbare verlichting
- Riolering
- Water

Voorzieningen:

- Openbaar groen
- Speelplaatsen

Het onderhoud van kapitaalgoederen legt beslag op een belangrijk deel van de middelen en komt in bijna alle programma's voor. De kapitaalgoederen zijn vaak van groot belang voor het realiseren van de programma's. In deze paragraaf geven we inzicht in het onderhoud en beheer, conform de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet). Niet alleen vanuit het financiële belang, maar ook vanuit het belang van de inwoner.

Beleids- en beheerplannen

De beleidsplannen stellen we tenminste eens in de 10 jaar vast, conform de eisen van de provincie. Dit betreft de inrichting van de openbare ruimte en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, verlichting, straatmeubilair, sportfaciliteiten, water, wegen, riolering, kunstwerken en gebouwen. Eens in de vier jaar evalueren we de beheerplannen en zo nodig stellen we ze bij.

De volgende nota's zijn vastgesteld:

Beleidsstuk/ beheerplan	Planperiode	Inhoud/opmerking
Wegenbeleidsplan	2019 - 2023	Het nieuwe Wegenbeleidsplan wordt in Q1 2023 vastgesteld
Beleidsnotitie Openbare verlichting	2022 - 2026	Deze korte beleidsnotitie is een aanvulling op en actualisatie van het beleidsplan openbare verlichting 'Licht op maat 2012-2016
Openbare verlichting Vervangingsplan	2022 - 2026	Het vervangingsplan is een onderdeel van het nieuwe beleidsplan.
Gemeentelijk rioleringsplan	2017 - 2022	In 2016 is een nieuw verbreed GRP vastgesteld. Het nieuwe GRP wordt naar verwachting medio 2023 vastgesteld.
Klimaatagenda	2022 - 2026	De Klimaatagenda is in juni 2022 vastgesteld.
Civieltechnische kunstwerken	2018-2022	Beheerplan
Visie natuur, groen en landschap	2021	De visie natuur, groen en landschap is in 2021 vastgesteld.
Bomenbeheerplan	2008 - 2019	Nieuw beheerplan wordt voorzien in 2022.

Speelruimtebeleid	2007 - 2020	Speelruimteplan 'Samen naar buiten in Oude IJsselstreek' is in september 2022 vastgesteld
-------------------	-------------	---

Op basis van de vastgestelde plannen is per kapitaalgoed inzicht gegeven in het gemeentelijke beleid, de doelstellingen, de activiteiten die op stapel staan, de daarmee gemoeid zijnde financiële middelen en eventuele ontwikkelingen en risico's. Aan het einde van deze paragraaf bieden we integraal inzicht in de financiën die met het onderhoud van kapitaalgoederen gemoeid zijn.

Wegen

Beleid

Het gemeentelijke beleid is gericht op efficiënt en effectief onderhoud aan de wegen. De uitgangspunten zijn beschreven in het "beleidsplan wegen gemeente Oude IJsselstreek 2019-2023". Het beleidsplan geeft, op basis van het (door de raad) vastgestelde kwaliteitsniveau en het aanwezige areaal, aan wat gemiddeld per jaar nodig is om de kwaliteit van de wegen op peil te houden. In het beleidsplan staat aangegeven dat de wegen in de gemeente Oude IJsselstreek kwaliteitsniveau basis moeten hebben (volgens de richtlijnen van de CROW-systematiek). Één keer per twee jaar worden alle wegen in de gemeente Oude IJsselstreek geïnspecteerd op schades en beoordeeld op kwaliteit. Deze gegevens, samen met de vaste gegevens vanuit het beheerpakket, vormen de basis voor het uit te voeren onderhoud. Vanuit het beheerpakket kan een meerjarenplanning (3 jaar) voor het groot onderhoud aan de wegen worden opgesteld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel, veilig Niveau Basis (kwaliteitscijfer 5,5-6,5)	Planmatig onderhoud en groot onderhoud van wegen Rapportage kwaliteitsniveau van de wegen op basis van de weginspectie	jaarlijks iedere 2 jaar	Bestaand beleid Bestaande budgetten
Subdoelstelling			
Efficiënt en effectief onderhoud aan wegen	Uitvoering van het beleidsplan Wegen 2019-2023 Opstellen en bijhouden meerjarenplanning voor groot onderhoud van wegen Up to date houden meerjarenplanning voor vervangingen (reconstructies van wegen)	jaarlijks jaarlijks jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie Bestaande formatie Bestaande formatie

Kwaliteit

In het huidige beleidsplan staat aangegeven dat de wegen in de gemeente Oude IJsselstreek kwaliteitsniveau Basis moeten hebben. Kwaliteitsniveau Basis is een voldoende (kwaliteitscijfer tussen 5,5 en 6,5).

Om te kunnen bepalen welk kwaliteitsniveau de wegen in onze gemeente hebben, vertaalt een onafhankelijk bureau structureel (per 2 jaar) de inspectiegegevens van de wegen naar een bijbehorend kwaliteitsniveau. De eind 2019 en begin 2020 uitgevoerde weginspectie toont aan dat de kwaliteit van de wegen een lichte daling laat zien richting kwaliteitsniveau Laag. Dit heeft vooral te maken met het dalen van het kwaliteitscijfer van de asfaltverhardingen. Voor een groot deel is de daling van de kwaliteit te verklaren. Als we de planning van de diverse onderhoudsmaatregelen (inclusief de vervangingen) bekijken dan verwachten we dat het kwaliteitscijfer weer zal stijgen. Binnen het huidige onderhoudsbudget besteden we de komende jaren extra aandacht aan de asfaltverhardingen en minder aan de elementenverhardingen.

Financiën

In het beleidsplan Wegen, dat de raad in maart 2019 heeft vastgesteld, staat een aantal uitgangspunten voor de financiële berekening beschreven, zoals:

- Omvang van het huidige areaal;
- Berekening alleen voor verharde wegen;

- In stand houden van de bestaande situatie (dezelfde materialen, dezelfde constructieopbouw, dezelfde wegbreedte, enz.);
- Alleen kosten voor groot onderhoud, geen kosten voor vervanging, geen kosten voor klein onderhoud, geen kosten voor verzorgend onderhoud zoals straatvegen of onkruidbeheersing;
- In stand houden van het huidige areaal op het gewenste kwaliteitsniveau.

Met de hierboven genoemde uitgangspunten, het beheerareaal en de kwaliteitsambitie Basis is in het beleidsplan een berekening gemaakt voor de jaarlijkse onderhoudskosten. Deze kosten worden in het jaar van uitvoering ten laste gebracht van de exploitatie.

De BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) staat niet toe dat de kosten voor vervangingen (reconstructies) worden meegeraamd in het onderhoudsbudget Wegen. Voor reconstructies van wegen en fietspaden is investeringsbudget vereist. We zijn hierbij voor de afgelopen jaren uitgegaan van een bedrag van gemiddeld € 600.000 per jaar. Door de inflatie en de stijgende materiaalprijzen zal dit bedrag de komende jaren niet toereikend zijn. Met het opstellen van de nieuwe meerjarenplanning voor de projecten 2024 - 2027 zal ook bekeken worden welke jaarlijkse investering aan de meerjarenplanning gekoppeld moet worden. In 2023 staat nog een investeringsbudget van € 600.000. De verwachting is dat vanaf 2024 zal een hoger investeringsbudget nodig zal zijn.

Ontwikkelingen

Alle facetten die afgelopen jaren zijn besproken, zijn in het beleidsplan opgenomen. Ieder jaar bekijken we de onderhoudsplanning van de wegen opnieuw en stellen we eventueel bij.

Risico's

De risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Civieltechnische kunstwerken en kunst in openbare ruimte

Beleid

De visie van de gemeente op het beheer en onderhoud van de civieltechnische kunstwerken en kunst in de openbare ruimte is kernachtig te verwoorden als "veilig, heel, doelmatig en schoon". Deze visie is uitgewerkt in het beheerplan dat het college in 2018 heeft vastgesteld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel en veilig	Opstellen uitvoeringsplan naar aanleiding van jaarlijks te houden (globale) inspecties.	jaarlijks	Bestaande formatie en budgetten
	Opstellen meerjaren vervangingsplanning naar aanleiding van de in 2021 gehouden inspectie van de civieltechnische kunstwerken (vijfjarige inspectie).	2023	Bestaande formatie en budgetten

Kwaliteit

In het beheerplan is opgenomen dat elke vijf jaar het volledige areaal door een gespecialiseerd bedrijf geïnspecteerd wordt. In de tussenliggende jaren voert de eigen dienst inspecties uit. Voor de kunst in de openbare ruimte is ervoor gekozen om de eigen dienst jaarlijks een globale inspectie uit te laten voeren. Het jaarlijks onderhoud (schoonmaken) is hierop afgestemd. De laatste inspectie was in 2021. In 2026 wordt er weer een volledige inspectie uitgevoerd.

Planning

Aan de hand van de jaarlijks uit te voeren schouw, plannen we de onderhouds- en herstelwerkzaamheden in. Afhankelijk van de resultaten van de uit uitgevoerde inspectie in 2021, maken we een meerjaren planning voor het herstellen van de geconstateerde gebreken.

Financieel

Aan de hand van de in 2021 uitgevoerde inspectie, wordt een meerjarenraming opgesteld, passend in de bestaande formatie en budgetten zoals opgenomen in het vastgestelde beheerplan.

Risico's

De risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Openbare verlichting

Beleid

Openbare verlichting draagt bij aan een veilige en leefbare openbare ruimte. Het is daarom een beleidsterrein waarbij het van belang is dat de gemeente zelf een sturende rol vervult bij het definiëren van het beleid en het uitvoeren van het beheer en onderhoud.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Het openbare leven bij duisternis zo goed mogelijk te laten functioneren en bij te dragen aan een sociaal veilige, verkeersveilige en leefbare omgeving.	Uitvoeren beleidsplan Openbare verlichting 2022-2026	2022 - 2026	Bestaande budgetten en formatie
	Vervanging openbare verlichting (binnen de projecten)	Jaarlijks	Waar mogelijk bestaande budgetten en formatie
	Uitvoeren regulier onderhoud	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie
	Afhandelen storingen en klachten		
	Uitvoeren Vervangingsplan 2022-2026	2022 - 2026	Meerjaren investering 2022-2026
Subdoelstelling			
	Het toepassen van innovatieve ontwikkelingen op het gebied van de energieaanpak	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie

Kwaliteit

In de periode 2017 t/m 2021 zijn de meeste SOX en SON armaturen vervangen (90%) en waar mogelijk ook masten op leeftijd. In de periode 2022-2026 gaan we door met het vervangen van masten en armaturen. Dit doen we op basis van leeftijd (masten 50 jaar en armaturen 25 jaar). Naast het verminderen van het energieverbruik zorgt dit ook voor een daling van de veiligheidsrisico's en uniformiteit van masten en armaturen waardoor een rustig straatbeeld ontstaat.

Financieel

Voor het nieuwe vervangingsplan is de komende jaren een investering beschikbaar. De jaarlijkse kapitaallasten van deze investering worden uit het reguliere budget gedekt.

Ontwikkelingen

We blijven gebiedsgericht en zo energiezuinig mogelijk verlichten. Verlichte reclame aan lantaarnpalen staan en passen we niet toe. Bij toepassing van displays en LCD-/led-schermen in de openbare ruimte zijn we kritisch om lichthinder te voorkomen. We houden aandacht op sociale veiligheid, leefbaarheid en sfeer. We gaan het buitengebied niet meer verlichten dan nu het geval is.

Ons doel is om de afspraken over openbare verlichting uit het SER-energieakkoord uit 2013 te halen. Dit houdt in dat we in 2030 50% energie hebben bespaard ten opzichte van 2013. Eind 2020 was dit 28%. We investeren hiervoor in de vervanging van armaturen die ouder zijn dan 25 jaar door armaturen met ledverlichting. We gaan de komende jaren ook masten ouder dan 50 jaar vervangen. De kosten hiervoor bedragen gemiddeld € 339.150,00 per jaar voor de komende 4 jaar.

Circulaire economie en Smart City heeft de komende jaren onze aandacht waarbij we niet voorop lopen maar wel kijken wat passend is voor onze gemeente.

Het dimmen van de openbare verlichting voeren we verder in. Dit scheelt ongeveer 10% energieverbruik op de totale installatie.

Risico's

Ieder jaar testen we masten die 40 jaar of ouder zijn op stabiliteit. Uit deze meting, die vanaf 2013 jaarlijks wordt uitgevoerd, komen masten met een, vanuit inspectiejargon, "code rood" naar boven. Masten met deze code vertonen ernstige gebreken die de stabiliteit van de mast niet waarborgen. Deze masten dienen binnen 6 maanden na de meting vervangen te worden. We gaan door met het vervangen van oude verlichting. We gaan niet sneller vervangen dan op basis van leeftijd. Anders gooien we verlichting weg die nog niet afgeschreven is.

Riolering

Beleid

De Wet milieubeheer (Wm) verplicht gemeenten tot het opstellen van een Gemeentelijk Rioleringsplan. In dit plan geeft de gemeente aan hoe zij om denkt te gaan met de wettelijke zorgplichten die zij heeft voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet vervalt de verplichting voor het opstellen van een GRP.

Aangezien de inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld, kiezen we er voor om de looptijd van het huidige GRP te verlengen.

De wettelijke zorgplichten krijgen binnen de Omgevingswet een plek. In 2023 gaan we bekijken hoe we dit gaan vormgeven. Dit zal binnen het Afvalwaterteam Etten opgepakt worden. Uitgangspunt hierbij is dat we een gezamenlijk plan uitwerken, met op bepaalde punten gemeente specifiek beleid. Verder zal het nieuwe plan nog breder van opzet zijn, gezien de onderwerpen rondom klimaatadaptatie.

Voor de dekking van de kosten van aanleg en beheer van riolering zijn verschillende bronnen. De aanleg van riolering in nieuwe bestemmingsplannen bekostigen we uit de exploitatieopzet van die plannen en verdisconteren we in de verkoopprijs. De kosten van het beheer en de aanleg van riolering, hemel- en grondwatervoorzieningen bij bestaande panden, dekken we uit de rioolheffing. De hoogte van deze heffing herzien we jaarlijks en stellen we vast met behulp van een kostendekkingsplan.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel, veilig (Bescherming volksgezondheid, kwaliteit leefomgeving waarborgen en bescherming grond- en oppervlaktewater)	Uitvoeren van het verlengde GRP uit 2017	2017-2023	Bestaande formatie en budgetten
Subdoelstelling			
Efficiënt en effectief onderhoud aan riolering	Uitvoeren van het verlengde GRP uit 2017	jaarlijks	Idem
Voorkomen van "water op straat"	Oplossen knelpunten Uitvoeren van het verlengde GRP uit 2017	jaarlijks jaarlijks	p.m. Bestaande formatie en budgetten

Kwaliteit

Door middel van camera-inspecties bepalen we jaarlijks de kwaliteit van een deel van de vrijvervalriolering. Aan de hand van deze inspecties, en inspecties uit het verleden, stellen we met behulp van het rioolbeheersysteem een vervangingsplanning op.

Samen met de vrijvervalriolering maakt de electro-mechanische riolering (drukriolering) het grootste onderdeel uit van het gehele riolsysteem. Om ook hier inzicht te krijgen in de kwaliteit is nog niet zo lang geleden besloten om dit onderdeel ook periodiek te inspecteren. De eerste inspecties bevestigen de verwachte levensduur van bepaalde onderdelen. Aan de hand van de uitgevoerde inspecties stellen we hier ook een vervangingsplan voor op.

Binnen het GRP is al rekening gehouden met de hierboven genoemde vervangingsplannen.

Planning

De looptijd van het huidige verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2017 - 2020 is tweemaal verlengd in verband met het uitstellen van de Omgevingswet. Op dit moment is de geldigheid vastgesteld tot uiterlijk 31 december 2023, of zoveel eerder als de Omgevingswet van kracht wordt. Gezien de onduidelijkheid hierover, zal in 2023 het plan herzien worden.

Financieel

Uitgangspunt is het verlengde, door de raad vastgestelde Rioleringsplan 2017-2020. Met de vaststelling van dit plan, zijn ook de uitgangspunten voor de bepaling van de hoogte van de rioolheffing vastgesteld. Deze uitgangspunten zijn:

- Jaarlijkse stijging van de heffing met 3%;
- Jaarlijks beoordelen of dit percentage voldoende of juist onvoldoende is voor de dekking van de riooluitgaven;
- Een acceptabele stand van de voorziening riolering (ca. € 300.000) om eventuele tegenslagen op te kunnen vangen.

Ontwikkeling

Met de invoering van de Omgevingswet, vervalt de verplichting op het hebben van een Gemeentelijk Rioleringsplan. Om toch een actueel kader te hebben voor de rioolheffing, gaan we in 2023 een beleidsarm Gemeentelijk Rioleringsplan opstellen.

Risico's

Met de jaarlijkse financiële actualisatie om de hoogte van de rioolheffing te bepalen beperken we eventuele risico's tot een aanvaardbaar niveau.

Water

Beleid

Het beleid rondom water is inmiddels opgenomen in de Klimaatagenda, die juni 2022 is vastgesteld door de gemeenteraad.

Financieel

De financiële aspecten van het onderdeel water zijn in het verleden opgenomen in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan. Het voorstel is om dit in de toekomst zo voort te zetten.

Ontwikkelingen

Zoals al beschreven in de paragraaf Riolering, is het klimaat aan het veranderen. Deze verandering is niet alleen van invloed op de riolering, maar ook op het watersysteem. Overtollig water uit de kernen dient ook op een verantwoorde wijze verwerkt te worden.

Planning

De Klimaatagenda is vastgesteld.

Risico's

Behoudens beperkte overstromingsrisico's zijn er geen risico's bekend.

Groen, natuur en landschap

Beleid

Voor de groenvoorziening hanteren we in de wijken beeldkwaliteit Basis en in centra beeldkwaliteit Hoog. Dit is conform het vastgesteld beeldkwaliteitsplan van 2016. Uit de laatst gehouden schouw (2021) blijkt dat de meeste groenonderdelen nog net scoren op kwaliteitsniveau 'basis', maar wel aan de onderkant.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Behoud van groenvoorzieningen op het vastgestelde kwaliteitsniveau voor een aantrekkelijke groene woon- en werkomgeving in Oude IJsselstreek	Uitvoeren planmatig onderhoud	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie
Subdoelstelling			
Streven naar de vastgestelde kwaliteit en werken aan een meer biodiversere inrichting en beheer van het openbaar groen.	Uitvoeren planmatig onderhoud en aanpassingen in de werkwijze.	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie

Kwaliteit

Door middel van verschillende jaarlijkse inspecties op groenvoorziening en bomen toetsen we of de vastgestelde beeldkwaliteit en veiligheid behaald wordt.

Financieel

De werkzaamheden voeren we uit binnen de huidige budgetten en formatie. We merken in het groen ook de effecten van klimaatverandering en de hiermee gepaard gaande financiële effecten.

Ontwikkeling

De Visie landschap, natuur en groene kernen is de basis. Vanuit deze visie werken we verder aan vergroening. Dit doen we onder andere door meer bomen te planten en de biodiversiteit in de openbare ruimte en bermen te vergroten.

Risico's

Mogelijke risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Speelplaatsen

Speelplekken en -toestellen

Gemeente Oude IJsselstreek kent ca 100 speelplekken, verspreid over de kernen.

Beleid

Het vastgestelde Speelruimteplan is de basis. De veiligheid van de speelvoorzieningen wordt gewaarborgd volgens de landelijke WAS (Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen).

Kwaliteit

Uit de inspectieronden is gebleken dat de toestellen voldoen aan het WAS, maar verouderd zijn.

Financieel

Voor het jaar 2023 en verder is er budget voor vervanging van verouderde toestellen en impuls voor bestaande speelplekken beschikbaar.

Ontwikkeling

De komende jaren werken we aan de implementatie van de nieuwe beleidsambities volgens het Speelruimteplan.

Risico's

Door het consequent (laten) uitvoeren van een inspectie van de speeltoestellen voldoet de gemeente aan haar verplichtingen in het kader van de Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen.

De risico's ten aanzien van de veiligheid (ongelukken) en aansprakelijkheid (claims) zijn daarmee beheersbaar.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Onder grondbeleid verstaan we het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid omvat alle strategieën van de gemeente rondom het verwerven, beheren, bewerken en uitgeven van gronden. Grondbeleid is een verzamelnaam van een aantal specifieke beleidsuitingen en kan worden ingezet om doelstellingen van de andere beleidsaspecten binnen de gemeente mede mogelijk te maken. Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de beleidstaken zoals: ruimtelijke ontwikkeling - volkshuisvesting - verkeer en vervoer - zorg en welzijn - cultuur, sport en recreatie - economische structuur. Daarnaast kan het grondbeleid grote financiële gevolgen hebben. Met name de (financiële) risico's zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente.

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (afgekort met BBV) staat in artikel 9.2 dat de paragraaf grondbeleid een verplicht onderdeel vormt van de begroting. De paragraaf grondbeleid moet ten minste ingaan op (artikel 16 van het BBV):

- Een visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- Een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondexploitaties.

Nota grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken op het terrein van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, recreatie en natuur. Het grondbeleid is geen doel op zich, maar dienstbaar aan de hiervoor benoemde beleidsvelden. De wijze waarop we deze doelstellingen willen bereiken, is vastgelegd in de nota grondbeleid.

Het grondbeleid van de gemeente Oude IJsselstreek is verantwoord in de nota grondbeleid gemeente Oude IJsselstreek 2016. De raad geeft hierin de kaders aan waarbinnen het college en de ambtelijke organisatie het grondbeleid moeten uitvoeren. De gemeente Oude IJsselstreek zet primair in op faciliterend grondbeleid, maar sluit actief grondbeleid niet uit. Zo kan actief grondbeleid een bijdrage leveren aan andere overkoepelende doelstellingen zoals het voorkomen van verpaupering, structurele leegstand of bij de realisatie van sociaal maatschappelijke doelstellingen in de zorg of op het gebied van welzijn.

De huidige nota grondbeleid dateert van 2016. Met de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2023 (naar verwachting) is het verstandig om het grondbeleid door te lichten, zodat het aansluit op nieuwe wetgeving. In combinatie met het nieuw gevormde college, gemeenteraad en de vele woningbouwinitiatieven is het logisch en verstandig om in 2022 te starten met het actualiseren van de nota grondbeleid. Daarnaast wordt overwogen om een nota kostenverhaal op te stellen (uitwerking van de nota grondbeleid). Met een nota kostenverhaal worden de

uitgangspunten vastgelegd over de wijze waarop de kosten verhaald worden op initiatiefnemers van bouwplannen. Daarop vooruitlopend zijn we begonnen met het formuleren van beleid omtrent het verhalen van ambtelijke kosten bij een faciliterende ontwikkeling.

Meerjaren Prognose Grondexploitaties

De lopende grondexploitaties zijn met het opstellen van de jaarrekening over 2021 geactualiseerd van peildatum 1 januari 2021 naar peildatum 1 januari 2022. De financiële consequenties voortvloeiend uit het actualiseren van de grondexploitaties, zijn in de jaarrekening over 2021 verwerkt. In deze paragraaf grondbeleid voor de begroting 2023 - 2026 is de actuele prognose van de te verwachten resultaten op de hiervoor benoemde geactualiseerde grondexploitaties gebaseerd. Naast de paragraaf grondbeleid werken we met een Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG). Het MPG geeft meer gedetailleerd inzicht in de lopende grondexploitaties en moet gezien worden als aanvulling op de paragraaf grondbeleid behorende bij de jaarrekening. In de vergadering van donderdag 30 juni 2022 heeft de raad zowel de jaarrekening 2021 als het MPG op peildatum 1 januari 2022 vastgesteld. Met het vaststellen van het MPG zijn ook de financiële kaders voor de lopende grondexploitaties bepaald.

Winstneming

In de notitie "Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019)" van de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de aanbeveling opgenomen dat, volgens het realisatiebeginsel, wanneer voldoende zekerheid voor het nemen van winst bestaat, de winst dan ook dient te worden genomen. Binnen gemeente Oude IJsselstreek wordt het tussentijds nemen van winst actief toegepast. Bij het actualiseren van de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening over 2021 heeft de gemeente (tussentijds) winst genomen.

Beleidsuitgangspunten reserves, voorzieningen en risico's voor grondzaken

De gemeente kent geen reserve voor (nadelige) resultaten van de grondexploitaties. Voor de gronden in exploitatie met verwachte nadelige resultaten wordt voor deze nadelige resultaten een verliesvoorziening getroffen. Risico's worden geïnventariseerd en zijn van invloed op het weerstandsvermogen van de gemeente. Deze zal groot genoeg moeten zijn om de risico's af te dekken wanneer deze zich ook daadwerkelijk voordoen. Daarmee kan worden gesteld dat met verwachte nadelige resultaten en risico's binnen de grondexploitatie in voldoende mate rekening wordt gehouden.

Wijziging in wet- en regelgeving

Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 is de vennootschapsbelasting voor publieke organisaties ingevoerd. Het heeft tot gevolg dat de gemeente belasting moet afdragen over de winst die we met "commerciële activiteiten" maken. Onder commerciële activiteiten verstaan we in dit verband activiteiten die zowel de gemeente als private partijen kunnen verrichten. Binnen de gemeente is een aantal jaren geleden een Quick scan (berekening) uitgevoerd om te bezien of de gemeente (voor het onderdeel grondexploitaties) in aanmerking komt voor de vennootschapsbelasting. Op basis van deze inventarisatie is gebleken dat de gemeente niet in aanmerking komt voor de vennootschapsbelasting. De uitkomst van de hiervoor benoemde exercitie is met de belastingdienst gedeeld en zij deelden die conclusie. Voor een groot deel was dit toe te rekenen aan het tekort op de grondexploitatie voor Hutten Noord. Deze grondexploitatie is echter met het opstellen van de jaarrekening over 2021 afgesloten. Daarnaast zijn in 2021 een tweetal nieuwe grondexploitaties geopend (Het Varsseveld Industrie Park en 't Kuipje) en is het resultaat als gevolg van de marktomstandigheden aan het verbeteren. Vandaar dat we in 2022 opnieuw in overleg met een fiscalist moeten bezien of we als gemeente al of niet in aanmerking komen voor de vennootschapsbelasting. In aanloop naar het opstellen van de jaarrekening over 2022 zal in september begonnen worden met de werkzaamheden.

Omgevingswet

Naar verwachting zal de Omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treden. De Omgevingswet bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. De wet voorziet in de integratie van de regels over onteigening, het voorkeursrecht, landinrichting, stedelijke herverkaveling en het kostenverhaal.

De huidige instrumenten van het **voorkeursrecht** worden vervangen door instrumenten die zo dicht mogelijk blijven bij de oude grondslagen voor vestiging van een voorkeursrecht zoals de omgevingsvisie (de oude structuurvisie) en het omgevingsplan (het bestemmingsplan). In de nieuwe wetgeving voor **onteigening** wordt een scheiding aangebracht tussen de onteigeningsprocedure en de schadeloosstellingsprocedure. Beide procedures worden afzonderlijk van elkaar doorlopen. Het bestuur dat het aangaat neemt een onteigeningsbeschikking dat door de bestuursrechter moet worden bekrachtigd. De rechtbank spreekt niet langer de onteigening uit. Nadat aan een aantal wettelijke voorwaarden is voldaan wordt een onteigeningsakte ingeschreven.

Overheden zijn verplicht om de kosten die gepaard gaan met gebiedsontwikkeling te verhalen. Het afsluiten van een overeenkomst tussen de initiatiefnemer van de bouwactiviteit en het bevoegd gezag heeft daarbij de voorkeur. Als het niet mogelijk is een overeenkomst af te sluiten, is de publiekrechtelijke weg verplicht. Dan verhaalt het bevoegd gezag de kosten op basis van de regels in een omgevingsplan, een omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit of een projectbesluit. Zolang de kostenverhaalbijdrage niet is betaald, is het verboden om de bouwwerkzaamheden uit te voeren.

De wet biedt twee mogelijkheden van publiekrechtelijk kostenverhaal: kostenverhaal voor integrale gebiedsontwikkeling (concreet eindbeeld en tijdsplanning van de ontwikkeling) en kostenverhaal voor organische ontwikkeling (dan ontbreken een tijdsplanning en een eindbeeld). Kostenverhaal met tijdvak is mogelijk bij een omgevingsplan, omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit of projectbesluit. Kostenverhaal zonder tijdvak kan alleen via het omgevingsplan plaatsvinden. Het exploitatieplan zoals we die vanuit de huidige Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) kennen, verdwijnt en daarvoor in de plaats komt de kostenverhaalbeschikking.

Binnen de gemeente wordt gewerkt aan een omgevingsplan voor Etten (pilot) en het buitengebied van de gemeente. Tegelijkertijd wordt voor een uitleglocatie woningbouw gewerkt aan het opstellen van een omgevingsplan inclusief de uitwerking van het kostenverhaal onder het regime van de omgevingswet. Dit alles gebeurt in overleg met externe adviseurs.

Didam arrest

De Hoge Raad heeft op 26 november 2021 geoordeeld dat een overheidslichaam dat een onroerende zaak wil verkopen, gelegenheid moet bieden aan (potentiële) gegadigden om mee te dingen naar deze onroerende zaken, indien er meerdere gegadigden zijn voor de aankoop van de desbetreffende onroerende zaak of redelijkerwijs te verwachten is dat er meerdere gegadigden zullen zijn. Dit houdt in dat het overheidslichaam de koper moet selecteren aan de hand van objectieve, toetsbare en redelijke criteria. Deze verplichting vloeit voort uit het gelijkheidsbeginsel, dat in deze context strekt tot het bieden van gelijke kansen. Een overheidslichaam dient dit beginsel in acht te nemen bij een beslissing met wie en onder welke voorwaarden het een overeenkomst sluit tot verkoop van een aan hem toebehorende zaak. Op dit punt verschilt de positie van een overheidslichaam met die van een private partij. Het gelijkheidsbeginsel brengt ook mee dat het overheidslichaam, teneinde gelijke kansen te creëren, een passende mate van openbaarheid moet verzekeren met betrekking tot de beschikbaarheid van de onroerende zaak (I), de selectieprocedure (II), het tijdschema (III) en de toe te passen selectiecriteria (IV). Het overheidslichaam moet hierover tijdig voorafgaand aan de selectieprocedure duidelijkheid scheppen door informatie over deze aspecten bekend te maken en wel op een zodanige wijze dat (potentieel) gegadigden daarvan kennis kunnen nemen. Dit is een verstrekkende uitspraak en het betekent in ieder geval dat de gemeente haar beleid hierop moet aanpassen (tegen het licht houden van het grondbeleid en uitgiftebeleid). Voor een aantal concrete casussen wordt in overleg met de huisadvocaat bezien hoe met deze initiatieven om te gaan in relatie tot het arrest. Wel zien we dat, ondanks de interesse vanuit de markt, uitgifte van kavels daardoor mogelijk gaat vertragen. In de uitgevoerde risico - analyse op peildatum 1 januari 2022 is het risico ten aanzien van de fasering meegenomen. De uitkomst van de uitgevoerde risico - analyse is meegenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de jaarrekening.

Toelichting op het exploitatieresultaat van de grondexploitaties

Actualisatie grondexploitaties

Zoals aangegeven in de inleiding van deze paragraaf zijn de lopende grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening over 2021 geactualiseerd naar peildatum 1 januari 2022. Daarmee wordt, conform één van de vereisten die gesteld wordt aan de paragraaf grondbeleid, een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties afgegeven. Met het actualiseren van de grondexploitaties van peildatum 1 januari 2021 naar peildatum 1 januari 2022 zijn de volgende stappen doorlopen:

- De boekwaarden zijn bijgesteld op basis van gerealiseerde inkomsten en uitgaven in 2021;
- De ramingen van de nog te verwachten uitgaven en inkomsten zijn geactualiseerd;
- De planning en fasering zijn naar aanleiding van de laatste ontwikkelingen geactualiseerd;
- Eventuele gevolgen voortvloeiend uit gewijzigde wet - en regelgeving is verwerkt;
- De parameters rente, kostenstijging en zijn aangepast.

Resultaten van gronden in exploitatie

Het verwachte (eind)resultaat van alle gronden in exploitatie op peildatum 1 januari 2022 hebben we weergegeven in onderstaande tabel.

Projecten	Boekwaarde per 31.12.2021 (A)	Nog te realiseren (B)			Resultaat op eindwaarde (C = A + B)	Resultaat netto contant	Toelichting
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo			
60320002 - De Rieze V+VI Uift (Bedrijventerrein)	3.269.626	187.280	4.121.500	3.934.220	-664.594	-613.982	Voordelig

60320003 - Hofskamp-Oost II Vsv (Bedrijventerrein)	1.294.208	270.618	1.728.755	1.458.137	-163.929	-157.563	Voordelig
60320004 - Het Varsseveld Industriepark Vsv (Bedrijventerrein)	165.467	33.925	248.045	-214.120	-48.653	-46.764	Voordelig
60820004 - Slawijkseweg Netterden (woningbouw)	100.312	35.593	138.860	-103.267	-2.955	-2.840	Voordelig
60820007 - Kromkamp Sinderen (woningbouw)	4.199.170	17.732.720	21.952.867	4.220.147	-20.976	-17.208	Voordelig
60820013 - 't Kuipje Breedenbroek (woningbouw)*	40.418	419.929	322.800	97.129	137.547	132.205	Nadelig
Totaal	9.069.202	18.680.065	28.512.827	9.832.762	-763.560	-706.152	Voordelig

* De grondexploitatie voor 't Kuipje in Breedenbroek kent een tekort en voor het tekort is dan ook een voorziening getroffen.

Actuele ontwikkelingen

De geactualiseerde grondexploitaties op peildatum 1 januari 2022 zijn door de raad op donderdag 30 juni 2022 als financieel kader vastgesteld. Echter, de ontwikkelingen lopende het jaar staan niet stil en vandaar dat in deze alinea de belangrijkste ontwikkelingen die van invloed zijn op het resultaat van de lopende grondexploitaties worden toegelicht:

Ontwikkeling parameters

De parameter voor kostenstijging in de geactualiseerde grondexploitaties voor de periode na 1 januari 2022 is gebaseerd op de "Outlook grondexploitaties 2022" van Metafoor Ruimtelijke Ontwikkeling (versie december 2021). Door de snel veranderende macro - economische omstandigheden wijken een aantal parameters af van de hiervoor benoemde outlook. Die afwijkingen zijn mede ontstaan als gevolg van de lockdowns in China en de oorlog in Oekraïne, die de logistieke ketens verstoren. Inmiddels is door Metafoor Ruimtelijke Ontwikkeling een actualisatie van de parameters uitgebracht en dan specifiek voor de ontwikkelingen in 2022 (dateert van juli 2022). In de geactualiseerde grondexploitaties op peildatum 1 januari 2022 is voor 2022 van een kostenstijging van 4% uitgegaan (midden van de afgegeven bandbreedte van 3% tot 5% op jaarbasis). Op basis van actueel inzicht is de bandbreedte bijgesteld van 6% tot 12% op jaarbasis. Op het moment dat we ook hier uitgaan van het midden van de afgegeven bandbreedte zou dat resulteren in een kostenstijging van 8% op jaarbasis en dat is een verdubbeling ten opzichte van hetgeen waarmee we rekening houden. Een bijstelling van de parameter in de grondexploitatie heeft een negatief effect op het resultaat van de grondexploitatie. Zeker in het geval van de grondexploitatie voor Het Varsseveld Industrie Park (Het VIP) zal dit een aanzienlijk negatief effect hebben op het resultaat van de grondexploitatie. In de uitgevoerde risico - analyse op peildatum 1 januari 2022 is rekening gehouden met een hoger uitvallende kostenstijging dan voorzien is in de grondexploitatie, maar niet met een stijging van een dergelijke omvang. Met het actualiseren van de grondexploitaties van peildatum 1 januari 2022 naar 1 januari 2023 ten behoeve van de jaarrekening over 2022 zullen de ramingen worden bijgesteld op basis van de daadwerkelijke prijsstijgingen in 2022 en zullen de negatieve effecten zichtbaar worden.

Didam arrest en uitgifte kavels

Bij de wijzigingen in de wet- en regelgeving is al ingegaan op de mogelijke gevolgen van het Didam arrest op de uitgifte van bouwrijpe kavels. Voor het bedrijventerrein De Rieze geldt dat we als gemeente met meerdere initiatiefnemers in gesprek waren voor de uitspraak van het Didam arrest. In overleg met de huisadvocaat wordt nu bezien hoe hiermee om te gaan. De verwachting is echter wel de uitgifte van kavels op het bedrijventerrein, ondanks de interesse vanuit de markt, daardoor minder voorspoedig verloopt dan voorzien is in de geactualiseerde grondexploitatie op peildatum 1 januari 2022. In de risico - analyse op peildatum 1 januari 2022 is rekening gehouden met een mogelijke vertraging in de uitgifte van kavels. Ook hier geldt dat met het actualiseren van de grondexploitaties op peildatum 1 januari 2023 de daadwerkelijke verkopen (en daarmee de bijgestelde fasering) verwerkt zullen worden.

Regionaal bedrijventerrein A18 Bedrijvenpark en Euregionaal Bedrijventerrein DocksNLD

De gemeenten Doetinchem, Montferland, Bronckhorst en Oude IJsselstreek werken samen bij de ontwikkeling en herontwikkeling van bedrijventerreinen binnen de gemeenten. Specifiek bij de ontwikkeling van het Regionaal Bedrijventerrein A18 Bedrijvenpark in de gemeente Doetinchem en het Euregionaal Bedrijventerrein DocksNLD in de gemeente Montferland, waarbij de deelnemende gemeenten risicodragend zijn.

In 2019 hebben de vier Achterhoekse gemeenteraden ingestemd met de uitwerking van de gedachtelijnen voor de toekomst van de bedrijventerreinen in de West Achterhoek. De uitwerking van deze gedachtelijnen betekent voor het A18 Bedrijvenpark dat het noordelijk deel weer in exploitatie wordt genomen door de toenemende vraag naar (grote) bedrijfskavels, de concrete belangstelling en een daadwerkelijke verkoop op het noordelijk deel.

De geactualiseerde grondexploitatie voor het A18 Bedrijvenpark op peildatum 1 januari 2022 laat een (gering) overschot zien. De risico's in relatie tot de ontwikkeling worden ingeschat op € 200.000 op peildatum 1 januari 2022 en rekening houdend met het gemeentelijk aandeel van 20% hebben we een bedrag van € 40.000 meegenomen als risico (input voor het bepalen van de vereiste weerstandscapaciteit).

Risico's

Inleiding

Grondexploitaties kenmerken zich (onder meer) door het feit dat in een vroeg stadium kosten worden gemaakt, terwijl de opbrengsten (en dus de dekking van de exploitaties) veelal op een later moment worden geboekt. In dergelijke trajecten doen zich financiële risico's voor (marktontwikkeling, tegenvallende opbrengsten, et cetera). Omdat de risico's binnen de grondexploitaties zich waarschijnlijk nooit gelijktijdig en / of met een maximale omvang aandienen, kan voor de bepaling van de weerstandscapaciteit niet worden volstaan met een optelling van de afzonderlijke project risico's. Sommige risico's zullen zich nooit voordoen, terwijl andere zich in hun maximale omvang aandienen. Met het actualiseren van de grondexploitaties op peildatum 1 januari 2022 zijn ook de kansen en bedreigingen in beeld gebracht en met behulp van een rekenmodel zijn middels willekeurige scenario's bepaald en gerangschikt van "best case" tot "worse case". Het model levert vervolgens een bandbreedte aan waartussen het financiële resultaat zich waarschijnlijk begeeft. Deze exercitie is per project (lopende grondexploitatie) uitgevoerd en met de uitkomsten is de omvang van de benodigde (vereiste) weerstandscapaciteit specifiek voor de grondexploitaties hierop afgestemd.

Vertrekpunt voor de uitgevoerde risicoberekeningen zijn de geactualiseerde grondexploitaties op peildatum 1 januari 2022. Zoals aangegeven voert het model simulaties uit waarbij een fysiek proces niet één keer maar vele malen wordt gesimuleerd, elke keer met andere startcondities. Het resultaat van deze verzameling simulaties is een verdeling die het hele gebied van mogelijke uitkomsten weergeeft (simulatiere resultaten als afwijking ten opzichte van het begrote resultaat). Dit betekent dat in percentages kan worden aangegeven hoe groot de kans is dat het resultaat zich binnen bepaalde waarden bevindt. Voor het bepalen van de vereiste weerstandscapaciteit is dit een belangrijk gegeven. De uitkomst van de risico - analyse per project resulteert in een grafiek waarbij het totaal oppervlak onder de grafiek 100% bedraagt. Voor het bepalen van de vereiste weerstandscapaciteit gaan we uit van een bandbreedte van 80% waarbinnen het resultaat van de grondexploitatie zich beweegt (de uiterste resultaten < 10% en > 90% worden buiten beschouwing gelaten). In de praktijk wordt het resultaat bij het 90e percentiel (de waarde waarbij slechts 10% van de trekkingen in de simulatie een slechter resultaat geeft) als voldoende zeker beschouwd.

Resultaat risico - analyse op peildatum 1 januari 2022

Onderstaande tabel laat een samenvatting van de analyse per complex zien. Behalve het risico (risico ten opzichte van het resultaat) is ook de vereiste weerstandscapaciteit per complex aangeduid indien geen rekening wordt gehouden met verevening met resultaten en risico's van andere complexen. Wel wordt rekening gehouden met het resultaat van het betreffende complex zelf en met de ruimte die in de ramingen binnen de grondexploitatie zit (onvoorzien). De optelling van de aldus per complex bepaalde vereiste weerstandscapaciteit, is dus de totaal benodigde risicobuffer wanneer geen rekening wordt gehouden met verevening van positieve en negatieve risico's en resultaten tussen de grondexploitatiecomplexen.

Omschrijving	Formule	De Rieze	Hofskamp Oost	Kromkamp	Slawijkseweg	't Kuipje	VIP	Totaal	Toelichting
Resultaat grondexploitatie	A	-613.982	-157.563	-2.840	-46.764	+132.205	-17.208	-706.152	Positief
Resultaat plus voorziening	B	-613.982	-157.563	-2.840	-46.764	0	-17.208	-838.357	Positief
Minimumresultaat (90% zekerheid)	C	-314.982	-53.563	+18.760	-15.064	+198.605	+642.792	+476.548	Negatief
Risico t.o.v. resultaat	$D = C - A$	+299.000	+104.000	+21.600	+31.700	+66.400	+660.000	+1.182.700	Negatief
Bruto resultaat (indien > 0)	$E = D + B$	0	0	+18.760	0	+66.400	+642.792	+727.952	Negatief
Onvoorzien in grondexploitatie	F	0	0	0	0	0	0	0	Neutraal
Netto risico (indien > 0)	$G = E + F$	0	0	+18.760	0	+66.400	+642.792	+727.952	Negatief

Het totaal aan vereiste weerstandscapaciteit in relatie tot de lopende grondexploitatie is begroot op € 727.952 op peildatum 1 januari 2022. Op basis van de te actualiseren grondexploitatie op peildatum 1 januari 2023 zal ook weer een risico - analyse uitgevoerd worden.

Naast de eigen grondexploitatie is de gemeente ook een samenwerking aangegaan in de ontwikkeling van het Regionaal Bedrijvenpark A18. Het risico voor gemeente Oude IJsselstreek in relatie tot de ontwikkeling is begroot op € 40.000 op peildatum 1 januari 2022. Daarmee komt het totaal aan vereiste weerstandscapaciteit in relatie tot de grondexploitatie uit op een bedrag van € 767.952 op peildatum 1 januari 2022 (€ 727.952 voor de lopende grondexploitatie + € 40.000 voor Bedrijvenpark A18).

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente middelen kan vrijmaken om grote tegenvallers op te vangen, zonder dat dit betekent dat het beleid direct veranderd moet worden. Hierbij wordt een relatie gelegd tussen de omvang van de financiële risico's en de middelen waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om deze risico's af te dekken (weerstandscapaciteit).

De benodigde omvang van het weerstandsvermogen is afhankelijk van de financiële risico's die de gemeente loopt en de kans dat de risico's daadwerkelijk effectief worden. Hiervan maken wij een inschatting per risicocategorie.

Om de ontwikkeling van onze financiële positie te monitoren en tijdig bij te kunnen sturen, indien nodig, wordt voorgesteld rekening te houden met een ratio beschikbaar/benodigd weerstandsvermogen van minimaal 2. Dat geeft een buffer om bij tegenvallers met langere termijn doorwerking, tijd te hebben om structureel bij te sturen.

Beleid

Het bestaande beleid is vastgelegd in de nota Weerstandsvermogen. Daarnaast geldt de begrotingsdoctrine. Beleidsuitgangspunten:

- Gemeente Oude IJsselstreek gebruikt incidentele weerstandscapaciteit om incidentele tegenvallers te dekken;
- De begroting moet elk jaar structureel sluitend zijn. Structurele tegenvallers moeten opgevangen worden door structurele middelen. De begroting 2023 voldoet hieraan.
- Het weerstandsvermogen wordt zoveel mogelijk intact gelaten en er wordt terughoudend opgetreden bij beschikking over de algemene reserve. Dit omdat niet alle risico's volledig gekwantificeerd kunnen worden. Om een goed beeld te houden op de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit worden deze minimaal tweemaal per jaar (bij de programmabegroting en de jaarrekening) geïnventariseerd en beoordeeld;
- De post onvoorzien wordt alleen gebruikt voor éénmalige tegenvallers; deze tegenvallers dienen te voldoen aan de criteria: onvoorzienbaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar
- De algemene reserve wordt volledig meegerekend bij de bepaling van de weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet verzekerd zijn. De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. De risico's zijn alle voorzienbare risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie.

Weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft de mate aan waarin de gemeente zelf in staat is om niet-begrote kosten te dekken uit structurele middelen, zonder direct het bestaande beleid te moeten aanpassen dan wel bezuinigingen door te voeren. Hierbij kan gedacht worden aan de mogelijkheden die er zijn tot het verhogen van de inkomsten (bijvoorbeeld via belastingverhoging). Bij de incidentele weerstandscapaciteit gaat het om de aanwezigheid van vrij besteedbare middelen die éénmalig kunnen worden ingezet. De bestemmingsreserves en niet-benutte belastingcapaciteit nemen we uit oogpunt van behoedzaamheid niet in de weerstandscapaciteit mee.

Onderstaande tabel bevat het overzicht van de weerstandscapaciteit per begin van het boekjaar 2023.

Weerstandscapaciteit (x € 1.000)	Bedrag
a. Begrotingsruimte (post onvoorzien)	49
b. Algemene reserves	24.245
c. Stille reserves	1.000
Totaal weerstandscapaciteit per 1-1-2023	25.294

Toelichting

A. Begrotingsruimte

Voor de dekking van niet voorziene uitgaven is in de begroting een structureel bedrag van € 1,25 per inwoner, ofwel een totaalbedrag van afgerond € 49.000 opgenomen.

B. Algemene reserve

Algemene reserve (x 1.000)	Werkelijke stand 31-12-2021	Begrote stand 1-1-2022	Begrote stand 1-1-2023
Algemene reserve	23.040	22.815	24.245

C. Stille reserves

Een stille reserve is het verschil tussen de hogere directe opbrengstwaarde bij verkoop en de boekwaarde van de diverse activa zoals ze op de balans staan. De mogelijke meeropbrengsten bij verkoop kunnen voor andere doelen worden aangewend. Dit geldt alleen voor bezittingen die direct verhandelbaar of verkoopbaar zijn. Bijvoorbeeld panden en objecten, maar ook bos-en landbouwgronden die niet of met een lagere boekwaarde op de balans staan. Bij de berekening van de weerstandscapaciteit wordt rekening gehouden met 50% van het verschil tussen de boekwaarde en de actuele WOZ-waarde. We nemen voor de weerstandscapaciteit het bedrag van € 1.000.000.

Risico's

Door de risico's in beeld te brengen, kunnen we het benodigd weerstandsvermogen bepalen. Voor elk risico wordt beoordeeld of het risico kan worden vermeden, verminderd, overgedragen of geaccepteerd. Daarbij wordt een inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en het bedrag ten hoogste van de maximale risico.

De komende jaren willen we ons risicomanagement verbeteren, als onderdeel van de versterking van de algehele interne beheersing. Dit kan leiden tot aanpassing van de in deze paragraaf genoemde risico's. Voor dit moment hebben we ervoor gekozen om de bestaande risico-inschatting grotendeels in stand te laten en alleen op een beperkt aantal onderdelen aanpassingen te doen. In totaal is het risico voor Oude IJsselstreek berekend op € 7,1 miljoen.

De belangrijkste risico's voor Oude IJsselstreek (x 1.000) :

Risico's	Mate inschatbaarheid	Beheersing	Financieel gevolg	Risico
a. Aansprakelijkheid/eigendom/Bedrijfsvoering				
Schadeclaims	Slecht	Verminderen	400	40
Eigendommen	Slecht	Verminderen	450	45
Personeel/inhuur	Redelijk	Accepteren	1.000	500
ICT	Slecht	Verminderen	4.000	400
Bedrijfsvoering overig	Slecht	Accepteren	800	160
b. Financiële risico's				
Bestuursdwang/proceskosten	Slecht	Verminderen	300	150
Renterisico (NIEUW)	Redelijk	Accepteren	1.000	250
Algemene uitkering (NIEUW)	Slecht	Accepteren	2.500	625
c. Grondexploitatie				
Zie paragraaf Grondbeleid	Redelijk	Accepteren	768	768
d. Verbonden partijen				
Zie paragraaf verbonden partijen	Goed	Verminderen	4.648	465

e. Open einde regelingen				
Sociaal Domein	Slecht	Verminderen	4.000	1.000
f. Garant en borgstellingen				
Garant- en borgstellingen	Redelijk	Accepteren	170.973	1.710
g. Overige (externe) factoren				
Overige factoren	Slecht	Verminderen	5.000	1.000
Totaal			195.839	7.113

Toelichting categorieën

a. Aansprakelijkheid/ eigendommen /bedrijfsvoering

Dit betreft onder andere aansprakelijkheid voor schadeclaims vanwege onzorgvuldig, onjuist of niet tijdig handelen. Daarnaast hebben we een beperkt risico op het gebied van brand- en stormschade op gemeentelijke gebouwen. Ook hebben we risico's op de eigen percelen ten aanzien van verontreiniging.

Daarnaast lopen we risico op de personeelslasten/ inhuur. Het wordt steeds moeilijker om bepaalde vacatures te vervullen. Er zijn niet/ zeer moeilijk mensen meer te vinden. Dat kan leiden tot hogere personeelslasten, omdat er meer extern moet worden ingehuurd/ingekocht. Op dit moment is de markt dusdanig, dat zelfs dit niet meer altijd lukt, wat ook maakt dat de tarieven zeer sterk zijn gestegen. Dit leidt, naast extra kosten, ook tot een nog hogere druk op de staande organisatie, wat vervolgens tot hoger ziekteverzuim kan leiden.

De risico's ten aanzien van ICT worden de komende jaren steeds groter met betrekking tot bijvoorbeeld hacks, ransomware, DDOS-aanvallen. Natuurlijk zijn er de nodige maatregelen genomen om hackers zoveel mogelijk te weren, en worden medewerkers regelmatig gewaarschuwd om de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen, maar hackers zijn inventief en bedenken telkens nieuwe wegen om de beveiliging te omzeilen. De financiële gevolgen van een hack kunnen groot zijn.

De post bedrijfsvoering overig betreft tot slot een aantal specifieke risico's:

- Personeelslasten/inhuur; gemeente is eigen risicodragers voor de ww.
- Eigen risicodragers wachtgeldverplichtingen bestuurders.
- Gemeente is pensioenverzekeraar van bestuurders.

b. Financiële risico's

- Bestuursdwang en proceskosten
- Renterisico: dit is een nieuw opgenomen risico. Met name door de situatie in Oekraïne zijn de rentetarieven voor langlopende leningen in 2022 in korte tijd zeer sterk gestegen.
- Algemene uitkering: gezien de grilligheid en onvoorspelbaarheid van de uitkeringen vanuit het Rijk, is er een reëel risico dat de hoogte van de algemene uitkering anders wordt dan zoals dit nu op basis van de meicirculaire 2022 in de begroting 2023 is verwerkt.

c. Grondexploitatie

- zie paragraaf "Grondbeleid"

d. Verbonden partijen

- Zie paragraaf "Verbonden partijen"

e. Open-einde regelingen

De uitgaven die gemeen zijn met open-einde regelingen zijn, zoals de naam al aangeeft, moeilijk te beïnvloeden door de gemeente omdat het beroep op deze regelingen en subsidies niet te maximaleren is.

Regelingen en maatregelen Sociaal Domein (Jeugd, WMO):

In het sociaal domein blijft sprake van belangrijke ontwikkelingen die kansen en onzekerheden meebrengen voor 2023 en daarna.

- In regionaal verband is verblijfszorg jeugd per 1 juli 2022 op een andere manier ingekocht. Onderdeel van deze inkoop is een andere manier van samenwerking met minder aanbieders en een andere bekostigingsvorm. In de begroting is een inschatting gemaakt van het financiële effect van deze nieuwe inkoop. Er worden kostenbesparingen verwacht, maar het is onzeker of dit in werkelijkheid al op korte termijn gerealiseerd kan worden.
- Ook in regionaal verband loopt ten tijde van het opmaken van de begroting een traject voor een andere inkoop van hoogcomplexere jeugdzorg. De (financiële) resultaten daarvan zijn nog niet bekend om te worden vertaald in de begroting.
- De doordecentralisatie van Beschermd Wonen van centrumgemeenten naar alle gemeenten is enkele keren uitgesteld en staat momenteel gepland voor 1 januari 2024. Per dat moment wordt ook een ander bekostigingsmodel vanuit het Rijk ingevoerd, met een ingroepad. Vooruitlopend daarop hebben wij de toegangsfunctie voor nieuwe instroom reeds op ons genomen en ook op dit deel van de zorg is per 1 juli 2022 een nieuwe inkoop van kracht. Het financiële effect van dit hele proces is nog niet bekend;
- Vanaf 2022 is de gemeente waar een jeugdige staat ingeschreven verantwoordelijk voor de zorgvraag en de betaling ervan van de jeugdige, ook wanneer deze verblijft in een instelling in een andere gemeente. Het jaar 2022 is nadrukkelijk een overgangsjaar, waarin we soms zorg moeten voorfinancieren en later kunnen declareren bij andere gemeenten en vice versa. Of en in hoeverre dit leidt tot bijstellingen op de huidige meerjarenbegroting is op dit moment niet bekend.
- De invoering van het abonnementstarief in de Wmo (per 1 januari 2019) heeft een aanzuigende werking gehad en we zien de afgelopen jaren een nadrukkelijke stijging in de kosten voor met name huishoudelijke hulp. In hoeverre dit nog verder doorzet de komende jaren is niet bekend. Tegelijkertijd is het de bedoeling dat per 2025 wederom een aanpassing komt op het abonnementstarief, waarmee we mogelijk weer terug zouden gaan naar de situatie van voor 2019. Dit gaat wel gepaard met een korting op het gemeentefonds. Of en welk financieel effect dit per saldo voor ons heeft is nog niet bekend.
- Voor 2023 heeft het kabinet extra middelen beschikbaar gesteld voor jeugdzorg. Voor de jaren 2024 en daarna nog niet, omdat dit afhangt van afspraken rondom de zogenaamde Hervormingsagenda. Op basis van landelijke afspraken, voortkomend uit de arbitragezaak tussen VNG en Rijk, mogen we voor de jaren 2024 t/m 2026 in de begroting wel rekening houden met een stelpost van 100% voor de te verwachten extra jeugdzorgkosten in die jaren. In de vorige meerjarenbegroting was dit nog 75%, dit hebben wij nu opgehoogd naar 100%. Daarnaast hebben wij gezien de risico's rondom jeugdzorg voor die jaren ook rekening gehouden met een stelpost voor mogelijke extra jeugdzorgkosten (gelijk aan die 25% ophoging). Het effect van deze twee posten is daarmee per saldo nihil.
- Het is nog onduidelijk of de gemeente in aanmerking komt voor compensatie over de jaren 2020 en 2021 voor gemeenten die zijn geconfronteerd met een aanzienlijk stijging voor de kosten van voogdij en 18+. Zo ja, dan kan dit leiden tot eenmalig extra rijksbijdragen voor het jaar 2023.
- Het is nog onduidelijk welk effect Covid-19 en de lockdowns hebben gehad op de mentale gezondheid voor onze inwoners en wat dit doet met toekomstige zorgvraag;

Regelingen en maatregelen Sociaal Domein (Participatie)

- Uitvoering Participatiewet in eigen beheer: De uitvoering van de participatiewet in eigen beheer per 1 januari 2021 en de oprichting van STOER brengt risico's met zich mee, die voorheen onder primaire verantwoordelijkheid van Laborijn vielen. De hoogte van deze risico's is in grote mate afhankelijk van de manier waarop de nieuwe werkwijze verder wordt doorontwikkeld.
- De gemeente Oude IJsselstreek is al jaren een zgn. nadeelgemeente. Dit houdt in dat de gemeente al jaren minder Buig ontvangt dan dat zij werkelijk nodig heeft om de uitkeringen te betalen. De verwachting is dat dit ook de komende jaren zal zijn. Voor het ontvangen van een vangnetuitkering om dit nadeel deels te compenseren moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Op voorhand is niet zeker of de gemeente hieraan voldoet.

Een aantal van deze voorwaarden zijn deels afhankelijk van politieke keuzes zoals het inzetten van boetes en maatregelen en het actief opleggen en innen terugvorderingen en verhaal. De keuzes die hierin gemaakt worden moeten we zien in het licht van de vastgestelde visie. Werken vanuit de bedoeling is niet louter gericht op handhaving maar zaken in perspectief zetten en integraal afwegen.

- Exploitatiesubsidies
- Leerlingenvervoer
- ZIN (Zorg in Natura)

f. Garant/borgstellingen

Het overzicht van de borg-/garantstellingen is opgenomen in de jaarstukken 2021.

g. Overige (externe) factoren

- Economische ontwikkelingen, die buiten de invloedssfeer van de gemeente vallen.
- Planschade.
- Schade ten gevolge van veranderend klimaat en of extreme weersomstandigheden.
- Leges.
- Hypotheken personeel.
- Fluctuatie kosten en opbrengsten Afvalscheiding.
- Uitkering gemeentefonds inclusief Btw- compensatiefonds (BCF).
- Vennootschapsbelasting (VPB).
- Omgevingswet
- Na-ijl effecten Corona
- Algehele maatschappelijke en macro-economische (mondiale) ontwikkelingen

Ten opzichte van de vorige begroting zijn de volgende risico's vervallen:

Vervallen risico's t.o.v. begroting 2022	Mate inschatbaarheid	Beheersing	Financieel gevolg	Risico
Niet tijdig of volledig halen gestelde doelen	Redelijk	Verminderen	1.200	240
Dividend	Redelijk	Accepteren	700	105
Covid	Slecht	Accepteren	1.000	250
Totaal			2.900	595

Niet tijdig of volledig halen gestelde doelen

Dit risico omvatte het niet tijdig en in volle omvang behalen van taakstellingen / dekkingsmogelijkheden. De reden dat dit is vervallen is dat we in de begroting geen specifieke taakstellingen hebben opgenomen, waarmee dit risico niet (meer) relevant is.

Dividend

Dit risico was opgenomen vanwege druk op dividenduitkeringen van Alliander en de BNG. Voor Alliander had het te maken met het risico dat de benodigde kapitaalversterking niet zou lukken en voor de BNG zou mogelijk versterking van het eigen vermogen nodig zijn vanwege verscherpte regelgeving. De kapitaalversterking van Alliander is inmiddels gelukt en de verwachting is dat voor eventuele extra investeringen het Rijk bijspringt, zodat dit risico is vervallen. De BNG geeft in zijn laatste jaarverslag aan ruimschoots te voldoen aan de kapitaaleisen die de ECB stelt. Ook dit risico komt daarmee te vervallen.

Covid

Dit was als specifiek risico opgenomen, maar we zien op dit geen reden dit nog als zodanig te behandelen. We hebben het daarom ondergebracht bij het algemene risico t.a.v. overige externe factoren.

Uittreding Laborijn - financiële afwikkeling

In het totale risicobedrag voor het Sociaal Domein was een (niet nader gespecificeerd) risico opgenomen voor de afwikkeling van de uittreding uit de GR Laborijn. Aangezien in de zomer van 2022 overeenstemming is bereikt met Laborijn, wordt de financiële afwikkeling verwerkt in de jaarrekening 2022 en is dit geen risico meer voor de begroting 2023.

Herijking gemeentefonds

Het effect van de herijking van het gemeentefonds is in de meicirculaire 2022 verwerkt en pakt voor Oude IJsselstreek gunstig uit. In het totale risicobedrag onder het kopje "overige factoren" was dit in de vorige begroting ondergebracht, maar komt nu dus te vervallen.

Berekening prognose weerstandsvermogen (x 1.000)

De verhouding tussen de aanwezige weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit bepaalt of het weerstandsvermogen voldoende is. Een ratio >2 is uitstekend te noemen.

		beschikbare weerstandscapaciteit (x € 1.000)	25.294		
--	--	---	---------------	--	--

Weerstandvermogen	=	----- -----	=	----- --	=	3,56
		benodigde weerstandscapaciteit (risico's) (x € 1.000)		7.113		

Kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat in deze paragraaf een verplichte basisset van 5 kengetallen wordt opgenomen. Deze kengetallen zijn:

- Netto schuldquote
- Solvabiliteitsratio
- Grondexploitatie
- Structurele exploitatieruimte
- Belastingcapaciteit (woonlasten meerpersoonshuishouden)

Het is van belang deze kengetallen in breder perspectief te zien, aangezien deze op zichzelf staan maar een deel van het totale beeld van de gemeentelijke financiën weergeven.

Kengetallen (x 1.000)	Rekening 2021	Begroting 2022 (stand 1-1)	Begroting 2023 (stand 31-12)
1a Netto schuldquote	92,2%	115,4%	109,9%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd	83,0%	107,1%	99,6%
2 Solvabiliteitsratio	19,6%	15,5%	15,8%
3 Grondexploitatie	7,0%	9,7%	16,1%
4 Structurele exploitatieruimte	1,4%	0,1%	1,03%
5 Belastingcapaciteit*	97,2%	99,1%	91,2%

* Gebaseerd op het landelijk gemiddelde van € 907 (2022) voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning.

Signaleringswaarden	Waarde Oude IJsselstreek	Categorie A	Categorie B	Categorie C
---------------------	-----------------------------	-------------	-------------	-------------

Netto schuldquote	109,9%	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote, gecorrigeerd	99,6%	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	15,8%	>50%	20-50%	<20%
Grondexploitatie	16,1%	<20%	20-35%	>35%
Structurele exploitatieruimte Begroting	1,03%	Begr en MJR >0%	Begr of MJR >0%	Bgr en MJR <0%
Structurele exploitatieruimte MJR 2026	-0,50%			
Belastingcapaciteit	91,2%	<95%	95-105%	>105%
Weerstandvermogen	336%	>100%	80-100%	<80%

Financiële positie

Financiële begroting

Toelichting

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor, dat er naast de programmabegroting en de paragrafen ook een “financiële begroting” wordt gemaakt. Hierin wordt inzicht gegeven in:

- de meerjarenraming/ prognose meerjarenperspectief 2023 - 2026
- het overzicht van baten en lasten
- overzicht van incidentele baten en lasten
- de financiële uitgangspunten

Meerjarenraming

In de meerjarenraming wordt de ontwikkeling van het saldo aangegeven vanaf het uitgangspunt in de programmabegroting 2022 en vervolgens de autonome en structurele ontwikkelingen. Immers, we sturen op een structureel meerjarig sluitend resultaat.

NB. Alle positieve bedragen dragen bij aan een positieve ontwikkeling van het begrotingssaldo, negatieve bedragen verslechteren het resultaat.

De toelichting op de autonome ontwikkelingen en beleidsmatige ontwikkelingen 2023 zijn onder de betreffende programma's benoemd.

Meerjarenraming 2023- 2026 (x1000)		2023	2024	2025	2026
Resultaat programmabegroting 2022-2025		-306	-241	269	269
Autonome ontwikkelingen					
1	DRU	-13	-13	-13	-13
1	Subsidiering sportcomplexen	-208	-208	-208	-208
1	Wesenthorst	-83	-83	-	-
1	Wegen	-82	-82	-82	-82
1	Oudheidkunde	-17	-17	-17	-17
1	Openbare verlichting	-48	-30	-12	6
1	Groenvoorzieningen	-68	-68	-68	-68
1	Laanbomenbeheer	-8	-8	135	135
1	Accommodaties contracten	-22	-22	-11	-11
1	Huuropbrengsten accommodaties	69	69	69	69
2	Volksgezondheid/GGD	-98	-87	-81	-68
2	Jeugdzorg PGB	25	25	25	25
2	Dyslexie	21	21	21	21
2	Jeugdzorg	-150	-150	-150	-150
2	Jeugdbescherming en reclassering	-100	-100	-60	-60
2	Huishoudelijke hulp	-382	-382	-382	-382
2	Wijkteams	-85	-85	-86	-86
2	Opbouwwerk	-33	-33	-33	-33
2	GIDS (Gezond in de Stad)	-75	-	-	-
2	Schuldhelpverlening	-41	-41	-41	-41
2	Uitkeringen e.d. participatiewet	65	45	25	106
2	Re-integratiemiddelen participatiewet	263	223	191	109
2	Ontwikkelingen jeugdzorg	-1.198	-823	-758	-502
2	Restant indexering	-423	-423	-423	-423
2	Bibliotheek	-18	-18	-18	-18
2	Rijksbudget BUIG	-570	-570	-570	-570
2	Participatiewet/uitkeringen	194	200	206	212
2	Reintegratie	75	85	95	105
3	Leerlingenvervoer	-172	-172	-172	-172
4	Burgerzaken	8	40	61	140
4	VNOG	-148	-148	-148	-148
4	ODA	-124	-124	-124	-124
5	Bestuur	-64	-64	-64	-64
5	Publicatie en voorlichting	-17	-17	-17	-17
5	Automatisering	-214	-214	-214	-214
5	Tractiemiddelen	-69	-69	-69	-69
5	Datalab GO	-120	-175	-	-
5	Taakmutaties algemene uitkering	-104	-98	-98	-98
5	CAO Ambtenaren	-727	-685	-685	-681
5	Vervanging bij ziekte	-150	-150	-150	-150
5	Herwaardering personeel	-75	-75	-75	-75
5	Salaris verwerking	-15	-15	-15	-15
5	Opleidingskosten	-56	-56	-56	-56
5	Restant indexatie	-569	-860	-728	-337
5	Arbo	-	-	48	48
5	Subsidieverwerving	-16	-16	-16	-16
5	Meerjarenondershoudsplanning (MJOP) reserve	397	216	134	413
5	Reserve SD: gids gelden	75	-	-	-
5	In- en externe financiering	-91	-96	-100	-105
99	Dividend	100	100	100	100
99	Alliander	51	51	50	49
99	Q7P	100	100	100	100

Overzicht van baten en lasten

Bij de afzonderlijke programma's is steeds een overzicht van de baten en lasten opgenomen. In de volgende tabel treft u een totaaloverzicht van alle programma's aan. Volgens het BBV mogen de mutaties in de reserves niet via de programma's lopen, maar moeten afzonderlijk zichtbaar zijn.

Daardoor ontstaan er twee exploitatiesaldo's, te weten een saldo vóór resultaatbepaling en een saldo na resultaatbepaling. Concreet betekent dit dat er eerst een telling wordt gemaakt van de begroting zonder de mutaties in de reserves (= vóór resultaatbepaling). Daarna volgt een telling rekening houdend met stortingen in- en onttrekkingen aan de reserves (= na resultaatbepaling).

Overzicht baten en lasten (x 1.000)	2023	2024	2025	2026
-------------------------------------	------	------	------	------

Lasten

1. De gemeente waar het goed wonen is	43.039	38.783	37.611	37.660
2. De leefbare gemeente	52.767	52.000	51.726	51.455
3. De werkende gemeente	6.119	5.904	6.090	6.560
4. De dienstverlenende gemeente	6.155	6.135	6.139	6.205
Bedrijfsvoering	18.545	18.265	17.949	17.850
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-
Vennootschapsbelasting	3	3	3	3
Onvoorzien	49	49	49	49
Totaal lasten	126.677	121.139	119.566	119.782

Baten

1. De gemeente waar het goed wonen is	25.529	21.182	20.170	20.410
2. De leefbare gemeente	10.872	10.757	10.686	10.702
3. De werkende gemeente	1.275	1.121	1.121	1.121
4. De dienstverlenende gemeente	518	995	1.008	1.135
Bedrijfsvoering	412	408	403	399
Algemene dekkingsmiddelen	87.426	90.232	92.554	85.676
Totaal baten	126.033	124.693	125.942	119.441

Totaal saldo van baten en lasten (voor bestemming)	644-	3.554	6.376	341-
---	-------------	--------------	--------------	-------------

Mutaties reserves

Toevoegingen aan reserves	1.429	900	604	604
Onttrekkingen aan reserves	1.437	953	931	1.210

Totaal mutatie reserves	8	53	327	606
--------------------------------	----------	-----------	------------	------------

Totaal saldo lasten	128.105	122.039	120.170	120.387
Totaal saldo baten	127.469	125.646	126.873	120.652

Resultaat na bestemming	636-	3.607	6.703	265
--------------------------------	-------------	--------------	--------------	------------

Overzicht van incidentele baten en lasten

Overzicht van incidentele baten en lasten (x 1.000)		2023	2024	2025	2026
Bestaand beleid					
Lasten					
<i>1 De gemeente waar het goed wonen is</i>					
Actieplan bomen erbij		-50	-50	-50	-
Laanbomenbeheer		-140	-140	-140	-
Vitaal platteland		-40	-	-	-
Versnelling woningbouw (incl dekking revitaliseringsbudget)		-155	-155	-	-
Accommodatie Wesenthorst		-48	-48	-	-
<i>4 De dienstverlenende gemeente</i>					
Handhaving, beschermende kleding		-	4	4	-
<i>5 Bedrijfsvoering</i>					
Datalab Go		-20	-	-	-
Vitaliteitsonderzoek		-	-48	-48	-
Incidentele personeelslasten		-415	-	-	-
Baten					
<i>Reserve mutaties</i>					
Reserve wonen en bouwen		250	-	-	-
Totaal bestaand beleid incidenteel		-618	-437	-234	0
Ontwikkelingen					
Lasten					
<i>correctie bestaand beleid:</i>					
<i>1 De gemeente waar het goed wonen is</i>					
Actieplan bomen erbij		50	50	50	-
Laanbomenbeheer		140	140	140	-
Versnelling woningbouw (incl dekking revitaliseringsbudget)		155	155	-	-
<i>4 De dienstverlenende gemeente</i>					
Handhaving, beschermende kleding		-	-4	-4	-
<i>5 Bedrijfsvoering</i>					
Datalab Go		20	-	-	-
Vitaliteitsonderzoek		-	-	48	-
<i>1 De gemeente waar het goed wonen is</i>					
Accommodatie Wesenthorst		-136	-136	-	-
Sportaccommodatiesbeleid		-35	-	-	-
Integraal toekomstbeeld Varsseveld		-40	-	-	-
Nieuw mobiliteitsplan		-35	-	-	-
<i>Realiseren mobiliteitsprojecten</i>		-30	-	-	-
<i>2 Een leefbare gemeente(sociaal domein)</i>					
Bijdrage Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek(CEPA)		-217	-87	-	-
<i>Gids gelden</i>		-75	-	-	-
<i>5 Bedrijfsvoering</i>					
Personeelslasten		-433	-145	-110	-
Personeelslasten Griffie		-73	-73	-	-
<i>Reserve mutaties</i>					
Reserve accommodaties (MJOP)		-588	-588	-588	-588
Reserve onderwijshuisvesting		-17	-17	-17	-17

Reserve Sociaal Domein	-825	-296		
Baten				
<i>1 De gemeente waar het goed wonen is</i>				
Accommodatie Wesenthorst	34	34		
<i>2 Een leefbare gemeente(sociaal domein)</i>				
Bijdrage Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek(CEPA)	217	87		
<i>Reserve mutaties</i>				
Reserve accommodaties (MJOP)	973	820	798	1.077
Reserve sportaccommodaties	100	100	100	100
Reserve Sociaal Domein / GIDS gelden	75			
Reserve begraafplaatsen	39	33	33	33
Totaal ontwikkelingen incidenteel	-701	73	450	605
Totaal incidentele baten en lasten	-1.319	-364	216	605

Het BBV schrijft voor dat we het begrotingssaldo tevens presenteren exclusief de bovenvermelde incidentele posten, dat geeft het structurele begrotingssaldo weer. Voor de provincie vormt dat het toetsingskader en dat laat het volgende beeld zien:

Presentatie van het structureel begrotingssaldo(x 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo van baten en lasten	-644	3.554	6.376	-341
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	8	53	327	606
Begrotingssaldo na bestemming	-636	3.607	6.703	265
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	-1.319	-364	216	605
Structureel begrotingssaldo	683	3.971	6.487	-340

Financiële uitgangspunten

Beleidsuitgangspunten

De basis voor het financiële beleid is opgenomen in hoofdstuk “Financien onder controle” in het coalitieprogramma 2022-2026. Centraal staat daarin het behouden van een gezonde financiële positie. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gedefinieerd:

- De begroting is meerjarig structureel sluitend.
- Trendmatige verhoging van de woonlasten (Onroerendezaakbelasting (Ozb), Rioolrechten en afvalstoffenheffing). Dat betekent een maximale stijging van 3%. De tarieven van de rioolrechten en afvalstoffenheffing zijn kostendekkend.
- De uitvoering van het sociaal domein vindt plaats binnen de beschikbare budgetten. De algemene reserve van het sociaal domein is bestemd voor het sociaal domein (“binnen de hekjes”).
- Overschotten gaan terug naar de algemene reserve.

Financiële sturing op basis van integrale besluitvorming

Om een integraal afgewogen beleidsontwikkeling te garanderen is het belangrijk om zowel bestuurlijk als ambtelijk een zelf opgelegde discipline te handhaven.

Het gaat dan om twee dingen:

- Een gelijkmatige, voorspelbare financiële ontwikkeling omdat onzekerheid op dit punt tot bestuurlijke onrust leidt en direct de bestuurlijke aandacht afleidt van waar het werkelijk inhoudelijk om gaat.
- Beperking van tussentijdse beleidswijziging vooral met significante financiële impact. Het risico wordt dan groot dat tot verkeerde/onnodige beleidswijzigingen wordt besloten.

Dat stelt ons als bestuur ook voor de nodige uitdagingen. Enerzijds dat we accepteren dat:

- 100% controle niet mogelijk is
- Inschattingen verkeerd kunnen zijn

Anderzijds dat we vóóraf spelregels afspreken, vastgesteld in de begrotingsdoctrine.

Tussentijds bijsturen van inhoudelijk beleid zonder financiële consequenties is altijd mogelijk. Tussentijdse voorstellen met financiële consequenties, die per definitie dus niet integraal kunnen worden afgewogen met andere beleidsontwikkelingen, moeten zoveel mogelijk worden vermeden.

Op basis van deze discipline moet tussentijdse besluitvorming over ontwikkelingen met financiële en/of capaciteitsgevolgen voldoen aan twee O's: Onvermijdelijk en Onuitstelbaar. Alle andere voorstellen met structurele financiële en of capaciteitsgevolgen worden opgespaard tot de volgende begroting zodat een meerjarige integrale afweging mogelijk blijft.

Begrotingsdoctrine

In de financiële verordening is opgenomen dat de raad bij de aanvang van een nieuwe raadsperiode spelregels vastlegt in een begrotingsdoctrine. Voor deze nieuwe raadsperiode stellen we voor om de doctrine uit 2016 te actualiseren op het volgende punt:

- De omvang van de leningenportefeuille. Het eerder in de begroting 2016 opgenomen maximum van € 142 miljoen vervangen we door een plafond dat volgt uit de renterisiconorm uit de wet FIDO. Concreet betekent dit dat we geen maximum meer voor de omvang van de leningenportefeuille hanteren, maar voor de omvang van de jaarlijkse aflossingen.

Met deze doctrine stelt de raad vooraf kaders om te bepalen wat er moet gebeuren als een bepaalde financiële situatie zich voordoet.

We hanteren voor de komende vier jaar de begrotingsdoctrine:

1. De begroting is elk jaar structureel sluitend.
2. Overschotten terug naar algemene reserve.

3. Verwachte tekorten of overschotten binnen programma oplossen. Gedurende het jaar wordt een verwacht begrotingsoverschot of - tekort niet tussen programma's gecompenseerd om te voorkomen dat er onnodig en/of verkeerd wordt bijgestuurd op strategisch belangrijke onderwerpen.
4. Tussentijdse voorstellen (zoals eerder bij de P&C cyclus inhoudelijk toegelicht) kunnen alleen op basis van de twee O's (onuitstelbaar en onvermijdelijk).
5. De reserves moeten minstens voldoende zijn om een weerstandsratio van 2 te behouden die in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt vastgesteld.
6. Investerings op basis van meerjarenraming.

Technische uitgangspunten

De begroting is op de volgende punten als volgt doorgerekend:

- **Loonontwikkeling**
De CAO gemeentebambtenaren liep eind 2022 af. Vooruitlopend op een nieuwe CAO hanteren wij voor 2023 de volgende uitgangspunten:
  - Per 1 januari 2023 stijgen de salarissen met 3%.
  - Prognose hogere premie-ontwikkelingen ten opzichte van 2022 blijft binnen de ramingen.
- **Prijzontwikkeling**
De budgetten en subsidies zijn bijgesteld naar het daadwerkelijk verwachte prijsniveau 2023. Er wordt dus geen generieke prijscompensatie toegepast.
- **Geen meerjarige loon- en prijscompensatie**
Voor de begrotingsjaren 2024-2026 gaan we uit van het prijsniveau 2023. Er is dus zowel voor de inkomsten als de uitgaven geen rekening gehouden met verdere loon- en prijsstijging. Er worden constante prijzen geraamd.
- **Renteontwikkeling**
Voor de berekening van de kapitaallasten (renteomslag) is uitgegaan van 1,42 %. Bij het opmaken van de jaarrekening wordt de renteomslag opnieuw berekend en tot de werkelijke omvang doorbelast aan de producten.
- **Rijksuitkeringen**
De meicirculaire 2022 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken is bepalend voor de op te nemen raming in de begroting 2023-2026.
- **Extra jeugdzorgmiddelen**
De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat er te weinig geld beschikbaar is gesteld voor de jeugdzorg. Om de ergste problemen te dempen, heeft het Rijk daarom telkens extra tijdelijke middelen beschikbaar gesteld voor het eerstvolgende jaar. Om toch goed en verantwoord een meerjarenraming op te stellen, is de mogelijkheid geboden om deze tijdelijke middelen door te trekken in de rest van de meerjarenraming door hier een stelpost voor op te nemen. Wij maken van deze mogelijkheid gebruik. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is dit nader toegelicht.
- **Toerekening rijksuitkering aan Sociaal Domein**
De herijking van het gemeentefonds hebben geleid tot het gebruik van andere maatstaven. Hierdoor is niet meer te herleiden welke middelen het Rijk specifiek beschikbaar stelt voor het sociaal domein. Op basis van de historische verdeling gaan wij uit van een aandeel van 43,5% van de algemene uitkering dat toe te rekenen is aan het sociaal domein, tenzij sprake is van middelen die volledig behoren bij het sociaal domein (zoals de extra jeugdzorgmiddelen). Die worden in dat geval volledig toegerekend aan sociaal domein.
- **Belastingen en tarieven**
Voor de rioolheffing en afvalstoffenheffing (voor beide netto na kwijtschelding) gaan we uit van maximaal 100% kostendekkendheid. De tarieven die gezamenlijk de woonlasten bepalen (riool, afval, OZB) bepalen we zodanig dat deze maximaal 3% stijgen. Gezien de ontwikkelingen bij met name afval betekent dit dat de OZB-opbrengsten niet worden verhoogd, maar worden verlaagd. De paragraaf Lokale Heffingen geeft een verdere toelichting op de belastingen en leges.

Geprognotiseerde balans

BALANS

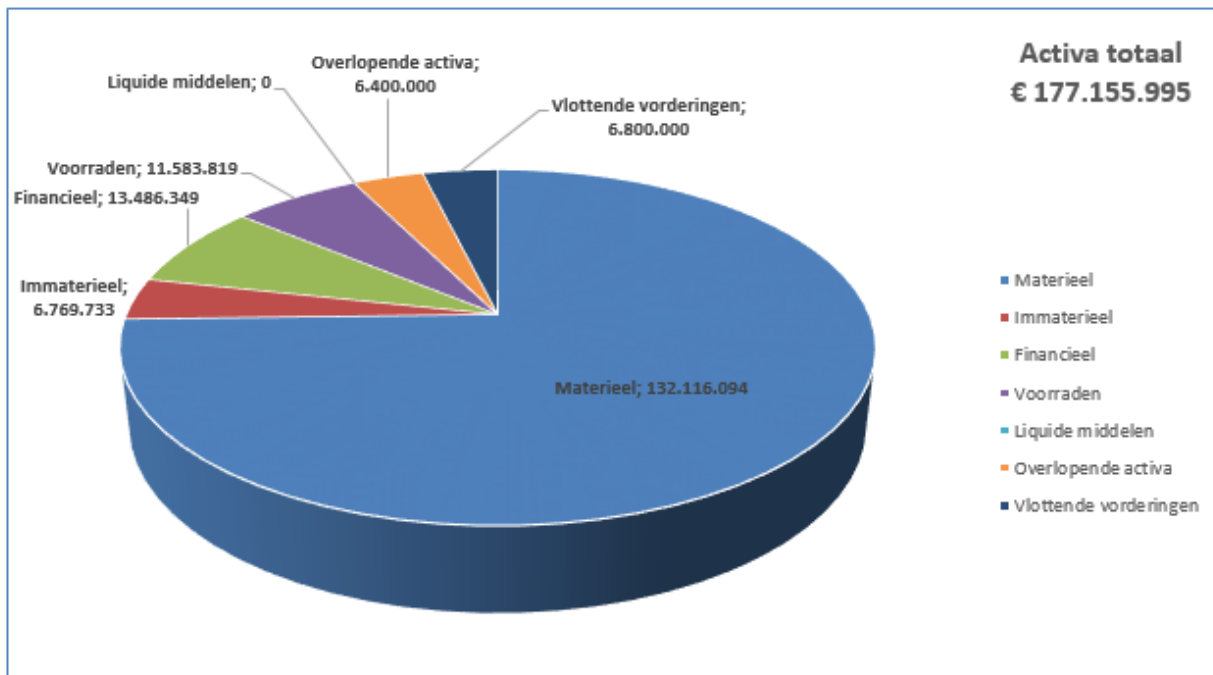
ACTIVA	31-12-2023	31-12-2022
Vaste activa		
Immaterieel		
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	€ 0	€ 0
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	€ 6.237.483	€ 6.517.599
Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief	€ 235.195	€ 252.134
Subtotaal immaterieel	€ 6.472.678	€ 6.769.733
Materieel		
Investerings met economisch nut:		
- gronden uitgegeven in erfpacht	€ 12.256	€ 12.256
- Investerings economisch nut, dekking via diverse heffingen:	€ 53.310.647	€ 52.000.074
- overige investeringen met economisch nut	€ 46.508.617	€ 47.146.400
Investerings met maatschappelijk nut < 2017	€ 21.245.493	€ 23.065.112
Investerings met maatschappelijk nut vanaf 2017	€ 12.629.757	€ 9.892.252
Subtotaal materieel	€ 133.706.770	€ 132.116.094
Financieel		
Kapitaalverstrekkingen aan:		
1. Deelnemingen	€ 274.955	€ 274.955
2. Gemeenschappelijke regelingen	€	€
3. Overige verbonden partijen	€ 3.750	€ 3.750
Leningen aan:		
1. Openbare lichamen als bedoeld in art. 1 ond. A. wet Fido	€	€
2. Woningbouwcorporaties	€	€
3. Deelnemingen	€ 2.479.516	€ 2.522.266
4. Overige verbonden partijen	€	€
Overige langlopende leningen	€ 10.447.492	€ 10.685.378
Uitzettingen in 's Rijks schatkist > 1 jaar	€	€
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier > 1 jaar	€	€
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar	€	€
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	€	€
Subtotaal financieel	€ 13.205.713	€ 13.486.349
Totaal vaste activa	€ 153.385.161	€ 152.372.176
Viottende activa		
Voorraden		
Grond- en hulpstoffen gespecificeerd naar:		
Onderhanden werk, Het VIP (Varsseveld Industrie Park)	€ 5.099.000	€ 487.000
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	€ 15.145.069	€ 11.096.819
Subtotaal voorraden	€ 20.244.069	€ 11.583.819
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	€ 1.400.000	€ 1.400.000
Verstrekte kasgeldleningen aan Openbare lichamen	€ 0	€ 0
Overige verstrekte kasgeldleningen	€ 0	€ 0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist < 1 jaar	€ 0	€ 0
Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	€ 0	€ 0
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	€ 0	€ 0
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier < 1 jaar	€ 0	€ 0
Overige vorderingen	€ 5.400.000	€ 5.400.000
Overige uitzettingen	€ 0	€ 0
Subtotaal uitzettingen	€ 6.800.000	€ 6.800.000
Liquide middelen		
Kas- banksaldi	€ 0	€ 0
Overlopende activa	€ 6.400.000	€ 6.400.000
Totaal viottende activa	€ 33.444.069	€ 24.783.819
Totaal generaal	€ 186.829.230	€ 177.155.995

BALANS

PASSIVA	31-12-2023	31-12-2022
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	€ 23.581.826	€ 24.244.779
Bestemmingsreserves	€ 5.979.471	€ 7.763.803
Resultaat jaarrekening	€ 0	€ 0
Subtotaal eigen vermogen	€ 29.561.297	€ 32.008.582
Voorzieningen		
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	€ 5.121.095	€ 5.195.215
Onderhoudsregalisatievoorzieningen	€ 0	€ 0
Door derden beklemde middelen met specifieke aanwendingsrichting	€ 429.897	€ 938.837
Subtotaal voorzieningen	€ 5.550.992	€ 6.134.052
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Obligatieleningen	€ 0	€ 0
Onderhandse leningen van:		
1. Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	€ 0	€ 0
2. Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	€ 128.757.611	€ 116.078.300
3. Binnenlandse bedrijven	€ 0	€ 0
4. Openbare lichamen als bedoeld in art.1 ond. A wet Fido	€ 0	€ 0
5. Overige binnenlandse sectoren	€ 0	€ 0
6. Buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige	€ 1.900	€ 1.900
Waarborgsommen	€ 1.900	€ 1.900
Subtotaal vaste schulden	€ 128.759.511	€ 116.080.200
Totaal vaste passiva	€ 163.871.800	€ 154.222.835
Viottende passiva		
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Kasgeld	€ 8.500.000	€ 8.500.000
Banksaldi	57.430	33.161
Overige schulden	€ 3.600.000	€ 3.600.000
Subtotaal netto-vlottende schulden	€ 12.157.430	€ 12.133.161
Overlopende passiva	€ 10.800.000	€ 10.800.000
Totaal viottende passiva	€ 22.957.430	€ 22.933.161
Totaal generaal	€ 186.829.230	€ 177.155.996
Gewaarborgde geldleningen	€ 171.000.000	€ 171.000.000

Toelichting op de balans activa

De activa bestaan uit vaste en vlottende activa.

Vaste activa bestaan uit de bezittingen van de gemeente die zij langdurig gebruikt voor haar bedrijfsvoering. Deze bestaan uit de (im)materiële vaste activa en financiële vaste activa. De vlottende activa zijn bezittingen met een looptijd korter dan 1 jaar en bestaan uit de voorraden, vlottende vorderingen, liquide middelen en overlopende activa.

a. (Im)materiële vaste activa

Dit betreft voornamelijk materiele vaste activa die bestaan uit investeringen met economisch of maatschappelijk nut.

- In erfpacht gegeven gronden worden gewaardeerd tegen uitgifteprijs
- Investerings met economisch nut zijn gewaardeerd ten verkrijging- of vervaardigingsprijs.
- Investerings met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd ten verkrijging- of vervaardigingsprijs. Reserves en specifieke investeringsbijdragen mogen in mindering worden gebracht. Op het saldo wordt afgeschreven, waarbij vervroegd afschrijven is toegestaan.
- Activa met een verkrijgprijs minder dan € 10.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen.
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden.
- De afschrijvingstermijnen zijn te vinden onder bijlage I.

Immateriële vaste activa (IVA) betreft vaste activa die niet stoffelijk van aard zijn en tevens niet onder de financiële vaste activa worden begrepen. Dit betreft voornamelijk kosten van onderzoek en ontwikkelingen (afschrijvingstermijn maximaal 5 jaar).

b. Financiële vaste activa

Financiële vaste activa (FVA) betreffen:

- Verstrekte langlopende geldleningen met een maatschappelijke bestemming.
- Verstrekte hypotheekleningen aan eigen personeel (sinds 2009 niet meer toegestaan).
- Aandelen in gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen en effecten.

c. Voorraden

De voorraden bestaan vanaf 2016 uit bouwgronden in exploitatie. De niet in exploitatie genomen bouwgronden (Niegg) zijn per 1 januari 2016 komen te vervallen. De gronden die voorheen onder deze categorie vielen, zijn nu opgenomen op de balans onder de materiële vaste activa, mits er geen korte termijn ontwikkeling is te verwachten.

d. Vlottende vorderingen (uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar)

Dit betreft vorderingen op openbare lichamen, debiteuren, crediteuren en uitzettingen in de schatkist. De uitzettingen in de schatkist worden per kwartaal vastgesteld.

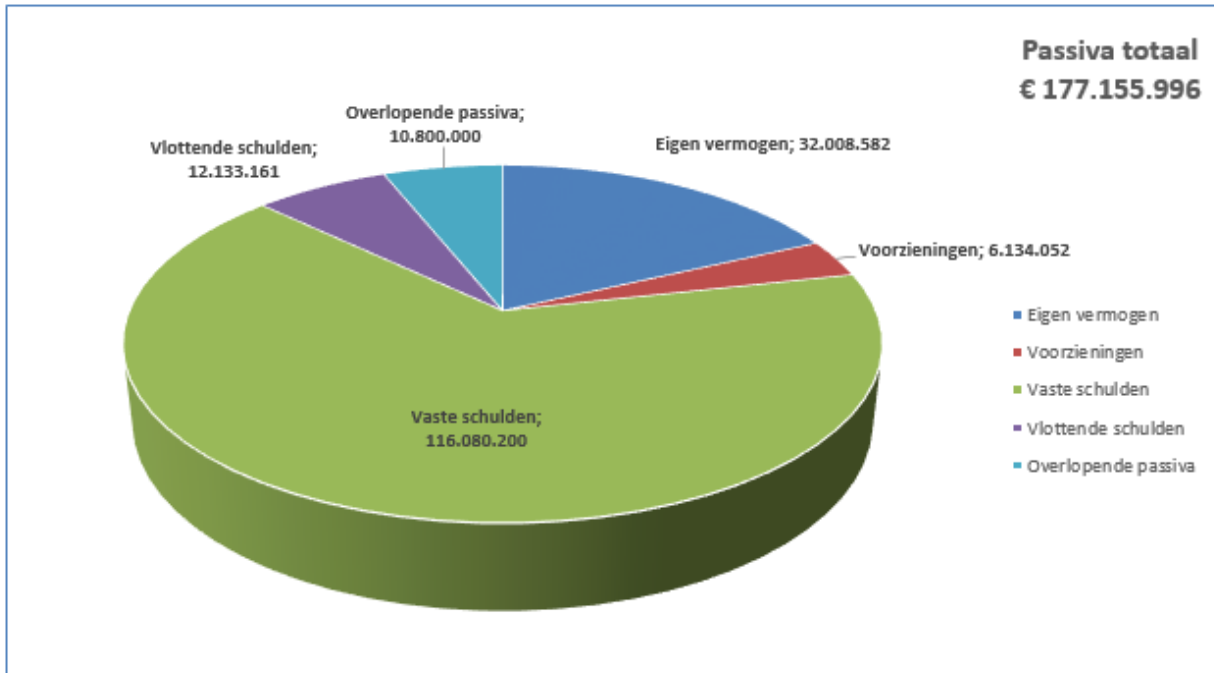
e. Liquide middelen

Dit betreft onze banksaldi bij de banken (BNG en Rabobank) en interne kas (balie burgerzaken).

f. Overlopende activa

Hieronder worden gerekend de nog te ontvangen bedragen, vooruitbetaalde bedragen en de overige overlopende activa.

Toelichting op de balans passiva

De passiva bestaan uit vaste en vlottende passiva.

Vaste passiva zijn het lang vermogen waarmee de bezittingen zijn gefinancierd, bestaande uit het eigen vermogen (algemene reserve en bestemmingsreserves) en het vreemd vermogen (voorzieningen en vaste schulden).

Vlottende passiva bestaan uit de kortlopende vorderingen, namelijk de netto vlottende schulden en overlopende passiva.

a. Eigen vermogen: algemene reserve en bestemmingsreserves

De algemene reserve is bedoeld om mogelijke risico's en fluctuaties in de exploitatie op te kunnen vangen. Het is een vermogensbestanddeel dat bedrijfseconomisch gezien vrij opneembaar is. De bestemmingsreserves zijn door de raad vastgesteld. Hier zijn specifieke bestemmingen aan gegeven.

b. Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor kosten die al voorzien worden, maar waarvan de kosten in de komende jaren komen, dan wel per jaar sterk fluctueren (egalisatie).

c. Vaste schulden

Dit zijn de schulden met een looptijd van één jaar of langer. De langlopende leningen.

d. Vlottende schulden

De vlottende schulden zijn schulden met een looptijd korter dan een jaar. Bijvoorbeeld de saldi bij diverse banken en kasgeldleningen.

e. Overlopende passiva

Hieronder worden bijvoorbeeld gerekend de nog te betalen bedragen, van derden verkregen middelen en vooruit ontvangen bedragen.

Bijlagen

Bijlage A: Kerngegevens

Kerngegevens per 1 januari 2022	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023
Sociaal:			
Uitkeringsgerechtigden:	590	588	591
Leerlingen in het voortgezet onderwijs:	2.096	2.041	1.987
Inwoners:			
Totaal	39.346	39.386	39.416
< 18 jaar	6.880	6.880	6.845
> 18 jaar	32.466	32.506	32.571
Fysiek:			
Oppervlaktes(ha):			
Oppervlakte	13.595	13.595	13.595
waarvan - openbaar groen, zonder bermen	1.388	1.388	1.388
binnenwater	200	200	200
Aantal m2 gazon:	811.639	811.639	811.639
Aantal bomen:	35.572	36.210	36.700
Aantal lichtpunten:	7.863	7.863	7.863
Wegen, fiets- en voetpaden:			
Aantal m2 wegen met een asfaltverharding	1.820.500	1.478.277	1.478.277
Aantal m2 wegen met een elementverharding	453.700	563.946	563.946
Aantal m ² parkeren met asfaltverharding	13.400	6.742	6.742
Aantal m ² parkeren met elementverharding	157.500	220.452	220.452
Aantal m ² trottoir/voetpad met asfaltverharding	3.600	5.210	5.210
Aantal m ² trottoir/voetpad elementverharding	359.700	433.074	433.074
Aantal m ² fietspad met asfaltverharding	114.500	100.120	100.120
Aantal m ² fietspad met elementverharding	14.900	18.824	18.824
Aantal m ² semi-verharde paden + zandwegen	119.100	118.610	118.610
Kunstwerken:			
Aantal betonnen bruggen	31	31	31
Aantal houten bruggen	13	13	13
Aantal stalen bruggen	3	3	3
Aantal m1 stalen damwand	900	900	900
Aantal m1 aanlegsteiger	12	12	12
Fonteinen, waterelementen en vijvers (stuks)	5	5	5
Kunst in de openbare ruimte:			
Reguliere kunst (stuks)	35	35	35
Herdenkingsmonumenten (stuks)	13	13	13
Riolering:			
Aantal km riolering -gemengd	140	140	140
Aantal km riolering -vuilwater	29	50	65
Aantal km riolering -hemelwater	40	40	40
Aantal vuilwateroverstorten	46	46	46
Aantal verbeterd gescheiden overstorten	13	13	13
Aantal bergbezinkbassins	19	19	19
Aantal rioolgemaal	37	37	37
Aantal km persleiding (gemalen)	21	21	21
Aantal pompunits buitengebied	987	987	987
Aantal km persleiding (pompunits)	177	177	177
Aantal IBA's	16	16	16

Aantal straatkolken	15.000	15.000	15.000
Aantal rioolaansluitingen	17.500	17.500	17.500
Aantal woonruimten:	17.454	17.498	17.545
Aantal kernen:	11	11	11
Waarvan groter dan 500 adressen	3	3	3

Bijlage B: Investeringslijst (investerings 2023-2026)

INVESTERINGEN 2023-2026   2023   2024   2025   2026

Investering x1.000					Toelichting	
Pgr	Investering					
1	Vervanging voertuigen buitendienst	295	295	295	295	Vanuit programmabegroting 2019-2022; wordt periodiek bijgesteld.
5	Bouwkundige aanpassingen Gemeentehuis	50	25	25	25	Vanuit VJN 2023
5	Onderzoek huisvesting		PM	PM	PM	We gaan onderzoek naar de gemeentelijke huisvesting doen en hier kan mogelijk een investering uit volgen.
1	Infrastructuur (wegen) en fietspaden	600	600	600	600	Wegreconstructies en fietspaden.
1	Openbare verlichting	339	339	339	339	Afkomstig uit het vastgestelde plan openbare verlichting voor vervanging van masten en armaturen.
1	Vergroenen van de kernen	200	400			Project om te Vergroenen (De Bongerd en parkeerplaats Debbeshoek Ulft)
1	VANG Afvalbeleidsplan	400				Investeringskosten tbv het nieuwe VANG beleid
1	Nieuwe top laag atletiekbaan	221				Vanuit de programmabegroting 2021-2024
1	(Sport)accommodaties	PM	PM	PM	PM	Samenwerkingen bij (sport)verenigingen in zowel de grote als de kleine kernen zorgen ervoor dat er nieuwe accommodatievraagstukken ontstaan. Er is op dit moment nog niet concreet hoe en in welke vorm de gemeente hierin bijdraagt en participeert, wel dat er komende periode beweging op dit vlak ontstaat.
3	IKC (primair onderwijs) Gendringen		3.554			De totale kosten voor de verbouw/ nieuwbouw van het IKC Gendringen bedragen 6.524.000. Er is reeds beschikbaar gesteld in de voorgaande programmabegrotingen 2.970.000, het resterende bedrag van 3.554.000 is opgevoerd voor 2024, dit is gebaseerd op de actuele marktprijzen. Het opgenomen budget betreft de stichtingskosten van het gebouw inclusief de kosten van sloop en tijdelijke huisvesting. Kosten voor de aanpassing van de verkeerssituatie etc. zijn nog niet inzichtelijk en dus nog niet meegenomen.
3	IKC Silvolde		4.200	2.203		De totale kosten voor de uitbreiding en aanpassing van het IKC Silvolde bedragen 6.923.000. Er is reeds beschikbaar gesteld in de voorgaande programmabegrotingen 520.000 het resterende bedrag van 6.403.000 is opgevoerd voor 2024 en 2025, dit is gebaseerd op de actuele marktprijzen. Het opgenomen budget betreft de stichtingskosten van het gebouw inclusief de kosten van sloop en tijdelijke huisvesting. Kosten voor de aanpassing van de verkeerssituatie etc. zijn nog niet inzichtelijk en dus nog niet meegenomen.
3	Ventilatiemaatregelen scholen	142				Betreft uitvoering Rijkssubsidieregeling SUVIS, die in 2021 in het leven is geroepen en er op gericht is om de ventilatie in schoolgebouwen te verbeteren. Bij de uitwerking zal de gemeenschappelijke financiering door overheid en schoolbesturen nog nader worden uitgewerkt.
1	Oude IJsselzone	100	PM	PM		Conform Voorjaarsnota 2022 en Begroting 2021: Conform het programmaplan, voeren we vanuit de bestaande investeringsmiddelen een aantal maatregelen uit rondom de Oude IJsselzone. Op basis van het in 2022 vast te stellen ontwikkelprogramma, worden de benodigde investeringen vanaf 2023 en verder uitgewerkt.
3	Inzet op bedrijventerreinen	312				Bijstelling van de investering nav programmabegroting 2022-2025. Op dit moment zitten we midden in het participatietraject over de oplossingsrichtingen van de revitalisering. Bij de voorjaarsnota 2023 is er meer duidelijk over de inhoud van de werkzaamheden en wordt hierop teruggekomen.
1	Bodemsanering	620				De raad heeft op 30 juni 2022 een budget van € 620.000 beschikbaar gesteld ten behoeve van de sanering, archeologie en inrichting van de openbare ruimte, indien de gebiedsontwikkeling supermarkt Gendringen doorgaat.

						Bij dat raadsbesluit is opgemerkt dat gezien de aard van de kosten deze moeten worden beschouwd als investeringskosten en als zodanig in de begroting worden opgenomen. Dat is de reden dat deze post in de begroting 2023 is vermeld. Het genoemde bedrag is echter nog onder voorbehoud van de verdere financiële uitwerking. In dit bedrag is verder rekening gehouden met een inschatting voor saneringskosten en subsidie. Voor de saneringskosten geldt dat deze op basis van het BBV niet geactiveerd worden, maar ineens ten laste van de exploitatie komen. In hoeverre de ingeschatte subsidie is toe te rekenen aan de sanering is op dit moment niet bekend. Hierdoor is nog niet precies bekend hoe hoog het daadwerkelijke investeringsbedrag wordt en moet het genoemde bedrag vooral als indicatief worden gezien.
1	Deelname zonnepark Braamt	140				Age (onderdeel van Agem) koopt voor de 8 Achterhoekse gemeenten energie in. Age heeft daarnaast het doel de energievraag te verminderen en deze te verduurzamen. Een van de opties is om dit te doen via een zelfleveringsmodel. Dit houdt in dat de benodigde elektriciteit wordt opgewekt door eigen duurzame opwekcapaciteit. In plaats van het inkopen van elektriciteit per kWh wordt door de 8 gemeenten geïnvesteerd in eigen productiemiddelen. De manier waarop deze investering plaatsvindt wordt nog nader uitgewerkt, vooralsnog gaan we uit van een (maximale) investeringsbijdrage van zo'n € 140.000.
1	Uuthuuskes	PM	PM	PM	PM	In 2021 is door de raad akkoord gegeven op het investeren in tijdelijke woningen in de gemeente en daarvoor is een budget beschikbaar gesteld. Op dit moment wordt realisatie van deze tijdelijke woningen door derden voorzien. Het door de raad beschikbaar gestelde investeringsbudget is daarom voorlopig op "PM" gezet.
1	Speelruimteplan	190	190	190	190	Vanuit VJN 2023

Pgr	Revolverende leningen					
1	Toekomstbestendig Wonen Lening/ Alles onder 1 dak-lening (starters, duurzaam, blijvers, klus, asbest)	PM	PM	PM	PM	In de vorige meerjarenbegroting was een aanvullende storting aan SVN voorzien. Er is momenteel nog een behoorlijk saldo bij de SVN beschikbaar is om als lening te verstrekken, zodat aanvullende storting vooralsnog niet nodig is. In het kader van de voorlopige herijking van het investeringsprogramma als gevolg van druk op de leningenportefeuille door de renterisiconorm uit de wet FIDO is deze post daarom voorlopig op PM gezet.
Totaal investeringen*		3.609	9.603	3.652	1.449	

Riolering* x1.000	2023	2024	2025	2026	Toelichting	
Pgr Investing						
1	Aanpassingen aan mechanische riolering	419	419	419	419	Conform gemeentelijke RioleringsPlan (GRP) 2017-2020, geldigheid tot 31-12-2023.
1	Reconstructies wegen nav wegininspecties/rioolvervangning	250	250	250	250	Conform gemeentelijke RioleringsPlan (GRP) 2017-2020, geldigheid tot 31-12-2023.
1	Riolering vervanging vrijvervalriolering	1.543	1.543	1.543	1.543	Conform gemeentelijke RioleringsPlan (GRP) 2017-2020, geldigheid tot 31-12-2023.
Totaal investeringen*		2.212	2.212	2.212	2.212	

* De hieruit voortvloeiende kapitaallasten zijn verwerkt in de begroting

* Bovenstaande investeringslijst is exclusief restantkredieten die per 31 december 2022 nog open staan. Voor een overzicht hiervan per medio 2022 verwijzen we naar de Voorjaarsnota 2023. In die restantkredieten staat onder andere nog een bedrag van € 700.000 voor een lokaal energiefonds. Naar aanleiding van de motie van de raad van december 2021 is de intentie om een lokaal isolatiefonds op te zetten. In afwachting van de uitkomsten van de Miljoenennota van het Rijk, is dit nu nog niet opgenomen in de begroting, maar wordt de komende tijd nader bekeken hoe dit kan worden vormgegeven en welke financiële gevolgen dit heeft. De raad wordt hier later separaat over geïnformeerd.

Bijlage C: Reserves en voorzieningen 2023-2026

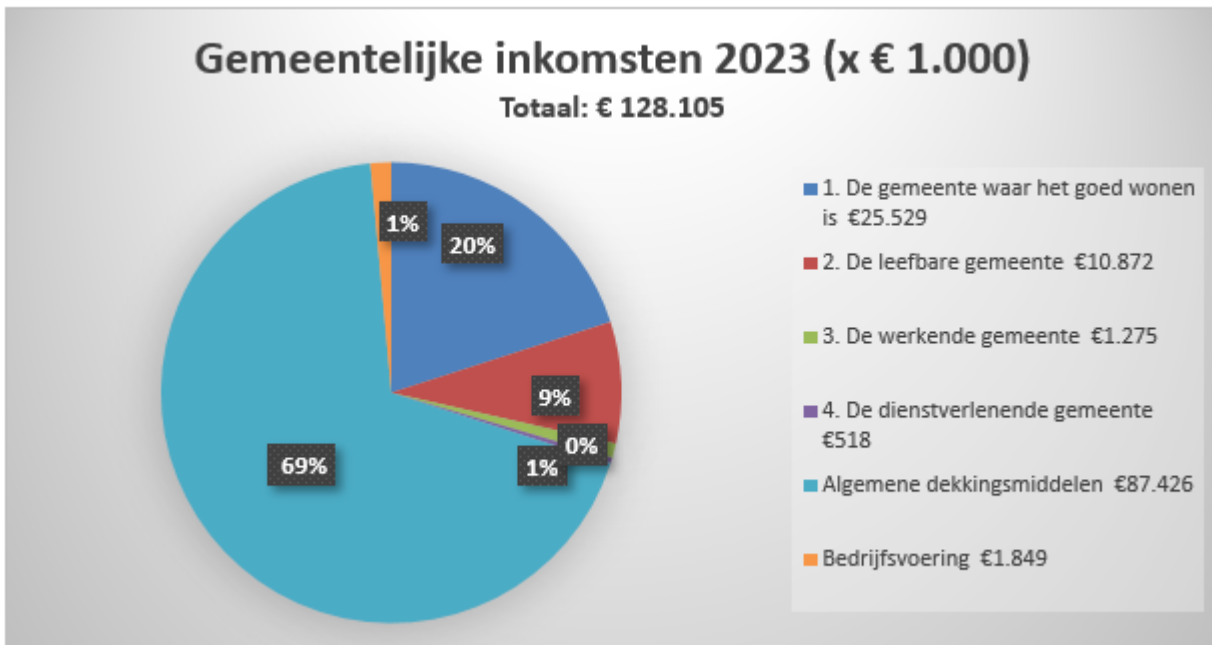
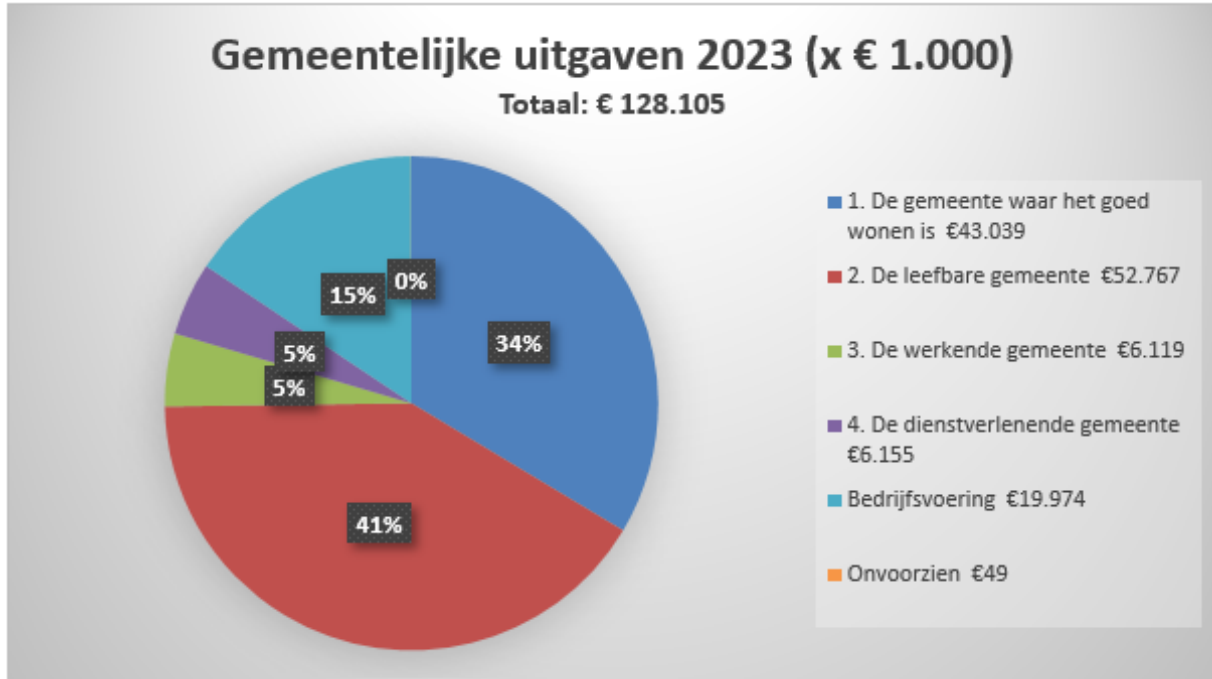
Omschrijving	Saldo 31-12-2022	perc. rente	mutaties in 2023 toevoegingen	mutaties in 2023 onttrekkingen	Saldo 31-12-2023	perc. rente	mutaties in 2024 toevoegingen	mutaties in 2024 onttrekkingen	Saldo 31-12-2024
Reserves									
<i>A. Algemene reserve</i>									
Algemene reserve	24.244.779	0%	72.686	735.639	23.581.826	0%	3.606.765	100.000	27.088.591
<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>									
Reserve begraafrechten	186.612	0%		38.916	147.696	0%		33.173	114.523
Reserve uitgestelde raadsbesluiten **	50.000	0%		25.000	25.000	0%		25.000	0
Reserve gemeentelijke objecten	1.569.567	0%	587.602	973.151	1.184.018	0%	587.602	819.996	951.624
Reserve Sociaal Domein *	3.597.482	0%	824.592	718.000	3.704.074	0%	295.926		4.000.000
Reserve huisvesting onderwijsgebouwen **	251.756	0%	16.643	25.000	243.399	0%	16.643	25.000	235.042
Reserve Omgevingswet **	168.000	0%			168.000	0%			168.000
Reserve toekomstbestendigheid verenigingen **	212.443	0%		112.443	100.000	0%		100.000	0
Reserve Breedband Achterhoek **	72.686	0%		72.686	0	0%			0
Reserve Afval	407.284	0%			407.284	0%			407.284
Reserve Corona **	357.973	0%		357.973	0	0%			0
Reserve Versnelling Woningbouw	250.000	0%		250.000	0	0%			0
Reserve Groot onderhoud wegen **	600.000	0%		600.000	0	0%			0
Reserve Onderzoek waterstofmogelijkheden **	40.000	0%		40.000	0	0%			0
Totaal overige bestemmingsreserves	7.763.803	-	1.428.837	3.213.169	5.979.471	-	900.171	1.003.169	5.876.473
* Onttrekking Coronamiddelen niet geraamd									
** inschatting onttrekking, derhalve niet geraamd in begroting									
Totaal reserves	32.008.582		1.501.523	3.948.808	29.561.297		4.506.936	1.103.169	32.965.064

Omschrijving	31-12-2022	perc. rente	in 2023 toevoeging rente	mutaties in 2023 toevoegingen	mutaties in 2023 onttrekkingen	31-12-2023	perc. rente	in 2024 toevoeging rente	mutaties in 2024 toevoegingen	mutaties in 2024 onttrekkingen	31-12-2024
Voorzieningen											
<i>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>											
Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	199.298	0%		-	57.647	141.651	0%		-	54.951	86.700
Voorziening pensioenverplichting vm wethouders	4.524.558	0%		230.765	115.512	4.639.811	0%		230.765	115.512	4.755.064
Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	471.360	0%		-	131.726	339.633	0%		-	79.115	260.518
Totaal	5.195.215	0	0	230.765	304.885	5.121.095	0	0	230.765	249.578	5.102.282
<i>Door derden bekleemde middelen</i>											
Bufferfonds riolering	938.837			4.304.188	4.813.128	429.897			4.524.534	4.822.872	131.559
Totaal voorzieningen	6.134.052	0	0	4.534.953	5.118.013	5.550.992	0	0	4.755.299	5.072.450	5.233.841

Omschrijving	Saldo 31-12-2024	perc. rente	mutaties in 2025 toevoegingen	mutaties in 2025 onttrekkingen	Saldo 31-12-2025	perc. rente	mutaties in 2026 toevoegingen	mutaties in 2026 onttrekkingen	Saldo 31-12-2026
Reserves									
<i>A. Algemene reserve</i>									
Algemene reserve	27.088.591	0%	6.703.044	100.000	33.691.635	0%	265.042	100.000	33.856.677
<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>									
Reserve begraafrechten	114.523	0%		33.151	81.372	0%		33.129	48.243
Reserve uitgestelde raadsbesluiten **	0	0%			0	0%			0
Reserve gemeentelijke objecten	951.624	0%	587.602	798.177	741.049	0%	587.602	1.077.366	251.285
Reserve Sociaal Domein *	4.000.000	0%			4.000.000	0%			4.000.000
Reserve huisvesting onderwijsgebouwen **	235.042	0%	16.643	25.000	226.685	0%	16.643	25.000	218.328
Reserve Omgevingswet **	168.000	0%			168.000	0%			168.000
Reserve toekomstbestendigheid verenigingen **	0	0%			0	0%			0
Reserve Breedband Achterhoek **	0	0%			0	0%			0
Reserve Afval	407.284	0%			407.284	0%			407.284
Reserve Corona **	0	0%			0	0%			0
Reserve Versnelling Woningbouw	0	0%			0	0%			0
Reserve Groot onderhoud wegen **	0	0%			0	0%			0
Reserve Onderzoek waterstofmogelijkheden **	0	0%			0	0%			0
Totaal overige bestemmingsreserves	5.876.473	-	604.245	856.328	5.624.390	-	604.245	1.135.495	5.093.140
* Onttrekking Coronamiddelen niet geraamd									
** inschatting onttrekking, derhalve niet geraamd in begroting									
Totaal reserves	32.965.064		7.307.289	956.328	39.316.025		869.287	1.235.495	38.949.817

Omschrijving	31-12-2024	perc. rente	in 2025 toevoeging rente	mutaties in 2025 toevoegingen	mutaties in 2025 onttrekkingen	31-12-2025	perc. rente	in 2026 toevoeging rente	mutaties in 2026 toevoegingen	mutaties in 2026 onttrekkingen	31-12-2026
Voorzieningen											
<i>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>											
Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	86.700	0%		-	54.951	31.749	0%		-	31.749	0
Voorziening pensioenverplichting vm wethouders	4.755.064	0%		230.765	115.512	4.870.317	0%		230.765	115.512	4.985.570
Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	260.518	0%		-	79.115	181.403	0%		-	79.115	102.287
Totaal	5.102.282	0	0	230.765	249.578	5.083.468	0	0	230.765	226.376	5.087.857
<i>Door derden bekleemde middelen</i>											
Bufferfonds riolering	131.559			4.750.761	4.877.753	4.567			4.988.299	4.897.254	95.612
Totaal voorzieningen	5.233.841	0	0	4.981.526	5.127.331	5.088.035	0	0	5.219.064	5.123.630	5.183.469

Bijlage D: Overzicht in beeld

Bijlage E: Staat van personeelslasten

Staat van personeelslasten (x 1.000)	2023	2023 fte	2024	2024 fte	2025	2025 fte	2026	2026 fte
Gemeenteraad	469		469		469		469	
College	706	6	706	6	706	6	706	6
Griffie	374	4	374	4	301	3	301	3
Directie	148	1	148	1	148	1	148	1
	1.697	11	1.697	11	1.624	10	1.624	10
Management	482	4	482	4	482	4	482	4
Team Management	633	6	633	6	633	6	633	6
BMO	284	4	284	4	284	4	284	4
Facilitair	255	4	255	4	255	4	255	4
Organisatie Ondersteuning	381	6	381	6	381	6	381	6
Contractmanagement	1.107	12	1.098	12	1.098	12	1.058	12
Projectleiders	792	9	792	9	792	9	792	9
Frontoffice Publieksbalie	465	8	465	8	465	8	465	8
Telefonisch Informatie Centrum (TIC)	331	6	331	6	331	6	331	6
Backoffice Publieksbalie/Belastingen	659	9	589	8	589	8	519	7
Backoffice Publieksbalie	289	4	289	4	289	4	289	4
Consulenten	1.620	19	1.493	18	1.458	17	1.458	17
Backoffice Sociaal Domein	1.142	15	1.133	15	1.133	15	1.133	15
Buitendienst	2.508	44	2.499	44	2.499	44	2.496	44
Beheer Openbare Ruimte	1.478	19	1.370	18	1.370	18	1.370	18
Handhaving	401	6	401	6	401	6	401	6
Vergunningen	735	10	735	10	735	10	735	10
Civiele Werken	308	4	308	4	308	4	308	4
Welzijn & Onderwijs	1.566	19	1.566	19	1.566	19	1.566	19
RO	897	11	996	12	996	12	996	12
Economie/Verkeer/Toerisme/Milieu	1.719	20	1.719	20	1.719	20	1.719	20
DIV	787	12	670	10	670	10	670	10
INCL WG SCHAP	125	3	125	3	125	3	125	3
AJBZ	427	5	384	4	384	4	384	4
I&A	1.183	14	1.100	13	1.100	13	1.100	13
OOV	185	2	185	2	185	2	185	2
Financiën	839	10	839	10	839	10	839	10
P&O	615	7	580	7	580	7	580	7
Communicatie	553	7	520	6	520	6	520	6
	22.766	299	22.222	291	22.187	290	22.074	289
Verv. Personeel bij ziekte	250		250		250		250	
Verv. Personeel OR	30		30		30		30	
Verkoop / aankoop verlof	13		13		13		13	
Opleidingen	312		312		312		312	
Flexibele schil	190		190		190		190	
Overwerk buitendienst	30		30		30		30	
	825		825		825		825	
	25.288	310	24.744	302	24.636	300	24.523	299

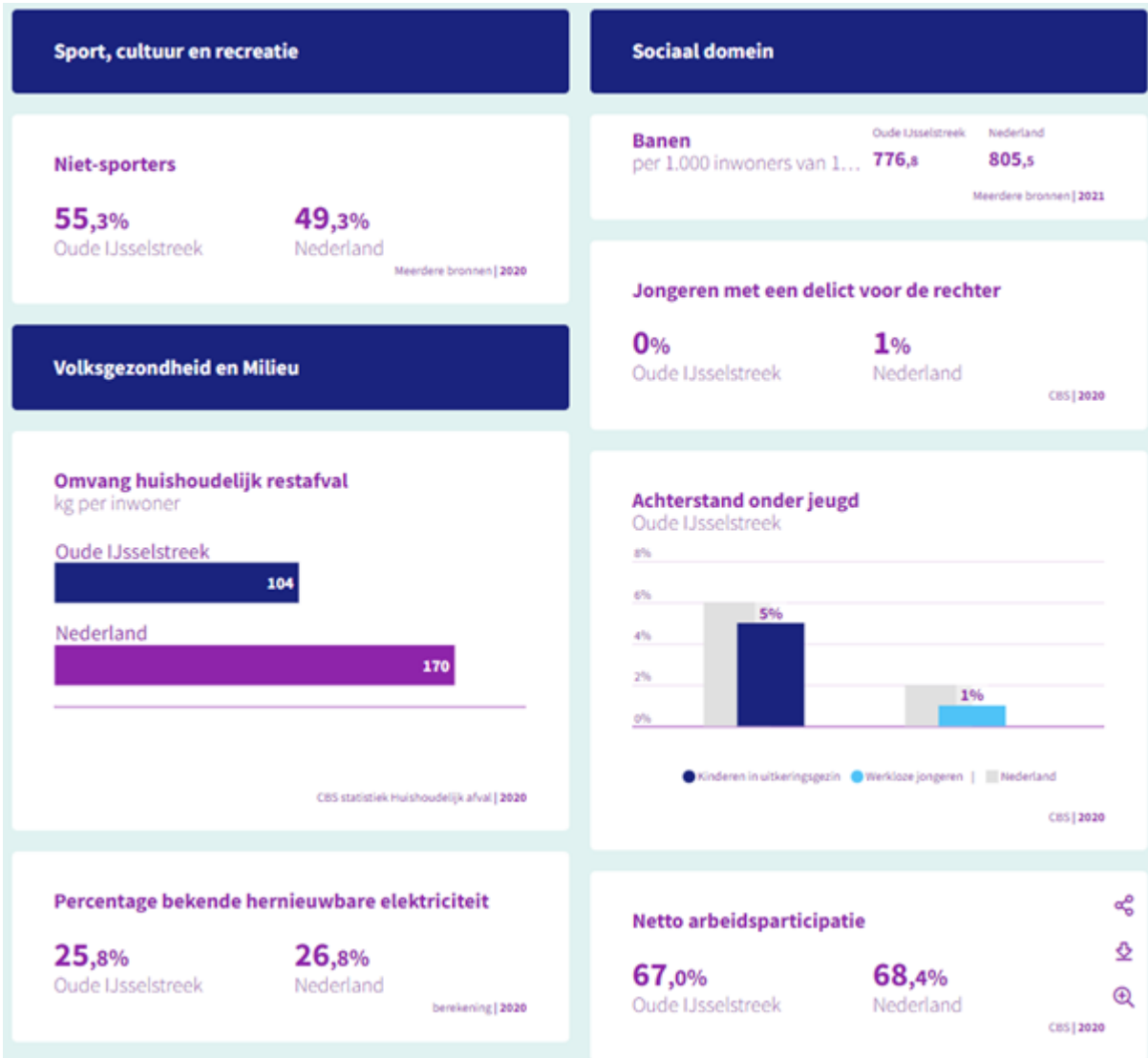

Bijlage F: Indicatoren

Wij nemen conform de richtlijnen uit het BBV een uniforme basisset beleidsindicatoren op in onze begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen.

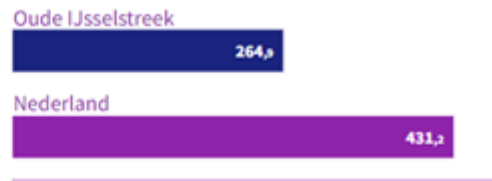
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde
x €1.000

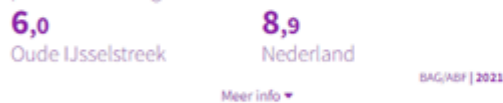
CBS - WOZ | 2017 - 2021

Personen met een bijstandsuitkering
per 10.000 inwoners

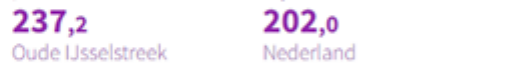
CBS | 2021

Nieuw gebouwde woningen
per 1.000 woningen

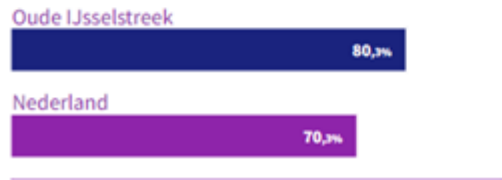
BAG/ABF | 2021

Lopende re-integratievoorzieningen
per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

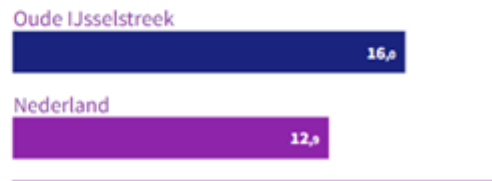
CBS | 2020

Demografische druk

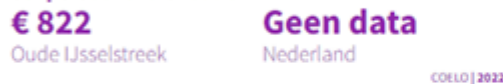
CBS | 2022

Jongeren met jeugdhulp
% van alle jongeren tot 18 jaar

CBS | 2021

Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden

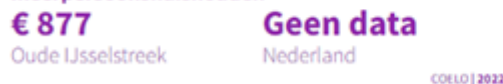
COELO | 2022

Jongeren met jeugdbescherming

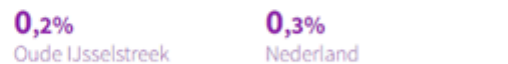
CBS | 2021

Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

COELO | 2022

Jongeren met jeugdreclassering

CBS | 2021

Cliënten met een maatwer...
per 10.000 inwoners

CBS MSD WMO | 2021

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Bijlage G: Overzicht geraamde baten en lasten taakvelden

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2022		2023		2024		2025		2026	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1										
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.411	1.109	1.459	1.182	1.544	1.160	1.537	1.126	1.368	1.126
2.1 Verkeer en vervoer	6.171	147	6.812	159	6.743	159	6.766	159	6.749	159
2.2 Parkeren	351	-	374	-	368	-	365	-	363	-
2.5 Openbaar vervoer	116	-	126	-	124	-	124	-	124	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-	-	8.108	8.095	3.910	3.897	2.650	2.638	2.672	2.659
5.2 Sportaccommodaties	3.454	1.075	3.807	1.110	3.751	1.110	3.743	1.110	3.726	1.110
5.4 Musea	171	-	188	-	188	-	188	-	188	-
5.5 Cultureel erfgoed	165	11	131	11	203	11	129	11	129	11
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	4.870	37	5.347	37	5.369	37	5.206	37	5.202	37
7.2 Riolering	7.911	8.386	8.443	8.914	8.673	9.144	8.954	9.425	9.211	9.682
7.3 Afval	3.822	4.395	4.164	4.735	4.159	4.735	4.158	4.735	4.158	4.735
8.1 Ruimtelijke ordening	928	23	948	23	898	23	897	23	892	23
8.2 Grondexploitatie(niet-bedrijventerreinen)	241	240	859	857	501	499	501	499	501	460
8.3 Wonen en bouwen	2.173	407	2.273	407	2.352	407	2.393	407	2.377	407
Totaal Programma 1	31.785	15.830	43.039	25.529	38.783	21.181	37.611	20.170	37.660	20.410
Programma 2										
5.1 Sportbeleid en activering	691	-	741	-	741	-	741	-	741	-
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.944	2	2.438	488	2.299	358	2.202	271	2.200	271
5.6 Media	962	82	1.031	81	1.030	80	978	80	978	80
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.761	268	3.156	280	3.081	280	3.082	280	3.082	280
6.2 Wijkteams	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.3 Inkomensregelingen	13.956	9.340	13.044	9.106	12.964	9.112	12.884	9.119	12.804	9.124
6.4 Begeleide participatie	4.780	-	5.158	60	4.985	60	4.841	60	4.841	60
6.5 Arbeidsparticipatie	1.235	-	1.920	75	1.983	85	2.055	95	2.135	105
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	793	340	793	340	793	340	793	340	793	340
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	10.025	303	10.219	292	10.244	292	10.381	292	10.381	292
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	11.073	150	11.560	150	11.185	150	11.120	150	10.864	150
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	192	-	192	-	192	-	192	-	192	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.430	-	1.530	-	1.530	-	1.490	-	1.490	-
7.1 Volksgezondheid	887	-	984	-	974	-	967	-	954	-

Totaal Programma 2	50.729	10.486	52.767	10.872	52.000	10.757	51.726	10.686	51.455	10.702
Programma 3										
3.1 Economische ontwikkeling	968	-	1.046	-	1.054	-	1.105	-	1.173	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	188	22	201	22	198	22	198	22	198	22
3.4 Economische promotie	323	51	421	150	421	150	421	150	421	150
4.1 Openbaar basisonderwijs	335	-	352	-	348	-	348	-	348	-
4.2 Onderwijshuisvesting	1.343	17	1.481	17	1.422	17	1.562	17	1.967	17
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.570	1.242	2.618	1.087	2.460	932	2.456	932	2.452	932
Totaal Programma 3	5.726	1.332	6.119	1.276	5.904	1.121	6.090	1.121	6.560	1.121
Programma 4										
0.2 Burgerzaken	1.225	345	1.286	306	1.536	783	1.542	796	1.590	923
0.61 OZB woningen	271	50	419	50	273	50	273	50	273	50
0.62 OZB niet-woningen	126	-	137	-	135	-	135	-	135	-
0.64 Belastingen overig	-	6	-	6	-	6	-	6	-	6
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	2.415	14	2.667	9	2.562	9	2.562	9	2.586	9
1.2 Openbare orde en brandweer	279	18	295	18	291	18	289	18	290	18
7.4 Milieubeheer	1.003	3	1.158	2	1.152	2	1.152	2	1.144	2
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	207	126	193	126	187	126	187	126	187	126
Totaal Programma 4	5.525	563	6.155	518	6.135	995	6.139	1.008	6.205	1.135
Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen										
0.1 Bestuur	1.766	-	2.537	-	2.531	-	2.458	-	2.458	-
0.4 Overhead	12.814	-	15.225	57	14.664	57	14.551	57	14.855	57
0.5 Treasury	93	674	114	819	110	814	111	809	101	803
0.61 OZB woningen	-	6.197	-	6.097	-	6.097	-	6.097	-	6.097
0.62 OZB niet-woningen	-	2.636	-	2.636	-	2.636	-	2.636	-	2.636
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	69.510	-	77.725	-	80.531	-	82.854	-	75.977
0.8 Overige baten en lasten	149	200	718	287	1.009	287	877	287	485	287
0.9 Vennootschapsbelasting(VpB)	3	-	3	-	3	-	3	-	3	-
0.10 Mutaties reserves	661	1.605	1.429	2.073	4.507	953	7.307	931	869	1.210
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-	57	-	57	-	57	-	57	-	57
3.4 Economische promotie	-	160	-	160	-	160	-	160	-	160

Totaal Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen	15.486	81.040	20.026	89.910	22.823	91.592	25.308	93.888	18.771	87.284
Saldo van baten en lasten	109.251	109.251	128.105	128.105	125.646	125.646	126.873	126.873	120.652	120.652

Bijlage H: Verdeling taakvelden over de programma's

Prg	Programma	Tkvlid	Omschrijving taakveld
1	De gemeente waar het goed wonen is	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden
		2.1	Verkeer en vervoer
		2.2	Parkeren
		2.5	Openbaar vervoer
		3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur
		5.2	Sportaccommodaties
		5.4	Musea
		5.5	Cultureel erfgoed
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie
		7.2	Riolering
		7.3	Afval
		8.1	Ruimtelijke ordening
		8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
		8.3	Wonen en bouwen
		2	Een leefbare gemeente(sociaal domein)
5.3	Cultuur-presentatie,productie en participatie		
5.6	Media		
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie		
6.2	Wijkteams		
6.3	Inkomensregelingen		
6.4	Begeleide participatie		
6.5	Arbeidsparticipatie		
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)		
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+		
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-		
6.81	Geëscaleerde zorg 18+		
6.82	Geëscaleerde zorg 18-		
7.1	Volksgesondheid		
3	De werkende gemeente		
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
		3.4	Economische promotie
		4.1	Openbaar basisonderwijs
		4.2	Onderhuisvesting
		4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken
4	De dienstverlenende gemeente	0.2	Burgerzaken
		0.61	OZB woningen
		0.62	OZB niet woningen
		0.64	Belastingen overig
		1.1	Crisisbeheersing en brandweer
		1.2	Openbare orde en veiligheid
		7.4	Milieubeheer
		7.5	Begraafplaatsen en crematoria
Bedrijfsvoering		0.1	Bestuur
		0.4	Overhead
		0.5	Treasury
		0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
		0.8	Overige baten en lasten
		0.9	Venootschapbelasting
		0.10	Mutaties reserve
		0.11	Resultaat vd rekening baten en lasten

Bijlage I: Afschrijvingstabel

Investerings met een economisch nut		termijn
Duurzame bedrijfsmiddelen		
<ul style="list-style-type: none"> ICT hard en software ICT telecommunicatieapparatuur en infrastructuur Kantoorinrichting en meubilair Kantoormachines Gereedschappen, instrumenten en kleine werktuigen 		3 5 10 5 5
Riolering (op basis van gemiddelde levensduur conform gemeentelijke rioleringsplan 2012-2020)		
<ul style="list-style-type: none"> Riolering, bergbezinkvoorzieningen en IBA's (individuele behandeling afvalwater) Herbestrating na rioleringswerken, waarbij het afzonderlijke en dus geen gemengde investering betreft 		40 20
Terreinen en gronden		
<ul style="list-style-type: none"> Verwerving gronden 		NIET
Tractiemiddelen (op basis van gemiddelde economische levensduur tractiemiddelen)		
<ul style="list-style-type: none"> Tractoren, vrachtwagens, bestelauto's, pick-up, zoutstrooiers en overige machines en werktuigen 		8
Afvalinzameling		
<ul style="list-style-type: none"> Ondergrondse containers Plastic inzamelingcontainers (mini) 		20 15
Gebouwen en (sport) accommodaties		
<ul style="list-style-type: none"> Nieuwbouw, bouwkundige aanpassingen en uitbreidingen Nieuwbouw van tijdelijke gebouwen (niet woning) Nieuwbouw van tijdelijke gebouwen (wooneenheden) Renovatie en restauratie Technische installaties Hekwerken en terreinafstering 		40 10 20 20 15 10
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		termijn
Openbaar groen		
<ul style="list-style-type: none"> Duurzame recreatieve voorzieningen (uitkijktoren, rondvaartboot) Herstructurering buitengebied en bossen Plantsoenen, parken en groenstroken, aanleg en renovatie Plantsoenen, parken en groenstroken, meubilair 		20 20 15 10
Speelplaatsen		
<ul style="list-style-type: none"> Aanleg en speelvoorzieningen 		15
Openbaar ruimte		
<ul style="list-style-type: none"> Herstructurering omgeving na aanleiding van (centrum) plannen 		25
Sportparken en terreinen		
<ul style="list-style-type: none"> Atletiekbanen Sportvelden (gras) aanleg en renovatie Sportveld (kunstgras) aanleg en renovatie 		15 20 20
Verkeer		
<ul style="list-style-type: none"> Wegen, straten, pleinen en parkeerplaatsen, aanleg en renovatie Recreatieve fietspaden en zandwegen, aanleg en renovatie Verkeersinstallaties, straatmeubilair en overige fysieke maatregelen Bewegwijzering en verkeersborden Openbare verlichting (gemiddelde economische levensduur diverse elementen) 		20 15 15 10 25
Immateriële activa		termijn
<ul style="list-style-type: none"> Kosten van onderzoek, planvorming en ontwikkeling Bijdragen in activa van derden: deze schrijven we af als ware het onze eigen actief. 		5 div.

